

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В м. КИЄВІ, КИЇВСЬКІЙ,
ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ТА ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ
Адміністрація Президента України; Апарат Верховної Ради України;
Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу;
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України;
Міжрегіональна Академія управління персоналом;
Національна академія державного управління при Президентові України;
Національний університет «Києво-Могилянська академія»;
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка;
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського;
Тернопільський національний економічний університет;
Херсонський національний технічний університет;
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля;
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Збірник № 3

**матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
конференції**

25 квітня 2019 року

Черкаси
2019

Редакційна колегія:

Черевко О. В., доктор економічних наук, професор, ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (голова);

Шарий В. І., доктор наук з державного управління, завідувач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Ворона П. В., доктор наук з державного управління, доцент, Перший проєктор Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, депутат Полтавської обласної ради;

Лопушинський І. П., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, Заслужений працівник освіти України;

Горник В. Г., доктор наук з державного управління, доцент директор навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Кравченко С. О., доктор наук з державного управління, доцент завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Пархоменко-Куцєвіл О. І., доктор наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом;

Толуб'як В. С., доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри менеджменту та публічного управління Тернопільського національного економічного університету;

Ищенко М. П., доктор філософських наук, професор, професор кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, академік Української академії політичних наук, Заслужений працівник освіти України;

Кульчий І. О., кандидат наук з державного управління, доцент кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Самойленко Л. Я., кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (відповідальний секретар).

Рецензенти:

Гончаренко І. Г., доктор наук з державного управління, професор;

Кукурудза І. І., доктор економічних наук, професор.

А 32 **Актуальні проблеми формування та реалізації публічної політики України в умовах глобалізації** / Збірник № 3 матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред. д. держ. упр. Шарого В. І., д. е. н., проф. Черевка О. В. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2019 р. – 228 с.
ISBN

Збірник об'єднує матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з актуальних проблем публічного управління та адміністрування. Досліджено теоретико-методологічні підходи щодо формування та реалізації публічної політики України в умовах глобалізації. Досліджено прикладні аспекти формування та реалізації публічної політики України, що виникають у постмодернізаційний період. Виокремлено нові тенденції й пріоритети розвитку вітчизняної системи публічного управління та адміністрування, а також встановлене співпадіння їх сутності й цілей із практикою західних країн. Встановлені проблеми, що перешкоджають ефективному впровадженню досвіду формування та реалізації публічної політики європейських країн у вітчизняну практику, а також виявлені ризики, які потенціально можуть виникати в процесі адаптації зарубіжного досвіду до вітчизняної практики.

До збірника увійшли матеріали пленарного засідання й засідань першої другої та третьої секцій, у яких об'єднано статті науковців, аспірантів, докторантів України галузі знань 281 «Публічне управління та адміністрування», а також слухачів магістратури відповідної спеціальності Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування науковців, викладачів, слухачів магістратури спеціальності «Публічне управління та адміністрування», політологів, депутатів усіх рівнів.

УДК 323 . 2 : 005 . 44] (477) (063)

*Матеріали опубліковано в авторській редакції.
За зміст публікацій відповідальність несуть автори.*

Затверджено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології (протокол № 3 від 4 квітня 2019 року)

Затверджено та рекомендовано до друку на засіданні Вченої Ради навчально-наукового інституту економіки і права Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Протокол № 6 від 5 квітня 2019 року)

Горник Володимир Гнатович,

директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор наук з державного управління, доцент

Кравченко Сергій Олександрович,

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктор наук з державного управління, доцент

Суспільні проблеми як основа формування публічної політики: підхід до визначення та структурування

Одним з актуальних питань формування публічної політики в Україні є чітке розуміння та врахування її суспільної обумовленості органами публічної влади, що можна відобразити такою схематичною послідовністю:

проблемна ситуація у суспільстві → суспільна проблема → цілі публічної політики.

Розглянемо цю послідовність більш детально з погляду політики. Насамперед, будь-яку суспільну сферу або галузь можна описати за допомогою певного набору характеристик. Частина з цих характеристик у даний конкретний час задовольняє суспільство, а інша частина – не задовольняє та викликає суспільне занепокоєння. Тоді для публічної політики проблемна ситуація пов'язана з необхідністю змін характеристик певної суспільної сфери (галузі), що не задовольняють суспільство, на такі, що його задовольняють. Наприклад, широкі верстви населення можуть бути незадоволені рівнем заробітної плати або якістю медичного обслуговування.

Крім того, у будь-якій суспільній сфері (галузі) існує два типи характеристик – ті, які можна змінити, і ті, які не можна змінити зусиллями органів публічної влади. Наприклад, зусиллями владних структур не можна змінити або усунути

певні природні явища (спека, посуха, мороз, повінь тощо). Разом з тим, можна штучно змінити середовище проживання людей, обмеживши вплив на них зазначених природних явищ. Зусиллями органів публічної влади не можна викоринити потяг посадових осіб цих же органів до корупції, оскільки він зумовлений природою людини (жадібність, егоїзм тощо). Разом з тим, можна створити несприятливе середовище для практичної реалізації такого потягу. Тоді для політики у певній суспільній сфері (галузі) проблемні ситуації існують лише за наявності характеристик, що можуть бути змінені під впливом владних інститутів.

Отже, з погляду публічної політики, проблемна ситуація у суспільстві – це ситуація у певній суспільній сфері (галузі) з характеристиками, що не задовольняють суспільство, викликають суспільне занепокоєння (турботу, хвилювання, дискомфорт, можливо, ознаки потрясіння) і можуть бути змінені на бажані для суспільства за допомогою дій органів публічної влади.

У такому розумінні, суспільна проблема – це чітко усвідомлений та сформульований комплекс невідповідностей у певній суспільній сфері (галузі), між, з одного боку, існуючими характеристиками, що не задовольняють суспільство та викликають його занепокоєння, та, з другого боку, бажаними для суспільства характеристиками, що можуть бути досягнуті за допомогою дій органів публічної влади.

Винятково важливим етапом є структурування проблеми, при якому доцільно враховувати виділені науковцями два загальні типи суспільних проблем:

– проблеми розвитку, що зумовлені бажанням покращити певні суспільні характеристики (наприклад, підвищити якість медичного обслуговування, розширити можливості для освіти громадян і т.п.);

– проблеми кризи, що зумовлені відхиленням певних суспільних характеристик від тих, які у суспільстві вважаються нормальними (наприклад, падіння доходів населення, підвищення цін, невиплати зарплати і т.п.) [1, с. 227].

З наведеного випливає, що для визначення та структуризації проблем потрібна певна ціннісна основа, що задає загальноприйняті у суспільстві критерії нормального, хорошого та кращого. Слід зазначити, що ця основа є складною та включає, насамперед, місію держави.

Місія держави – це головна мета діяльності держави, яка і є причиною її існування. Будь-які проблеми публічної політики мають визначатися, виходячи з місії держави, що завжди має ціннісний зміст. Вважається, що місія держави відображається у її конституції, зокрема, у розділі I Конституції України [2, с. 219].

Як наступну складову ціннісної основи визначення суспільних проблем можна розглядати цілі суспільного розвитку, що визначені на глобальному рівні. Наприклад, Генеральною Асамблеєю у вересні 2015 р. були затверджені 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р. [3]. Кожна держава – член ООН при визначенні проблем публічної політики має виходити, в тому числі, із зазначених цілей.

Ще одним підґрунтям для такого визначення виступають певні суспільні цінності. Індивідуальні цінності залежать від світогляду тієї чи іншої людини, який базується на її вірі у те, як влаштований цей світ, яке місце вона у ньому займає і для чого вона живе. У кожному суспільстві є сукупність переважаних позитивних та негативних цінностей. В умовах глобалізації виникло поняття так званих загальнолюдських цінностей, які, як вважається, однаково сприймаються усіма людьми на планеті (свобода, рабство, багатство, бідність, здоров'я, хворість та ін.).

Отже, у сучасних умовах суспільні цінності як основа публічної політики визначаються, з одного боку, нормами міжнародного права, міждержавними угодами, нормами конституції країни, а з другого боку, панівною релігією, традиціями, культурою, звичаями кожного суспільства.

Крім розглянутої ціннісної основи, визначення проблем політики має базуватися також на суспільних потребах, які проявляються у суспільстві як інтереси. Зрозуміло, що у різ-

них членів суспільства інтереси можуть суттєво відрізнятися, а можуть і значною мірою співпадати. При цьому люди з подібними інтересами часто об'єднуються у так звані групи інтересів.

Таким чином, місія держави, глобальні цілі суспільного розвитку, суспільні цінності та суспільні інтереси, виражені, насамперед, групами інтересів, дають основу для виділення бажаних суспільних характеристик у тих чи інших суспільних сферах (галузях). З іншого боку, необхідним є аналіз стану відповідних сфер (галузей) суспільного життя для виділення їх наявних характеристик. Досягнення чіткого розуміння усього комплексу невідповідностей між наявними і бажаними характеристиками дають можливість побудувати структуру проблеми політики як сукупність підпроблем та остаточно сформулювати проблему політики у достатньо чіткому вигляді.

Список використаної літератури:

1. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. / за заг. ред. П. І. Надолішнього, В. Д. Бакуменка. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
2. Цветков В. В. Державне управління і політика : монографія / В. В. Цветков, В. М. Селіванов, О. В. Скрипнюк. – К. : Абрис, 2006. – 312 с.
3. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

Самоїленко Лариса Яківна,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Вплив глобалізаційних процесів на формування та реалізацію державної політики

Для розуміння подій, що відбуваються сьогодні в світі, представляється за необхідне більш глибоке осмислення поняття глобалізації, в першу чергу тих її специфічних рис, які надають значний, нерідко вирішальний вплив на характер, глибину, внутрішню структуру і навіть швидкість політичних процесів, що протікають сьогодні на внутрішньодержавному, регіональному і міжнародному рівні.

Глобалізація є багатовимірним процесом, що здійснює значний вплив на соціально-політичну трансформацію сучасного суспільства. Водночас вона є суперечливим явищем, яке суттєво модифікує розвиток національних держав.

Глобалізація – це не лише міждержавна, а й загальносвітова інтеграція. Україна є частиною світового співтовариства і розвивається в руслі і з урахуванням тенденцій глобальної системи. Наша держава намагається здійснювати відкриту політику, визнає тенденції інтернаціоналізації і не сприймає політику ізоляціонізму.

Вплив глобалізаційних процесів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства сьогодні є однією з центральних загальнонаціональних проблем.

Перші практичні ознаки глобалізації з'являються в період Нового часу в зовнішній політиці таких країн, як Іспанія, Голландія та Англія. Поступово хвиля глобалізації поширюється на всю Західну Європу, з часом охоплюючи Північну Америку і частково Південну Америку. У 50-80-і роки XX ст. глобалізаційні процеси поширюються в країнах Азії й Африки і з кінця 80-х років фактично «накривають» посттоталітарні країни

Центральної та Південно-Східної Європи. Саме в кінці XX ст. перед світовою спільнотою постала задача ефективної координації всіх глобальних процесів – глобальної економіки, глобальної екології, політичної структури світової спільноти, проблем бідності, війни і збереження миру, прав людини і суверенітету національних держав тощо. У своєму розвитку процес глобалізації пройшов три основні етапи [1, с. 6].

Є різні наукові підходи до інтерпретації поняття «глобалізація». Багатоаспектність численних визначень, не дає можливості подати їх усі, однак потрібно зазначити, що дослідниками виявлено такі її основні риси, як «системність (відносно «упорядкована» охопленість глобалізацією різних сфер життя суспільства та соціальних верств), динамізм (глобалізація – це не статика, а динаміка) і збірність (це не єдиний, одноразовий процес, що відбувається в окремій сфері, а сукупність багатьох процесів у різних сферах життя суспільства й держави)». Відповідно глобалізація – це системна, багатоаспектна, різноманітна інтеграція державно-правових, економіко-фінансових і суспільно-політичних інститутів, ідей, принципів, зв'язків, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, багатоманітних відносин [4, с.16].

Таким чином, під глобалізацією розуміють величезне збільшення масштабів світової торгівлі та інших процесів міжнародного обміну в умовах все більш відкритої інтегрованої світової економіки, що не визнає територіальних територіальних бар'єрів. Йдеться, таким чином, не тільки про традиційну зовнішню торгівлю товарами і послугами, а про рух капіталу, обмін технологіями, інформацією та ідеями. Глобалізація засвідчує, що людство входить до якісно нової ери інформаційних технологій.

З одного боку, основним засобом виробництва стає інтелект людини, самотність, творчий потенціал. А з іншого – це всесвітня уніфікація, що прагне усереднити все і вся.

Стисло глобалізацію можна визначити як найвищу у порівнянні з іншими стадію інтернаціоналізації. З погляду процесів інтернаціоналізації, глобалізація базується не

стільки на зростанні товарообміну, оскільки на активізації обміну інформацією і знаннями.

Піднімаючи проблеми глобалізації в своїх роботах як вітчизняні, так і закордонні вчені найчастіше визначають її через економічні фактори, однак в руслі нашого предмету дослідження доречно буде визначити її політичну складову. В даному контексті важко не погодитись з думкою В. Воронкової, що концепція глобалізації не тотожна тільки економічним основам, вона передбачає специфічне співвідношення економічного і політичного аспектів. Неможливо описати цілісність з економічної точки зору незалежно від політичної і навпаки. З точки зору політики, глобалізація включає проблематику теорії демократії, з точки зору економіки глобалізація є теорія ринку [2, с.24].

Політична глобалізація полягає в поширенні у всьому світі ідей демократичного політичного устрою, створенні регіональних політичних союзів, членство в яких обумовлено прихильністю до демократичних цінностей. Усе активніше розгортається кампанія із захисту індивідуальних прав людини, незалежно від того, в якій країні і за якими внутрішніми законами вона мешкає. Держави з тоталітарними, а іноді і з авторитарними політичними режимами поступово ізолюються від світового співтовариства, проти них вводяться санкції, проводяться військові операції.

Процеси політичної глобалізації призвели до появи на Заході концепцій «обмеженого суверенітету» і «гуманітарної інтервенції». Згідно з цими концепціями, повноваження органів державної влади стосовно своїх громадян не є безмежними, і у випадку порушення прав людини в цих країнах міжнародне співтовариство вправі здійснити втручання у внутрішні справи такої держави [6, с. 172].

Відтак, глобальна політика характеризується тим, що не знає бар'єрів і єдиного центру; легко долаючи державні кордони, вона здатна впливати на організовані спільноти людей у будь-якому місці планети. Політичним викликом глобалізації стають централізація та монополізація світової влади і

суб'єктів глобального управління, послаблення національних держав, певне скорочення їх суверенітету. Існування глобальної світосистеми, керованої з геополітичних центрів впливу, передбачає дію відповідних програм світової влади; їх політичний аспект полягає у тому, що жодна країна світу вже не має повної незалежності. Почасти це відбувається тому, що сучасні держави все більше повноважень делегують впливовим міжнародним організаціям (ООН, ЄС, СОТ, МВФ, НАТО, ЄАзС). Інший чинник – за рахунок обмеження державного втручання в економіку та зниження податків зростає політико-економічний вплив транснаціональних корпорацій. Через полегшення міграції людей за кордон і вільне переміщення ідей та інформації також зменшується обсяг влади урядів щодо своїх громадян [3, с. 242].

На жаль, сьогодні глобалізаційні тенденції радше сприяють збереженню в українців розмитості, постколоніальної ідентичності, ніж її подоланню. Цьому, на думку О. Ф. Самойлова, сприяють такі чинники:

По-перше, Україна є радше об'єктом, аніж суб'єктом глобалізаційних процесів. Рівень нашої інтегрованості в глобалізований світ оцінюють як посередній. Більшість наших співгромадян не володіють іноземними мовами, не користуються Інтернетом, не бували за кордоном, а тому судять про світ на підставі старих стереотипів, а не нових знань і досвіду. Це означає, що Україна ще нездатна ефективно захиститися від негативних аспектів глобалізації.

По-друге, глобалізований світ і глобальні тенденції часто сприймаються в Україні через західне посередництво. Наслідок такого становища – домінування в українському культурно-інформаційному просторі закордонної мас-культурної продукції. Наше суспільство є пасивним споживачем культурних, ідеологічних послань, створених іншими культурами, іншими державами, що згубно впливає і на економіку України, і на культуру та національну ідентичність її громадян [5, с. 219].

Таким чином, підбиваючи підсумок проведеного аналізу впливу глобалізаційних процесів на формування та реалізацію

державної політики та огляду доктрин західних і вітчизняних ідеологів на даний феномен, можна зробити наступні висновки:

1. Проблема глобалізації, незважаючи на її активне обговорення, залишається однією з найменш вивчених і найбільш актуальних тем сучасності.

2. Аналіз реальних характеристик глобалізаційних процесів підводить до положення про взаємопов'язаність усіх основних складових глобалізації – глобальної економіки, міжнародної політики, світового інформаційного простору, соціально-економічного й гуманітарного розвитку людства.

3. Особливу роль в становленні та розвитку глобалізації грає рівень політичних пріоритетів національних держав.

4. В умовах глобалізації Україна, позиціонуючи себе як впливовий суб'єкт міжнародних відносин, має шанс використати її переваги для власного розвитку, тоді як залишаючись об'єктом дії зовнішніх сил, отримає лише її негативні наслідки.

Список використаної літератури:

1. Андріяш В. І. Історичні форми та етапи розвитку глобалізації / В. І. Андріяш, Є. І. Ривак // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Державне управління. – 2014. – Т. 242, Вип. 230. – С. 6–10.

2. Воронкова В. Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 37. – С. 16–32.

3. Герасіна Л. М. Глобалізаційні процеси як виклики світосистемній структурі : [тези до Всеукр. наук.-практ. конф. «Україна перед глобальними викликами сучасності» (XXVII Харківські політологічні читання) (Харків, 5 черв. 2014 р.)] / Л. М. Герасіна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Харків, 2014. – № 4. – С. 241–244.

4. Куян І. Чи послаблює глобалізація суверенітет національних держав? / І. Куян // Віче. – 2009. – N 12. – С. 15–18.

5. Самойлов О. Ф. Місце України у світових глобальних процесах / О. Ф. Самойлов // Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. – К.: КиМУ, 2011. – Вип. 3. – С. 112–122.

6. Тітарчук В. Доктрини та реалії глобалізаційних процесів / В. Тітарчук // Український науковий журнал «Освіта регіону». – 2010. – №4. – С. 169–173.

Кулєєва Тетяна Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Феномен глобалізації та публічна політика України

На зламі тисячоліть глобалізаційні зрушення втягнули людство у вир кардинальних трансформацій. За всіма ознаками ми стаємо свідками становлення нової форми соціальної організації – мегасупільства. Глобалізація збільшує проникність кордонів, розхитує основи національно-державного суверенітету. Загальний вектор розвитку схиляється в бік уніфікації економічних, соціальних, політико-правових форм внутрішнього устрою держав.

Глобалізація має багато визначень, які можна визначити та реалізувати багатьма способами. Наприклад, можна говорити про економічну, соціальну та культурну глобалізацію [1, 83-114].

Загалом, на думку Ірані та Норузі [6], є два загальні напрямки цього явища, що впливає з наведеного нижче:

1. Проглобалізація – це переконання про тих, хто в це вірить; глобалізація принесе їм чимало переваг, тобто переваги глобалізації більше в порівнянні з її недоліками. А глобалізація створить ефективні конкурентні ринки.

2. Антиглобалізація – країни не мають можливості конкурувати в цю епоху в умовах підвищеного конкурентного тиску, який буде досягнутий завдяки тому, що їх економіки матимуть більший зв'язок з іншими країнами [5].

Безумовно, глобалізація впливає на міжнародне право, національну та міжнародну та міжнаціональну політику. Традиційно політика здійснюється в національних політичних системах. Національні уряди несуть повну відповідальність за підтримку безпеки та економічного добробуту своїх

громадян, а також захист прав людини та навколишнього середовища в межах своїх кордонів.

Політики взаємопов'язані і впливають один на одного. У сучасній політиці зміни глобалізації викликів перенесли політику від національного до вищого рівня. Зі глобальними екологічними змінами, все більш інтегрованою глобальною економікою та іншими глобальними тенденціями політична активність все частіше відбувається на глобальному рівні. Це, безумовно, вірно, тому що країни повинні приймати себе з явищами глобалізації [3].

Раніше політика обмежувалася сільськими районами, містами і максимально національними рамками. Але тепер одна країна не може жити самостійно і повинна спілкуватися з іншими, і це потребує прийняття глобальних програм. Тому українська політика має змінюватися від національної до міжнародної. Під час цього процесу буде продовжуватися рух глобальної соціальної справедливості, який сам по собі є продуктом глобалізації та інтенсивних політичних суперечок щодо сенсу глобалізації та її майбутнього напрямку [4].

Ефективними факторами в процесі глобалізації, особливо протягом останніх двох десятиліть, є технологічний та електронний розвиток, як інтранет, інтернет, мобільні та телефонні, супутникові, стільникові телефони.

Швидке закріплення між глобалізацією та політикою призведе до того, що організації будуть ефективними в цю епоху. Ефективність має бути забезпечена навчанням глобальних менеджерів, навчання персоналу та працівників, які займаються розробкою політики, а також проведення деяких семінарів для вивчення переваг глобальної політики.

Глобалізація розвиватиме величезні та багатонаціональні ринки, що збільшить темпи продажу на ринку країн. Це змушує компанії розширювати свої кордони від національних до міжнародних. Це призведе до збільшення грошового обігу, наприклад, міжнародна торгівля промисловими товарами збільшилася більш ніж у 100 разів (з 95 млрд. дол.) [9; 8].

Таким чином, компанії повинні намагатися використовувати міжнародні та багатонаціональні стандарти маркетингу та використовувати політику на міжнародному рівні, а маркетологи повинні розвивати свої можливості до міжнародних компетенцій.

Глобалізація зазвичай відноситься до процесу, за допомогою якого різні економіки та суспільства стають більш тісно інтегрованими, і це призведе до багатьох наслідків для різних аспектів глобалізованих ринків [7, 1191-1203].

Після короткого погляду на глобалізацію та деякий короткий огляд наслідків глобалізації на політику, особливо в різних сферах політики, як у маркетинговій політиці, можна зробити висновок, що якщо Україна хоче вступити в процес глобалізації, слід спробувати використовувати світовий досвід та ефективну політику [2].

Багатонаціональні корпорації виробляють продукцію в багатьох країнах і продають споживачам по всьому світу. Гроші, технології та сировина все швидше рухаються через національні кордони [4].

Організації громадянського суспільства діють глобально, формуючи альянси з організаціями в інших країнах, використовуючи глобальні комунікаційні системи, і лобіюючи міжнародні організації та інших учасників безпосередньо, замість того, щоб працювати через свої національні уряди.

Існують деякі фундаментальні кроки для політиків, щоб зробити, заповнити прогалину в процесі глобалізації:

- Створити умови для участі в глобальному ринку і орієнтацію на його учасників;
- Використати найкращий досвід з швидким виявленням нових глобальних можливостей – наприклад, виявити нові тенденції, оскільки глобалізація неодмінно викличе нові можливості та тенденції;
- Швидке реагування і попередження дій країн-конкурентів;
- Зведення до мінімуму інвестиційних ризиків – виявлення загроз і тенденцій у цей час;
- Хороший політик повинен підкорятися глобальному уряду.

Список використаної літератури:

1. Bornman, E., & Schoonraad, N. (2001). The many faces of globalization. *Mousaion*, 19 (1), 83–114.
2. Globalization, 2005, globalization, available online at: www.Globalization-of-politics.html
3. Globalization, 2005, globalization, available online at: www.Globalization/globalization.html
4. Global Policy Forum, (2011), available online at: <https://www.globalpolicy.org/globalization/defining-globalization.html>
5. Investor word, (2005), Globalization, available online at: <http://www.investorwords.com/2182/globalization.html>
6. Irani, Farhad Nezhad Haj Ali, Mohammad Reza Noruzi, 2011, Globalization and Effects; A study on the effects of globalization in the society, *Interdisciplinary journal of contemporary research in business*.
7. Nilson, Therese, (2010), Good for Living? On the Relationship between Globalization and Life Expectancy, *World Development* Vol. 38, No. 9, pp. 1191–1203, 2010.
8. Politzer, Malia, (2008) "China and Africa: Stronger Economic Ties Mean More Migration". By Malia Politzer, *Migration Information Source*. August 2008.
9. Times Online, (2008) "Africa, China's new frontier". Times Online. February 10, 2008.

Черевко Олександр Володимирович,

ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор економічних наук, професор

Особливості глокалізації світової економіки

Сучасному етапу розвитку світового господарства притаманний складний діалектичний процес, що формується під дією різноспрямованих тенденцій інтернаціоналізації та регіоналізації, глобалізації та локалізації.

Останнім часом усе більше дослідників підкреслюють, що глобалізація супроводжується процесами протилежної спрямованості, які, в залежності від специфіки проблеми,

називаються “диференціація”, “регіоналізація”, “локалізація” або “фрагментація”.

Наприклад, локалізація означає, що фірма-інвестор має вибудовувати власну політику щодо власних зарубіжних філіалів таким чином, щоб відповідні філіали стали глибоко інтегрованою частиною в місцеву економіку (локальне співтовариство). Масштаб фірми не має значення. При цьому головним є зробити так, щоб її діяльність поширювалася за кордон. Зважаючи на це, учасники відповідного проекту визначають “глокалізацію” як стратегію розвитку бізнесу, що інтегрує глобалізацію й локалізацію.

Це явище може розумітися як феномен тотальної глобалізації і як предмет економічної географії, підкреслюючи трансформацію результатів економічного розвитку в просторовій організації соціально-економічної інфраструктури суспільства. З точки зору дослідження глобального маркетингового середовища, можна пов'язати глокалізацію з утворенням таких соціально-економічних систем контролю й управління, в яких поєднується загальна централізація управління з урахуванням локальних економічних інтересів і делегуванням на периферію повноважень прийняття рішень у межах установленої центром компетенції.

Зазначене пов'язане зі стратегічними аспектами ведення бізнесу, а також із просторовою спрямованістю глобальної економіки. Це потребує глибокого дослідження й формулювання теоретичного поняття “глокалізація” в масштабі світової економіки.

На нашу думку, глокалізація світової економіки є сучасною багаторівневою формою трансформації міжнародних економічних відносин, що призводить до випереджального зростання локальних внутрішньорегіональних, державних, галузевих і інших відповідних економічних потоків, до яких можна віднести торгівлю, прямі інвестиції, міграційні потоки трудових ресурсів, інформаційний і технологічний обміни, порівнюючи їх із загальною динамікою в світовому масштабі, а також до ускладнення й посилення різнорівневої конкурентної бороть-

би в світових масштабах між транснаціональними корпораціями, національними державами, регіональними економічними угрупованнями, які колективно відстоюють власні позиції на світовій арені. Все це виявляється мірою зростаючого зближення двох полюсів – глобальності й локальності.

Так, на початку XXI століття на часку внутрішньо регіональної торгівлі в трьох головних регіонах: Західній Європі, Північній Америці, Азійсько-Тихоокеанському регіоні припадала, приблизно, половина світового експорту. Загальна тенденція глокалізації найбільш чітко виявляється в Західній Європі. Питома вага внутрішньорегіональної торгівлі в загальному експорті західноєвропейських країн перевищила до початку XXI століття 60%.

У сучасних умовах міжнародний рух капіталу в 50 разів перевищує міжнародний товарообіг і відіграє більш значну роль, ніж товарами й послугами. В умовах сучасної інтеграції міграція капіталу стає, поряд із діяльністю транснаціональних корпорацій, основною рушійною силою процесу глобалізації. Відповідна тенденція глокалізації підтверджується даними UNCTAD і виявляється в вигляді значної та зростаючої частки внутрішньорегіональних прямих інвестицій [1, с. 102 – 111].

Наприкінці XX – початку XXI століття постійно зростало коло країн, що розвивалися. Вони вживали заходів з лібералізації режиму прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Це призвело до збільшення притоку іноземних інвестицій до економік відповідних країн, що стало основним аспектом їх підйому. Водночас, незважаючи на зростання ПІІ в країни, що розвиваються, інвестиції залишаються висококонцентрованими в країнах з новою індустріальною економікою з Азії й Океанії. Наприклад, у період із 1990 по 2005 рік приток іноземних інвестицій до Китаю зріс більш, як у 15 разів і склав 317,8 млрд. дол. Країни, що розвиваються й відносяться до категорії бідних, становлять незначний інтерес для інвесторів із промислово розвинених країн. На ці країни припадатиме незначна частка прямих іноземних інвестицій.

Спад у світовій економіці вдвічі знизив потік прямих іноземних інвестицій до Угорщини, Чехії та Польщі, який, у кращі часи, становив 99 млрд. дол.

Глокалізація економіки призводить до ускладнення й посилення конкурентної боротьби в світових масштабах, що розгортається на трьох рівнях: конкуренція між транснаціональними корпораціями (ТНК) або між ще більшими господарюючими блоками, утвореними ТНК, що базуються в різних країнах або в одній країні; суперництво національних держав, що підтримують свої ТНК і національний капітал засобами державної зовнішньоекономічної політики; регіональні економічні угруповання, що колективно відстоюють свої позиції на міжнародній арені [2, с. 270 – 271].

Таким чином, глокалізація становить укрупнення регіонів вільної дії для ТНК в рамках регіонального союзу, а також може використовуватися як інструмент проти конкурентів із інших країн, які не входять до союзу. На сучасному етапі глокалізація сприяє формуванню потужних ТНК в рамках регіону, що в майбутньому зможуть проникати в економіку країн інших союзів. У цілому глокалізація діє як захисний засіб для починаючих ТНК, у процесі розвитку яких захоплення нових ринків зближуватиме регіональні союзи, укрупнюючи та збільшуючи взаємодію різних регіонів світу.

Список використаної літератури:

1. Реалізація антикризової державної політики стрижневими країнами світу в умовах ризиків: монографія / авт. кол. : В. І. Шарий, О. В. Черевко [та ін.]; за заг. ред. В.І. Шарого, О.В. Черевка, В.М. Мойсієнка. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2017. – 300 с.
2. Формування та реалізація публічної політики в умовах глобалізації: монографія / авт. кол. : В. І. Шарий [та ін.]; за заг. ред. В. І. Шарого. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2018. – 382 с.

Покрова Лариса Вячеславівна,

головний консультант Головного департаменту регіональної та кадрової політики Адміністрації Президента України, кандидат наук з державного управління

Взаємозалежність процесів регіоналізації, локалізації та глобалізації економіки

Лібералізація міжнародних економічних відносин і господарська модернізація країн третього світу призвели до підвищення конкурентоздатності місцевих фірм, а найбільш успішніші з них стали проявляти інтерес до транснаціоналізації та засновувати зарубіжні підприємства.

Країни, що розвиваються, пішли шляхом організації та підтримки власних транснаціональних корпорацій (ТНК), які покликані стати одним із інструментів зменшення відставання від “центру” світової економіки.

За даними UNCTAD, за період із 1990 по 2003 роки частка ТНК, що базувалися в країнах, які розвиваються, зросла з 8% до 25%. Найбільшого прогресу в сфері транснаціоналізації досягнули країни Азії, в яких базуються більше 20% ТНК світу й розміщені більше 40% зарубіжних філіалів, наприклад: Гонконг, Сингапур, Тайвань, Південна Корея, Малайзія, Китай, Індія [5, с. 16]. Досліджуючи найбільші ТНК, які базуються в країнах, що розвиваються, констатується зростання абсолютних показників їх господарської діяльності за кордоном і одночасне зменшення частки зарубіжних активів і обсягів продажів.

Так, 39 корпорацій базуються в Азії, а саме: в Гонконгу – 10, Сингапурі – 9, на Тайвані – 8, в Китаї – 5; Південній Кореї – 3; Малайзії – 3; Індії – 1. Країни, що розвиваються, Африки та Південної Америки представлені ПАР і Бразилією з трьома корпораціями.

Таким чином, утворення основ цілісного господарського комплексу в регіоні посилює інтерес до нього з боку ТНК.

Розширення можливостей для міжнародного виробництва в регіоні Південно-Східної Азії призвело до зростання кількості материнських компаній і іноземних філіалів ТНК.

Водночас зберігається значний розрив між зазначеними компаніями й ТНК, що базуються в “центрі” світового господарства. Наприклад, зарубіжні активи наймасштабнішої корпорації світу General Electric були співставні з сумарними накопиченими прямими іноземними інвестиціями найбільших 50 нефінансових ТНК країн, що розвиваються [4]. Причому рисою ТНК розвинених країн є менший рівень їх транснаціоналізації та збереження масштабної національної складової з великими активами й персоналом. Разом із цим, найбільш передові ТНК, що базуються на “периферії” світової економіки, стали збільшувати інноваційну активність.

Експерти звертають увагу на довгострокові тенденції в русі транскордонного інвестиційного капіталу. Вагому роль у цьому процесі відіграє триада США, ЄС, Японія, частка якої в вивезенні прямих іноземних інвестицій залишається на рівні 60 – 70%. Наприклад, зростання прямих іноземних інвестицій в 2004 – 2005 роках, у значній мірі, визначалося активізацією транскордонних об’єднань і поглинань, особливо всередині групи розвинених країн. Особливо таких ініціатив зріс у 2004 році на 88% – до 716 млрд. дол., а їх кількість на 20% – до 6134 млрд. дол. [3, с. 11]. До мегапроектів вартістю більше 1 млрд. дол., належала 141 угода. Новою особливістю таких мегаоб’єднань стало стрімке зростання інвестицій у їх рамках, здійснених колективними інвестиційними фондами.

Значна частка транскордонних інвестицій здійснюється ТНК, багато з яких перебувають в приватній власності. Так, у світі нараховується 77 материнських компаній, що мають 770 тис. іноземних філіалів із персоналом 62 млн. осіб, які випускають експортну продукцію на 4 трлн. дол. на рік [1, с. 796].

Серед 100 провідних нефінансових ТНК багато спеціалізуються на видобуванні нафти, виробництві автомобілів, фармацевтичної продукції, електронної техніки, електро-

технічних товарів, а також на наданні телекомунікаційних і комунальних послуг [2, с. 135].

Таким чином, підвищення рівня транснаціоналізації світової економіки збільшило значення ТНК в господарських системах країн і призвело до зростання взаємозалежності процесів регіоналізації, локалізації та глобалізації, а відповідно, процесу глокалізації світової економіки. Вона активувала і міждержавний перетік капіталу, наприклад – ЄС. Створення єдиного ринку, уніфікація правил у країнах регіону сприяли міграції транснаціонального капіталу в регіон, що дозволило ТНК більш раціонально розподіляти свої витрати, використовуючи економію на масштабах, а також використовувати загальне управління взаємопов'язаними транскордонними операціями.

Список використаної літератури:

1. Alasdair R. Young/John Peterson, The EU and the new trade politics, in: *Journal of European Public Policy*, 13 (2006) 6, S. 796.
2. Hans-Jürgen Bieling, *Die Globalisierungs – und Weltordnungspolitik der Europäischen Union*, Wiesbaden. 2010, S. 135.
3. Manuela Spindler, *Regionalismus im Wandel*, Wiesbaden 2005; Rick Fawn, "Regions" and their study, in: *Review of International studies*, 35 (2009) 1, S. 5–34.
4. *Transnationale Unternehmen (TNC): Worum geht es?* Update: 18.07.2016 <https://www.humanrights.ch/de/menschenrechte-themen/tnc/uebersicht/>
5. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (Hrsg.), *World Investment Report*. 2010, New York–Genf 2010, S. 16.
6. William I. Robinson, *A Theory of Global Capitalism*, Baltimore–London. 2004, S. 85.

Коміренко Сергій Васильович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Причини нерівномірного економічного розвитку держав в умовах глобалізації

В умовах глобалізації все більш очевидною виявляється проблема встановлення справедливого економічного порядку.

У літературі наводиться інформація про поляризацію багатства й бідності в сучасному світі й про те, що така поляризація не лише не зменшується, а й поступово зростає. Нерівність за доходами більш, ніж подвоїлася в усьому світі з 1960 року, а розрив між багатими й бідними країнами зріс утричі. Співвідношення між доходами 20% найбільш багатих верств населення й 20% найбільш бідних, що становило 1/30 в 1960 році, зросло до 1/74 в 1997 році. Розрив між середнім доходом на душу населення в багатих і бідних країнах зріс із 5,7 тис. дол. у 1960 році до 15,4 тис. дол. у 1993 році [1, с. 134].

Модель розвитку світової спільноти, для якої притаманна значна нерівномірність, почала формуватися з XVI століття, коли після великих географічних відкриттів Західна Європа стала швидко збагачуватися за рахунок нееквівалентного обміну або прямого грабування Латинської Америки та Південної Азії. Це відбувалося аж до розпаду колоніальної системи в середині XX століття. Відрив Заходу від інших регіонів планети прискорився з кінця XIX століття, в міру того як у Великобританії, а потім і в інших європейських країнах стала набирати силу промислова революція. Вона не лише дала принципово нові засоби виробництва, стрімко підвищивши продуктивність праці, а й відкрила широкі можливості залучення людського інтелекту до невідомих раніше сфер пізнання. Так, із 1820 по 2000 роки середній обсяг ВВП

на душу населення зріс у країнах Заходу більш, як у 19 раз, а в інших регіонах світу – лише в 5,5 рази. Світова спільнота розкололася на багату Північ і бідний Південь.

Сутність цієї проблеми полягає не лише в тому, що перший наживається на експлуатації другого, а й у тому, що в першій групі країн запрацювали потужні механізми, прискорювачі техніко-економічного й соціокультурного розвитку – індустріалізація й ринкова система.

В сучасних умовах застосовуються декілька теорій для пояснення економічної нерівності:

- ліберали вважають, що бідні країни є такими через свою неефективність, а тому мають створювати ефективну економіку;

- більшість марксистів і теоретиків залежності стверджують, що бідні країни є такими, оскільки вони безсилі й експлуатовані, а тому повинні набувати національної сили;

- думка традиційних марксистів і структуралістів полягає в тому, що бідні країни є такими через історичний цикл бідності, від якого не можуть звільнитися, а тому він має бути якимось розірваний.

Розвинені держави на практиці не сприяють збагаченню населення відсталих держав. Щодо них здійснюється хижацька політика. Її пом'якшити нездатна навіть ера інформаційних технологій. Так, поряд із дешевою сировиною й енергоносіями з бідних (розорених, несuverенних) країн вивозиться їх інтелектуальний потенціал – потенціал розвитку.

Таким чином, охарактеризувати політику розвинених держав щодо слаборозвинених країн можна наступним чином:

- використовують природні ресурси відсталих держав;
- займаються “перекачуванням мізків” із слаборозвинених країн;

- “зливають” туди застарілі технології та відходи промислового виробництва;

- переносять “брудні” індустріальні технології тощо.

Зважаючи на це, західний учений І. Валлерстайн створив світ-системну концепцію, що розглядає світ не як суму кра-

їн, які паралельно розвиваються, а як єдину систему, в якій представлені держави-експлуататори (ядро), а також держави-експлуатовані (периферія).

Розвиток периферії диктується центром у своїх інтересах. Периферійний капіталізм є не стадією на шляху до капіталізму ядра, а тупиковим доповненням до нього. Багатство одних передбачає бідність інших як серед людей, так і серед країн. У рамках капіталізму виходу для залежних держав немає. “Велика ілюзія теорій модернізації”, на думку І. Валлерстайна, полягала в обіцянці зробити весь світ ядром без периферії, що не є можливим [2, с. 181].

Таким чином, інші та середньорозвинені країни становлять більшість населення планети (близько п’яти мільярдів людей). Загальна тенденція є такою, що розрив між золотим мільярдом і іншою частиною людства не зменшується, а зростає, щільно закриваючи вихід у світ справедливості, ненасилля та процвітання.

Список використаної літератури:

1. Дергачев В.А. Глобалистика / В.А. Дергачев. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. С. 134.
2. Завалько Г.А. Иммануэль Валлерстайн. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Г.А. Завалько // Философия и общество. 2003. № 3. С. 181 – 185.

Славів Ольга Ігнатівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Вплив антиглобалістських рухів на формування та реалізацію публічної політики держав

Антиглобалізм є соціально-політичним рухом, що виник наприкінці ХХ століття. Він підтримує глобалізацію знизу, в інтересах громадян, виступаючи проти сучасної форми глобалізації, що погіршує життєві умови сотень мільйонів людей, позбавляючи національні держави суверенітету й самостійності. Основною ціллю цього руху є розвиток процесів інтеграції на основах демократії, соціальної справедливості, поваги до самостійності й самобутності національно-культурних утворень.

Негативні риси глобалізації:

- глобалізація – це процес, що обумовлюється й визначається ринковими силами;
- виключення цілих спільнот (суспільств) із процесу глобальної модернізації підвищує ризик етнонаціональних конфліктів, тероризму, збройних зіткнень;
- розвинуті країни в умовах глобалізації прагнуть позбавитися від забруднюючих речовин і перенести навантаження екологічної катастрофи до бідних країн;
- глобалізація означає ослаблення національних держав;
- глобальні, національні культурні цілі потребують підтримки сильного державного механізму;
- в політичному плані “глобалізація” означає поразку лівих сил у всіх країнах, оскільки в глобальному світі ніхто не буде рахуватися з інтересами “простих” людей;
- виникає новий планетарний розподіл праці, який чітко відокремлює країни “золотого мільярда” від усіх інших, що оплачують добробут “золотого” населення своєю пра-

цею, здоров’ям, національною деградацією, занепадом своєї культури, способу життя та ін.

Зважаючи на це, в усьому світі люди прагнуть відстояти власне право на неуніфіковане, національно-самобутнє, вільне буття. Таким чином, таке неоднорідне, складне й суперечливе явище, як антиглобалізм, стало головною силою в боротьбі з глобальною експансією.

Ідейним засновником антиглобалізму прийнято вважати американського економіста Дж. Тобіна. Він запропонував стягувати, хоча б, символічний податок на фінансові спекуляції й спрямовувати одержані кошти на соціальні потреби. Обсяг фінансових спекуляцій у багато разів перевищує обсяг світової торгівлі. За ставки податку 0,1% утворюється сума на сотні мільярдів доларів. Антиглобалісти вважають, що вигоди від лібералізації торгівлі одержує торгівельний капітал, транснаціональні корпорації.

До антиглобалістських організацій відносять: рухи, що виступають за введення податку на спекуляції (податок Тобіна); рухи, що виступають проти поширення транснаціональних корпорацій; екологічні рухи; ліві політичні рухи, що відстоюють інтереси працюючих громадян; окремі релігійні організації.

Вимоги, що висувають антиглобалісти: введення прогресивного податку на доходи від капіталу, ліквідація офшорів; перешкоджання міжнародним фінансовим спекуляціям; перевага для розподільчих пенсійних фондів, а не накопичувальних; громадський контроль над усіма банківськими операціями для того, щоб вони не завдавали шкоди громадянам; ліквідація Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітньої торгівельної організації, державних боргів економічно залежних країн і спрямування вивільнених коштів на довгостроковий розвиток цих країн; термінова зупинка будівництва, розвитку та стимулювання екологічно шкідливих виробництв, проектів і технологій (атомних електростанцій, біотехнологій тощо); ліквідація всіх форм дискримінації; роззброєння; безкоштовне медичне обслу-

говування; збільшення кількості робочих місць, розвиток соціальної сфери, обмеження приватизації, розширення прав профспілок; забезпечення екологічної безпеки [1].

Опонентів у глобалізації достатньо: тих, хто здійснюють боротьбу на ідеологічному полі; тих, хто здійснює теоретичний спротив; тих, хто здійснюють практичні акції проти різних проявів глобалізації.

На світоглядному рівні вони виступають проти спроб підпорядкувати власне життя економічним інтересам вузьких груп. Вони заперечують можливість економічної науки самостійно формувати соціальні інститути й норми, здатність забезпечити стабільність і високу якість існування людини в сучасному світі. Вважають за необхідне визнати, що економіка є не єдиним способом буття людини в світі. Як свідчить новітня історія, не менш важливу роль відіграють демократично орієнтована політика й історично сформована культура.

На політичному рівні має одержати реальну підтримку ідея про повсюдний розвиток інститутів самоуправління. Саме вони здатні підтримати демократичні традиції сучасного суспільства й конструктивно протидіяти експансії вузькоспрямованих інтересів транснаціональних корпорацій в окремі регіони глобалізованого світу.

На культурному рівні доцільно усвідомити, що вільний ринок, як головний інструмент глобалізації, має корелювати з цінностями й нормами колективного існування людей, що характеризується розмаїттям [6, с. 7].

Проблеми, що турбують антиглобалістів, здебільшого, є місцевими виявами глобальних практик. Вони, по-своєму, намагаються поліпшити світ, проте бачать у глобальних інститутах силу, що йому загрожує.

Список використаної літератури:

1. Выполнимы ли требования антиглобалистов ? // Экспертиза глобальной экономики. Бюллетень № 1030602 [Электрон. ресурс]. URL: <http://globaleconomic.narod.ru/res/p1030602.htm>
2. Федотова Н.Н. Толерантность как мировоззренческая и инструментальная ценность / Н.Н. Федотова // Философские науки, 2004. С. 5 – 26.

Лопушинський Іван Петрович,

завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України

Громадянське суспільство як провідний актор публічної політики в умовах глобалізації

Як відомо, на зламі тисячоліть глобалізаційні зрушення втягнули людство у вир кардинальних трансформацій. За всіма ознаками ми стаємо свідками становлення нової форми соціальної організації – мегасуспільства. Глобалізація збільшує проникність кордонів і розхитує основи національно-державного суверенітету.

За Енциклопедичним словником з державного управління, глобалізація – в буквальному розумінні означає процес перетворення явищ місцевого характеру на глобальні. Глобалізацію можна описати як процес, у якому люди об'єднуються в єдине суспільство і існують разом під зростаючим впливом і комбінованою дією зовнішніх чинників (економічних, технологічних, соціокультурних і політичних [2, с.116].

Як зазначає В. А. Гошовська, публічна політика повинна мати принаймні три такі загальні характеристики: вона має бути когерентною, тобто всі складові заходи в рамках однієї політики повинні узгоджуватися між собою, утворюючи одне організаційне ціле, одну систему, розвиток якої й визначає публічна політика; публічна політика повинна мати чітку ієрархію, за якою здійснюється весь процес її реалізації згори донизу; публічна політика повинна мати повноцінний інструментарій: систему засобів для передачі рішень, відслідковування їх виконання, коригування планів та заходів, залучення необхідних матеріальних і людських ресурсів, оцінки реалізації політики [2, с. 604-605].

В умовах демократії, коли розвиток громадянського суспільства достатньо високий, державна влада перетворюється фактично на державне управління і потрапляє в суттєву залежність від суспільства (публіки). У цьому разі справді має сенс говорити про «публічну владу» як поєднання державного управління і громадянського самоврядування.

Таким чином, провідна тема нового способу управління – співробітництво на партнерських засадах між державним і недержавним секторами. Від бюрократично-адміністративних, ринкових та мережових моделей управління врядування відрізняється колективною залученістю всіх акторів до процесів ухвалення державно-управлінських рішень для досягнення колективних цілей.

Ураховуючи підвищення ролі громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо впровадження реформ, на підтримку ініціативи громадськості, а також з метою налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства, передусім з питань забезпечення прав і свобод людини і громадянина, Президент України своїм Указом від 26 лютого 2016 року № 68/2016 затвердив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки [3].

Як зазначається в Стратегії, «активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробці і реалізації ефективної державної політики у різних сферах, утвердженні відповідальної перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем» [3].

Як свідчить досвід демократичних держав, розвиток громадянського суспільства за системної державної підтримки

дає змогу залучати додаткові людські, організаційні, фінансові та технічні ресурси для надання соціальних та інших суспільно значущих послуг, сприяння процесу децентралізації державного управління і підвищенню його якості, а також скоротити державні видатки і запобігти корупційним ризикам.

Саме тому метою Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування на засадах партнерства, забезпечення додаткових можливостей для реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, задоволення суспільних інтересів з використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації [3].

Водночас, як зазначається в Аналітичній доповіді до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році», «доводиться констатувати, що напередодні циклу загальнонаціональних та місцевих виборів 2019–2020 рр. з'являються ознаки відчуженості між державою та громадянським суспільством [1, с. 373.]».

Саме тому відновлення довіри та розвиток справжнього рівноправного партнерства між вищими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та активним громадянським суспільством вимагає втілення таких послідовних кроків:

- сприяння інституційному розвитку організацій громадянського суспільства – скасування е-деклараций для ОГС, що займаються підтримкою, моніторингом та оцінюванням виконання антикорупційної державної політики; спрощення податкового адміністрування діяльності ОГС; визначення переліку соціальних послуг, які можуть надаватися ОГС;
- боротьба з «кишеньковими» радикальними рухами, які маскуються під ОГС, – зміна законодавства щодо протидії проявам екстремізму та впровадження інструментів

відповідальності за втягування молоді до екстремістських об'єднань; поширення достовірної інформації про цілі та діяльність екстремістських груп, що сприятиме зменшенню їх впливу;

– удосконалення правового регулювання державного фінансування ОГС – розширення переліку організацій, щодо підтримки яких застосовується конкурсна процедура; запровадження електронних процедур конкурсів для визначення проектів ОГС, на реалізацію яких надається фінансова підтримка; внесення змін до податкового законодавства щодо сприяння розвитку благодійницької діяльності;

– формування якісних нормативно-правових засад створення та реєстрації ОГС – спрощення механізму ліквідації громадської організації із статусом юридичної особи; запровадження реєстрації громадських об'єднань та благодійних організацій в онлайн-режимі за допомогою електронних сервісів Міністерства юстиції України; ухвалення нової редакції Закону України «Про органи самоорганізації населення»; включення органів самоорганізації населення до переліку неприбуткових організацій;

– підвищення дієвості правових інструментів громадської участі у формуванні й реалізації державної та місцевої політики – оперативне реагування на інформацію представників громадянського суспільства, журналістів, які розслідують випадки політичної корупції; удосконалення механізму формування та організації діяльності громадських рад при органах виконавчої влади; ухвалення законів України про місцевий референдум, гарантії свободи мирних зібрань, загальні збори (конференції) членів територіальної громади за місцем проживання; обов'язкове ухвалення територіальною громадою її статуту; доповнення норм про місцеві ініціативи та громадські слухання положеннями про наслідки їх розгляду; обов'язкове оприлюднення результатів урахування органами місцевого самоврядування громадської думки; розроблення Типового положення про громадський бюджет міста (бюджет участі громади) [1, с. 374].

Отже, глобалізаційні зрушення призвели до структурної трансформації владних систем і механізмів, виявили патології традиційної адміністративно-бюрократичної концепції державного управління. Тиск чинників глобалізації примушує уряди шукати альтернативні коди управлінської діяльності, адаптовані до якісно нового стану світосистеми. Відповіддю на сучасні виклики стала поява нових теоретичних і практичних моделей державного управління, зокрема «нового державного менеджменту», теорії «суспільно-політичних мереж» та концепції нового способу управління «врядування». Саме тому успішність запровадження адміністративної реформи в Україні значною мірою залежатиме від урахування досвіду загальносвітового трансформаційного руху в державному секторі. Водночас проблеми впливу глобалізаційних процесів на систему державного управління потребують дальших ґрунтовних досліджень.

Список використаної літератури:

1. Аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/3143/>
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; заред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>

Ворона Петро Васильович,

Перший проректор Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, депутат Полтавської обласної ради, доктор наук з державного управління, доцент

Процес децентралізації на Полтавщині: динаміка ефективності

Реформування місцевого самоврядування у територіальних громадах Полтавщини шляхом децентралізації проходить досить динамічно. В області залишилось всього кілька районів де взагалі не створено жодної ОТГ. Але колісь досить потужний супротив реформі децентралізації і там слабшає. Адже децентралізація, як процес передачі повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування отримує схвальну реакцію більшості громад, де цей процес відбувся. І їх думка поширюється серед тих, хто вчасно не провів реформу і вже жалкує.

Серед областей України Полтавщина за кількістю утворених ОТГ входить до шести областей, які мають найбільшу кількість утворених ОТГ після: Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Волинської та Тернопільської. Але за покриттям площі області ОТГ на 12 місці, а за процентним охопленням населенням ОТГ на 11. У області, серед новоутворених громад, в зв'язку з невеликою кількістю (чисельністю мешканців ОТГ) населення – залишилась проблема спроможності.

Держава постійно моніторить забезпечення ефективності та оцінює динаміку розвитку об'єднаних територіальних громад. За інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України за 10 місяців 2018 року доходи місцевих бюджетів зросли на 22,0 % або збільшилися на 34,2 млрд. грн. порівняно з аналогічним періодом минулого року, та склали 189,4 млрд. грн. Зокрема, податку на до-

ходи фізичних осіб надійшло 110,2 млрд. грн. що більше від надходжень січня-жовтня 2017 року на 26,1 %. А 11 регіонів мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, з них – три регіони забезпечили приріст понад 28%. Окрім того плати за землю надійшло 22,7 млрд грн. Фактичні надходження єдиного податку – 24,5 млрд. грн. (зросли на 5,2 млрд. грн. або на 27,0%) [1].

Щодо надходжень власних доходів місцевих бюджетів 665 ОТГ за січень-жовтень 2018 року, то вони зросли на 62,3 % та склали 16,9 млрд. грн. (збільшилися на 6,5 млрд. грн.).

Завдяки фінансовій децентралізації місцеві бюджети за останні роки зросли на 123,4 млрд. грн.: з 68,6 млрд в 2014 до 192 млрд. грн. у 2017 році. Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 року склала 51,2 %. У 2015 році вона становила 45,6%.

Відповідно до ст. 13 Конституції України «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. Від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією [3]. За останні роки органи місцевого самоврядування активно відстоювали позицію щодо перерахування в бюджети розвитку громад частини ренти за користування надрами громад. Звучали різні думки – від 5 до 10 %, що певним чином покривало б екологічні та техногенні збитку від добування корисних копалин близ громад.

Відповідно до внесених змін у Бюджетний кодекс України, до доходів загального фонду Державного бюджету зараховують 95% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату. Окрім цього:

– 2% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату за-

раховується до районних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

– 3% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до бюджетів міст республіканського (АР Крим) та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

– 2% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до бюджету АР Крим, обласних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

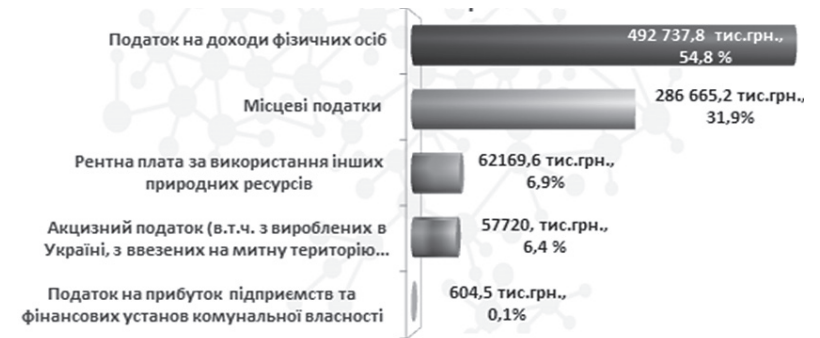
– 1% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів.

Закон набрав чинності з 1 січня 2018 р. [2]. Але варто зазначити, що ОТГ отримує рентної плати за користування надрами не 1, а 3%, що є свого роду стимулом громад до реформування. Але, вважаємо, що добуваючі компанії, використовуючи корупційну складову, значно занижують об'єми добування і як наслідок – значно знижують надходження до державного і місцевих бюджетів. Державі варто створити ефективні механізми контролю об'ємів добування копалин та обліку. Такий досвід є за кордоном і потрібна лише політична воля урядовців та парламентарів щоб його використати. Багато територіальних громад втрачають мільйони гривень від нелегального добування піску та глини, особливо близ будівництва доріг (наприклад, автотраси Київ – Харків – Довжанський).

За 8 місяців 2018 року до загального фонду бюджетів 39-ти ОТГ Полтавської області, які перебували на прямих міжбюджетних відносинах, надійшло власних доходів в сумі 912,2 млн. грн. В середньому по області власні доходи на душу населення в ОТГ склали 3542 грн. Цей показник має найвищі

значення в наступних громадах: Сенчанській – 14 222,2 грн., Драбинівській – 6 106,5 грн., Михайлівській 5 584,5 грн., Глобинській – 5 312,0 грн., Сергіївській – 5 253,4 грн., Пришибській – 5 231,7 грн., Нехворощанській – 5 125,6 грн.

У структурі надходжень загального фонду бюджетів ОТГ найбільша питома вага належить податковим надходженням, які сумарно склали 899,9 млн. грн., серед яких: 54,8% (492,7 млн. грн.) складає податок на доходи фізичних осіб, на другому місці – місцеві податки і збори – 31,9% (286,7 млн. грн.) на третьому – рентна плата за користування іншими природними ресурсами – 6,9 %, що становить 62,2 млн. грн. (мал. 1.).

Мал.1. Структура податкових надходжень у загальному фонді бюджетів ОТГ Полтавської області за 8 місяців 2018 року

Варто зазначити, що сума рентної плати за користування іншими природними ресурсами сформована, переважно, за рахунок рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та конденсату і склала 57,3 млн. грн. Зазначені кошти надходять до 14 ОТГ Полтавщини і є вагомим джерелом фінансування потреб громад (таб. 1). Наприклад, Сенчанська ОТГ за 8 місяців отримала 31,4 млн. грн. таких коштів, що становить 72% власних доходів загального фонду бюджету, відповідно: Ланнівська

ОТГ – 5,6 млн. грн. (33%), Нехворощанська ОТГ – 5,4 млн. грн. (20%), Мачухівська ОТГ – 4,9 млн. (23%).

Таблиця 1.

Аналіз питомої ваги доходів з рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та конденсату у бюджетах ОТГ за 8 місяців 2018 року.

№ п/п	Назва об'єднаної територіальної громади Полтавської області	Доходи без урахування міжбюджетних трансфертів за 8 міс. 2018 року, тис. грн	У т. ч. рентна плата за користування надрами для видобування нафти, природного газу та конденсату, тис. грн
1.	ОТГ с. Великі Сорочинці	7 986,1	117,2
2.	ОТГ с. Драбинівка	26 771,1	841,2
3.	ОТГ с. Заворскло	4 552,2	11,3
4.	ОТГ с-ще Ланна	17 227,0	5 626,9
5.	ОТГ м. Лохвиця	41 760,0	3 512,8
6.	ОТГ с. Мала Перещепина	11 010,0	706,4
7.	ОТГ с. Мачухи	20 847,1	4 864,0
8.	ОТГ с. Михайлівка	34 462,4	1 747,2
9.	ОТГ с. Нехвороща	27 206,7	5 362,4
10.	ОТГ с. Петрівка-Роменська	17 397,5	7,3
11.	ОТГ м. Решетилівка	32 134,8	17,8
12.	ОТГ с. Сенча	43 448,7	31 384,4
13.	ОТГ с. Сергіївка	15 466,1	2 787,9
14.	ОТГ смт Шишаки	66 468,0	339,5
	Всього	366 737,7	57 326,4

За підрахунками групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні, за 2016-2018 роки орієнтовні фінансові втрати Диканського, Зіньківського, Котелевського та Оржицького районів Полтавської області, у яких реформа не просувається, сягають приблизно 178,5 млн грн. Саме стільки коштів інфраструктурної субвенції могли б отримати громади цих районів, якби створили ОТГ [4].

Є важливим запровадження принципу повсюдності місцевого самоврядування у земельних відносинах, що надасть їм повноваження розпоряджатися землями за межами населених пунктів, які необхідні для розвитку ОТГ.

Список використаної літератури:

1. Доходи місцевих бюджетів за 10 місяців зросли на 22% – до 189,4 млрд грн. / Децентралізація – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10056>.
2. З 1 січня 2018 року частину ренти за користування надрами зараховуватимуть в місцеві бюджети /Бухгалтерські новини/ – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.dtki.ua/state/laws-and-regulations/42335/>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
4. Чому дебати щодо об'єднання не змогли переконати 30% полтавців. – / Децентралізація – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/9953>.

Толуб'як Віталій Семенович,

професор кафедри менеджменту та публічного управління Тернопільського національного економічного університету, доктор наук з державного управління, доцент

Розвиток міжмуніципального співробітництва в Україні

Міжмуніципальне співробітництво (ММС) як нова форма політики місцевого і регіонального розвитку останнім часом набуває все більшого поширення в європейських країнах та Україні. Його поява пов'язана з тим, що місцеве самоврядування сьогодні має справу з проблемами, можливість вирішення яких пропонує саме ММС. Як свідчить історія органи місцевого самоврядування (територіальні громади

місцевого рівня) ніколи не були абсолютно самостійними, незалежно від їх територій та чисельності населення [1, с.87]. У зв'язку з цим ММС є актуальною та інноваційною формою діяльності для багатьох територіальних громад.

Налагодження партнерства органів місцевого самоврядування для реалізації спільних проектів – загальноприйнята модель об'єднання зусиль у країнах Європейського Союзу. Кожний третій проект громад у Німеччині – це проекти міжмуніципального співробітництва. У Франції в проектах ММС беруть участь 80 % громад. В Україні станом на 12 червня 2018 року діяло 187 проектів ММС, що охоплює 753 громади [3].

В зарубіжних країнах, де успішно функціонує система ММС (Франція, Італія), існує чітка національна політика стимулювання розвитку ММС [5]. Як свідчить досвід багатьох європейських країн, ефективним інструментом підтримки ММС з боку національних урядів є утворення відповідних фондів на державному та регіональному рівнях, які надають фінансову підтримку реалізації проектів міжмуніципального співробітництва.

Прискорення реформування місцевого самоврядування в Україні є одним із найбільш актуальних завдань побудови сучасної демократичної держави та забезпечення її сталого розвитку. Йдеться про формування ефективного та дієвого місцевого самоврядування з утворенням відповідних інститутів, оптимізацію адміністративно-територіального устрою та чинної моделі територіальної організації влади. У цьому зв'язку особливого значення набувають питання розвитку співробітництва територіальних громад з використанням дієвих та гнучких інструментів забезпечення їх спроможності та сталого місцевого розвитку.

Співробітництво територіальних громад не можна розглядати як одноразову дію, а потрібно розглядати як комплекс дій (організаційних, юридичних, інституційних, управлінських тощо) на перспективу [4]. Ефективне міжмуніципальне співробітництво дозволяє вирішувати бага-

то важливих для ОМС питань, зокрема: проблеми дефіциту фінансових, матеріальних та людських ресурсів; надати доступ до новітніх технологій; забезпечити кращу ефективність роботи через заощадження витрат на адміністративні функції, обладнання та персонал; створити єдині стандарти у наданні послуг для усіх громадян, які мешкають на території громад, залучених до ММС; створити більшу солідарність між громадянами у відповідному регіоні; покращити якість послуг через підвищення спеціалізації персоналу та їх більш високу кваліфікацію; покращити прозорість роботи ОМС, що може бути показником для залучення нових партнерів та інвестицій; сприяти більш раціональному місцевому плануванню та вдосконаленню політики місцевого розвитку; сприяти вирішенню стратегічних питань та зменшенню корупції в ОМС [2, с.18]. Проте, саме по собі міжмуніципальне співробітництво не може усунути існуючі проблеми в діяльності ОМС. Неefективна робота окремих ОМС може неабияк зашкодити функціонуванню ММС. Таким чином, будь-який ОМС, який бере участь у ММС, повинен спочатку самостійно знайти відповіді на актуальні питання місцевого розвитку.

Поряд із позитивними сторонами, розвиток ММС має й окремі ризики: зокрема, можливість уповільнення або ускладнення процесу ухвалення рішень; поява дублювання витрат та функцій; зростання політичної напруги. Проте, усі існуючі ризики можна не лише зменшити, але і зовсім їх уникнути.

В Україні розвиток співробітництва територіальних громад є надзвичайно важливим для забезпечення концепцій «нового публічного менеджменту» та «доброго врядування», а також для практичного впровадження положень Європейської хартії місцевого самоврядування. ММС є також інноваційним інструментом для сталого місцевого розвитку та забезпечення муніципальної консолідації та покращення якості муніципальних послуг, що надаються громадянам. Розвиток ММС відображає основні європейські тенденції в галузі реформування місцевого самоврядування, що визна-

чено в різних документах міжнародних організацій та європейських інституцій, зокрема Ради Європи.

Отже, міжмуніципальне співробітництво являє собою системну цілеспрямовану співпрацю органів місцевого самоврядування базового рівня (територіальних громад, муніципалітетів) на суміжних територіях. Співпраця, як правило, має довготривалий характер і має на меті розв'язання обопільних проблем та покращення якості надання муніципальних послуг населенню, а також підвищення рівня конкурентоспроможності місцевої економіки. Оскільки органи місцевого самоврядування є найбільш наближеними і компетентними у питаннях щодо потенціалу, поточних справ і проблем територіальної громади, вони володіють найбільш докладною інформацією про нагальні потреби місцевого населення, а отже, здатні узагальнювати та представляти його інтереси.

Список використаної літератури:

1. Костіна Н.А. Розвиток співробітництва територіальних громад (міжмуніципального співробітництва – ММС) в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/311>
2. Міжмуніципальне співробітництво сприяє рівномірному розвитку ОТГ <https://decentralization.gov.ua/news/9018>
3. Міжмуніципальне співробітництво: вітчизняний та зарубіжний досвід: Навчально-практичний посібник. За заг. Ред. Толкованова В. В., Журавля Т. В. К., 2017. 202 с.
4. Оленковська Л. П. Зарубіжний досвід організації та ефективного функціонування міжмуніципального співробітництва / Л. П. Оленковська // Право та державне управління. – 2013. – № 2 (11). – С. 159-164.
5. Ткачук А., Толкованов В. Конкурентоспроможність територій [Практ. посібник] / А. Ткачук, В. Толкованов. – Київ : Легальний статус, 2011. – 252 с.

Малиш Наталія Андріївна,

професор Національного університету “Киево-Могилянська академія”, доктор наук з державного управління, професор

Державна політика щодо функціонування зони відчуження в Україні

Чорнобильській катастрофі було присвоєно 7-ий рівень небезпеки за Міжнародною шкалою ядерних подій (INES), оскільки вона мала глобальні наслідки. Такий самий рівень небезпеки також присвоїли аварії на АЕС «Фукусіма-1» у Японії, яка сталась у 2011 році внаслідок землетрусу.

Тридцять кілометрова зона Чорнобильської АЕС і нині ще потребує низки агротехнічних, агрохімічних заходів, що спрямовані на зменшення надходження радіонуклідів в організм людини. Проблеми, що виникали у зв'язку з аварією: ведення сільськогосподарської діяльності на забруднених радіонуклідами землях, повернення у сівозміну родючих площ, вирощення сільськогосподарських культур, отримання екологічно чистої продукції тваринництва. Основні контрзаходи, які проводились у рослинництві поділяли на п'ять великих груп: заборонені, вивчення радіаційної обстановки і складання прогнозу забруднення рослин, уточнення радіаційної обстановки, зміна структури землекористування, меліоративні і агротехнічні заходи.

Відповідно до Загальнодержавної програми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки необхідно було реалізувати заходи щодо подальшої соціальної, медичної і психологічної реабілітації населення та його протирадіаційного захисту, забезпечити збереження їх культурно-історичної спадщини. Найефективнішими, за оцінкою фахівців, виявилися: заміна продуктів харчування з високими рівнями радіоактивного забруднення на чисті; вапнування ґрунтів; внесення підвищених доз мінеральних

добрив; залуження та перезалуження луків, пасовищ; глибоке переорювання ґрунтів.

Меншою від очікуваної була ефективність захисту населення шляхом переселення постраждалих у чисті місцевості. Одним з найбільш важливих питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є повернення територій, що зазнали радіоактивного забруднення, до нормального життя, працевлаштуванням людей, надання можливості реалізувати свій економічний потенціал містам, населеним пунктам. Перспективним напрямом державної політики щодо відродження території ЧАЕС став туризм.

За останні два десятиріччя у світі будувалось від 2 до 10 ядерних реакторів на рік, тоді як до аварії на ЧАЕС, запусалося 20-30 реакторів майже щороку. Нині атомна енергетика за економічними показниками програє новим відновлюваним джерелам енергії. Вартість будівництва нових АЕС зростає, а вартість вітрової та сонячної енергетики постійно зменшується завдяки швидкому розвитку інноваційних технологій.

Дослідження Міжнародних організацій показують, що уряди країн і досі витрачають велику частину грошей платників податків на продовження залежності від найбруднішого виду палива – вугілля. Так, в Україні за 2015-2017 роки загальна сума прямих дотацій у сектор склала більш ніж 7 мільярдів грн, а непряме дотування – 27 мільярдів грн [1].

Україна як договірна сторона Енергетичного Співтовариства має зобов'язання позбутися будь-яких дотацій в енергетичному секторі та забезпечити вільну конкуренцію на ринку. Водночас виробництво електроенергії з вугілля стає все дорожчим у порівнянні з відновлюваними джерелами енергії (ВДЕ). До 2035 року Україна повинна перейти на 25% ВДЕ, що передбачено у затвердженій 2017 року Енергетичній стратегії України [2].

У 2014 р. Постановою Кабінету Міністрів України було утворено Державне агентство України з управління зоною відчуження (ДАЗВ), яке стало центральним органом

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснює державне управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення [3].

ДАЗВ здійснює державний контроль за дотриманням правового режиму зони відчуження та відселеної частини зони безумовного відселення; забезпечує проведення моніторингу стану природного середовища; видає, зупиняє та скасовує спеціальні дозволи; здійснює управління охороною культурної спадщини на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення; забезпечує проведення робіт з визначення радіаційного стану зони відчуження, дотримання норм радіаційної безпеки, проведення радіоекологічного моніторингу та радіаційного контролю тощо.

У 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон України, яким визначено основні завдання та заходи направлені на зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття», а також зазначені об'єми їх бюджетного фінансування до 2020 року.

У грудні 2016 року Мінприроди та Державне агентство управління зоною відчуження запропонували бізнесу подати заявки на відведення земельних ділянок під розміщення об'єктів відновлювальної енергетики. Загалом надійшло понад 60 заявок з Данії, США, Китаю, Німеччини, Франції, Білорусі, України. Наприкінці 2018 року в Прип'яті на території Чорнобильської АЕС відкрито сонячну електростанцію. На території Чорнобильської зони буде збудована ще одна наземна сонячна електростанція. Проект фінансується за кошти уряду Іспанії, що сплачені у рамках співпраці з Україною за Кіотським протоколом [4].

Не менш важливою складовою державної політики щодо відродження території ЧАЕС є соціальний захист громадян,

які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Відповідний Закон України «Про внесення зміни до статті 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» було ухвалено в 2017 р. В Указі Президента України «Про додаткові заходи з відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, із соціального захисту постраждалих осіб, безпечного поводження з радіоактивними відходами» 2018 року, дружинам (чоловікам), які втратили годувальника із числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесених до категорії 1, пенсія у зв'язку з втратою годувальника, допомога призначається незалежно від причинного зв'язку смерті з Чорнобильською катастрофою». Закон набрав чинності з 1 січня 2018 року.

Список використаної літератури:

1. Аналітичний огляд Міжнародної організації Енергетичного Співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/03/25.html>
2. Енергетична стратегія України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>
3. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження» від 22 жовтня 2014 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-п>
4. Сайт міністерства екології та природних ресурсів України. ДАЗВ та профільні установи завершили розробку Концепції нової програми зняття ЧАЕС з експлуатації на 2021-2031 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://menr.gov.ua/timeline/CHAES-ta-zona-vidchuzhen-nya.html>

Кульчій Інна Олексіївна,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Реформування органів державної виконавчої влади: регіональний вимір

На сучасному етапі розвитку української держави необхідність ефективної регіональної політики є безспірною. Від того, яким чином здійснюватиметься публічне управління регіональним розвитком, залежить якість та швидкість здійснення реформування як у локальному, так і у загальнодержавному масштабі. Крім того, вирішення проблем у системі органів виконавчої влади тісно взаємопов'язане із ефективним становленням та еволюцією місцевого самоврядування. Відповідно, без урахування особливостей регіонального розвитку не вбачається за можливе проводити комплексне реформування системи публічного управління та розробляти організаційні моделі його втілення. Виходячи з цього, усі реформи повинні проводитися в системній єдності та на основі єдиної базової стратегії розвитку. Тому реформування регіонального управління тісно пов'язане із дослідженням організаційних, юридичних, економічних та фінансових аспектів життєдіяльності регіонів, забезпечення ефективності місцевого самоврядування.

Реформа територіального устрою сама по собі не здатна призвести до кардинальних змін у функціонуванні системи органів публічної влади. Ще близько десяти років тому З. Варналій відмічав, що перетворення такого рівня визначаються реформуванням державної служби, зміною принципів побудови органів державної влади, створенням дієвих механізмів контролю і відповідальності за ефективність управління, упорядкуванням фінансово-кредитної системи, комплексними змінами всієї системи влади тощо [1, с. 562].

При цьому варто пам'ятати, що управління регіональним розвитком – це цілеспрямована діяльність держави та територіального самоврядування, спрямована на підтримання цілісності та взаємозв'язку між компонентами соціально-економічного розвитку регіону, з одного боку, та активізацію інтеграційних процесів з навколишнім середовищем шляхом обміну робочою силою, капіталом та енергією [2, с. 7]. Відповідно, особливості регіонального розвитку спричиняються комплексним впливом цілої низки чинників, провідними серед яких є процеси ринкового реформування відносин власності, реформування економічної бази органів місцевого самоврядування, удосконалення фінансово-кредитної і, особливо, податкової системи тощо.

Серед проблем управління регіональним розвитком слід виділити порушений баланс повноважень між центром і регіонами. В Україні це питання загострюється внаслідок нерівномірного розвитку її регіонів і продуктивних сил, історико-етнографічних та геополітичних обставин, розпорошення вирішення регіональних проблем у багатьох міністерствах та відомствах, відсутність необхідної компетенції в органів влади на місцях, ігнорування місцевих потреб населення. Це, у свою чергу, зумовлено недосконалістю діючого законодавства, відсутністю чітких критеріїв та механізмів розмежування державної та комунальної власності, що не дозволяє остаточно і повністю розмежувати власність між регіональним і місцевим рівнем й негативно позначається як на управлінні об'єктами комунальної, так і державної власності.

Безперечно, не лише українська держава має недоліки в управлінні регіональним розвитком, наприклад, такі держави як Австралія і Нова Зеландія десятиліттями визначаються із стратегією та тактикою організації реформ на цьому рівні. У ході зазначеного періоду реформатори боролися з труднощами, пов'язаними з програмою втілення і виникаючими неоднозначними відносинами з іншими компонентами системи на місцевому рівні. Дані країни в результаті отримали досвід проведення кількох стадій реформ, кожна

з яких поєднувала елементи управління якості на загальнодержавному та регіональному рівні. Синтез результатів різного рівня, їх аналіз та подальше впровадження на теренах цих держав дають змогу зробити висновок про можливість досягнення Австралією та Новою Зеландією нових ефективних державно-управлінських механізмів розвитку в цілому і окремо взятих громад [3, с. 43].

Головна відмінність західних реформ від українських полягає в тому, що там, в умовах налагодженої системи державної влади, яка складалася й удосконалювалася тривалий період, не потрібно здійснювати докорінних перетворень. Потрібні лише окремі поліпшення, викликані зміною урядів, зміною обставин, ситуації в країні тощо.

В Україні система публічного управління створювалася не системно, а на основі певних інтересів, міркувань, розуміння її суті відповідно до обставин. Досвід показує, що зміна назви органу, способів його формування, характеру взаємовідносин з іншими органами далеко не завжди призводить до адекватних змін на практиці. При цьому можливі різні варіанти: від відсутності якихось фактичних змін до співіснування старих і нових повноважень, статусу. Зараз в Україні реформування перейшло із кількісної стадії до стадії якісних перетворень, яка складніша за змістом і розумінням.

Реформування системи органів виконавчої влади України вимагає відповідного критично-конструктивного аналізу досягнень та прорахунків науки і практики, створення досконалішої теоретико-методологічної основи. Складовими останньої мають стати: об'єктивність та історизм; ціннісний, системно-структурний і функціональний підходи; органічна єдність теорії та практики; поєднання критичного, раціонального, конструктивного, історичного та інших підходів. Реформування органів влади слід здійснювати в єдності із перетвореннями в інших сферах, спираючись на системний підхід, який враховує причинно-наслідкові взаємозв'язки і взаємозалежності у системі публічного управління та в державі в цілому.

Тому необхідно встановити логічні взаємозв'язки між розподілом влади в державі та подальшим процесом реформування органів виконавчої влади та простежити процеси реформування механізмів взаємодії виконавчої влади з іншими гілками державної влади. Напрацювати ефективну управлінську модель влади, забезпечивши прозорість її функціонування, разом з дієвими механізмами відповідальності органів влади та посадових осіб перед громадянами, законодавчим закріпленням механізмів громадянського контролю за владою, підконтрольністю та підзвітністю органів влади громадянському суспільству, на нашу думку, є можливим за умови стабільного державного устрою та збалансованої роботи всіх гілок влади. Відповідно, реформування регіонів, як результат свідомої, зваженої децентралізації публічного управління, може потенційно удосконалити процес оновлення суспільних відносин взагалі та економічних зокрема.

Отже, реформування органів влади має в кінцевому результаті привести до встановлення чіткої системи вертикалі виконавчої влади, забезпечення дієвого розмежування функцій центральної та регіональної державної влади, економії бюджетних коштів та розширення власних можливостей самофінансування регіонального розвитку.

Список використаної літератури:

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
2. Долішній М. Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. – №1. – С. 7-17.
3. Halligan J. Reform Design and Performance in Australia and New Zealand / John Halligan // Transcending New Public Management. The Transformation of Public Sector Reforms. Ed. by Tom Christensen, Per Lægveid – Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2007. – P. 43-64.

Іванов Владислав Вікторович,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Взаємодія центрів надання адміністративних послуг з іншими органами публічного управління

Взаємодія Центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) з органами публічного управління є необхідною умовою їх ефективної, відкритої та результативної діяльності. Тільки при постійній взаємодії ЦНАП можуть якісно виконувати свої основні функції.

В основі здійснення своєї діяльності, а саме надання адміністративних послуг, ЦНАП взаємодіє з багатьма органами публічного управління. Однак, перш ніж перейти до розгляду взаємодії Центрів з іншими суб'єктами необхідно зрозуміти, які саме суб'єкти відносять до органів публічного управління.

За твердженням одних вчених, ними є сукупність державних і недержавних структур та повноважних осіб, які здійснюють публічне урядування й адміністрування, зокрема органів виконавчої влади, адміністративного апарату та виконавчих органів місцевого самоврядування [1]. На думку інших, перелік таких суб'єктів є значно ширший та охоплює Президента України, органи виконавчої, судової влади, прокуратури, місцевого самоврядування, суб'єктів делегованих повноважень [2].

Як зазначає В. Галунько, суб'єктами публічного управління є органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадські об'єднання при виконанні делегованих державних виконавчих функцій, посадові і службові особи всіх зазначених суб'єктів [3].

Автор даної статті підтримує думку тих науковців, які відносять до органів публічного управління органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Отже, при дослідженні взаємодії ЦНАП з іншими органами публічного управління необхідно розглянути їхню взаємодію з центральними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Це твердження підтверджується і положенням частини першої статті 12 ЗУ «Про адміністративні послуги», згідно якого адміністративні послуги ЦНАП надаються через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг [4].

На даному етапі розвитку надання адміністративних послуг в Україні не існує єдиного нормативно-правового акту, який би регулював порядок взаємодії Центрів з суб'єктами надання адміністративних послуг, тобто з центральними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Однак, все ж таки спроби регулювання цього питання є. Так, Міністерством юстиції України 9 вересня 2016 року було розроблено та затверджено Методичні рекомендації щодо взаємодії територіальних органів Міністерства юстиції України з центрами надання адміністративних послуг, центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги при проведенні державної реєстрації громадських об'єднань [5].

Вказані методичні рекомендації призначені для визначення порядку взаємодії адміністраторів центрів надання адміністративних послуг, центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги як фронт-офісів та державних реєстраторів територіальних органів Міністерства юстиції України як суб'єктів надання адміністративних послуг при здійсненні державної реєстрації громадських об'єднань, зокрема, прийомі та видачі документів для державної реєстрації. Рекомендації визначають порядок взаємодії між фронт-офісами та територіальними органами Мін'юсту при наданні адміністративних послуг.

Також центри надання адміністративних послуг взаємодіють з центральними органами виконавчої влади шляхом доступу до інформаційних систем або баз даних суб'єктів надання адміністративних послуг, підприємств, установ або організацій, що належать до сфери їх управління, або через

систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

Слід згадати про взаємодію ЦНАП з органами публічної влади і при їх створенні. Адже у разі утворення центру надання адміністративних послуг як постійно діючого робочого органу для здійснення матеріально-технічного та організаційного забезпечення діяльності центру надання адміністративних послуг у структурі відповідної міської ради, міської, районної державної адміністрації утворюється відповідний структурний підрозділ (виконавчий орган), на який покладаються керівництво та відповідальність за організацію діяльності такого центру. Положення про центр надання адміністративних послуг, його регламент та перелік адміністративних послуг, які ним надаються також затверджуються органом, який прийняв рішення про утворення центру.

Список використаної літератури:

1. Колодій А. Ф. Демократичне урядування та публічне адміністрування : проблеми вимірювання та аудиту / за ред. А. Ф. Колодія, М. З. Буника, П. М. Петровського та ін. – К.: НАДУ, 2011. – 56 с.
2. Мельник Р. С. Категорія “публічне управління” у новій інтерпретації / Р. С. Мельник // Адміністративне право і процес. – 2013. – № 1. – С. 8–14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/apip_2013_1_3.pdf.
3. Галуцько В. В. Охорона права власності : адміністративно-правові аспекти: [монографія] / В. В. Галуцько. – Херсон : ВАГ ХМД, 2008. – 348 с.
4. Про адміністративні послуги [Електронний ресурс]: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
5. Методичні рекомендації щодо взаємодії територіальних органів Міністерства юстиції України з центрами надання адміністративних послуг, центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги при проведенні державної реєстрації громадських об'єднань.

Ищенко Микола Павлович,

доктор філософських наук, професор, професор кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Смаглій Юлія Олегівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Соціально-гуманістичні і демократичні цінності та принципи реформування публічного управління в Україні

Історичний період кінця II – початку III тисячоліть характеризується виникненням та безпрецедентним розгортанням такого нового об'єктивного явища, як глобалізація. Масштабні глобалізаційні процеси, що відбуваються в усьому світі, вимагають інноваційного переосмислення та аргументованого реформування системи публічного управління, адаптованої до вищесказаних подій. Науковий аналіз становлення найпрогресивніших країн світу, їх економік, культур, способів життя показує, що в основі їх прогресивного розвитку в умовах глобалізаційних змін лежать дві визначальні підвалини: 1) прогресивна гуманна, демократична філософія та 2) прогресивні гуманістичні і демократичні традиції [1, с. 45].

Світова практика свідчить, що гуманістичні і демократичні цінності та принципи лежать в основі глобалізаційних змін. Аналіз впровадження таких цінностей гуманізму і демократії як захист життя і миру, свобода, рівність, миролюбність, гуманність, демократичність свідчить, що саме вони детермінують високий рівень прогресивного розвитку різних країн світу. За таким інтегрованим показником на перші позиції у світовому рейтингу за вказаними цінностями вийшли такі країни як Австрія, Ірландія, Ліхтенштейн, Швеція, Швейцарія, Фінляндія та інші високорозвинені країни.

Досягнення зазначених країн показують наскільки гостро актуалізується питання реформування українського суспільства на основі ідей, цінностей гуманізму і демократії та впровадження їх в процеси розбудови світської держави та відкритого гуманного, демократичного громадянського суспільства. Це може забезпечити втілення в життя уже досягнутих надбань суспільного прогресу, який невпинно рухає людину, все людство до все більш досконалих, більш зрілих, мирних, цивілізованих форм способу життя людей [1, с. 47].

Послідовне впровадження прогресивної української моделі публічного управління має забезпечуватися на основі системної теорії й методології філософії гуманізму та демократії, розвиток якої відбувся ще у середині 80-х років XX ст. на основі трьох розроблених професором М. П. Ищенко основоположних наукових концепцій: 1) концепція соціально-гуманістичних, ліберально-демократичних цінностей, ідей, ідеалів та пріоритетів розвитку світової цивілізації, конструктивного державотворення в Україні відповідно до української національної ідеї; 2) концепція соціально-гуманістичного становлення суверенної, гармонійної особистості та вікової групи молоді, гуманізації і демократизації її способу життя; 3) концепція ювентології, її змісту, теорії і методології. В центрі трьох концепцій стоїть людина, її потреби, забезпечення державою для неї миру, свободи, справедливості, зростання матеріального і духовного добробуту.

Найефективніше реформувати українську систему публічного управління, можна на ідеях, цінностях та принципах філософії гуманізму і демократії. Тому необхідно виконати вимоги методології еволюціонізму, коеволюції і людиноцентризму та нової загальноцивілізаційної мегапарадигми, а також системної теорії й методології філософії гуманізму і демократії, що аргументується на принципах гносеологізму, плюралістичності, світоглядно-антропоцентричної детермінації і поліцентричного, нелінійного мислення.

Методологічно глобальний еволюціонізм спирається на єдність Всесвіту і вимагає негайного переходу до загально-

цивілізаційної мегапарадигми в соціально-економічній та політичній еволюції людства. Це означає відхід країн світу від конфліктної, конфронтаційної цивілізаційної парадигми, перехід до глобального конструктивного співробітництва та інтеграції на засадах визнання пріоритетності соціально-гуманістичних і ліберально-демократичних цінностей.

Згідно із зазначеними пріоритетами вибір найефективніших механізмів реформування публічного управління можливий тільки на методологічній основі коеволуції біосфери – техносфери – соціосфери – ноосфери. Тобто, йдеться про високоефективне публічне управління, яке здатне забезпечити прогресування управлінської системи, інтегрування всіх її складових еволюційних процесів в їх взаємоузгодженні, взаємодії і взаємоспрямованості. Перед публічним управлінням коеволуція ставить завдання організувати сумісну або одночасну еволюцію природних, біологічних, техніко-технологічних, соціальних і культурних чинників життя людини та і загалом світової цивілізації [2, с. 264].

Аргументаційно-верифікаційний метод М. П. Іщенко переконливо доводить, що для реформування української моделі управління методологічною основою є людиноцентризм – теорія, за якою людина є центром Всесвіту, природного, суспільного і техніко-технологічного світу. Людиноцентризм – це одна із закономірностей історії, процес самоосягнення та самоздійснення різноманітних за формами та рівнями людських індивідів, держав та їх систем управління. Тому, головною детермінантою і основою становлення системи публічного управління постає сама людина. Її буття є основою і формою вияву управлінських технологій, а отже, людина, її потреби та цінності є вищою метою управлінської діяльності.

Застосування аргументаційно-верифікаційного методу дозволяє обґрунтувати висновок про те, що для вибору і розбудови найефективнішої для України моделі публічного управління вирішальне значення має загальноцивілізаційна мегапарадигма. Складаючи основу та рівень гуманності і

демократичності сучасної людини, її способу життя, філософія гуманізму та демократії рятує світову цивілізацію від самознищення. Загальноцивілізаційна мегапарадигма являє собою загальну модель сучасної світової цивілізації, світорозуміння, опис світу, який зумовлює собою соціогуманітарне забезпечення способу життя людей, народів. У науці публічного управління ця категорія може бути використана як вихідна теорія, як модель вирішення усіх світових суперечностей.

В умовах наростання загрози третьої світової війни загальноцивілізаційна мегапарадигма в центр діяльності всієї системи публічного управління ставить людину, соціальне становлення суверенної, гармонійної особистості. Це і означає перехід до нового типу цивілізації – гуманної та демократичної. Загальноцивілізаційну мегапарадигму можна конкретизувати як таку, що є визначальним критерієм гуманності та демократичності системи публічного управління в усіх основних її складових частинах: державному управлінні, місцевому самоврядуванні та приватному менеджменті.

Своєю багатofункціональністю теорія філософії гуманізму і демократії надає наукове забезпечення процесу реформування української системи публічного управління та зміцнення в ньому соціально-гуманістичних і демократичних цінностей з конкретизацією аргументів максимального ступеня їх верифікації. Вона впроваджує в публічне управління також гуманістично-демократичні цінності і принципи: відмова від насильницьких, волюнтаристських, недемократичних методів управління та боротьби, від розпалювання міжнаціональної, міжрасової, міжрелігійної ворожнечі, запобігання війнам, захист миру. Вона визнає феномени гуманізму і демократії найвищими цінностями і критеріями ефективності всієї системи публічного управління та адміністрування.

Таким чином, все викладене вище дозволяє стверджувати, що філософія гуманізму і демократії максимально слугує потребам реформування системи публічного управ-

ління. Своєю найвищою метою вона робить становлення, відкритого, гуманного та демократичного суспільства, центром якої є людина з її потребами, цінностями та ціннісними установками. Відповідна теорія включає способи, методи, принципи і засоби впровадження соціально і гуманістично спрямованих методів публічного управління.

У процесі реформування під впливом деструктивних, кризових та ризикових факторів дегуманізації способу життя особливо зростає необхідність впровадження в українську систему управління матриці найвищих гуманістичних, ліберально-демократичних цінностей. Ними є визнання цінності людини як особистості, мирне співіснування, самоцінність життя, справедливість, соціальна рівність, демократія, дружба. Найактуальнішими на сьогодні соціально-гуманістичними і демократичними цінностями зарекомендували себе самоцінність людини, її права і свободи, соціальне становлення суверенної, гармонійної особистості, забезпечення миру, демократичний розвиток гуманного суспільства, добробут людей, їхнє здоров'я та безпека.

Список використаної літератури:

1. Іщенко М. П. Філософія гуманізму і демократії – основа ефективності державної політики, гарант прогресивного розвитку України / М. П. Іщенко // Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика [зб. наук. пр.]. Вип. IV. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23 листопада 2018 р. – Мін-во освіти і науки України, Мін-во регіон. розв., буд-ва та ЖКГ України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. – Київ – Тернопіль : «Бескиди», 2018. В 2-х ч. Ч. 1. 292 с.

2. Соціально-політична енциклопедія: наук. вид. / М. П. Іщенко, О. М. Іщенко; за ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенка. – Черкаси: Інтролігатор, 2012. – 636 с.

Осейко Тетяна Вікторівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Трансформація освітньої політики України в умовах глобалізації

Нинішній стан розвитку людства не можна уявити відірваним від глобалізаційних тенденцій, які охопили всі сфери життя. Історія свідчить, що освіта виступає в цьому процесі не лише чинником суспільного процесу, а й розглядається як один із найпотужніших важелів розвитку людства. На сучасному етапі розвитку людства освітня політика виступає стратегічним пріоритетом будь-якої державної політики. Невипадково ЮНЕСКО закликає зробити освіту сутністю стратегії національного розвитку.

Термін «державна політика» або «державна політика у сфері освіти» почала використовуватися з 60х рр. ХХ ст., коли роль освіти на державному рівні почали розглядати як важливий фактор економічного розвитку і соціального прогресу, як сферу, що потребує особливої уваги на загальнодержавному рівні [1].

Освітня політика включає у себе три найважливіші елементи: нормативно-правову політику як визначення меж поведінки суб'єктів освітнього процесу та меж їх компетенцій; культурно-ідеологічну політику, що визначає орієнтації суспільної свідомості, які впливають на вибір рішення; фінансову політику, спрямовану на розподіл і використання засобів, які виділяються на освітні потреби [2, 623].

Такі суспільні зміни потребують суттєвого підвищення державних видатків на освіту. Однак, на думку американського економіста Вільяма Бомоля, збільшення інвестицій у освіту не є великою проблемою з економічної точки зору. Це може компенсуватися за рахунок підвищення продук-

тивності інших секторів економіки внаслідок автоматизації. В роботах сучасних дослідників простежується думка, що в суспільстві майбутнього ми працюватимемо над підвищенням ефективності економіки, щоб забезпечити ширший доступ до освіти, а не шукатимемо, де б зекономити на освітніх видатках, орієнтуючись на збереження дешевої робочої сили для приваблення іноземних інвестицій [3].

Новий період модернізації освітньої політики в Україні розпочато у 2013 році шляхом схвалення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [4]; у 2014 році, у якому на засадах Болонського процесу зі створення Європейського простору вищої освіти прийнято Закони України «Про вищу освіту» [5] та «Про наукову і науково-технічну діяльність» [6].

Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затверджена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013, хоч і визначила забезпечити правне регулювання питань функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, проте усунення суперечностей, прогалин та колізій правового поля залишається актуальним.

Стаття 5 Закону України «Про освіту» з приводу освітньої політики визначає наступне:

– освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави;

– державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування;

– державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства;

– документами державного прогнозування і стратегічного планування розвитку освіти є прогноз розвитку освіти України, стратегія розвитку освіти України, відповідні державні, регіональні та місцеві цільові програми, плани діяльності у сфері освіти органів влади. Органи влади забезпечують відкритий доступ до зазначених документів шляхом їх оприлюднення на своїх офіційних веб-сайтах;

– держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина [7].

Державна освітня політика України спрямовує свою діяльність на зміну ставлення суспільства до освіти (сучасний фахівець, щоб бути конкурентоспроможним, змушений постійно розширювати та поглиблювати набуті знання, підвищувати свою кваліфікацію, а інколи й змінювати напрям освіти) та її наукового супроводу, як того вимагають глобалізаційні виклики.

Система освіти України зазнає реформаційних процесів пов'язаних з інтеграцією освіти в єдиний загальноєвропейський простір, саме тому формуючи освітню політику система влади України має зосереджувати увагу на глобальних проблемах галузі освіти.

Європейська комісія з питань освіти констатує три тенденції у сфері освіти, які спостерігаються в країнах Європейського Союзу, але потребують загальної уваги:

- демографічні (вимагають оптимізації шкільної мережі);
- подовження тривалості загальної середньої освіти;
- автономізація шкіл [8, 69].

Враховуючи означені тенденції варто зазначити, що успіхи МОН із розширення доступу до освіти можна відзначити лише на дошкільному рівні.

Особливо сумна ситуація з малокомплектними сільськими школами, більшу частину яких МОН планує закрити

через невелику кількість учнів у класах, що зумовлює значні витрати державного бюджету та призводить до неефективного розподілу ресурсів. Як альтернативу пропонують створити опорні школи з хорошими умовами навчання й сучасним обладнанням. Однак такі школи, швидше за все, займуть місце в ніші елітних ліцеїв і колегіумів (правда, з безкоштовним підвезенням дітей із сільської місцевості).

Практика оптимізації мережі вищих навчальних закладів супроводжується не лише позбавленням ліцензії сумнівних приватних ВНЗ, а й приєднанням менших за обсягом державних університетів до навчальних закладів із потужнішою матеріально-технічною базою.

Варто враховувати, що скорочення кількості навчальних закладів супроводжується і скороченням кількості здобувачів дипломів про вищу освіту. Навіть якщо не брати до уваги 2014/2015 навчальний рік (адже різке зменшення кількості й ВНЗ, і студентів у ці роки пов'язано зі втратою контролю української влади над Кримом і східними територіями), загальною студентів ВНЗ III-IV рівня акредитації у період із 2008 по 2014 рік стало менше на 27% [9].

Освітня політика України спрямована на світовий ринок і формується з урахуванням інтеграційних процесів, зокрема виступає одним із напрямів руху України до Європи, одночасно наближаючи освітню систему України до європейської шляхом визначення освітньої політики та освіти, як пріоритетної сфери.

Отже, відповідність освіти світовим стандартам залежить від ефективної державної політики, правильно розставлених акцентів у визначенні стратегічних пріоритетів.

Список використаної літератури:

1. Зигало О.А. Сучасні тенденції розвитку освітньої політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>
2. Енциклопедія освіти / Головний редактор Василь Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1036 с.
3. Мулявка В. Освіта врятує світ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.common.com.ua>

4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua>

5. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

7. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

8. Мельник Я. Тенденції розвитку державної освітньої політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>

9. Мулявка В. Нова освітня політика: якість та рівний доступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.common.com.ua>

Коваль Наталія Миколаївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Механізм взаємодії влади та громадськості через звітування перед виборцями депутатів місцевих рад

У процесі реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні відбувається підвищення соціально-політичної активності населення та розбудова громадянського суспільства. Проте процес демократизації українського суспільства та повноцінний демократичний розвиток неможливий без високопрофесійної та відповідальної місцевої влади, яка покликана реалізовувати державну регіональну політику в межах своєї компетенції та забезпечувати конституційне право українського народу на здійснення влади.

Особливо актуально питання професійності постає перед депутатами місцевих рад. Статус депутата відрізняється

не тільки широкими можливостями для впливу, а й високою мірою відповідальності. Депутатам довірено вирішувати долю своєї громади: вони приймають важливі рішення, розпоряджаються коштами та майном, тому громадяни пред'являють до депутатського корпусу найвищі моральні вимоги.

Реалії сьогодення свідчать, як відзначається в «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки: «взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю залишається малоефективною через недостатню прозорість діяльності цих органів» [1].

Переважає більшість місцевих рад не дотримується конституційних та законодавчих норм щодо залучення територіальних громад до процесів прийняття рішень та розподілу ресурсів. В багатьох місцевих радах зазначені питання виконуються формально, а подекуди – просто ігноруються. Все це призводить до безвідповідального та безконтрольного прийняття рішень, лобювання депутатами місцевих рад особистих та бізнес інтересів місцевих еліт, сприяє розвитку корупційних схем та унеможливорює викриття службових злочинів.

Вирішення питань щодо підвищення рівня публічності, підзвітності та ефективності діяльності депутатів місцевих рад є важливою формою взаємодії влади та суспільства, що посилює демократичні процеси, формує довіру громадян до влади, а також заохочує до активної співпраці, що передбачено «Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [3].

Депутат міської ради набуває своїх повноважень у результаті обрання його до міської ради відповідно до Закону України «Про місцеві вибори». Стаття 2 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» визначає депутата місцевої ради як представника інтересів територіальної громади [2]. Питання етики та обов'язків депутатів місцевих рад докладно викладені у статтях Закону: стаття 8 «Депутатська етика», стаття 10 «Обов'язки депутата місцевої ради у виборчому окрузі» та стаття 16 «Звіти депутата місцевої ради перед виборцями та зустрічі з ними».

Аналіз чинного законодавства засвідчує те, що одним з найбільш важливих показників ефективності діяльності депутата місцевої ради є звітування депутата перед своїми виборцями. Законодавством передбачено обов'язок депутатів місцевої ради періодично, але не рідше одного разу на рік, звітувати про свою роботу перед виборцями відповідного виборчого округу, об'єднаннями громадян.

На сьогоднішній день найбільш зручним та доступним для населення засобом отримання інформації та встановлення зворотного зв'язку є мережа Інтернет. Це зумовлюється не тільки масовістю та простотою її використання, а й необхідністю забезпечення принципів публічності, відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування, а також участі громадськості у питаннях місцевого значення.

Слід зазначити, що відсутність на сайтах місцевих рад звітів про діяльність депутатів, контактних даних щодо особистого прийому та безпосередньої роботи з виборцями практично унеможливорює здійснення процесів контролю та участі населення у прийнятті рішень.

Використання інформаційних ресурсів у діяльності місцевого самоврядування з боку депутатів місцевих рад часто відсутнє. Невикористання найпростішого та найефективнішого інструменту інформування членів територіальної громади про результати своєї діяльності свідчить про недбале ставлення депутатів, перш за все, до своїх виборців, а також до виконання своїх обов'язків та ігнорування прав громадян на отримання інформації.

З метою виявлення стану справ щодо забезпечення депутатами інформування виборців про здійснену роботу в березні 2019 року здійснено аналіз офіційних сайтів органів місцевого самоврядування 54 об'єднаних територіальних громад Черкаської області. Аналіз здійснювався за такими показниками: 1) наявність на сайті ради інформації про її склад, інформації про діючих депутатів; 2) оприлюднення на сайті ради звітів депутатів про роботу, інформації про звітування, декларацій про доходи тощо.

Результати аналізу показали, що 9 місцевих рад взагалі не мають офіційного сайту. Показник 1) частково дотримується всіма місцевими радами, а ось щодо показника 2) ситуація набагато гірша – тільки в одній об'єднаній територіальній громаді на сайті ради оприлюднено звіти депутатів.

Підсумовуючи результати аналізу, зазначимо основні пропозиції для покращення рівня взаємодії влади та громадськості:

– розробити на законодавчому рівні дієві механізми процесів звітування депутатів перед виборцями, а також контролю за додержанням депутатами законодавства у цій сфері;

– розміщувати на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування повну достовірну інформацію про депутатів (автобіографія; інформація про доходи, громадську та політичну діяльність; розклад особистого прийому; інформація про участь депутата у сесійних засіданнях; звіти депутата про роботу за всю каденцію (по роках) із зазначенням виконання пунктів передвиборної програми тощо).

Сформульовані пропозиції є першим кроком до залучення членів територіальних громад до процесу прийняття рішень та налагодження механізмів дієвої комунікації з депутатами місцевих рад.

Список використаної літератури:

1. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>.

2. Про статус депутатів місцевих рад: Закону України від 11.07.2002 № 93-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.

3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Калініченко Богдан Михайлович,

доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат політичних наук

Вплив змі на суспільно-політичну сферу суспільства

В інформаційному добу розвитку людства ЗМІ потужно впливають на суспільно-політичну сферу суспільства і на процеси, які відбуваються в ній. За науковими прогнозами цей тиск не слабшатиме, а навпаки тільки зростатиме.

Вплив ЗМІ серед іншого ґрунтується на їхній контрольній функції, іншими словами на авторитеті громадської думки. Хоч ЗМІ, на відміну від державних і господарських органів контролю, не можуть застосовувати адміністративні або економічні санкції до порушників, їхній контроль часто не менш ефективний і навіть, можливо, більш суворий, оскільки вони дають не тільки юридичну, а й моральну оцінку тим чи іншим подіям і особам.

У демократичному суспільстві ЗМІ в здійсненні контрольної функції спираються як на громадську думку, так і на закон. Вони проводять власні журналістські розслідування, після публікації результатів яких нерідко створюються спеціальні парламентські комісії, відкриваються кримінальні справи або приймаються важливі політичні рішення.

Також ЗМІ здатні мобілізувати значні сили суспільства. Цей потенціал виражається у спонуканні людей до відповідних політичних дій (або свідомої бездіяльності), у їхньому залученні в політику. ЗМІ мають великі можливості

впливу на розум і почуття людей, на напрям їхніх думок, способи і критерії оцінок, стиль і конкретну мотивацію політичного поведіння.

Початок унікального процесу впливу інституту ЗМІ ми знаходимо в розумовій праці журналістського корпусу, що здій-

снює смислопродукування або активізацію вже існуючого культурного надбання етносу чи загальнолюдських цінностей. Звернення до цих двох глибинних джерел смислів не випадкове, оскільки впливати на людину можливо по двох каналах: збудження ареалу культури і породження нового смислу, що відповідає ціннісно-смисловій детермінації її поведінки.

Причому обидва вони валідні, але різні люди по-різному на це реагують. Консерватори більш чутливі до культурологічної детермінанти, а інноваційна нація – до смислопородження. Далі механізм дії спрацьовує, незалежно від якого джерела збуджено інформаційний імпульс.

Для пояснення першої фази дії такого механізму впливу влади ЗМІ на особистість звернемось до власної публікації, у якій ми оприлюднили головну ідею цього механізму [1], оскільки такий дискурс вивчення влади ЗМІ є інноваційним. Звернення до смислу продиктоване наступом інформаційної цивілізації, на яку чи не першими зреагували ЗМІ, а смислопродукування, як технологія впливу їх на особистість, ще тільки осмислюється ідеологами, політтехнологами, маркетингологами та іншими фахівцями і причому майже завжди з однією метою – маніпулювання свідомістю людини в геополітичному масштабі.

Незрима війна на основі використання прихованих і відкритих смислів або семантичних кодів, що формують або провокують ту чи іншу поведінку людини, продовжується і буде, вочевидь, тривати до переможного кінця неоімперії-месії, яка візьме на себе непосильне завдання глобального контролера і диригента, гаранта порядку, безпеки і процвітання Землі. Тому далеко не випадково сучасні наддержави, що нині не можуть претендувати на брутальне силове домінування, для досягнення своєї вселенської мети мають переключитись із виробництва зброї на виробництво смислу – смислопродукування. На це звертає увагу Ю. Романенко у праці «Смислопро-дукування у масовій відеопродукції» [2].

Німецький філософ Г. Шельскі характеризував смислопродукування (Sinnproduzierung) як осередок символічної

влади медіа-модераторів інформаційного простору – наданий у розпорядження ЗМІ ресурс владного впливу і, у повному розумінні цього слова, технологію конструювання соціальної реальності. Нині чітко позначилась загроза існуванню людини з боку молодій й агресивній кагорти медіамагнатів, що формують якісно нову політичну силу – інфократію.

Інфократичні амбіції не є на сьогодні лише віртуальною небезпекою, що походить від купки фанатів.

Адже смислопродуценти є лише верхівкою потужного айсберга-Левіафана – політичної системи, а канони їхнього моделюючого впливу завжди комплементарні макроекстремістам смислам етносоціальної спільноти.

Важко заперечувати той факт, що людина продукує смисл, лише керуючись власним вибором і свободою волі, що є похідною від її суб'єктності. Однак не варто тішити себе ілюзією повної автономії особистого смислопродукування.

Список використаної літератури:

1. Калініченко Б. М. Смислопродукування – як неотехнологічна форма реалізації влади засобів масової інформації / Б.М. Калініченко // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. пр.]. – К., 2007. – Вип. 10. – С. 161-170.
2. Романенко Ю. В. Смислопродукування у масовій відеопродукції: бойовики, жахи, еротика, і порнографія / Ю.В. Романенко. – К. : Знання України, 2004. – 224 с.
3. Калініченко М. Влада громадянського суспільства: [монографія] / М. Калініченко. – Суми : Університетська книга, 2006. – 175 с.
4. Алексеева Т. Легітимність влади у період транзиту / Т. Алексеева // Політична думка. – 1998. – № 3-4. – С. 109-120.

Вовк Світлана Сергіївна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Корупція в державному управлінні як феномен глобалізованого світу

Суспільний розвиток у сучасному світі відзначається особливим динамізмом і глобалізацією. Термін “глобалізація” ми розуміємо та використовуємо як об’єктивний процес інтеграції, інтернаціоналізації економічної, політичної, соціальної та інших сфер суспільного життя, який детермінований науково-технічним прогресом, інформаційною революцією у сфері новітніх технологій.

Процеси глобалізації відзначаються як позитивними, так і негативними впливами й наслідками. З одного боку, глобалізація створює унікальні можливості для економічного розвитку та соціальних комунікацій, з другого – цей суспільний процес постійно спонукає до загострення змагань за право на розвиток, гідний рівень достатку та самоствердження. Боротьба за ринки збуту посилила конкуренцію на світовій арені та все частіше стала супроводжуватися підкупом представниками бізнесу високопосадовців [1, с. 30].

Слід зазначити, що поряд з позитивними наслідками глобалізації виникають і такі, як ризики втрати національної ідентичності і культури нечисленних народів, прояви міжнародної злочинності, корупції, тероризму, порушень авторських прав на інтелектуальну і промислову власність, злочини в інформаційних мережах, що суттєво впливають на співвідношення позитивного та негативного у зазначеному процесі. Так, проникнення корупції у державний механізм каталізує деградацію політичних режимів і руйнування структури державного управління з подальшим утворен-

ням дуалістичної моделі політичного устрою: легітимного (з конституційно визначеною системою організації влади) та неформального, або кримінального (“держава в державі”), заснованого на складному переплетінні особистих, групових або галузевих інтересів різних верств населення, далеких від реалізації стратегічних завдань та інтересів нації, держави і всієї світової цивілізації. Виступаючи на першому етапі як національна проблема, корупція перетинає кордони і стає транснаціональним явищем, одним з основних засобів впливу організованої злочинності на всі сфери міжнародного життя [2, с.196].

У сучасних умовах глобалізації, які характеризуються поширенням корупції в усіх країнах світу, проблеми ефективності публічного управління, зокрема проблеми взаємодії державної влади і громадянського суспільства щодо протидії корупції, реалізації відповідних механізмів впливу на це соціальне явище, набувають особливого значення. Корупція постійно й активно впливає на свідомість громадян та їхні особисті погляди, формує корисливі аморальні цінності, визначає корупційну субкультуру в суспільстві, руйнує суспільні відносини, зменшує ресурси та підриває довіру до держави. Вона охоплює вищий (елітарний), середній та низовий рівні державного управління, проникаючи в усі сфери і підсистеми суспільного життя, порушує права, зачіпає інтереси всіх соціальних груп і прошарків суспільства, уражає політику, економіку, соціальну сферу, культуру, оскільки призвела до створення корупційної етики, що стала альтернативою морально-етичним нормам в Україні. Корумпована країна – антипод розвинутої європейської держави [3, с. 6].

Глобалізація призвела до, так би мовити, “дифузії корупції”, безперешкодного поширення цього соціального явища на багато країн, що негативно позначається на всіх сферах їх суспільного життя. Характеризуючи корупцію в контексті глобалізації, потрібно звернути увагу на такий важливий аспект, як відсутність єдиного, загальноприйнятого розу-

міння цього феномену. Глобалізація детермінує світогосподарський розвиток, посилює не лише взаємозв'язки та взаємовідносини економічних систем багатьох держав, а й підвищує їх взаємозалежність у політичній, соціальній, моральній та інших сферах суспільного життя. В умовах глобалізації корупція призводить не тільки до ускладнення цих взаємозв'язків, взаємовідносин, але й до підвищення їх шкідливості, оскільки вони призводять до поширення негативного впливу корупції на інші країни [4, с. 40].

Як свідчить світова практика, наслідки впливу корупції є більш негативними в державах перехідного періоду, в тих, у яких політична, економічна, соціальна та інші системи перебувають у стані трансформації. Глобалізація сприяє поширенню корупції, адже корупційні діяння в різних країнах мають різні прояви, різною є відповідальність за них або взагалі вона відсутня, якщо такі діяння були вчинені за межами країни громадянства. Глобалізація зумовлює розробку відповідних механізмів із відмивання грошей, спрямованих на мінімізацію можливостей розкриття корупційного злочину шляхом застосування процесів розміщення, нагромадження та інтеграції коштів [5, с. 382].

Отже, слід визнати, що глобалізація об'єктивно сприяє не лише розвитку міжнародних соціально-економічних відносин, а й опосередковує існування негативних явищ, що супроводжують проникнення капіталів до економічних систем держав та їх спільнот. Серед них найбільш небезпечною поряд із транснаціональною злочинністю слід визнати транснаціональну корупцію. Остання супроводжує більшість економічних операцій між бізнесовими структурами, а в окремих випадках – і у міждержавних відносинах.

Сучасний європейський досвід доводить, що механізми протидії корупції працюють тільки в тій державі де реалізована адміністративна реформа, у процесі якої будуть конкретизовані та законодавчо визначені місце, роль та повноваження окремих елементів механізму держави відповідно до принципу розподілу влади. Крім цього, має бути виріше-

на проблема співвідношення, взаємозв'язку та ієрархізації гілок влади як складових єдиного цілого механізму держави. Держава шляхом правового забезпечення повинна сприяти розвитку системи управлінських послуг, законодавчо закріпити адміністративний та судовий механізм охорони та захисту прав на такі послуги, під якими розуміється діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з виконання обов'язків держави.

Список використаної літератури:

1. Флейчук М. І. Теоретико-методологічні засади детінізації економіки та протидії корупції в Україні в умовах глобалізації : автореф. дис. д-ра екон. наук : спец. 21.04.01 / Флейчук М. І. – К., 2010. – 34 с.
2. Радзівський І. А. Трансформація системних характеристик державного управління в умовах глобалізації : дис. канд. держ. упр. : спец. 25.00.01 / Радзівський І. А. – К., 2007. – 224 с.
3. Жаліло, Я. Б. Базилюк, Я. В. Белінська та ін. / Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації /; [за ред. Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
4. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції / М. Ю. Бездольний // Форум права. - 2009 – №2. – С. 38 – 43.
5. Флейчук М. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації / М. Флейчук. – Львів : Ахілл, 2008. – 660 с.
6. Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник / за ред. проф. Михненка А. М. // А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров, С. О. Кравченко та ін. – 3-є вид., доп. і перероб. – К.: НАДУ, – 2012. – 529 с.

Береза Марина Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Формування та реалізація антикорупційної політики України в умовах глобалізації

В Україні корупція просочилася в усі сфери суспільних відносин та стала однією з фундаментальних причин кризи української державності. У результаті ураження більшості державних інститутів вірусом корупції відбувається руйнація соціально-економічної сфери, спостерігається деградація правоохоронних і судових органів, системи охорони здоров'я, а також вітчизняної науки й освіти. Наявна корумпованість діяльності посадових осіб органів публічної влади негативно впливає фактично на всі сторони суспільного життя, насамперед на діяльність державних інститутів, на правову і соціальну захищеність громадян, на рівень довіри населення до влади. Адже корупція в сучасному світі розглядається як негативне явище у сфері політики й державного управління; як деструктивний чинник впливу на громадське життя, який багато в чому визначає стан національної безпеки будь-якої держави; як перешкода розвитку реальної демократії й зростанню добробуту населення.

На сучасному етапі розвитку, особливо у 2014 – 2017 рр., коли відбулися кардинальні зміни в соціально-економічному, політичному та суспільному житті країни, змінилися як практичні, так і суто теоретичні підходи до самого феномену корупції, обумовлені, крім іншого, зовнішнім управлінським впливом. Так само і завдання органів влади у сфері протидії корупції розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні, що конкретизуються відповідно до критеріїв членства в ЄС та вимог надання макрофінансової допомоги. При цьому процес глобалізації вплинув на виведення наці-

ональної антикорупційної політики з формальних меж правового поля, а сама антикорупційна політика стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій, і що найбільш важливо – інститутів управління окремих держав, наддержавних утворень, міжнародних та міжурядових організацій. Важливо, що цей процес відбувається в умовах підвищеної уваги до нього в засобах масової інформації та активізації громадянської позиції українців [1].

Саме тому національна антикорупційна політика сьогодні – це, перш за все, прозорість у роботі органів державного управління та місцевого самоврядування, контроль за спеціально утвореними органами у сфері запобігання корупції з боку громадськості, прозорі й неупереджені ЗМІ. Так само ця політика вимагає врахування особливих чинників сучасного державотворення, викликів і загроз глобалізації, особливо в контексті критеріїв членства та умов надання макрофінансової допомоги з боку держав та міжнародних організацій [5, с. 25].

У процесі формування національної антикорупційної політики в умовах глобалізації необхідно вирішити завдання розробки організаційних засад формування нової моделі публічного управління в Україні. Ця модель обумовлена процесами глобалізації та децентралізації; раціоналізацією механізмів публічного управління; запровадженням європейських стандартів публічно-управлінської діяльності відповідно до концепції належного врядування. Намагання України стати рівноправним членом міжнародного співтовариства, євроінтеграційна спрямованість державної політики формування основ правової, соціальної і демократичної держави вимагає забезпечення відповідного рівня правопорядку, що, у свою чергу, робить необхідним серйозне вивчення і втілення в життя закордонного досвіду розбудови громадянського суспільства, діючих у цих країнах політичних, економічних, соціальних, правових механізмів щодо подолання організованої злочинності та корупції як її різновиду [4].

Корупційні схеми у сфері державного управління, спричиняючи нераціональне витрачання державних видатків сприяють їх концентрації лише в обмеженій кількості суб'єктів господарювання та окремих осіб [6, с. 347]. Поза увагою держави опиняються групи населення, які найбільше потребують її соціальної підтримки.

Україна робить важливі кроки для реалізації національної антикорупційної політики. Так, 4 травня 2014 р., набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України», яким удосконалюється низка положень вітчизняного антикорупційного законодавства, зокрема:

- устанавлюються більш жорсткі види покарання за корупційні правопорушення як щодо фізичних, так і щодо юридичних осіб;

- посилюються гарантії захисту осіб, які повідомляють про корупційні правопорушення;

- закріплюється можливість повідомляти про корупційні правопорушення анонімно, а також порядок розгляду таких повідомлень;

- чітко розмежовується компетенція правоохоронних органів, відповідальних за боротьбу з корупцією;

- поширюється юрисдикція України на іноземців та осіб без громадянства, які вчинили у співучасті зі службовими особами, які є громадянами України, злочини, пов'язані з активним та пасивним хабарництвом, зловживанням впливом, або якщо вони вчинили зазначені злочини щодо вказаних службових осіб чи навпаки, а також доповнюється об'єктивна сторона всіх злочинів згаданої категорії елементом «обіцянка»;

- поширюються положення щодо відповідальності за активну та пасивну форми підкупу на осіб, які працюють на будь-якій посаді на підприємствах, установах, організаціях приватного сектору;

- забезпечується процедура спеціальної конфіскації по предикатних злочинах [2].

Водночас в Україні досі нереалізованими залишаються такі ключові реформи: створення антикорупційних інституцій, реформування прокуратури й органів кримінальної юстиції, публічної служби, створення системи запобігання конфлікту інтересів, подолання корупції в державних закупівлях, запровадження механізмів запобігання політичній корупції [1].

Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством з питань запобігання корупції і реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України. Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії [3].

В умовах глобалізації корупція вийшла за межі державних кордонів і перетворилася на транснаціональне явище. Міжнародні організації розглядають її як найбільшу загрозу правопорядку, демократії, правам і свободам людини, верховенству права, соціальній справедливості. Адже для України створення ефективної системи протидії корупції є однією з умов набуття членства в ЄС. Ефективних кроків у сфері формування національної антикорупційної політики очікують Міжнародний валютний фонд, Європейський Союз, низка інших впливових міжнародних організацій.

Список використаної літератури:

1. Альтернативний (тіньовий) звіт про виконання Україною рекомендацій, наданих за результатами третього раунду оцінювання в рамках Стамбульського плану дій Антикорупційної мережі ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії. Результати громадської оцінки станом на лютий 2014 [Електронний ресурс] / за заг. ред. Р. Рябошапка, О. Хмари. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/what-we-do/research/4653.html>.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом

візового режиму для України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>.

3. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.

5. Соловйов В.М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: монографія / В. М. Соловйов. – К.: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2012. – 508 с.

6. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки : теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації / М.І. Флейчук. – Львів: Ахілл, 2008. – 660.

Пархоменко-Кучевіч Оксана Ігорівна,

доктор наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Київ, Україна

Обґрунтування інноваційних шляхів модернізації антикорупційних органів України

Проблеми формування та розвитку новостворених антикорупційних інституцій є важливим елементом сучасної державної антикорупційної політики України. Саме на нові антикорупційні інституції покладе завдання не лише боротьби з корупцією, а й мінімізації її проявів, превенція, формування негативного ставлення населення країни до корупційних проявів, формування сучасної антикорупційної політики в державі.

Способи організації протидії та попередження корупції у різних країнах суттєво відрізняються. Зазвичай функції з протидії корупції розподілені між значною кількістю державних інституцій, а ключову роль у цьому відіграють по-

ліція і органи прокуратури, використовуючи правоохоронні засоби. Однак аналіз свідчить, що у деяких державах Східної Європи і Центральної Азії існує тенденція до централізації частини функцій з протидії корупції у межах одного відомства; хтось залучає до цієї роботи спеціалізовані самостійні правоохоронні органи по боротьбі з корупцією, інші використовують багатоцільові відомства по боротьбі з корупцією, які поєднують превентивні функції і правоохоронні повноваження [1].

На нашу думку, щоб забезпечити ефективну боротьбу з корупцією, необхідно: чітко розподілити обов'язки між конкретними інституціями; забезпечити наявність спеціалізованих органів, що відповідали б за протидію корупції або ж – спеціалізованих органів чи осіб, на яких покладаються обов'язки по боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних засобів. Ці органи й особи можуть бути або спеціальними службами, створеними з метою боротьби з корупцією, або спеціалізованими підрозділами в структурі існуючих органів.

Відповідно до чинних нормативно-правових документів в Україні створені та діють: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК); Національне антикорупційне бюро України (НАБУ); Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП); Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), Державне бюро розслідувань (ДБР) та Вищий антикорупційний суд.

Аналізуючи можливі механізми модернізації функціонально-організаційної структури суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії можна виділити два основних напрями відповідних реформ:

1) раціоналізація завдань та функцій суб'єктів протидії корупції;

2) раціоналізації інституційної побудови суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії.

Так, раціоналізація завдань та функцій суб'єктів протидії корупції передбачає усунення дублювання функцій таких

органів державної влади, їх раціональний розподіл. Якщо НАЗК виконує функцію попередження корупції, то НАБУ, САП та АРМА виконують роль боротьби з корупцією. Однак, зазначені функції переплетені між собою, так перевірка декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснює НАЗК, зазначені перевірки та відповідні матеріали можуть бути враховані під час проведення певних слідчих дій іншими антикорупційними органами. Теж саме стосується матеріалів НАБУ та АРМА, які потрібні під час перевірки електронних декларацій або незаконного збагачення, перевірки на конфлікт інтересів тощо. Однак, на даний час відсутні дієві комунікаційні зв'язки між новоствореними антикорупційними інституціями і часто інформація отримується невчасно або взагалі не отримується. Все це перешкоджає реальній боротьбі з корупцією, не дає можливості за короткі терміни здійснити певні важливі перевірки.

Це пов'язано, по-перше, з відсутністю політичної підтримки реальної боротьби з корупцією. По-друге, відсутністю незалежності антикорупційних органів, адже призначення керівників цих органів здійснюється політичними діячами, що в собі несе вже певний конфлікт інтересів. По-третє, процедура призначення керівників антикорупційних органів різна: в НАЗК голову обирають члени НАЗК серед себе, директора НАБУ призначає на посаду Президент України, голову АРМА призначає на посаду Кабінет Міністрів України. Тобто кожний з керівників антикорупційних органів має свої амбіційні плани та стратегічного партнера, водночас не спрямований на плідну співпрацю один з одним.

Аналіз сучасного стану діяльності антикорупційних органів демонструє повільність їх розвитку та становлення, відсутність реальних організаційно-правових механізмів їх діяльності, відсутність єдиної комунікації між новоствореними антикорупційними органами та посилення державного контролю над рішеннями та діями, які приймаються антикорупційними органами.

Тому, на нашу думку, назріла реально потреба у пересмисленні ролі цих антикорупційних органів та їх раціоналізації, зокрема, доцільно було б запровадити діяльність центрального органу виконавчої влади – Державного агентства з питань запобігання та боротьби з корупцією на базі новостворених антикорупційних інституцій, що надало б можливість створити потужний механізм запобігання та боротьби з корупцією в Україні.

Було б доцільно сформувати зазначене агентство на кшталт Бюро із запобігання і боротьби проти корупції Латвії та визначити за цим органом державної влади наступні функції:

Щодо запобігання корупції:

- розроблення і координація виконання національної програми боротьби проти корупції;

- отримання і розгляд скарг громадян, проведення розслідування за зверненням Президента, Кабінету міністрів, Парламенту і Генерального прокурора;

- аналіз результатів розгляду скарг, розслідувань, заяв, практики запобігання корупції і правопорушень, виявлених державними органами, і направлення пропозицій щодо усунення недоліків до міністерств та інших органів державної влади;

- розроблення методології превентивних заходів з боротьби проти корупції у публічних установах національного і регіонального рівнів та в приватному секторі;

- аналіз чинного законодавства, підготовка пропозицій щодо змін до законів та розроблення проектів нових законів;

- контроль за виконанням Закону “Про запобігання корупції”, інших нормативно-правових актів, які регулюють обов'язки державних службовців, включно з перевіркою декларацій державних службовців;

- просвітницька робота серед населення щодо прав осіб та етики, поширення інформації про тенденції та виявлені правопорушення у сфері корупції, проведення опитувань і аналізу суспільної думки;

– розроблення і координація програм міжнародної допомоги, координація міжнародної співпраці і аналіз досвіду інших країн;

– надання інформації і рекомендацій щодо запобіганню корупції до Ради із запобігання корупції та злочинності за її запитом [2].

Щодо боротьби проти корупції і розслідування злочинів:

– виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією на публічній службі, передбачених Кримінальним кодексом, відповідно до вимог чинного законодавства;

– притягнення до адміністративної відповідальності публічних службовців та застосування санкцій за адміністративні правопорушення у сфері запобігання корупції;

– відповідно до закону, інші державні органи, які мають слідчі повноваження, зобов'язані сприяти у проведенні розслідувань [2].

Таким чином, до структури Державного агентства з питань запобігання та боротьби з корупцією входять два основних підрозділи:

– щодо запобігання корупції;

– щодо боротьби з корупцією.

Це надасть можливість скоординувати діяльність щодо запобігання та подолання корупції, мінімізувати проблеми з комунікаціями в антикорупційних органах, оптимізувати структуру антикорупційного органу.

Список використаної літератури:

1. Зарубіжний досвід створення та діяльності спеціальних антикорупційних органів. URL: https://pidruchniki.com/84688/pravo/organizatsiyyo-pravovi_zasadi_stvorennya_diyalnosti_spetsialnih_antikoruptsiynih_organiv#58 (Дата звернення 01.02.2019).

2. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей / Організація економічного співробітництва і розвитку; Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії. Official website of The Organisation for Economic Cooperation and Development. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/7/51/39972270.pdf> (дата звернення 31.10.2018).

Шраменко Тетяна Олександрівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Функції уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції в органах державної казначейської служби України

Сьогодні найактуальнішим для обговорення як владними структурами, так і громадськістю є питання запобігання та протидії корупції. На сучасному етапі формування і становлення України як незалежної, демократичної та правової держави корупція являє собою особливо небезпечне явище.

Корупція – це одне з явищ, які здатні породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави, насамперед це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності.

З моменту проголошення Україною незалежності поняття "корупція" набуло значного поширення у вітчизняній правовій літературі, виступах політичних діячів та керівників держави. Аналіз законодавства, наукової та довідниково-термінологічної літератури дозволяє стверджувати, що поняття "корупція" сформувалося за давніх часів і розумілося загалом як хабарництво.

У національному законодавстві поняття корупції знайшло своє нормативне закріплення в Законі України "Про засади запобігання і протидії корупції" від 7 квітня 2011 р. (набрав чинності 1 липня 2011 р.), де зазначено, що корупція – це використання особою (особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; осо-

би, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону; посадові особи юридичних осіб, фізичні особи – у разі одержання від них вказаними особами або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди) наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вищеперерахованим особам або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

За останні роки в Україні зроблено багато кроків щодо здійснення антикорупційної політики – ухвалено Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення» та низку інших нормативно-правових документів. Важливим також є те, що уряд схвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки». На рівні держави здійснюється активна робота щодо протидії корупції. Функціонує значна кількість органів та установ, що займаються питаннями її запобігання та виявлення. Діють громадські організації, які сприяють реалізації антикорупційних ініціатив. Великим кроком вперед є те, що 7 червня 2018 року Верховною Радою України було підтримано законопроект №7440 та створено Вищий анти- корупційний суд України. Створення цього судового органу підвищує довіру міжнародних партнерів до України та є одним із ключових елементів посилення протидії корупції.

Ще одним ключовим елементом протидії корупції у державних органах є прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р. №706 «Питання запобігання та виявлення корупції», якою затверджено Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції. Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) – це самостійний відокремлений та функціонально незалежний структурний підрозділ (особа) в державному органі, на який покладено виключно функції впровадження та реалізації заходів щодо запобігання та виявлення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Спрямування діяльності уповноважених підрозділів здійснюється Секретаріатом Кабінету Міністрів України (посадова особа Секретаріату, визначена Міністром Кабінету Міністрів України) та Національним агентством з питань запобігання корупції.

Основними повноваженнями, якими наділяється уповноважений підрозділ (особа), є:

- розробка та проведення заходів із запобігання корупційним правопорушенням, а також здійснення контролю за їх проведенням;
- взаємодія з підрозділами з питань запобігання та виявлення корупції державних органів, організацій, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;
- розгляд в межах повноважень повідомлень щодо причетності працівників територіальних органів Казначейства до вчинення корупційних правопорушень;
- надання допомоги в заповненні декларацій працівникам територіальних органів Казначейства;
- вжиття заходів до виявлення конфлікту інтересів та сприяння його усуненню, контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Варто наголосити на такому завданні, як надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства та проведення ор-

ганізаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення та протидії корупції.

Роз'яснювальна робота із запобігання, виявлення і протидії корупції є одним із пріоритетних напрямків роботи та має спрямовуватися на забезпечення належного рівня знань та розуміння працівниками територіальних органів Казначейства положень анти-корупційного законодавства. Для виконання цього завдання розробляється комплекс організаційних заходів щодо роз'яснення основних положень актів антикорупційного законодавства, зокрема етичних норм поведінки державного службовця, дотримання обмежень щодо використання службових повноважень, врегулювання конфлікту інтересів.

Консультаційна допомога з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства полягає у розгляді конкретних ситуацій, які виникли у працівників територіальних органів Казначейства, та наданні рекомендацій щодо порядку їх подальших дій. Залежно від організації роботи, а також наявності потреби в особі, яка звернулася за наданням консультації, вона може надаватися у письмовій чи усній формі. Наприклад, така допомога може надаватися для з'ясування наявності чи відсутності в особі конфлікту інтересів. Конкретні запитання можуть стосуватися заповнення декларації про майно, доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру тощо. Однією з поширених форм здійснення такої роботи є заняття та семінари на конкретну тематику: корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, декларування тощо. Для прикладу, у період з 1 січня по 1 квітня актуальним є проведення занять з питань заповнення декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

Результати інформаційно-роз'яснювальної роботи в обов'язковому порядку мають документуватися шляхом складання відповідних протоколів, довідок та інших документів, передбачених відомчими інструкціями з діловодства.

У своїй діяльності уповноважений підрозділ (особа) керується також антикорупційною програмою, затвердженою наказом Казначейства від 25 квітня 2018 року №130 (в редакції наказу Казначейства від 27 липня 2018 року) та погодженою рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 31.08.2018 №1904. Антикорупційна програма – це комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції. Загалом програма являє собою якісний системний аналог плану роботи щодо запобігання та виявлення корупції та є обов'язковою для виконання усіма працівниками.

Уповноважений підрозділ (особа) відповідно до покладених завдань забезпечує дотримання вимог антикорупційного законодавства, а саме:

- обмежень щодо використання службових повноважень чи свого становища;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними;
- обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Важливим завданням уповноваженого підрозділу (особи) є проведення експертизи проектів нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів, що видаються територіальними органами Казначейства, з метою виявлення причин, що призводять чи можуть призвести до вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією. Участь у проведенні експертизи та внесення відповідних пропозицій щодо їх усунення є однією із превентивних форм здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства.

До повноважень уповноважених підрозділів також належить розгляд повідомлень щодо причетності до вчинення корупційних правопорушень працівників територіальних органів Казначейства.

Перевірка таких повідомлень здійснюється шляхом реалізації передбачених Типовим положенням прав уповноваженого підрозділу щодо:

– отримання від інших структурних підрозділів та їхніх працівників інформації, матеріалів усних та письмових пояснень, необхідних для виконання покладених завдань, а також у встановленому законом порядку інформації з обмеженим доступом або такої, що містить державну таємницю;

ініціювання перед керівником територіального органу Казначейства питання щодо надсилання запитів до інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності з метою отримання від них відповідної інформації та матеріалів, необхідних для виконання покладених на уповноважений підрозділ завдань. За результатами перевірки складається підсумковий документ (довідка, акт, висновки тощо), який містить висновки про підтвердження або спростування інформації, викладеної в повідомленні.

На нашу думку, доцільно по кожному отриманому повідомленню формувати відповідні справи, які можуть містити, крім повідомлення та доданих до нього матеріалів, інформацію про особу, щодо якої проводиться перевірка, зібрані під час перевірки документи, висновки про її результати тощо.

Відповідно до частини сьомої статті 53 Закону України «Про запобігання корупції», у разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації уповноважений підрозділ зобов'язаний невідкладно ін-формувати про вказаний факт керівника територіального органу Казначейства, який, у свою чергу, зобов'язаний вжити заходів для припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформувати спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Окремим завданням уповноваженого підрозділу (особи) є ініціювання або участь у проведенні в установленому

порядку службового розслідування (перевірки) в територіальних органах Казначейства з метою виявлення причин та умов, що призвели до вчинення корупційного правопорушення або невиконання вимог антикорупційного законодавства. Спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції під час проведення службового розслідування (перевірки) має право з урахуванням обмежень, встановлених законодавством, на безперешкодний доступ до приміщень територіальних органів Казначейства, документів та матеріалів, що стосуються предмета службового розслідування (перевірки).

Уповноваженим підрозділом (особою) з метою запобігання проявам корупції, недопущення подальшого перебування на державній службі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, ведеться облік працівників, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень. Інформація до обліку заноситься впродовж трьох робочих днів з дня надходження відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом, та впродовж трьох робочих днів з дня отримання відповідно завіреної копії наказу від кадрової служби територіальних органів Казначейства про притягнення посадової особи до дисциплінарної відповідальності.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що діяльність уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції є одним з ключових елементів в системі запобігання корупційним проявам. Результатом цієї діяльності мають стати підвищення ефективності роботи Казначейства, формування його позитивного іміджу в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р. №706 «Питання запобігання та виявлення корупції».

2. Рішення Національного агенства з питань запобігання корупції №317 від 13.07.2017 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

3. Закон України «Про запобігання корупції» редакція від 31.08.2018р. підстава – 2462-VIII.

Глазена Руслан Ігорович,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Шляхи забезпечення законності в державному управлінні

Ефективність державного управління забезпечується в першу чергу за умови дотримання законності. Законність являє собою режим системи відносин громадян, громадських та інших недержавних утворень, органів місцевого самоврядування з органами, що представляють різні гілки державної влади. Його основна задача - сприяти забезпеченню прав і законних інтересів особи, її всебічному розвитку, формуванню й розвитку громадянського суспільства, ефективній діяльності державного механізму.

Класифікують три основні способи забезпечення законності в державному управлінні: проведення контролю; здійснення нагляду; звернення громадян [1].

Діяльність, що забезпечує законність має державно-правовий характер, а органи, що її здійснюють (органи виконавчої влади, прокуратура, служби, поліція, різні державні інспекції, суди, деякі громадські утворення тощо), наділяють юридично-владними повноваженнями. Саме діяльність вказаних структур є основними дієвими способами забезпечення законності. Для кожного із цих способів є характерні притаманні тільки йому риси, які закріплені відповідними нормативними актами, та кожен реалізується за допомогою спеціальних методів. Забезпечення суворого дотримання вимог законності всіма суб'єктами державного управління є основною спільною метою всіх цих способів.

Забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні досягається в процесі повсякденної діяльності

державних органів і знаходить своє зовнішнє відображення в припиненні порушень законів і дисципліни; здійсненні заходів щодо ліквідації причин і умов, які їх породжують; відновленні порушених прав і законних інтересів громадян, громадських організацій; притягненні до відповідальності та покаранні осіб, винних у порушенні законності й дисципліни; створенні атмосфери невідворотності покарання за порушення вимог законності й дисципліни; вихованні працівників апарату управління в дусі суворого додержання наявних правил. Цим забезпечують додержання законності кожною ланкою державного управління, кожним службовцем з метою організації їх чіткої роботи, підтримання державної дисципліни, а також охорону й захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у повсякденній діяльності апарату управління [1].

Основним способом забезпечення законності в державному управлінні, а також одним із найважливіших елементів державного управління являється контроль. Належну роботу державного апарату без організації та здійснення контролю важко і уявити. Він являє собою один із основних дисциплінуючих чинників поведінки громадян. Україна має достатньо розгалужену систему контролю. Сфера дії контролю в державному управлінні досить широка: соціально-культурна, міжгалузеве державне управління, народне господарство, адміністративно-політична діяльність. Контрольна діяльність здійснюється переважно шляхом обстежень, планових і позапланових ревізій, перевірок, витребування звітів, проведення рейдів, оглядів тощо.

Наступним способом забезпечення законності в державному управлінні є нагляд. Нагляд являє собою юридичний аналіз стану справ щодо додержання законності в суспільстві, який здійснюється прокуратурою із застосуванням відповідних, наданих їй законодавством форм, але без безпосереднього втручання в оперативну та іншу діяльність юридичної або фізичної (у тому числі посадової) особи.

Особливим способом забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні, який суттєво відрізняється від контролю та нагляду являється звернення громадян. Його відмінність від попередніх двох способів полягає в тому, що ініціаторами перевірок тут виступають саме громадяни, а не державні утворення

Звернення громадян до органів державної влади й органів місцевого самоврядування мають важливе значення у забезпеченні постійного зв'язку між державою та громадянином, у вирішенні життєво важливих проблем окремої людини і суспільства в цілому, реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина в процесі побудови демократичної, соціальної, правової держави [3].

Отже, діяльність державних органів управління підлягають ретельному контролю по здійсненню ними своїх функцій не тільки зі сторони держави, але й громадян.

Список використаної літератури:

1. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державом управлінні // дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. – Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2003. – 352 с.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. //Відомості Верховної Ради України /далі – ВВР/ – 1996 №30. ст.141.
3. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996р. //ВВР-1996. №47. ст.256.

Мовчан Марина Ігорівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Проблеми реалізації фінансової політики України в умовах глобалізації

В умовах макроекономічної та політичної нестабільності, яка характерна для України в останні роки, необхідно шукати нові шляхи до адаптації фінансової політики нашої держави в умовах євроінтеграційних процесів, які б нейтралізували негативний політичний та економічний вплив Російської Федерації на економіку, а також відповідали новим викликам глобалізації.

Фінансову політику слід розглядати як багатопланове та певною мірою інтегроване явище. За допомогою фінансових інструментів, таких як податки, дотації, застосування обмежень, штрафів тощо, держава регулює економічну діяльність суб'єктів господарювання для її спрямування у русло нагальних суспільних потреб. У зв'язку із цим важливо, щоб фінансова політика сприяла формуванню позитивного іміджу й залученню інвестицій в економіку, забезпечувала зниження рівня безробіття та ін.

Оцінюючи стан реалізації та можливості фінансової політики України, слід зауважити, що вона є доволі суперечливою, неоднозначною та недостатньо результативною. Це пов'язано як з об'єктивними, так і з суб'єктивними чинниками впливу. Так, фінансова політика здійснюється у системі міжнародних економічних зв'язків і зазнає дії зовнішніх чинників, зокрема системної фінансово-економічної кризи, залежить від експортних можливостей держави, постачання сировини, матеріалів, обміну технологіями тощо. Водночас внутрішніми чинниками впливу є соціальний склад населення, його інтелектуальний прошарок, стабільність

національної грошової одиниці, розвиток форм кредитування тощо [1, с. 57].

Нинішня фінансова політика є недостатньо чіткою у контексті зосередження на прискореному розвитку пріоритетних галузей економіки, легалізації тіншових капіталів, формування сприятливих умов для залучення іноземного капіталу.

Лише за умови спрямованості фінансової політики на забезпечення умов для розвитку економіки та нарощування фінансових ресурсів країни можливе задоволення зростаючих потреб соціальної сфери й державного управління. На сучасному етапі розвитку економічної системи механізм формування виваженої та дієвої фінансової політики знаходиться у процесі інституційних перетворень, що зумовлено потребами вирішення основних питань соціально-економічного розвитку країни. Вітчизняній фінансовій політиці притаманні структурні вдосконалення інституційної системи та адаптація до внутрішніх та зовнішніх тенденцій трансформаційного економічного середовища [4, с. 18].

Основу фінансової політики становить бюджетна політика, яка пов'язана насамперед із формуванням та виконанням бюджетів усіх рівнів. Економічна нестабільність і спад виробництва негативно впливають на формування доходів та фінансування видатків бюджету.

Дієздатність фінансової політики залежить від ефективності діяльності держави на кожному етапі й правильності ухвалених рішень. Її формування починається з чіткого визначення цілей і постановки обґрунтованих завдань.

Для стабілізації національної економіки та оптимального перерозподілу фінансових ресурсів органам державної влади, перш за все, слід урахувати особливості виникнення кризових явищ, а саме:

- виявлення об'єктивних причин та можливих наслідків їх прояву у вітчизняній економіці;
- прогнозування критеріїв оцінки безпечності кризових явищ;

– дослідження методів антикризового управління та їх використання залежно від сфери виникнення та розміру завданої шкоди.

Важливим фактором розвитку економіки є створення ефективного фінансового механізму. Сьогодні управляти фінансовим процесом означає, передусім, управляти фінансовими ресурсами і через засоби та інструменти фінансового механізму стимулювати фінансовий розвиток.

Ефективне функціонування фінансової системи держави залежить від налагодженості фінансових відносин у суспільстві, а також від дієвості фінансового механізму, за допомогою якого реалізується фінансова політика держави. Однією з головних проблем реалізації фінансової політики є незабезпечення високої ефективності використання бюджетних коштів для досягнення найкращих показників соціально-економічного розвитку. Недосконалий бюджетний механізм негативно впливає на фінансову політику, а отже, стримує економічну політику держави загалом. Вирішення цієї проблеми вбачається у визначенні чітких пріоритетів розвитку економіки, соціальної сфери та посиленні відповідальності розпорядників коштів за їх цільове та ефективне використання [3, с. 568].

Держава як основний суб'єкт фінансової політики повинна рішучіше застосовувати фінансові методи планування, управління, контролю, а також фінансові важелі нормативів, санкцій, стимулів для забезпечення фінансової стабільності та підвищення рівня життя населення. Таким чином, фінансова політика є постійним пошуком балансу, оптимального на цей час співвідношення кількох напрямів розвитку національної економіки та вибір найбільш ефективних методів і механізмів їх досягнення.

Впровадження ефективних заходів державної фінансової політики сприятиме стабілізації та економічному розвитку національної економіки. Запорукою успіху фінансової політики є розроблення реальних макропоказників на наступний бюджетний період та їх неухильне виконання.

Варто суттєво посилити відповідальність розпорядників та одержувачів коштів за порушення бюджетної дисципліни, дотримання принципів раціонального та ефективного використання бюджетних коштів у всіх сферах економіки.

Отже, фінансову політику слід розглядати як вагомий інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку України. Успішна реалізація фінансової політики сприятиме зміцненню стратегічних позицій України на міжнародній арені. Її дієвість, насамперед, залежить від швидких та якісних внутрішніх реформ та економічного розвитку. У цьому сенсі успішність її реалізації є не тільки завданням уряду, а й суспільства загалом.

Список використаної літератури:

1. Доброскок С.С. Проблеми та перспективи розвитку фінансової політики України / С. С. Доброскок // Причорноморські економічні студії : економічний науково-практичний журнал. – 2018. – Вип. 30-2. – С. 57–59.

2. Малишко В.В. Фінансова політика України на сучасному етапі / В.В. Малишко, А.О. Пучко // Траектория науки : Международ.электрон. науч.журнал. – 2017. – Т. 3, № 1. – С. 4.1–4.8.

3. Рубаха М.В., Брездень Н.І. Фінансова політика держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів / М.В. Рубаха, Н.І. Берездень // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наук.фах. вид. 2018. – №21. – С. 567–571.

4. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П. Фінансова політика в умовах інституційної економіки / Л.С. Селіверстова, І.П. Адаменко // Економіка та держава : наук.–практ. журнал. 2018. – №1. – С. 16–19.

Калініченко Денис Сергійович,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Фінансова децентралізація як механізм соціально-економічного розвитку регіонів України

1 квітня 2014 Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка стала основою створення об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ).

Децентралізація, впевнена хода якої щодня разюче змінює країну, ламає чимало усталених стереотипів колишньої управлінської ієрархії. Нові ОТГ, а їх уже станом на 01.01.2019 року 806 одиниць, ще близько 70 ОТГ очікують на рішення Центральної виборчої комісії про проведення виборів отримавши ширші повноваження і достатні фінанси, самостійно вирішують багато питань місцевого значення [4].

Уперше в історії України місцеві бюджети в межах децентралізації становлять понад 50 відсотків зведеного бюджету країни. Після передачі фінансових ресурсів громади мають право спитати з місцевих органів влади за реальні зміни в Україні. Самостійність місцевих бюджетів забезпечують фінансову децентралізацію за відповідних джерел доходів бюджету, а також правом визначати напрями використання бюджетних коштів.

Фінансова децентралізація розпочалася шляхом прийняття в 2015 році змін до Бюджетного і Податкового кодексів України та низки важливих законів, зокрема щодо передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації; стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом з відповідним ресурсним забезпе-

ченням на рівні міст обласного значення, запровадження правових засад формування спроможних територіальних громад шляхом підвищення їх фінансової та економічної спроможності тощо. Зазначені законодавчі акти надали можливість органам місцевої влади розробити та схвалити в регіонах Перспективні плани формування спроможних територіальних громад відповідних областей та подати їх на затвердження Уряду [5, с. 70].

Фінансова децентралізація являє собою механізм перерозподілу функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної влади з одного боку, і органами регіонального (місцевого) самоврядування з іншого. На сьогоднішній день це найбільш ефективний та дієвий спосіб забезпечення соціально – економічного розвитку регіонів України.

На тлі переформування владних повноважень і кроків, спрямованих на фінансову децентралізацію починаючи з 2015-го фінансова стійкість місцевих бюджетів постійно зростає. Не став винятком і 2018 рік показники виконання якого пропонуємо розглянути в цій статті.

Розглянемо зростання доходів місцевих бюджетів за 2018 рік:

До місцевих бюджетів у 2018 році з урахуванням сум міжбюджетних трансфертів із державного бюджету надійшло 562,4 млрд грн, що становить 99,2% річних планових показників. Порівняно з 2017 роком надходження зросло на 60,3 млрд грн, або 12% [2].

Із загальної суми всіх надходжень, одержаних місцевими бюджетами, обсяг податків і зборів становить 263,5 млрд грн., що на 34 млрд грн, або на 14,8 % більше проти 2017 року [2].

Збільшення відбулось в основному за рахунок:

– Податку на доходи з фізичних осіб, що сплачується платниками податку у вигляді заробітної плати та грошового забезпечення, на 27,1 млрд грн;

– єдиного податку з фізичних осіб – на 4,5 млрд грн;

– акцизного податку – на 0,6 млрд грн;

– орендної плати з юридичних осіб – на 0,6 млрд грн;

– інших податків та зборів на 1,2 млрд грн.

Розглянемо зростання видатків місцевих бюджетів за 2018 рік:

Касові видатки місцевих бюджетів, в тому числі за рахунок трансфертів із державного бюджету, за 2018 рік склали 570,6 млрд грн, що становить 93,2% річних планових призначень.

Порівняно із минулим роком видатків проведено більше на 74,5 млрд грн, або на 15% [2].

У структурі касових видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією у 2018 році найбільші частки припадають на:

– оплату праці і нарахування на заробітну плату (154,9 млрд грн, або 27,1%);

– використання товарів і послуг (144,9 млрд грн, або 25,4%);

– соціальне забезпечення (пенсії, допомога та стипендії) (134,1 млрд грн., або 23,5%);

– капітальні видатки (91,2 млрд грн., або 16%).

Як бачимо, місцеві податки і збори відіграють суттєву роль у доходах бюджетів місцевого самоврядування. Тому головним стратегічним завданням у сфері місцевих фінансів – є вдосконалення механізмів адміністрування, встановлення економічно обґрунтованих ставок місцевих податків і зборів, виявлення і дієва реалізація резервів у частині розширення бази оподаткування сприятливих умов для розвитку бізнесового середовища, а також розроблення та реалізація інвестиційних проектів.

Аналізуючи вищезгадане, можна дійти висновку, що ефективне впровадження реформи децентралізації та утворення ОТГ має підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів України. Регіони, які успішно впроваджують цю реформу відкривають можливості для самостійного забезпечення місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого життя, зокрема підвищені ролі громадян, їх впливу на процес прийняття та втілення рішень щодо забезпечення належних умов [3].

Варто зазначити, що будь-які зміни несуть за собою низку проблем і ризиків, які потрібно подолати задля досягнення бажаного результату. Так, наслідком реформи із децентралізації влади в Україні попри труднощі, які виникають в процесі її впровадження, має стати формування нової демократичної моделі управління, орієнтованої на збільшення повноважень територіальних громад. Впровадження децентралізації сприятиме фінансової самостійності та прийняти правлінських рішень.

У результаті реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади основою нової системи місцевого самоврядування мають сприяти поліпшенню життя українських громадян, розбудови правової, сучасної, ефективної, фінансово потужної, конкурентоспроможної держави [1, с. 24].

Підсумовуючи наведені показники зростання надходжень до місцевих бюджетів та відповідно збільшення їх платоспроможності за останні два роки можна стверджувати, що фінансова децентралізація є потужним інструментом розвитку регіонів України та надання більш якісних та більш різноманітних послуг своїм жителям, реалізування соціальних та інфраструктурних проектів, сприяння зацікавленості та більшій увазі з боку органів місцевого самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Ганзицька Т.С. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації / Т.С. Ганзицька, В.В. Козін // Науковий вісник Херсонського національного університету. Юридичні науки. – 2017. – Вип. 1. – с. 22–26
2. Казна України: журнал / березень 2019р. №2
3. Юрченко К.Г. Вплив фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів, електронний ресурс: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/fin_decent-80fc9.pdf
4. Електронний ресурс: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1184477cfe14b1a0b3d7485c43c363d0.pdf>
5. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луїної; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2016. – 70 с.

Толмосова Наталія Петрівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Децентралізація фінансової системи України: проблеми та перспективи

В Україні з прийняттям у 2014–2015 рр. Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України “Про співробітництво територіальних громад” і “Про добровільне об’єднання територіальних громад”, змін до Бюджетного й Податкового кодексів офіційно оголошено курс на децентралізацію. Проблема оптимального перерозподілу повноважень та фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади та самоврядування є однією з найбільш актуальних у контексті підвищення ефективності бюджетної системи України. Раціонально побудована та збалансована система бюджетних відносин є запорукою дієвості соціально-економічної політики держави, адже від адекватного забезпечення перерозподілу значних фінансових ресурсів і від гнучкості способів їх використання у значній мірі залежить стабільність економічного розвитку країни.

Одним із основоположних принципів бюджетної децентралізації є забезпечення спроможності місцевих бюджетів, котра базується на таких взаємопов’язаних складових, як повноваження, ресурси, координація та контроль.

Визначальною рисою бюджетної децентралізації є підвищення компетенції місцевої влади щодо оптимізації формування місцевих бюджетів, зміцнення порівняної самостійності в оперуванні дохідними джерелами та розширення видаткових повноважень, шляхом здійснення котрих задовольняються захищені законодавчо права й потреби громадян.

Об'єктивна потреба в існуванні інституту місцевих бюджетів із погляду децентралізації обумовлена необхідністю забезпечення органів місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами для виконання покладених на них функцій, а також наближення суспільних послуг, що гарантуються державою, до їх безпосереднього споживача, за рахунок чого відбуваються:

- здешевлення таких послуг для держави завдяки зменшенню витрат на вивчення потреб та інтересів місцевого населення, а також на безпосереднє надання таких послуг цільовим групам різного рівня віддаленості від центру;

- поліпшення якості публічних послуг унаслідок повнішого врахування потреб цільових груп, для котрих такі послуги продукуються;

- підвищення ефективності використання бюджетних коштів та уникнення зайвих і нерациональних витрат за рахунок збільшення самостійності місцевих органів влади щодо прийняття рішень та відповідальності перед населенням за результати таких рішень;

- посилення зацікавленості в пошуку резервів наповнення місцевих бюджетів і нарощуванні власного бюджетного потенціалу.

Аналіз динаміки обсягів і структури видатків зведених бюджетів регіонів України показує наступне:

- регіони – лідери за зростанням дохідної бази впродовж 2014–2018 рр. орієнтовані переважно на збільшення видатків на розвиток комунального господарства та економіки регіонів;

- ранжування регіонів за обсягами видатків на соціальну сферу й державне управління засвідчило, що ситуація залишилася практично без змін. Тобто регіони з порівняно нижчими доходами й далі спрямовують їх на фінансування цієї сфери, а питання оптимізації соціальної інфраструктури поки що відкладається;

- до негативних проявів децентралізації влади слід віднести значно більше порівняно з іншими сферами зростання

видатків на державне управління – 50-60 % проти 40-50 % на фінансування освіти та охорони здоров'я.

Таким чином, трансформація системи державного управління на місцевому рівні, що мала на меті підвищення її ефективності, на цьому етапі стала витратнішою, а про її економічну ефективність говорити зарано; – спостерігається поглиблення фінансових дисбалансів на всіх рівнях місцевих бюджетів, як і у випадку з доходами. Найвищий коефіцієнт варіації притаманний видаткам економічного характеру, а також видаткам на державне управління: саме в цих сферах система управління є найбільш децентралізованою.

В Україні не вдалось уникнути поглиблення територіальної соціально-економічної диференціації, а механізми прямого регулювання і непрямого впливу виявилися неспроможними врегулювати проблеми нерівномірності ендегенного потенціалу розвитку громад та різної ефективності його використання.

Сучасний стан просторового розвитку в Україні характеризується такими тенденціями: зниженням рівня міжрегіональної диференціації; посиленням диференціації на рівні районів під впливом механізмів бюджетної децентралізації; зростанням рівня диференціації податкоспроможності територіальних громад, які мають прямі бюджетні відносини з державним бюджетом; посиленням концентрації економічної діяльності в «точках зростання», що продукує тенденцію до розширення ареалів депресивності; посиленням асиметрії між приміськими територіями та віддаленими від великих міст територіальними громадами; поглибленням розриву у фінансових можливостях у межах одного району між територіальними громадами, які увійшли і які не увійшли до об'єднаних територіальних громад.

Реформа децентралізації є системною та передбачає структурні зміни в різних сферах суспільного життя, тому її ефективне проведення повинне базуватися на взаємоузгодженні багатьох галузевих політик.

Секторальна децентралізація розпочалась у 2017 р. шляхом підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо підтримки впровадження ініціатив з децентралізації влади за відповідними секторальними напрямками. Результатом такої децентралізації має стати оптимальна модель розподілу ресурсів і повноважень між рівнями та органами управління для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку територій.

Продовжує залишатися актуальною проблемою фінансової децентралізації існування істотних протиріч в нормативно-законодавчій базі України, що регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а саме:

- діють протилежні за змістом законодавчі норми, кожна з яких використовується урядом залежно від завдань, що постають в новому бюджетному році;

- неузгодженість дій та конфлікти між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. На законодавчому рівні закладено ряд конфліктів між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Так, місцеві державні адміністрації, з одного боку, формуються згори, а з іншого – виконують делеговані законом функції виконавчих органів відповідних рад. При цьому районні та обласні ради наділені безумовним правом висловлювати недовіру головам відповідних місцевих державних адміністрацій, що тягне за собою їх відставку. Голови ж місцевих державних адміністрацій не наділені безпосередніми правовими важелями контролю за діяльністю відповідних рад, впливу на них, навіть у випадку прийняття ними рішень, що суперечать законодавству.

Основними напрямками нівелювання ризиків посилення внутрішньорегіональної диференціації розвитку територіальних громад у сучасних умовах можуть бути:

- конкретизація функцій регіонального управління в умовах децентралізації;

- наділення обласного рівня управління фінансовим ресурсом, який буде направлений на підтримання реалізації проектів економічного розвитку регіону;

- передання на базовий рівень фінансових ресурсів, які громада зможе використати для власного економічного розвитку, а не тільки на ремонт або розбудову соціальної інфраструктури чи її утримання;

- поширення імпульсів розвитку від міст до прилеглих територій на основі їх перетворення на центри об'єднаних територіальних громад;

- перегляд механізмів бюджетного вирівнювання шляхом включення в розрахунок податкоспроможності території доходів місцевих бюджетів від рентних платежів;

- розуміння сутності децентралізації кожним її суб'єктом і учасником;

- зацікавленість, ініціативність і добровільність органів влади всіх рівнів та населення адміністративно-територіальних одиниць;

- урахування при об'єднанні територіальних громад різноманітних чинників, що впливають на соціально-економічний розвиток населених пунктів, котрі увійдуть до їх складу;

- наявність необхідної інфраструктури в кожній із потенційних об'єднаних громад;

- забезпеченість територіальних громад кадровим ресурсом.

Список використаної літератури:

1. Міністерство фінансів України. // Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
2. Возняк Г. В. Бюджетне вирівнювання: теоретико-методологічні аспекти. Фінанси України. 2017. № 4. С. 42–54.
3. Кириленко О. П. Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні. Фінанси України. 2013. № 8. С. 19–28.
4. Луїна І. О. Міжбюджетні відносини в Україні: концептуальні підходи до реформування. Економіка України. 2002. № 5. С. 10–16.
5. Онищенко С. В. Бюджетна децентралізація: особливості запровадження, проблеми та перспективи. Фінанси, облік, банки. 2016. № 1. С. 145–153.
6. Опарін В. М. Домінанти та пріоритети фінансового вирівнювання в Україні. Фінанси України. 2015. № 6. С. 29–42. Опарін В. М., Пйонтко Н. Б. Державний фонд регіонального розвитку в системі фінансового вирівнювання. Фінанси України. 2017. № 7. С. 25–43.

7. Сторонянська І. З. Особливості фінансового вирівнювання розвитку територій в умовах бюджетної децентралізації / І. З. Сторонянська, Л. Я. Беновська // Фінанси України. – 2018. – № 6. – С. 58-74.

8. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Економіка України. 2018. № 2. С. 50–65.

Овсійчук Наталія Анатоліївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Особливості казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України в умовах глобалізації

Одним із найактивніших учасників у процесі управління державними і регіональними фінансовими ресурсами по використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів, відповідно до вимог бюджетного законодавства, є органи Державної казначейської служби України. Головним завданням органів Казначейства при забезпеченні казначейського обслуговування бюджетних коштів є розрахунково-касове обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства; контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, взятті бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів та цими зобов'язаннями; ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського

обліку та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України. Нині одним із пріоритетних питань раціонального функціонування системи виконання державного та місцевих бюджетів є забезпечення й обґрунтоване та доцільне використання фінансових ресурсів країни.

Бюджет виступає головним інструментом впливу держави на політичні, економічні та соціальні процеси в умовах економічної кризи. Метою виконання будь-якого бюджету є забезпечення надходження доходів і фінансування видатків у межах затверджених у Бюджетному кодексі України чітко встановлених повноважень усіх органів влади, що займаються питаннями виконання державного та місцевих бюджетів.

Загальні положення організації виконання державного бюджету встановлені Бюджетним кодексом. Відповідно до статті 115 Конституції України і статті 47 Бюджетного кодексу: Кабінет Міністрів України забезпечує і несе відповідальність за виконання державного бюджету; Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та управління виконанням державного бюджету України, координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету, здійснює прогнозування та аналіз доходів бюджету і має виняткове право надання відстрочок на сплату податків, зборів (обов'язкових платежів) у межах поточного бюджетного періоду. Державна казначейська служба України веде бухгалтерський облік усіх надходжень, що належать державному бюджету України, та за поданням органів стягнення здійснює повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до бюджету. Органи стягнення забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до державного бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів відповідно до законодавства. Усі доходи державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок державного бюджету України і не можуть акумулюватися на рахунках органів стягнення.

Державне казначейство у своїй діяльності взаємодіє з органами законодавчої і виконавчої влади, національним і ко-

мерційними банками України, іншими учасниками бюджетного процесу та фінансовими інституціями. Воно виступає з'єднувальним ланцюгом у бюджетному процесі між органами виконавчої влади та установами банківської системи. Цей процес розпочинається з контролю за плановими показниками, що надходять від Міністерства фінансів та розпорядників бюджетних коштів (розпис доходів та видатків державного бюджету, кошториси та плани асигнувань), та закінчується складанням звітності після проведення процедур попереднього контролю перед здійсненням платежу.

У роботі ДКСУ широко застосовуються інформаційні технології, які спрощують та прискорюють численні процедурні моменти в процесі казначейського виконання державного бюджету. Під час його обслуговування реалізуються такі інформаційні процеси: опрацювання, обмін, накопичення та управління даними, а також формування звітів.

Сьогодні в системі казначейства України для обслуговування бюджетів діє програмний продукт – автоматизована система «Є-Казна», що дає можливість спостерігати за рухом грошових коштів бюджетних установ.

Одним із пріоритетних завдань, які стоять перед розробниками даного програмного продукту, є спрощення й уніфікація звітності з виконання бюджетів. Але існують певні недоліки від вимушеного переведення всіх бюджетів на казначейське обслуговування: зниження мобільності управлінської діяльності органів місцевого самоврядування; блокування можливості застосування прогресивних технологій фінансового менеджменту – бюджетування, яке передбачає можливість оперативного переспрямування руху фінансових потоків у рамках кожного окремого бюджету.

Перехід на казначейську систему обслуговування місцевих бюджетів вніс такі позитивні моменти у фінансову систему: 1) модернізація методу перерахування коштів із рахунків бюджетів на рахунках розпорядників коштів; 2) розміщення бюджетних коштів на казначейських рахунках та їх акумуляція на єдиному казначейському рахунку

дає змогу своєчасно виконувати видаткову частину бюджету; 3) концентрація дохідної і видаткової частини бюджетів надає можливість володіти повною, достовірною та оперативною інформацією; 4) формування органами Державної казначейської служби України достовірних звітів про виконання бюджетів усіх рівнів та зведеного бюджету України в цілому за результатами кожного звітного періоду.

Переваги казначейського обслуговування переконливо свідчать про те, що він є ефективним і доцільним. Але низку проблемних питань виявлено в ході казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, які спонукають органів Держказначейства до необхідності вдосконалення та оптимізації процедур казначейського обслуговування бюджетів за доходами та видатками.

Під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів існують такі проблемні питання, як: недостатність забезпечення матеріально-технічною базою (комп'ютерами, модемами тощо); значне збільшення навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку; оптимізація системи «Клієнт – Казначейство».

При цьому слід зазначити, що розроблення даного програмного забезпечення має враховувати специфіку казначейського обслуговування, тобто проведення попереднього та поточного контролю в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів; відсутність чіткого розмежування повноважень та функцій між органами місцевого самоврядування й органами Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів; територіальна віддаленість сільських та селищних бюджетів; оптимізація документообігу та скорочення обсягів робіт, що здійснюються в ручному режимі, тощо; неоптимальний перерозподіл бюджетних коштів між розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів місцевих бюджетів, коли у однієї установи залишаються невикористанні кошти, і вона їх повертає до бюджету, а у другій

утворюється кредиторська заборгованість; відсутня оперативність у роботі (значні затримки у фінансуванні видатків бюджетів, що перешкоджає ефективному вирішенню питань життєдіяльності громад; на перевірку кожного платіжного документа, що робиться вручну, витрачається біля 10–30 хв.; несвоєчасне отримання відпрацьованих документів із казначейства); низький рівень кваліфікації працівників ДКСУ, що зумовлено плинністю кадрів через незадовільний рівень оплати праці. Внаслідок цього управління вимушене приймати на роботу випускників ВНЗ, які після набуття досвіду фінансової роботи переходять до органів із вищим рівнем оплати праці.

Аналіз таких проблем дав змогу сформуванню основні напрями вдосконалення діяльності Державної казначейської служби України: 1) щоб уникнути проблеми, яка виникає у віддалених сільських та селищних пунктах, потрібно вдосконалити систему дистанційного обслуговування. Це дасть змогу ефективніше використовувати бюджетні кошти та задовольняти інтереси та потреби всіх учасників бюджетного процесу; 2) вдосконалення системи обміну інформацією між органами казначейства України та органами Міністерства фінансів; 3) розроблення рекомендацій щодо підвищення стимулів оплати праці у вигляді премій, відпусток, доплат; 4) підвищення оперативності в роботі органів казначейства України шляхом виділення додаткових асигнувань на покращення матеріально-технічної бази, запровадження автоматизації проведення перевірок за допомогою персональних ЕОМ, підвищення чисельності працівників органів ДКСУ та забезпечення підвищення їх кваліфікації.

Також потребують удосконалення та модернізації застарілі операційні системи та технологічна інфраструктура інформаційно-аналітичного забезпечення органів ДКСУ, оскільки існують ризики втрати інформаційних та матеріально-технічних ресурсів, що перешкоджає вчасному виконанню місцевих бюджетів і створює загрозу функціонуванню системи ДКСУ загалом.

Окрім того, враховуючи досвід зарубіжних країн, зокрема Франції, доцільним є створення окремого казначейського банку, який поряд зі збиранням, розподілом і зберіганням бюджетних коштів братиме активну участь у фінансуванні економіки держави.

Головним у розв'язанні проблеми зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування України є бюджетна децентралізація, високий рівень якої свідчить про демократизацію суспільства та ефективне використання коштів у загальнодержавному масштабі.

У сучасних умовах удосконалення системи ефективності формування доходів бюджету кожного регіону має проводитися за такими напрямками: надання більшої управлінської свободи місцевій владі, а саме органам місцевого самоврядування (громадам); створення дієвих механізмів перевірки якості надання місцевих послуг, через які центральний рівень міг би пересвідчуватися, що в делегованих функціях досягнуто очікуваних показників успішності та дотримано національних стандартів якості; здійснення моніторингу доходів місцевих бюджетів на всіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту й проведення постійного контролю над справлянням податків, зборів і обов'язкових платежів та мобілізацією доходів відповідно до визначених планових показників на бюджетний рік; своєчасне реагування на стан виконання дохідної частини бюджету, її формування у поточному році дасть можливість підготувати ефективну та ґрунтовну базу для планування показників податків, зборів і обов'язкових платежів на наступний рік і не допустити недоліків минулих років у наступних бюджетних процесах, тощо.

Місцеві органи влади і держава, проводячи бюджетну політику, повинні оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян. Визначальним має бути збалансований розвиток приватних і державних інтересів у бюджетній політиці.

Задля виходу України з тривалої фінансової, політичної та економічної кризи та посилення впливу бюджету на про-

цес формування ринкових відносин потрібен налагоджений та чіткий розподіл повноважень та обов'язків державних органів влади. Вкрай важливо, щоб органи бюджетного процесу стабілізували фінансову політику держави, адже нескінченні політичні протиріччя призводять до дефіциту зведеного бюджету. Функціонування Державної казначейської служби України в умовах виходу України з кризи дає можливість зробити процес виконання бюджету ефективнішим, на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найраціональніше проводити використання бюджетних ресурсів та ресурсів державних цільових фондів, забезпечуючи прозорість їх руху. Для оптимізації роботи стрижневого елемента фінансової системи суспільства, через який можна виявити проблеми формування та ефективного використання бюджетних коштів, необхідно: забезпечити формування системної і завершеної нормативно-законодавчої бази функціонування казначейської системи; провести функціональну перебудову казначейства; вдосконалити інформаційні технології; забезпечити професійну підготовку та підвищення кваліфікації працівників казначейства. Такі рушійні зміни є вкрай необхідними й актуальними, їх забезпечення призведе до оздоровлення економіки та стане надійною запорукою якісного контролю над використанням бюджетних ресурсів.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>
3. Голинський Ю.О., Шиманська І.О. Проблеми та шляхи вдосконалення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України / Ю.О.Голинський, І.О.Шиманська// Науковий вісник Ужгородського національного університету. –2017. – №12 ч.2 – С.169-172
4. Петро Чорний. Виконання місцевих бюджетів та його вплив на роботу органів казначейства /П.Чорний// Казна України. – 2019. – № 1. – С. 16–18
5. Чолач С.С. Удосконалення механізму управління коштами місцевих бюджетів України в умовах децентралізації влади / С.С. Чолач [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.

Бороденко Альона Сергіївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Державна політика зайнятості в Україні

Питання зайнятості сьогодні є досить складним та найбільш актуальним. Адже рівень зайнятості, її якісні характеристики є одним з показників рівня ефективності макроекономіки країни в цілому та суттєво впливає на соціально-психологічну атмосферу в суспільстві. Крім того, рівень зайнятості населення можна вважати своєрідним каталізатором перебігу економічних процесів країни на міжнародному, державному та регіональному рівнях. Оскільки в останні роки в Україні відбуваються суттєві зміни на ринку праці, тому це питання вважаємо досить актуальним.

Перш за все, необхідно визначити основні поняття «політика зайнятості» та «зайнятість населення». Дослідниця О. Іванова зазначає, що державна політика зайнятості – це сукупність заходів прямого та непрямого впливу на соціально-економічний розвиток суспільства загалом і кожного його членів зокрема; комплекс правових, організаційних і наукових важелів впливу держави, направлених на забезпечення зайнятості населення та управління ринком праці [1].

Під зайнятістю населення в Україні розуміють суспільно-корисну діяльність громадян працездатного віку, яка приносить їм дохід, що забезпечує розширене відтворення робочої сили. У Законі України «Про зайнятість населення» означено характеристики зайнятого населення. Зайнятим населенням вважаються особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством; особи, які забезпечують себе роботою самостійно (у тому числі члени особистих селянських господарств); проходять військову чи альтернативну

(не військову) службу; на законних підставах працюють за кордоном та, які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою та деякі інші громадяни, які перелічені в ст. 4 Закону [2].

На сучасному етапі в багатьох країнах світу, в тому числі й Україні, спостерігається характерне зростання так званої гнучкості ринку праці. Проявляється це у дисбалансі між стрімким спадом попиту на робочу силу в одних галузях та секторах ринку і відносно бурхливим розвитком інших; протиріччя з жорсткою регламентацією умов праці на підприємствах з традиційними режимами зайнятості. Це потребує від політики зайнятості держави цілої низки заходів соціально-економічного, організаційно-виробничого і юридичного характеру для швидкої адаптації суб'єктів господарювання до нових умов.

Нині, на ринку праці прослідковується стійка тенденція до зменшення рівня як офіційного, так і прихованого безробіття. За даними Державної служби зайнятості населення в Україні у першому кварталі 2018 року кількість працюючих осіб у країні збільшилась на 149 тисяч. Якщо за цей же період 2017-го року частка зайнятого населення становила 55,2%, то зараз – 55,9%. Проте, рівень безробіття в Україні все ще залишається високим: за методологією Міжнародної організації праці, в Україні безробіття складає – 9,7%, тоді як в країнах ЄС – 7,4% [3]. У Черкаській області ця тенденція теж зберігається. Станом на жовтень 2018 року чисельність зайнятого населення становила 57,8% (524 тис.), а у 2017 році цей показник становив 56,7% (518,9 тис.). Рівень безробіття поступово знижується: у 2017 – 10% (57,9 тис.), а у 2018 – 9,2% (53,2 тис.) [4].

На нашу думку, така позитивна тенденція визначається комплексністю політики зайнятості в Україні, що регулюється нормами не лише трудового, а й адміністративного, цивільного права та права соціального захисту: підтримці працездатних громадян в працездатному віці, забезпечен-

ні заходів запобіжного характеру щодо регулювання зайнятості населення та відтворення робочих місць, повній гарантії збереження робочих місць і професій, одержання доходів тощо.

Проте, значною залишається проблема трудової міграції. Відповідно до даних соціологічного опитування Інституту Горшеніна в квітні 2016 року більше 40% економічно активних українців у віці від 18 до 29 років готові виїхати з України заради високо оплачуваної роботи і побудови кар'єри. За даними опитування компанії GfK Ukraine 8% громадян України (3 млн. осіб) будують плани на найближчий час щодо трудової міграції за кордон [5]. Причинами такої ситуації вважаємо невідповідність пропозицій та попиту на ринку праці, низький рівень заробітної плати, брак робочих місць для кваліфікованих працівників.

Зважаючи на вищезазначене, можемо зробити висновки, що збільшення рівня зайнятості населення є позитивним показником у політиці зайнятості нашої держави, проте є низка проблем, які потребують негайного вирішення (низький рівень заробітної плати, високий рівень трудової міграції, невідповідність попиту та пропозицій на ринку праці України). Вирішення цих проблем у політиці зайнятості в Україні вбачаємо можливим із запровадженням моделей політики зайнятості економічно-розвинених країн, зокрема Швейцарії, Німеччини.

Список використаної літератури:

1. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти. – Київ: Академія, 2003. – С. 36.
2. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5067-VI // Голос України. – 2012. – 18 серпня. – № 153-154. – С. 22 – 28.
3. Степанковська Я. Ринок праці-2018. ТОП-20 професій, яких гостро потребує Україна [Електронний ресурс] / Я. Степанковська // Економіка та фінанси. – 1 серпня 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://glavcom.ua/economics/finances/rinok-praci-2018-top-20-profesiy-yakih-gostro-potrebuje-ukrajina-517151.html>.
4. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>.

5. Савченко С.М. Демографічна ситуація та зайнятість населення України / Савченко С.М, Костянчук К.В. [Електронний ресурс] // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО/ – Випуск 7. – 2016. – с. 686 – 690. – Режим доступу http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/115.pdf.

Бакай Юлія Григорівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Актуальні проблеми реформування системи оплати праці державних службовців в умовах глобалізації

На сьогоднішній день в умовах формування та реалізації публічної політики України, суспільство та міжнародні донори вже кілька років наполегливо вимагають від українського уряду реформ, але реформи йдуть повільно.

З набуттям чинності з 1 травня 2016 року нового Закону України «Про державну службу» (далі – Закон) та ухваленням Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки, розпочалась реформа сектору державного управління. Ці закони відповідають європейським принципам державного управління та вирішують основні проблемні питання державної служби.

Так, Законом передбачено, що оплата праці державних службовців повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, сприяти укомплектуванню органів державної влади компетентними і досвідченими кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю. Проте на сьогоднішній день система все ще далека від досконалості: чинний механізм оплати праці держслужбовців заважає оновленню кадрів, хоча й

обходиться платникам податків в значну суму. Очікується що в 2019 році видатки на оплату праці в державному секторі сягнуть 10,8% ВВП України. Як для країни з перехідною економікою з великим борговим навантаженням цей рівень завищений. Такі видатки можуть дозволити собі тільки економічно розвинені країни.

В Законі затверджено два найважливіших нововведення. Перше з них – відкриті конкурси на вакантні посади в державній службі, щоб залучити людей «з поза меж системи», друге – підвищення винагороди на держслужбі та зміна структури оплати праці. Однак, із часом обидва ці здобутки виявили свої вади.

Перша проблема полягає в тому, що занадто велика частка тимчасових компонентів у заробітній платі робить держслужбовця заручником керівника. Таким чином премії легко перетворити із інструменту заохочення на інструмент тиску чи схиляння до корупції.

Друга проблема – дискримінація в оплаті молодих спеціалістів та фахівців з-поза меж системи державної служби, адже надбавка за вислугу років може сягати 50% доходу працівника. Нажаль, це недолік збережено в новому законі. Через це топовий керівник, який прийшов з недержавного сектору, може отримувати «на руки» приблизно стільки ж, скільки службовець середньої ланки, котрий має великий стаж.

Третя проблема – працівники різних центральних органів влади отримують неспівставні за розміром винагороди. Найвищі оклади встановлені для посадовців новостворених антикорупційних органів (НАБУ та НАЗК), вони в разі перевищують оклади найвищого рівня державної служби (держсекретаря). Посадовий оклад простого прокурора Генеральної прокуратури співставний з окладом керівника державного органу центрального рівня. Такий підхід протирічить принципу рівнозначності оплати за однакову роботу. Навіть в межах одного відомства чи відомств одного типу (міністерства, агенції, служби) зарплати можуть бути дуже

різними. Це демотивує працівників, особливо якщо вони не розуміють причин таких диспропорцій.

У січні 2019 року відбулося декілька подій, що впливають на подальший хід реформи державної служби загалом, так і на умови оплати праці державних службовців зокрема. З 01.01.2019р. набув чинності Закон України «Про державний бюджет України на 2019 рік», в якому, за ініціативою Уряду, передбачено низку положень, що змінюють (продовжують, призупиняють, відтермінують) окремі норми Закону України «Про державну службу» щодо оплати праці державних службовців.

Так, пунктом 8 Розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» розміри заробітної плати працівників державних органів (у т.ч. державних службовців) «заморожено» на рівні попереднього року.

Водночас пунктом 4 Розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» Кабінету Міністрів України у 2019 році надано право відхилитися від норм Закону України «Про державну службу» щодо оплати праці державних службовців та дискретно (на власний розсуд) встановлювати порядок та розміри складових заробітної плати державних службовців, а також удруге продовжено дискретне право керівників державної служби встановлювати державним службовцям додаткові стимулюючі виплати. У цьому аспекті варто звернути увагу на те, що право встановлювати додаткові стимулюючі виплати державним службовцям запроваджувалося як тимчасовий захід (до 01.05.2018р.) на перехідний період, упродовж якого оплата праці державних службовців мала б вийти на достатній рівень для професійного виконання ними своїх посадових обов'язків та заохочувати до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи.

Зазначене кардинально суперечить меті прийнятого у грудні 2015 року Закону, а саме збільшення у структурі заробітної плати державних службовців ролі посадового окла-

ду. У свою чергу у звіті SIGMA за результатами оцінки стану справ в системі державного управління України, опублікованому на сайті КМУ, звертається зокрема увага на зловживання системою призначення виплат за виконання додаткових завдань та премій, спотворення загальних розмірів заробітної плати після впровадження посад держслужбовців-реформаторів, яким встановлюють надбавку, що втричі перевищує максимальний посадовий оклад (керівника ЦОВВ) на державній службі. Як наслідок – за індикатором «Справедливість і конкурентоспроможність системи оплати праці державних службовців» Україна отримала лише «1» бал (за шестибальною шкалою від 0 до 5).

Постановою КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо впорядкування структури заробітної плати працівників державних органів, судів, органів та установ системи правосуддя у 2019 році» від 06.02.2019 р. № 102 нарешті Уряд затвердив підвищення посадових окладів для держслужбовців та інших працівників державних органів. Ця постанова застосовується з 1 січня 2019 року.

Згідно постанови, Схема посадових окладів на посадах державної служби за групами оплати праці з урахуванням юрисдикції державних органів у 2019 році базується на показнику (не менше двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб), розмір якого встановлено на 1 січня 2018 року (як це передбачено пунктом 8 Розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік»), а не 2019 року (як це передбачено абзацом другим частини третьої статті 51 Закону України «Про державну службу»). Разом з цим, Схеми посадових окладів визначає оклади не у гривнях, як це було раніше, а у коефіцієнтах, що визначаються, як співвідношення між посадовим окладом за посадою у держоргані і посадовим окладом спеціаліста групи 9. При цьому важливо зазначити, що у порівнянні з 2018 роком коефіцієнти за більшістю посад знизились, і лише за окремими посадами (заступників керівника дер-

жоргану та більшістю керівних посад «держслужбовців-реформаторів») підвищились. Таким чином, Уряд вже втретє змінює підхід до встановлення мінімального окладу держслужбовця 9 групи оплати праці, від якого залежать оклади держслужбовців усіх інших груп оплати праці.

Усі реформи, які відбуваються в країні, втілюють в життя «звичайні» державні службовці – управлінці, працівники середньої та нижчої ланок. І саме вони будуть якісно (чи не якісно) впроваджувати найкращі закони або політики урядовців топового рівня. На практиці незавершеність реформи системи оплати праці державних службовців, що передбачена статтями 50-52 Закону України «Про державну службу», призводить до суттєвих диспропорцій в оплаті праці на державній службі та знижує мотивацію «звичайних» державних службовців до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи.

Тому підсумуємо першочергові кроки, котрі можливо зробити, щоб держава стала більш привабливим працедавцем для людей як з поза меж системи, так і зсередини, без суттєвого негативного впливу на фінансову стабільність.

По-перше, необхідно створити базу інтегрованого кадрового та зарплатного обліку державних службовців. Провести детальний аналіз диференціації оплати праці та оцінити наслідки різних варіантів змін у структурі заробітних плат на витрати на оплату праці в секторі.

По-друге, зробити максимально прозорим механізм формування грошової винагороди для державних службовців. Для країни з обмеженими бюджетними ресурсами та корупційними ризиками важливо спростити надбавки до зарплати та інші матеріальні стимули.

По-третє, зменшити диспропорції в оплаті праці в різних відомствах у межах сектору державного управління та уникати політичних рішень, які спотворюють рівні компресії заробітних плат. На сьогодні найбільш високооплачуваними працівниками в системі державного управління за посадовими окладами є працівники НАБУ: 40-50 прожиткових

мінімумів порівняно з 8 прожиткових мінімумів для держсекретаря.

Також необхідно вдосконалювати умови проведення конкурсів, а якість кваліфікаційних іспитів – підвищувати. Кандидатів на держпосади слід тестувати не лише на знання законодавства, а й на логіку, розвиток «м'яких» навичок (вміння працювати в команді, лідерські якості, комунікативні навички тощо). Точно не зайвими будуть психологічні тести для відбору осіб, не схильних до корупції.

Окрім цього, необхідно змінювати систему оплати праці для вищого корпусу державної служби, для забезпечення необхідної мотивації та співставного з приватним рівня оплати праці.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про державний бюджет України на 2019 рік» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.
2. Про державну службу: закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-III // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4.
3. Питання оплати праці працівників державних органів: постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 15 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 9.
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо впорядкування структури заробітної плати працівників державних органів, судів, органів та установ системи правосуддя у 2019 році: постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 р. № 102.
5. Звіт програми SIGMA за результатами оцінки стану справ в системі державного управління України. Режим доступу: kmu.gov.ua.
6. Реформа державної служби: черговий етап змін щодо оплати праці. Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/3297/>.
7. Реформа оплати праці державних службовців: аналітична записка/ Пеонтківська І., Кашко О., 2017. – Режим доступу: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/public_wages_note_ukr1.pdf.

Зосіч Галина Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Особливості децентралізації в сфері державного контролю за додержанням законодавства про працю

Нещодавно Уряд України розпочав процес децентралізації окремих функцій Держпраці в сфері контролю за додержанням законодавства про працю шляхом передачі відповідних повноважень органам місцевого самоврядування. Так, виконавчим органам міських рад міст обласного значення та сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад делеговано повноваження щодо здійснення на відповідних територіях контролю за додержанням законодавства про працю, зокрема, з питань своєчасної та у повному обсязі оплати праці, додержання мінімальних гарантій в оплаті праці, оформлення трудових відносин, а також накладення штрафів за порушення цього законодавства.

Постановою КМУ від 26 квітня 2017 р. № 295 «Деякі питання реалізації статті 259 Кодексу законів про працю України та статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» були затверджені дві окремі, але взаємопов'язані процедури: порядок здійснення державного контролю та порядок здійснення державного нагляду за додержанням законодавства про працю. Відповідно до вказаного нормативного акту:

– у виконанні функцій з контролю за додержанням законодавства про працю органи місцевого самоврядування діють під наглядом Держпраці, зокрема щодо керівництва, інформування і навчання з виконання делегованих функцій, що його Держпраці забезпечує вищезгаданим органам);

– Держпраці може скасовувати призначення інспекторів праці органів місцевого самоврядування у разі систематичного неналежного виконання ними своїх функцій.

У результаті цього триваючого процесу децентралізації на даний момент більше 500 працівників органів місцевого самоврядування вже отримали від Держпраці посвідчення інспекторів праці. Однак, поточний процес децентралізації створює проблеми для ефективної реалізації Конвенції Міжнародної організації праці, що ратифіковані Україною, зокрема № 81 «Про інспекцію праці у промисловості й торгівлі», 1947 р., і № 129 «Про інспекцію праці в сільському господарстві», 1969 р., а також не найкращим чином впливає на ефективність здійснення державного контролю в цьому напрямку.

Насамперед, важливо підкреслити те, що критерії, застосовувані для добору і прийому персоналу, в тому числі і працівників, які виконуватимуть повноваження інспекторів праці, кожен орган місцевого самоврядування визначає самостійно, а не Держпраці як центральний орган. При цьому, Держпраці видає працівникам органів місцевого самоврядування посвідчення інспектора праці без проходження будь-якого початкового навчання з питань праці, наприклад, з питань трудових відносин, та відповідного законодавства, а також без будь-якої попередньої оцінки знань із цих конкретних предметів.

Крім того, новоприйняті інспектори праці не мають статусу державного службовця, а умови їхньої праці за інших порівняних параметрів, особливо щодо оплати праці, залежать від конкретного органу місцевого самоврядування і відрізняються від умов праці інспекторів Держпраці. Вказана обставина суперечить мінімальній вимозі, встановленій у Конвенції МОП № 81, зокрема у ст. 6, яка вимагає, щоб персонал інспекції складався з «державних службовців, статус і умови роботи яких забезпечують стабільність їхньої посади і роблять їх незалежними від будь-яких змін в уряді чи будь-якого небажаного зовнішнього впливу». Ці умови праці та статус, з іншого боку, повинні забезпечити, спроможність інспекторів праці виконувати свої обов'язки відповідно до законодавства про їхні повноваження та відповідальність,

причому без небажаного зовнішнього впливу. На додаток до цих кваліфікаційних вимог інспектори праці, відповідно до положень Конвенцій МОП № 81 та № 129 повинні мати відповідну освіту, належну підготовку та володіти потрібними професійними навичками.

До того ж, оскільки створення посад інспекторів праці органами місцевого самоврядування не є обов'язковим, у ряді областей є органи місцевого самоврядування, які не дотримуються вимог поточного процесу децентралізації, через що має місце нерівне охоплення території, отже, додаткові труднощі з забезпеченням узгодженості та послідовності застосування національного законодавства і політики, а також одноманітного дотримання вимог законодавства у національному масштабі, на всій території України.

Отже, вищезгаданий процес децентралізації викликає занепокоєння, як щодо законодавства, так і щодо практики, зокрема стосовно необхідності забезпечити, згідно з Конвенціями МОП №№ 81 і 129, щоб інспектори праці цих органів місцевого самоврядування:

1) мали статус державних службовців, який забезпечить стабільність їхньої зайнятості та зробить їх незалежними від будь-яких змін в уряді чи будь-якого небажаного зовнішнього впливу;

2) набиралися виключно на основі їхньої кваліфікації щодо виконання ними своїх обов'язків;

3) до початку виконання своїх обов'язків і потім проходили відповідну підготовку для здійснення своїх функцій;

4) мали належні умови праці.

Крім того, враховуючи, що органи місцевого самоврядування в Україні не підпорядковуються Держпраці, цей процес децентралізації також викликає певні специфічні проблеми щодо здатності Держпраці діяти як центральний орган чи установа, що належним чином здійснює контроль і нагляд за діяльністю інспекції праці, як передбачено у Конвенціях МОП №№ 81 і 129, зокрема здатності:

1) примушувати органи місцевого самоврядування створювати посади інспекторів праці (особливо якщо ці органи не хочуть цього робити або якщо у них немає необхідних кадрових, фінансових або матеріальних ресурсів), враховуючи, що органи місцевого самоврядування є незалежними й не підпорядковуються центральному уряду, а отже юридично не зобов'язані виконувати рішення Мінсоцполітики та Держпраці;

2) здійснювати по відношенню до інспекторів праці органів місцевого самоврядування ті владні, керівні та дисциплінарні повноваження, які зазвичай закріплені законодавством за роботодавцями, з якими працівники перебувають у відношеннях юридичної підпорядкованості;

3) надавати необхідні ресурси, наприклад, фінансові, кадрові та матеріальні, для здійснення повноважень щодо контролю за результативністю роботи інспекторів праці органів місцевого самоврядування;

4) надавати органам місцевої влади достатні бюджетні кошти;

5) запроваджувати та застосовувати єдину політику на всій території;

6) розробляти та реалізовувати загальнодержавні стратегію та план щодо стратегічних пріоритетів і напрямів діяльності інспекції праці;

7) забезпечити узгодженість та послідовність застосування національного законодавства і політики з метою одноманітного дотримання вимог законодавства у національному масштабі, на всій території України;

8) визначити інспекційні процедури, яких повинні дотримуватися інспектори праці, та ефективно забезпечувати їх дотримання;

9) забезпечити ефективну координацію та співпрацю між децентралізованими службами інспекції праці та між цими службами і апаратом та територіальними підрозділами Держпраці;

10) гарантувати одноманітність процедур та методів інспектування;

11) гарантувати якість і одноманітність кадрової політики та процедур набору кадрів.

Таким чином, цей процес децентралізації є дуже складним і викликає ряд конкретних ризиків і проблем. Тому його слід проводити обережно та відповідно до положень Конвенцій МОП №№ 81 і 129, ратифікованих Україною.

Список використаної літератури:

1. Нормативно-правова база України з інспекції праці: аналіз і рекомендації: робочий документ з тристороннього семінару 21.06.2018 в рамках проекту ЄС-МОП «Зміцнення адміністрації праці з метою покращення умов праці і подолання незадекларованої праці». – К., 2018.

2. Інспекція праці: введення в професію. Переклад з англ./Наукова ред. Тьоткін В.І., Олійник Т.О. – К. : Міленіум, 2003.

3. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96 / Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-п>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 06.12.2017 № 1774 / Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>.

5. Деякі питання реалізації статті 259 Кодексу законів про працю України та статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 295 / Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2017-п>.

6. Конвенція Міжнародної організації праці № 81 1947 року про інспекцію праці у промисловості й торгівлі: Міжнародний документ від 11.07.1947 № 81 // [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_036.

7. Конвенція Міжнародної організації праці № 129 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві: Міжнародний документ від 25.06.1969 № 129 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_114.

Дзєга Володимир Дмитрович,

аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України, голова Дрaбівської районної ради Черкаської області

Дослідження проблеми удосконалення організаційних компетентностей посадових осіб місцевого самоврядування в умовах глобалізації

На сучасному етапі соціально-економічного та політичного розвитку держави в умовах глобальних викликів роль компетентностей посадових осіб місцевого самоврядування набувають особливого теоретичного та соціально-практичного значення. Можна стверджувати однозначно: глобалізація стала вагомим чинником міжнародних економічних, політичних і гуманітарних відносин, а її основу становить інтеграція суспільних, громадянських, освітніх, інформаційних систем в єдину світову систему. Така глобалізація необхідна для формування єдиної світової економічної, політичної, соціальної і духовної сфери. Нас же в цьому контексті цікавить ще один аспект глобалізації – удосконалення базових компетентностей посадовців ОМС, на яких сьогодні направлена реформа децентралізації і які є її рушійною силою. Фахівці одностайні: без глибокої сутнісної модернізації всіх сфер суспільства, а головне освітньої сфери на основі нових інформаційно-комунікаційних технологій, що докорінно змінюють суспільне життя, глобалізація як така залишиться «предметом дискусій „просунутих” інтелектуалів і не зачепить глибинних процесів на рівні кардинальних суспільних трансформацій». Дослідник Валерій Бебик у цьому зв'язку зазначає, що «красномовними якісними показниками інтелектуальної перспективи глобальної держави, цивілізаційно-територіального об'єднання, держави-нації, регіону, області, міста, району і навіть селища або села є частка валового внутрішнього продукту (ВВП) згаданого

вище суб'єкта, яка спрямовується на науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР), а також частка ВВП, яка спрямовується на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (КТ) [3, с.121]

Одним із найважливіших напрямів розвитку представницької влади в умовах інтеграції України до європейського простору є її професійність. Однак, службовець органу місцевого самоврядування не тільки повинен мати професійні знання управлінця, але й глибоко розуміти й знати свою роль у суспільних процесах, вміти творчо використовувати знання, уміння та навички на практиці, вміти працювати з людьми, у колективі, цінувати колективний досвід, прислухається до думок колег, критично оцінювати досягнуте. Все це буде безпосередньо залежати від рівня їх компетентності, адже компетентність – це свого роду індикатор рівня культури управлінської еліти.

Ми вважаємо, що однією з найважливіших у структурі компетентностей посадовця місцевого самоврядування є організаційна компетентність, сформованість якої дозволить належним чином організувати, стимулювати та мобілізувати колектив, ефективно взаємодіяти з громадою та органами державної виконавчої влади.

Проте аналіз наукових джерел виявив, що в наукових працях недостатньо обґрунтована сутність та специфіка організаційних компетентностей.

Організаційна компетентність, на нашу думку, є сукупністю, знань, вмінь та навичок щодо прийняття рішень, комунікації та особливостей роботи з людьми, вирішення конфліктів, збору та аналізу інформації, використання комп'ютерної техніки.

Поміж названих вмінь вважаємо найактуальнішими: комунікативну компетентність, оскільки роль комунікацій в сучасному суспільстві неухильно зростає; володіння технологіями прийняття політико-управлінських рішень, оскільки посадовим особам будь-якого рівня доводиться ухвалювати безліч стратегічних, тактичних і оперативних рішень,

від якості яких залежить доля багатьох людей; компетентність в управлінні конфліктами, оскільки конфліктність постійна й природня властивість суспільно-політичних відносин, до того ж останнім часом в публічному управлінні актуалізувалася проблема інноваційного конфлікту, пов'язана з масштабною модернізацією політичної системи суспільства.

Що стосується комунікативної компетентності є низка напрацьованих вітчизняних вчених, на які можна орієнтуватися у своїх дослідженнях. Так, Н. Демедишиною розроблено модель розвитку комунікативної компетентності державних службовців та теоретично обґрунтовано її структурні компоненти (базову модель, професійно спрямовану модель) з визначенням професійно обумовлених індивідуальних потреб професійними потребами на основі компетентнісного підходу [4, с. 13-15].

Г. Кушнірова пише: «Комунікативні здібності – уміння чітко висловлювати свою думку і слухати співрозмовника, вміння виходити з конфліктних ситуацій, тактовність, прагнення зрозуміти краще опонента, навички ведення бесіди і доводити свої переконання, доброзичливість, сприйняття інших людей такими, якими вони є, відмова від монологічного стилю спілкування на користь діалогічного» [6, с. 17].

Стосовно вмінь управляти конфліктами як компетентнісної риси посадовця ОМС, то в саме в такому ракурсі проблема взагалі не висвітлена. В науковій літературі йдеться про те, що конфлікт як необхідна складова суспільного буття особистості й групи може виконувати й виконує дві функції: позитивну (конструктивну) і негативну (деструктивну). Тому мета, згідно з більшістю сучасних західних і вітчизняних авторів, полягає не в тому, щоб усунути або запобігти конфлікту, а в тому, щоб знайти спосіб перетворити його на продуктивний, зробити трампліном для удосконалення.

Наприклад, Єрмаш Н., Твердохліб Ю. в статті «Вирішення конфліктних ситуацій в органах місцевої виконавчої влади» зазначають: «При ефективному управлінні конфліктом

його наслідки можуть сприяти надалі досягненню цілей організації. Ними були виділені основні функціональні наслідки конфліктів [5, с. 64].

На жаль, проблема управління конфліктами як компетентнісна складова діяльності посадових осіб місцевого самоврядування практично не розроблена, за винятком окремих невеликих дослідницьких робіт з питань конфліктології, в яких діяльність місцевих органів влади розглядається в контексті їх участі в подоланні конфліктних ситуацій, які виникають у різноманітних сферах повсякденного життя.

Ухвалення управлінських рішень, під яким розуміють вибір однієї з кількох альтернатив, пронизують усе людське життя. Більшість рішень у різних галузях та сферах повноважень органів місцевого самоврядування посадові особи приймають інтуїтивно, оскільки існує автоматизм поведінки, вироблений досвідом та практикою. Але є багато ситуацій, коли виникає необхідність прийняття виваженого, аналітичного рішення стосовно розв'язання тієї чи іншої проблеми. У таких ситуаціях доводиться стикатися або з новим об'єктом вибору, або з критичними обставинами, в яких здійснюється вибір. І це повною мірою стосується діяльності органів місцевого самоврядування за досить широким спектром повноважень з вирішення місцевих питань. Адже особливість їх статусу як представницького органу територіальної громади, дотримання визначених законодавством принципів народовладдя, гласності, колегіальності, поєднання місцевих і державних інтересів, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами і складність поставлених перед органами місцевого самоврядування завдань зумовлюють певні особливості процесів прийняття рішень, знання особливостей яких становить зміст відповідної компетентності і сприяє підвищенню ефективності розв'язання місцевих проблем та авторитету органу влади.

Отже, високий рівень запиту політико-управлінської практики, яка постійно трансформується і модернізується,

диктує потребу у теоретичному обґрунтуванні проблем, які потребують вирішення. Серед таких, проблема забезпечення якості політико-управлінської еліти, в тому числі і місцевої, яка є найближчою до громадян, а відтак формує репутацію і авторитет влади в цілому. Тому посадові особи ОМС мають володіти низкою компетентностей, що забезпечать високу ефективність та результативність їх діяльності, легітимність органів влади, відновлять довіру населення до своїх представників.

Список використаної літератури:

1. Артеменко Н.Ф. Управління професіоналізацією кадрів державної служби України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ.упр.: спец. 25.00.03 – державна служба / Наталія Федорівна Артеменко. – Дніпропетровськ, 2010. – 23 с..
2. Газарян С.В. Професіоналізація служби в органах місцевого самоврядування: зміст, форми та методи. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з держ. упр.: спец. 25.00.03 – державна служба / Світлана Вікторівна Газарян. – Київ, 2011. -39 с.
3. Бебик В.М. Політичний менеджмент глобальної інтелектуальної сфери // Політичний менеджмент.– № 6.– 2006., с.120-127
4. Демедишина Н. І. Розвиток комунікативної компетентності державних службовців засобами модульної технології навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. Наук з держ.упр.: спец. 25.00.03 – державна служба / Київ, 2009.– 23 с.
5. Єрмаш Н.М., Твердохліб Ю.І. Вирішення конфліктних ситуацій в органах місцевої виконавчої влади // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля № 16 (205), 2013., с. 63-69.
6. Кушнірова Г. П. Формування професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.03 – державна служба / Галина Петрівна Кушнірова.– Київ, 2011. – 23 с.

Савка Іван Іванович,

здобувач Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, полковник, учасник АТО

Парламентський контроль силових структур як складова національної безпеки держави

Перспективи входження України до ЄС та у військовий союз НАТО передбачає використання демократичних механізмів контролю над силовими та спеціальними структурами держави з метою збереження позицій демократичного управління і як засторогу від тоталітаризму. Але Україна не має достатнього досвіду використання елементів та й системи такого контролю, який часто науковці та практики державного управління називають «цивільним», адже питання демократичного цивільного контролю над армією, міліцією, КДБ у Радянському Союзі зазвичай не піднімалося, оскільки вважалося, що «народ і армія єдині», а в сутності ці структури контролювались ЦК КПРС та Компартіями так званих союзних республік. За часів тоталітаризму – панування радянської влади, а по суті Компартиїної диктатури, цікавість і намагання впровадження народного контролю в інституціональній формі (наприклад, діяльність комітетів «Солдатських матерів», спілок ветеранів тощо) до війська здебільшого засуджувалося, або просто ігнорувалося. Тому з радянського минулого Україна не має досвіду цивільного контролю військових (силових структур) формувань держави. Він почав формуватися і проявлятися лише в новітню добу української державності. Хоча в окремі періоди становлення Української державності певний контроль був, особливо за часів Гетьманщини та УНР. Для розробки ефективних механізмів запровадження і розвитку цивільного контролю над силовими структурами держави варто провести не лише дослідження зарубіжного досвіду але й вивчити наші тематичні історичні уроки минулого державного будівництва.

З початку незалежності Українська держава перед світовим товариством взяла на себе міжнародні зобов'язання встановити демократичний контроль над силовими та спеціальними структурами. Зокрема про це йдеться у таких документах, як «Партнерство заради миру: Рамковий документ», «Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО», а також «Кодекс поведінки стосовно воєнно-політичних аспектів безпеки», затверджений на Будапештському саміті ОБСЄ у 1994 році. Сьогодні контроль над Збройними силами України є важливим елементом системи військово-цивільних відносин та ключовим у стабілізації політичного життя країни. Серед основних функцій держави виокремлюємо внутрішні та зовнішні. До внутрішніх функцій належать: державне регулювання економіки, соціальна, культурно-виховна, охорона громадського порядку, захист існуючого суспільного ладу від внутрішніх деструктивних сил тощо. До зовнішніх функцій належать: захист країни від зовнішньої агресії, захист державних інтересів на міжнародній арені за допомогою дипломатичної діяльності, розвиток співробітництва з іншими країнами світу тощо.

Для реалізації функцій держава створює спеціальні органи, які в сукупності утворюють структуру держави. Варто більш детально розглянути саме поняття силові та спеціальні структури держави. До структури держави входять: органи державної влади – законодавчої і виконавчої; органи охорони правопорядку та органи правосуддя (міліція, внутрішні війська, суд, прокуратура); органи, що забезпечують внутрішню безпеку країни (СБУ – служба безпеки України) та органи, що забезпечують зовнішню безпеку країни (армія, управління зовнішньої розвідки, митна служба, прикордонна служба). Останні другий, третій і четвертий елементи наведеної структури держави є так звані силові відомства і міністерства або силові та спеціальні структури держави. Всі вони входять в структуру виконавчої влади. Силові відомства і міністерства виділяються зі структури виконавчої влади в якості самостійних елементів держави

на підставі їх особливої значущості для виконання основних функцій держави.

Одним з головних офіційних механізмів цивільного контролю над силовими та спеціальними структурами держави є парламентський контроль. Дослідженню парламентського контролю як однієї із провідних функцій українського парламенту присвячена наукова праця Н. Плахотнюк «Контроль як провідна функція українського парламенту (організаційний аспект)» у якій автор зазначає, що «...важливим моментом становлення парламентаризму є реалізація Верховною Радою України контрольної функції. Це пов'язано з тим, що ця функція значною мірою опосередковує відносини між законодавчою і виконавчою владою. Український парламент має навчитися здійснювати контрольну функцію щодо органів виконавчої влади прозоро, ефективно та комплексно» [7, с. 441].

Парламентський контроль визначається як «...важлива функція Верховної Ради України, що здійснюється безпосередньо парламентом, а також його органами, посадовими особами, народними депутатами України та спеціалізованими допоміжними інституціями – Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини і Рахунковою палатою та спрямована на перевірку законності, ефективності й доцільності дій і рішень органів і посадових осіб державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, з метою виправлення виявлених недоліків та недопущення їх у подальшому» [1, с. 163–164].

Автори М. Утяшев і О. Корнілаєва дають визначення парламентському контролю як «комплексу різних заходів, що здійснюються вищим законодавчим (представницьким) органом державної влади щодо постійного нагляду й перевірки діяльності системи, а також щодо усунення виявлених в результаті такої перевірки порушень і попередження можливих невідповідностей» [12, с. 30].

Нині, особливо після Революції Гідності коло активних учасників парламентського контролю різко розширюється,

й до нього вже варто відносити ті об'єднання громадян, політичні партії, засоби масової інформації й конкретних громадян України, які зацікавлені в самому процесі й наслідках контролю. Підконтрольними об'єктами виступають органи державного управління, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи, а також органи, підприємства, організації, установи, які створені в Україні або діють в межах її інтересів за кордоном. Громадяни України, а точніше їх права і обов'язки, також є об'єктами парламентського контролю.

Парламентський контроль над сферою безпеки і оборони – це сукупність контрольних та керівних заходів, які здійснюються відповідно до Конституції із залученням представницьких державних органів (разом із громадськими організаціями), спрямованих на здійснення контролю за виконанням положень оборонної доктрини держави, воєнної політики, за оптимальними і раціональними витратами бюджетних коштів, дотриманням прав і свобод військовослужбовців і цивільних фахівців, їх соціально-правового захисту з метою ефективного функціонування усієї системи оборони країни [11].

Встановлення та здійснення парламентського контролю за сферою безпеки й оборони є невід'ємною складовою процесів демократизації усього суспільства, важливий чинник регулювання цивільно-військових відносин, необхідна умова для європейської та євроатлантичної інтеграції. Варто відзначити значний інтерес науковців до проблем контролю за оборонною сферою, і, зокрема, до специфіки здійснення демократичного цивільного контролю (невід'ємною складовою якого є парламентський контроль). Вітчизняні науковці П. Ворона [2-3], В. Смолянчук [8], Г. Ситник [9], М. Теплюк [10], М. Требін [11], О. Гриненко [4], Н. Череміскіна [13] обґрунтували доцільність встановлення демократичного цивільного контролю, проаналізували специфіку його реалізації, розглянули правові засади організації, механізми здійснення.

Питання реалізації функції парламентського контролю розглядаються у науковій статті М. Теплюка. Автором за-

значено, що парламентський контроль може мати різний обсяг залежно від форми правління в державі, а також державотворчих традицій. Наголошено, що найбільш сильний парламентський контроль притаманний державам з парламентською формою правління та окреслено основні проблеми на шляху до посилення системи парламентського контролю в Україні, зокрема: "...парламентський контроль в існуючих умовах поділу влади, будучи одним із механізмів "стримувань і противаг" між гілками влади, не передбачає прямого втручання парламенту в безпосередню діяльність глави держави, державних органів. У демократичних державах парламентський контроль є механізмом реальної політики, у той час як в умовах авторитарних і тоталітарних режимів контрольні повноваження парламентів, по суті, виявляються фіктивними" [10, с. 463–464].

В українських реаліях, незважаючи на щорічні Послання Президента України Верховній Раді України та періодичну звітність перед нею керівників силових структур, професор Г. Ситник у підручнику «Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади)» [9, с. 363-364], зазначив, що за європейськими стандартами парламентський контроль над сферою безпеки та оборони є повноцінним, коли під час його законодавчих ініціатив постійно перебувають п'ять основних напрямів управлінської діяльності безпекових та оборонних структур: політика, особовий склад (персонал), фінанси, діяльність, матеріально-технічне оснащення.

Перший напрям це право парламенту розглядати і затверджувати базові нормативно-правові акти: концепції, стратегії, державні програми. В законі України "Про демократичний цивільний контроль над Военною організацією і правоохоронними органами держави" така норма звужена до державних програм реформування і розвитку Збройних Сил України.

Другий напрям, це повноваження парламенту затверджувати план:

- управління людськими ресурсами (в тому числі й спосіб комплектування сил безпеки та оборони);

- чисельність особового складу всіх складових безпекового сектору держави;

- схвалювати призначення вищих військових керівників.

В Україні ці повноваження обмежуються тільки законодавчим затвердженням чисельності особового складу сектору безпеки і оборони України, як правило, без участі в обговоренні з громадськістю та незалежними експертами і науково не обґрунтовані.

Третій напрям – це контроль над державним бюджетом.

Важливою також залишається проблема вдосконалення бюджетного контролю над сектором безпеки і оборони з боку Верховної Ради України, де на окрему увагу заслуговує формування видатків для фінансування програм закупівлі основних видів озброєння і техніки та, що найголовніше, їх обов'язкове виділення протягом відповідного бюджетного періоду. Йдеться про так звані захищені статті у державному бюджеті країни.

Четвертий напрям це право парламенту на розслідування у випадку помилкової або невдалої діяльності виконавчої влади. В діяльності українського парламенту практики такого контролю, на жаль, не існує.

П'ятий напрям передбачає причетність парламенту до питань матеріально-технічного переоснащення силового сегменту держави на рівні уточнення потреб у новому оснащенні та урядових рішень відносно контрактів щодо закупівлі і продажу [1].

Контроль з боку парламенту спирається, насамперед, на конституційні повноваження Верховної Ради України, які визначені статтею 85 Конституції України [6].

Загалом Верховна рада України визначає політику і основи нацбезпеки; визначає структуру, чисельність, функції та бюджети (постатейно) ЗСУ та інших збройних формувань; визначає основи правового і соціального захисту військовослужбовців; затверджує на посаді міністра оборони; роз-

глядає стан і доцільність використання бюджетних коштів виділених на потреби національної оборони; визначає порядок збереження державної таємниці при інформуванні громадян про діяльність військової організації; визначає правовий режим державного кордону; визначає правовий режим воєнного і надзвичайного стану і затверджує укази президента про введення надзвичайного та воєнного стану і про мобілізацію; оголошує за поданням президента стан війни і миру і схвалює рішення президента про використання ЗС та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; схвалює рішення про надання військової допомоги іншим державам і направлення підрозділів ЗСУ до інших держав; дає згоду про обов'язковість міжнародних договорів України які стосуються воєнної організації.

Парламентський контроль повинен здійснюватися в напрямі вирішення в державі таких основних завдань: недопущення та припинення порушень Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів, регламентуючих застосування Збройних Сил; доведення органам державної влади та громадським інститутам суспільства повної, достовірної та оперативної інформації про відповідність Конституції України стану та діяльності Збройних Сил; створення законодавче визначеного механізму цивільно-військових відносин щодо забезпечення пріоритетів політичних підходів з питань військового будівництва та розвитку, а також у прийнятті рішень використання військових формувань; збалансованість економічних можливостей держави, бюджетних асигнувань на оборону та реальних потреб військових формувань для надійного забезпечення оборони України; підтримка політичної стабільності українського суспільства в напрямі невторчання, виключення можливості застосування військових формувань у суспільно-політичних процесах; урахування пропозицій, громадської думки з питань діяльності військового управління та посадових осіб у сфері оборони України, а також з питань захисту соціальних, економічних,

політичних та особистих прав і інтересів військовослужбовців, цивільного персоналу.

Варто наголосити, що якраз на парламент покладена основна місія цивільного контролю над силовими та спеціальними структурами держави які він створює, призначає керівництво і контролює їхню діяльність. Ефективність його здійснення безпосередньо впливає на стан національної безпеки в Україні та реалізація основних функцій держави. Адже якраз ці структури реалізують антикорупційну політику, яка сприяє або паралізує здійснення інших функцій.

Список використаної літератури:

1. Адміністративна процедура та контроль за діяльністю адміністративних органів в Угорщині, Польщі, Болгарії, Естонії та Албанії / [пер. з фр. Л. А. Пашко, Л. А. Хомічак]. – К. : Вид-во УАДУ, 1999. – 236 с.
2. Ворона П.В. Інститут цивільного контролю над силовими структурами держави як фактор євроатлантичної інтеграції // Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції: матеріали 15-ї регіон. наук. – практ. конф. 17 трав. 2018 р., м. Дніпро, за наук. ред. Л. Л. Прокопенка. – Д: ДРІДУ НАДУ, 2018, С. 248-252.
3. Ворона П. В. Цивільний контроль над силовими структурами держави: проблематика співвідношення політики та управління // Взаємозв'язок політики і управління: теоретичний і прикладний аспект : матеріали круглого столу / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 29 – 34.
4. Гриненко О.І. Денежкін М.М. Проблеми формування цивільно-військових відносин в Україні // Наука і оборона. – 2002. – № 2. – С.36–40.
5. Демократичний цивільний контроль у світі / Проектний Офіс Реформ Міністерства оборони України // Режим доступу : civilian.defense-reforms.in.ua.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Плахотнюк Н. Г. Контроль як провідна функція українського парламенту (організаційний аспект) / Н. Г. Плахотнюк // Парламентаризм в Україні: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річниці з дня проголошення незалежності України (Київ, 26 черв. 2001р.) / Верховна Рада України ; Ін-т законодавства. – К., 2001. – С. 441–446.

8. Політологія: Підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних сил України // За заг. ред. В.Ф. Смолянюка. – 1-ше вид., – Вінниця: Нова книга, 2002. – 446 с.

9. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. – К.: НАДУ, 2012. – 544 с., с. 363-364.

10. Теплюк М. О. Парламентський контроль – одна з основних функцій парламенту України / М. О. Теплюк // Парламентаризм в Україні: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річниці з дня проголошення незалежності України (Київ, 26 черв. 2001 р.) / Верховна Рада України ; Ін-т законодавства. – К., 2001. – С. 463–468.

11. Требін М.П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації: Монографія. – Х.: Видавничий Дім «Інжек», 2004. – 404 с.

12. Утяшев М. М. Контрольные функции региональных парламентов: сравнительный анализ / М.М. Утяшев, А.А. Корнилаева // Право и политика. – М., 2001. – № 1. – С. 29-32.с. 30.

13. Череміска Н. Цивільний контроль над військовою організацією держави // Нова політика-2002. – №2.– С.42–45.

Шалько Віталій Віталійович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Міжнародна публічна політика зі зниження ядерної загрози

Одним із важливих фактів теорії глобальних проблем стало усвідомлення реальної можливості самознищення людства. Проблема війни та миру перетворилася в глобальну, перш за все, внаслідок потужності сучасного озброєння, що стрімко зростає.

У всьому світі на озброєння та утримання армії витрачається 3 млрд. дол. щодня, які можна було б витратити, на-

приклад, на боротьбу з голодом, неграмотністю, захист оточуючого середовища та ін.

У цих умовах особливо важливим є правильне розуміння джерел війн і звідки походить загроза. В цьому плані широкого розповсюдження набули декілька концепцій про причини війн [1, с. 47]:

– біологічні, що пов’язують їх виникнення з “агресивною природою людини”;

– психологічні, що вбачають джерело війн у “схильності” народних мас до насилля й фанатизму або в ворожості рас;

– неомальтузіанські, що пояснюють причини війн перенаселенням Землі, “демографічним вибухом”;

– геополітичні, які вбачають головну небезпеку в недостатності “життєвого простору”, територій, ресурсів;

– технократичні, що звертають увагу на не контрольованість технічного прогресу в військовій (воєнній) сфері та ін.

На думку експертів, значна частка відповідальності за розв’язування гонки озброєнь лежить на військово-промислових комплексах провідних держав світу. Як правило, до їх складу включають [4, с. 62]:

– найбільші монополії, фірми, корпорації, що пов’язані з військовим виробництвом;

– вищі військові структури та генералітет;

– державну бюрократію, пов’язану з військовими аспектами діяльності;

– мілітаризовану науку, в якій зайняті висококваліфіковані дослідники, які становлять майже п’яту частину всіх науковців у світі;

– ідеологічний і інформаційно-пропагандистський апарат, що “відтворює” потреби в воєнних (військових) замовленнях.

Військовий бізнес приносить значно більший прибуток, ніж будь-який інший. Наприклад, у часи Наполеона французькі виробники зброї та амуніції “заробляли” на кожному вбитому солдаті 45 франків. З часом ця цифра швидко зростала. Так, під час Першої світової війни вона становила

майже 1 тис. дол., а в Другій світовій війні – 3 тис. дол. У сучасних умовах витрати на одного солдата становлять більше 200 тис. дол. на рік. До кінця XX століття руйнівна потужність світового ядерного арсеналу досягнула, приблизно, 600 тис. Мт, тобто зросла більш, як у 100 тис. разів [2, с. 23].

Упродовж більш, як півстоліття ядерна зброя вважалася найнебезпечнішою. Водночас, слід мати на увазі руйнівні та смертоносні можливості сучасних біохімічного, лазерного й інших видів зброї масового ураження. Гонка озброєнь, що триває, небезпечна ще й тим, що виявляються нові види озброєнь, контроль за якими стає все більш складним.

Небезпека катастрофічних наслідків ядерної війни змусила найбільш далекоглядних учених ще в умовах “холодної війни” посилити увагу до проблем збереження миру. Для їх дослідження на Заході було створено близько 200-т інститутів, об’єднаних у міжнародну асоціацію. Почали видаватися близько 150-ти відповідних журналів, у яких пріоритетне місце займають розробки проектів миру. До них належить ідея державного гігантизму (право розпоряджатися збройними силами та ядерною зброєю визнається за світовим урядом).

Інші науковці доводять, що всезагальний мир стане результатом змін, що призводять до подолання поділу світу на цивілізації та соціальні системи.

Третя група дослідників вважає вирішальною передумовою збереження миру ідеологічне й культурне співіснування. Вони сподіваються на примирення культур і ідеологій. Для мирного співіснування різних культур, можливо, більш продуктивною є ідея синтезу культур, оскільки національні культури недосконалі й обмежені, а також можуть розвиватися лише у взаємодії з іншими [3, с. 1].

У рамках концепції ядерного стримування війни, поєднані дві принципово різні основоположні вимоги:

– доядерного періоду – імператив готовності до війни та загрози силою;

– ядерного періоду – неприйнятність війни, що призводить до протиріч, які неможливо вирішити.

Так, державами, які володіють ядерною зброєю, пропонується постійно її вдосконалювати для того, щоб зменшити ймовірність її використання. Пропонується бути готовими до застосування ядерної зброї для того, щоб страх знищення мав реальні підстави. При цьому існує й застереження, що це може закінчитися катастрофою.

Для зниження гостроти ядерної загрози світова спільнота здійснює низку заходів:

– обмежує поширення ядерної зброї та відповідної сировини до малих країн;

– домовляється про обмеження озброєнь і відмову від політики силового глобалізму;

– з метою зменшення політичної напруженості сприяє економічному розвитку менш розвинених країн;

– знижує рівень ядерного стримування на засадах взаємної безпеки й рівності для зміцнення стратегічної стабільності.

Ліквідація загрози планетарної воєнної катастрофи є необхідною умовою вирішення глобальних проблем сучасності. У політичному плані важливість виконання цієї умови важлива тим, що об’єднання зусиль усіх країн у справі вирішення глобальних проблем можливе лише в умовах військової (воєнної) розрядки та зменшення (припинення) гонки всіх видів озброєнь.

Економічний аспект завдання ліквідації загрози полягає в ресурсному потенціалі, тобто в необхідності виділення ресурсів для створення нової технічної бази світового господарства, а також зняття екологічної проблеми, ліквідації дефіциту продовольства й голоду, подолання відсталості різних регіонів світу й усунення бідності.

У науково-технічному плані важливість ліквідації воєнної загрози полягає в тому, що поворот головного напрямку науково-технічного прогресу з військового на мирний слугує суттєвою підставою для зниження гостроти глобальних протиріч і запобігання кризових ситуацій у майбутньому.

Список використаної літератури:

1. Скворцов А., Турко Н. Геополитика в теории и практике обороны и безопасности государства / А. Скворцов, Н. Турко // Военные доктрины и реформы в XX веке. – М., 1997. – С. 47.
2. Doran M. Scott “Somebody Else’s Civil War” / Scott M. Doran // Foreign Affairs, 2002. – N 1. – P. 23.
3. Transnational terrorism after the Iraqi war. Net effect // Strategic comments. International Institute of Strategic Studies. – June 2003. – Vol. 9. Issue 4. – P. 1.
4. Zbigniew Brzezinski. The Grand Chessboard : American Primacy and its Geostrategic imperatives / Brzezinski Zbigniew. Basic Books, an imprint of Perseus Books, Inc., 2017. – 256 p.

Долгий Микола Валерійович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Інструменти міжнародної публічної політики ненасилля

Війна й тероризм є крайнощами прояву людського насилля, що має різноманітні форми. Переважна більшість війн є прикладами інструментальної агресії, коли завдання шкоди становить не самоціль, а засіб досягнення поставлених цілей. Наприклад, у 1990 році війна в Перській затоці була розпочата не з метою знищення 10 тисяч іракців, а як засіб звільнення Кувейту.

Так, уся відома нам історія людства, здебільшого, має вигляд літопису насилля. Однак, поступово в свідомості людей стала зміцнюватися впевненість у тому, що насилля неможна перемогти насиллям. З давнини склалися такі міркування, автори яких бачили свою ціль у тому, щоб пе-

рервати ланцюг насилля. Доцільно зазначити, що вони не були превалюючими, однак людство послідовно обмірковувало цю ідею.

Наприклад, у Індії існував принцип ненасилля (ахимса), що розповсюджувався на все живе. Іудеї дотримувалися принципу талиона – “Зуб за зуб, око за око”, що обмежував відповідне насилля.

У ХХ столітті втіленням традиції ненасилля в Індії став гандізм [2].

Основний аргумент на користь насилля полягає в тому, що без нього не можна протистояти агресивним формам зла (наприклад, теранії). Насильницька відповідь на насилля в співставленні з покірливістю й боягузством має значні переваги. Водночас є третя лінія поведінки щодо агресивної несправедливості – це активний насильницький спротив, подолання ситуації несправедливості, проте іншими – ненасильницькими методами.

Прихильник ненасилля вважає, що людина відкрита для добра, як і для зла. Він не виключає себе з того зла, проти якого він веде боротьбу, а також не відлучає опонента від того добра, заради якого ця боротьба здійснюється. На цьому власне й побудовані принципи ненасильницької поведінки:

- відмова від монополії на істину, готовність до змін, діалогу й компромісу;
- критика власної поведінки з метою виявлення того, що в ній могло б провокувати ворожу позицію опонента;
- аналіз ситуації з позиції опонента, щоб зрозуміти його та знайти такий вихід, який дозволив би йому достойно вийти з конфлікту (з честю);
- боротьба зі злом, проте любов (повага) до людей, які за ним стоять;
- цілковита відкритість поведінки, відсутність щодо опонента будь-якої брехні, прихованих намірів, тактичних хитрощів тощо [1, с. 72].

Водночас із зазначеним, здійснюються заклики до толерантності, яку розуміють по-різному. Це визнання права на

існування законних інтересів, що співпадають із мораллю інтересів іншого й відкритість щодо його досвіду, а також готовність до діалогу й розширення власного досвіду. В соціальному плані толерантність є визнанням за іншим права бути не таким, як ми, а також можливість не погоджуватися з ним [4, с. 15].

Демонстрацією ефективності політики ненасилля виявилася в ХХ столітті позиція відомого політичного діяча Індії Махатми Ганді, який очолив рух за незалежність своєї країни від іноземних колонізаторів. Він закликав не до революції й не до війни, а заклав підвалини політики ненасилля, продемонструвавши її значні можливості на досвіді боротьби за незалежність Індії. Британська корона була змушена достойно оцінити таку послідовно проведену політику й надати Індії свободу. Вона визнається найбільш життєздатною як у сучасних умовах, так і на перспективу.

Наприклад, ненасильницькі заходи застосовують у своїх акціях представники Грінпіс. Вони застосовують ті дії, що не пов'язані з загрозою для чужого життя та здоров'я. Фізичного руйнування чужої власності також, за можливості, уникається, за виключенням тих випадків, якщо відповідна власність загрожує чіємусь життю. При цьому застосовуються методи:

– свідчення – це спроба не дати здійснити неблаговидний вчинок таємно, без свідків; бути присутніми під час здійснення вчинку й привертати до нього увагу;

– громадянська непокоря (наприклад, акція щодо порятунку дельфінів із рибальських тенет). Порушення закону виправдовується, зважаючи на певні моральні принципи. Це відкритий акт, до якого прагнуть привернути увагу. Не застосовується насилля;

– прями акції – це дії, спрямовані на безпосереднє запобігання екологічного злочину й відбуваються там, де воно здійснюється [3].

Сучасні науки виробили немало рекомендацій із застосування методів ненасилля для вирішення соціальних про-

блем, а історичний досвід довів, що ненасилля є найправильнішим шляхом до мирного співіснування.

Список використаної літератури:

1. Гусейнов А.А. Этика ненасилия / А.А. Гусейнов // Вопросы филологии. – 1992. – № 3. – С. 72.
2. История мирового терроризма: историческая справка [Электрон. ресурс.]. URL: <http://www.mrsu.ru/ru/antiterror/index.php?ID=15244>
3. Сериков А.Е. Ненасильственные методы в экологическом движении (на примере деятельности Гринпис) [Электронный ресурс]. URL: <http://iph.ras.ru/uplfile/ethics/biblio/N4.html>
4. Федотова Н.Н. Толерантность как мировоззренческая и инструментальная ценность / Н.Н. Федотова // Философские науки, 2004. – С. 5 – 26.

Дейнега Тетяна Миколаївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Пріоритети та напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації

Світові глобалізаційні процеси сьогодні зумовлюють поширення визнаних світовою цивілізацією цілей і цінностей суспільного життя. Їх формування потребує побудови публічної сфери, заснованої на демократичних засадах, запровадження адекватних засад публічного права, і, як наслідок, системи публічного управління [1, с. 3–4].

Економічний та соціальнополітичний розвиток України сьогодні відбувається під дедалі більш потужним впливом глобалізації. У загальному вигляді глобалізацію можна уявити як сукупність процесів становлення більш-менш єди-

них загальносвітових ціннісних систем у всіх сферах людської життєдіяльності. Виконання цього завдання в Україні потребує формування публічної сфери, що базується на демократичних засадах, і як наслідок переформатування сучасної системи публічного управління в країні. Глобалізаційні процеси спричиняють невідворотну структурну трансформацію систем публічного управління всіх без винятку країн світу. Факторами, що прискорюють глобалізацію, є економічні, технологічні, соціальні, політичні та міжнародні.

Україна поступово інтегрується в міжнародні глобалізаційні процеси. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної політичної та економічної систем країни.

В умовах глобалізації світового господарства і міжнародних економічних відносин різко зростає роль і значення зовнішньоекономічних зв'язків для економіки країни в цілому, та зовнішньоекономічної діяльності для окремого підприємства. Суттєво змінюються й цілі зовнішньоекономічної діяльності. Вона стає одним з пріоритетів національної політики і стратегії діяльності підприємства. Для регламентації зовнішньоекономічної діяльності створюються спеціальні міністерства, вводяться відповідні законодавчі акти, укладаються міждержавні угоди, створюються міжнародні організації. Зовнішньоекономічна діяльність на сучасному етапі є невід'ємною частиною діяльності підприємства і важливою сферою економіки більшості країн світу. У міру розвитку технічного прогресу зовнішня торгівля стала глобальною і охопила увесь світ. Головними причинами розвитку торгівлі між країнами є нерівномірний розподіл економічних ресурсів країн. Через зовнішню торгівлю і систему зовнішньоекономічних зв'язків країни досягаються максимального використання своїх можливостей.

В цілому система зовнішньоекономічних зв'язків спрямована на вирівнювання темпів економічного розвитку країн, реалізацію переваг міжнародного поділу праці, що сприяє підвищенню ефективності національних економік.

Практичне значення зовнішньоекономічних зв'язків для країн складається у можливості отримати валютну виручку від експорту, підвищувати технічний рівень виробництва на підприємствах, виробляти конкурентоспроможну продукцію [2, с. 96-97].

Глобалізація зовнішньоекономічних зв'язків в 21 сторіччі призводить до руйнування існуючих бар'єрів між країнами, подальшому залученню нових держав у різноманітні форми міжнародної економічної співпраці. Процес глобалізації міжнародної економіки не оминає і Україну, яка поступово займає своє місце в системі нового міжнародного економічного порядку.

Глобалізація є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, яка істотно впливає не лише на економічне життя, але й має політичні (внутрішні та міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчувають на собі практично всі країни і серед них, звичайно, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в міжнародну економіку. Тому, для посилення цієї інтеграції важливим є питання вироблення пріоритетів розвитку економіки України в умовах глобалізації.

Глобалізація насправді відкриває практично необмежені можливості для всесвітнього розвитку, однак темпи її поширення не рівномірні. Процес інтеграції у міжнародну економіку відбувається в одних країнах швидше, ніж в інших. У країнах, що зуміли досягти інтеграції, спостерігаються більш високі темпи зростання економіки та добробуту. У свою чергу, підвищення рівня життя створило можливості для розвитку демократії і просування вперед у вирішенні таких економічних питань, як захист навколишнього середовища і поліпшення умов праці.

Розвиток зовнішнього сектору економіки України є реакцією народного господарства на потреби розвитку національних факторів виробництва. Участь у міжнародному поділі праці є умовою формування сучасної народногоспо-

дарської структури, яка має забезпечити нормальний розвиток вітчизняного виробництва і більш повне задоволення потреб членів суспільства. Зовнішня економіка повинна формуватися як органічна складова національної економіки, що пов'язує її з народними господарствами інших країн для розв'язання комплексу проблем щодо задоволення різноманітних потреб суспільства як у сфері виробництва, так і сфері споживання [3, с. 43-44].

Серед головних причин і чинників, що спонукають до поглиблення участі економіки України в міжнародному поділі праці, до органічного включення її господарства в сучасні цивілізаційні процеси, можна назвати, насамперед, високу частку експорту у валовому національному продукті. Досить характерним є те, що третина національного виробництва України опосередкована дією зовнішніх економічних зв'язків. Це підкреслює виняткову важливість даної сфери в системі життєзабезпечення держави і для виходу його з надзвичайно важкої і всеосяжної кризи.

Це позначається на формуванні зовнішньоекономічних зв'язків України, яка повинна зважати на наявність інтеграційних угруповань, враховувати особливості зовнішньоекономічної політики країн-учасниць таких центрів. Це передбачає таку орієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків України зі світовими центрами, за якої відкритість економіки не суперечить національним економічним інтересам, реалізація яких може заважати тиск з боку цих центрів. Вимога міжнародних організацій і регіональних інтеграційних угруповань щодо лібералізації зовнішньоторговельних зв'язків має бути збалансована з потребами українських виробників експортної продукції та продукції, що конкурує з імпортом [4, с. 7-8].

В Україні варто комплексно поєднати загальнодержавні і регіональні програми, створити сприятливий інвестиційний клімат, зменшити міграцію робочої сили, продовжити фінансування галузей, які забезпечать економічну безпеку країни. Стратегія інноваційного розвитку нашої країни

передбачає пошук оптимальних напрямів інтеграції у світовий науково-технологічний простір, створення системи державних замовлень на науково-технологічну продукцію, належне державне та приватне фінансування пріоритетних інноваційних програм.

Список використаної літератури:

1. Оболенський О. Публічне управління: публічна сфера, публічне право і публічна політика – співвідношення понять / О. Оболенський, С. Лукін // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 2 (17). – С. 3–11.
2. Лазебник Л.Л. Глобалізація як середовище формування політики економічного розвитку країни //Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 11. – С. 94 – 100.
3. Карлова І.О. Глобалізація: сутність, наслідки та вплив на соціально-економічний розвиток України //Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 11. – С. 41– 52
4. Тігіпко С. Л. Стратегія розвитку України в умовах економічної інтеграції та глобалізації фінансових ринків//Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 3 – 9.

Якушенко Наталія Юрївна,

слухач магістратури спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Вплив глобалізації на українську економіку

Глобалізація стала найважливішою реальною характеристикою сучасної світової системи, однією з найбільш впливових сил, що визначають перебіг розвитку нашої планети. Вона охоплює найважливіші процеси соціально-економічного розвитку світу, сприяє прискоренню еконо-

мічного зростання і модернізації. У той же час глобалізація породжує нові суперечності і проблеми у світовій економіці.

Наразі всі країни світу тою чи іншою мірою охоплені процесом глобалізації. Вияв процесів глобалізації є багатомірним. Набувши рис процесу, до того ж суперечливого і непослідовного, глобалізація зумовлює вияв інших процесів, що вступають у суперечність як відносно один одного, так і щодо початкової «точки відліку», демонструючи в такий спосіб залежність нелінійної діалектики, котра справляє зростаючий вплив на регіональний розвиток та стан економічної безпеки як регіонів, так і національної економіки в цілому.

Глобалізацію як теорію, ідеологію та стратегію вивчають тривалий час. Проблемам глобалізації присвячені роботи вітчизняних учених О. Білоруса, М. Долішнього, А. Кредісова, Д. Лук'яненка, З. Луцишина, Ю. Макогона, Ю. Пахомова, С. Пирожкова, С. Соколенка, А. Філіпенка та ін.

У сучасній науковій літературі глобалізація розглядається як масштабний і динамічний процес, що має різні сфери та складові. Зокрема, у широкому розумінні глобалізації можна виділити економічну, екологічну, освітню, інформаційну, управлінську та інші складові. Всі вони досить самостійні масштабні процеси, але одночасно відбуваються взаємовплив, взаємопереплетення зазначених глобалізаційних складових.

Кризи, що вибухнули в країнах з перехідною економікою у 90-і роки ХХ століття, із всією очевидністю продемонстрували, що можливості, які відкриваються глобалізацією, не страхують від небезпек, пов'язаних із нестійким рухом капіталу, а також із загрозою соціальної, економічної й екологічної деградації, яка породжується бідністю.

Економічна «глобалізація» – являє собою історичний процес, що є результатом новаторства у суспільстві і технічного прогресу. Таким терміном називають усезростаючий ступінь інтеграції країн в усьому світі, обумовлений насамперед торговими і фінансовими потоками. Іноді під ним мається на увазі також рух людей (праці) і знань (технологій) через між-

народні кордони. Глобалізації властиві також більш широкі культурні, політичні й екологічні параметри [1].

Україна за рейтингами міжнародних економічних організацій за рівнем конкурентоздатності посідає одне з останніх місць. Курс уряду на лібералізацію зовнішніх відносин не виправдав покладених на нього надій і не реалізував конкурентні переваги нашої держави. Доцільність лібералізації зовнішньоекономічних відносин мала б бути досліджена на перших етапах відкриття кордонів, оскільки далеко не однакові умови та розбіжності обумовлювали суттєву різницю між економічними системами України від високорозвинених країн. Показники розвитку української економіки порівняно із найбільшими торговельними партнерами свідчать про недоречність беззастережного відкриття кордонів. Так, за даними Світового банку, ВВП на душу населення в Україні є одним з найнижчих у світі (вона посідає 133 місце). Виробничо-промисловий комплекс України нездатний адаптуватися до попиту на світовому ринку, про що говорить досить низький ВВП на душу населення [3].

Такий досить тяжкий стан економіки є результатом дії цілої низки факторів, найголовніші з них такі: майже повна зношеність обладнання в усіх галузях економіки, нераціональна сировинна й напівфабрикатна структура промисловості країни, тяжкі наслідки Чорнобильської катастрофи, психологічна неготовність певних груп населення до умов життя в іншій економічній системі. Але найголовніший чинник – це якість здійснення трансформаційних перетворень у країні. Після тривалого падіння макроекономічних показників Україна тільки у 2000 р. почала виходити з кризового стану [2].

Через неконкурентоспроможність занепадають цілі галузі, які можуть переробляти сировину, а деякі з тих, що функціонують, не повністю використовують свої виробничі потужності.

Вплив глобалізації на національну економіку є досить складним та суперечливим. Існують як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивні очевидні: по-перше, це мож-

ливість брати активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних економічних відносин, а не бути осторонь.

По-друге, відбудеться скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що є дуже важливо, оскільки загальне підвищення цінової конкурентоспроможності українських виробників – найактуальніше питання сьогодні.

Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм також є однією із позитивних сторін, оскільки сучасному становищу держави вимагає змін. Іноземні інвестори не довіряють політичній та економічній нестабільності в країні і тому забирають свої капіталовкладення, а це негативно впливає на розвиток територій.

Як нам відомо, у фундаменті розвитку національних економік в умовах глобального світового ринку лежать інновації. Однак Україна ще не сформувала новий шлях розвитку, заснований на інноваціях і ефективному використанні інтелектуальної власності. Частка промислових підприємств, на яких впроваджуються інновації, становить 10 %, тоді як у розвинутих країнах нормою вважається 60–80 %. У зв'язку з цим необхідно підсилити роль держави в регулюванні інноваційної діяльності. В умовах обмеженості всіх видів ресурсів і при постійній загрозі випередження зі сторони конкурентів все більш істотну роль відіграє можливість своєчасного адекватного визначення перспективності тих чи інших наукових досліджень і моделювання процесу впровадження результатів науково-дослідної діяльності в українську економіку з урахуванням динамічних змін глобального світу [4].

Отже, ми можемо говорити, що для України необхідно вирішити першочергові задачі щодо формування чіткої, здійсненої, реалістичної інноваційної стратегії із чіткими етапами та оціночними критеріями дієвої національної інноваційної системи [5].

Однією із найважливіших для національної економіки формою переливання ресурсів в умовах глобалізації є закордонні інвестиції. Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм є пріоритетною складовою зовнішньоекономічної політики нашої країни, оскільки сучасне становище держави вимагає змін. Іноземні інвестори не довіряють політичній та економічній нестабільності в країні і тому забирають свої капіталовкладення, а це негативно впливає на розвиток виробничої промисловості [6].

Для України стратегічно важливою метою має стати стимулювання структурних реформ усередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі, що є стратегічно важливою метою.

Україна вже зараз має економічні передумови для активізації міжнародних економічних зв'язків. Держава займає велику територію на південному сході Європи, має вихід до Азовського та Чорного морів, розташована на перетині торговельних шляхів: із півночі Європи на південь на азіатський й африканський континенти, в арабський світ, а також із заходу з країн Європейського співтовариства на схід у країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону [2].

Отже, підсумувавши викладене вище, ми можемо говорити, що наша держава вступила у процес глобалізації із невідповідною до цього економікою. Із цього випливає, що пріоритетним завданням для України має стати наближення вітчизняної економіки до рівня провідних країн світу шляхом активізації інноваційного процесу, підвищення стимулів до праці, покращення інвестиційного клімату, адаптації законодавства до сучасних умов господарювання та всебічної підтримки підприємництва.

Список використаної літератури:

1. Чувардинський, О. Г. Зовнішня політика України в умовах Світової Економічної інтеграції й глобалізації [Текст] / О. Г. Чувардинський // Економіка та держава. – 2006. – №2. – С. 36–39

2. Косик Я. В, Чигирин О. Ю. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України [Текст] / Я. В. Косик, О. Ю. Чигирин // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 191 – 196.

3. Зянько, В. Глобалізація та інноваційний процес: їхній взаємозв'язок [Текст] / В. Зянько // Економіка України. – 2006. – №2. – С. 84–89

4. Тарханова Н. О. Глобалізація світового господарства та її вплив на економічний розвиток України [Текст] / Н. О. Тарханова // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2013. – С. 98 – 103.

5. Жадан О. В. Феномен глобалізації як соціально-економічна проблема [Електронний ресурс] / О. В. Жадан. – Режим доступу: chromeextension://escnphlgnajanjnkcmbrancdjoidceilk/http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/db/2012-1/doc/4/02.pdf. – 11 с.

6. Корнух О. В. Взаємозв'язок інноваційного розвитку країни із інноваційним розвитком підприємства [Текст] / О. В. Корнух // Стратегія розвитку України в умовах глобальної інтеграції. – Сімферополь. : КІБ, 2013. – С. 46 – 49.

Зайцева Зінаїда Ігорівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Роль і участь політичних партій у становленні державної політики

Політична партія – поняття багатогранне, що досліджується різними галузями наук і має глибоку історію. Партії беруть безпосередню участь у творенні державної політики та у державному управлінні. Їх вплив на державну діяльність відрізняється мірою залученості, яка залежить від форми правління і типу виборчої системи у різних країнах [1]. Оскільки Україна є парламентсько-президентською державою, більшість повноважень щодо керування країною по-

кладено на парламент. Парламент наповнюється політичними партіями та кандидатами – мажоритарниками, яких є меншість. Тобто при обиранні на виборах політичної партії потрібно розуміти, що саме вона буде вирішувати напрями, шляхи та способи розвитку нашої держави. Власне тому вплив партій на управління державою є наразі актуальним.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» [3] політична партія – це зареєстроване згідно із законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має на меті сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Наразі в Україні на 01.01.2019 року, зареєстровано 352 політичні партії [2]. Лише декілька з них перебувають в стадії припинення. Виходячи з даної інформації на перший погляд можна зауважити, що українське суспільство є активним учасником політичних процесів. Проте переглядаючи назви та програми створених партій можна зробити невтішний висновок, що більшість з них існує лише на папері, тобто не бере активної участі в політичному житті держави та заснована лише заради кількості або для технічності, тобто розпорошення уваги електорату на виборах. Це виявляється можливим оскільки більшість партій мають схожі назви, та програми своєї діяльності. Для прикладу: ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «ОПОЗИЦІЙНИЙ БЛОК – ПАРТІЯ МИРУ ТА РОЗВИТКУ» та Політична Партія «Опозиційний блок»; Політична партія «Союз Лівих Сил» та ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «БЛОК ЛІВИХ СИЛ УКРАЇНИ» та інші.

Через політичні партії виражається воля різноманітних верств громадян в органах влади, формується відповідальність перед народом урядових структур. Ключова риса, яка відрізняє політичні партії від усіх інших організацій, – це прагнення до заміщення державних посад своїми представниками. Партії є тим містком, який з'єднує різні елементи суспільства та окремого громадянина з владними структурами [4].

Отже, опосередковано через свої фракції у парламенті, політичні партії впливають і на реалізацію прийнятого політичного курсу держави. Наявність правлячих і опозиційних партій створює механізм політичної відповідальності влади перед виборцями. Правлячі партії часто зазнають критики від опозиції, що відповідно впливає на якість прийнятих ними управлінських рішень. Відзнакою партії за перемогу у виборах є місце в уряді та влада, яку вона отримує, щоб змінити політику уряду відповідно до своїх уявлень [4].

Але для перемоги очільники провідних в країні партій вдаються до маніпуляцій думкою суспільства. Це стосується програми партій. Наприклад, кожна партія повинна представляти інтереси певної групи суспільства та відстоювати їх права в парламенті, приймаючи для цього необхідні законопроекти та інше. Проте, для охоплення більшої кількості електорату та популяризації партії на усі групи населення вони у своїх програмах охоплюють найактуальніші питання соціуму: освіта, медицина, соціальні виплати, напрямки держави у зовнішній політиці, інше. Даним методом користуються майже всі діючі партії, що мають фракції в парламенті. Наступним маніпулятивним кроком по відношенню до суспільства є термін діяльності партії. Проаналізувавши перелік діючих політичних партій можна помітити що більшість зареєстровані до 2000-х років. Це пов'язується із стереотипізацією суспільства: раніше створена – має досвід. Саме тому при розробці нової політичної сили політики купують раніше створені партії та перейменовують їх на свій розсуд, уникаючи процесу державної реєстрації партії «з нуля», адже це досить довга та складна процедура, яка прописана в Законі України «Про політичні партії в Україні»[3].

Сучасні партії приходять до влади через конкурентну боротьбу одна з одною за голоси виборців на виборах у парламент, інші владні структури. Оскільки соціальні інтереси втілені майже в усіх програмах партій, виборець, власне кажучи, робить вибір між їх альтернативними варіантами. Не випадково вироблення свого варіанта політичного кур-

су – одна з найважливіших функцій партій. Вони ретельно вивчають потреби і запити соціальних груп та верств, виділяють найбільш гострі суспільні протиріччя. На основі узагальнення різнобічних даних виробляються загальні вимоги, яким надається характер політичних цілей і шляхів розвитку суспільства. У політичних програмах звичайно підкреслюється намір партій служити інтересам усього народу. Проте в них прослідковуються пріоритети, що роблять партії представниками тих чи інших соціальних груп [5]. Тож заради політичної стабільності держави необхідно реалізувати наступні кроки:

1) забезпечити відкликання державної реєстрації партій у випадку відсутності політичної діяльності протягом 5 років або реалізації кроків, що суперечать програмі політичної партії.

2) не допускати до державної реєстрації ідентичні за змістом політичні програми партії з діючими.

3) заборонити створення «технічних політичних партій», тобто заснування партій зі схожою назвою до існуючої партії.

4) стимулювати об'єднання партій, з подібними програмами.

Питання впливу політичних партій на сучасну політику потребує більш детального та глибокого вивчення політологами та експертами.

Список використаної літератури:

1. Гонюкова Л. В. Політичні партії в державному управлінні: до історіографії проблеми/ Л.В. Гонюкова//Електронне наукове фахове видання: Державне управління: теорія та практика № 2(10) 2009 рік – Електронний ресурс – Режим доступу: http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Gonyukova.pdf.

2. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]:[Веб-сайт].– Електронні дані – Режим доступу:<https://minjust.gov.ua/m/4561>(дата звернення 04.04.2019)– Відомості,щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 01.01.2019 року.

3. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. Дата оновлення 01.10.2018.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення: 04.04.2019).

4. Решеvecь І.В. Вплив політичних партій на розвиток політико-адміністративних процесів [Електронний ресурс] /І.В. Решеvecь// Актуальні проблеми фахового управління електронне наукове фахове видання. – Електронні дані. – Харків: Харк. регіон Інст. держ управл. при НАДУ при президентові України, 2012], – № 2(52) – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-2/doc/4/04.pdf> (дата звернення 03.04.2019р.).

5. Юрій М.Ф. Роль політичних партій в політичній системі. Люди на і світ: підручник [Електронний ресурс] /за заг. Ред.. М.Ф. Юрій. К.: Дакор, 2006. 460с.–Режим доступу:https://pidruchniki.com/15640509/sotsiologiya/rol_politichnih_partiy_politichniy_sistemi. (дата звернення 03.04.2019 р.).

Веремейчик Віктор Петрович,

аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України

Посилення впливу громадськості на результативність діяльності представницьких органів влади

Стрімкий розвиток громадянського суспільства в Україні, спричинений подіями на Майдані 2014 року, окупацією Криму та війною на Донбасі, сформував якісно новий прошарок небайдужого населення, яке хоче, може і здатне брати на себе відповідальність за рівень свого життя та життя оточуючих. Саме такі люди є генераторами нових ідей і підходів до управління і саме вони наразі здійснюють аналіз та оцінювання діяльності влади на всіх ієрархічних рівнях. Це стосується й представницької влади, яка повинна забезпечити комфортне проживання на певній території, безпечне середовище, можливість продовження роду, тобто рівень соціальних стандартів, якісну освіту, можливість отримання доходів. Адже

зрозуміло, що чим ефективніша влада, чим краще управління, тим краще задовольняються потреби громадян.

Причому необхідно пам'ятати, що будь-яка ефективна влада тримається на "трьох китах": ресурсах, повноваженнях та відповідальності. Необхідний оптимальний розподіл повноважень між рівнями влади. Обсяг ресурсів повинен відповідати повноваженням. Влада має відповідати за ефективність перед народом та за законність перед державою. Лише за наявності цих складових та балансу повноважень, ресурсів та відповідальності ми отримаємо ефективну владу. Якщо хоча б одна із складових ефективної влади відсутня або незбалансована з іншими ми не можемо мати ефективного державного управління. Це дуже важливо в сучасних умовах, адже відсутність відповідальності породжує зневіру громадян до влади, у тому числі і до представницької влади. А відсутність взаємозацікавленого зв'язку унеможливорює взаєморозуміння, без якого неможливо досягнути ефективності й результативності. Саме тому на місцевому рівні маємо поки що неефективну, громіздку та безвідповідальну владу.

Зрозуміло, що пріоритетом постає нині новий підхід до функціонування представницької влади та її діяльності, заснований на засадах лідерства. Він ґрунтується на глибокому, системному, логічному підході до організації управління. По-перше, необхідно розмежувати повноваження між елементами представницької влади в Україні. Щоб якнайкраще реалізувати повноваження, їх розподіл необхідно здійснити за принципом субсидіарності, тобто найбільш важливі для життєдіяльності людей повноваження передати на найбільшій до людей рівень влади в громаді. По-друге, визначити обсяг необхідних ресурсів та закріпити ці ресурси для виконання повноважень усіма суб'єктами представницької влади. По-третє, запровадити персональний інститут відповідальності та поновити персональну відповідальність обраних осіб перед виборцями [1, с.24].

Очевидно, що усі ці складові тісно пов'язані з людськими ресурсами, а представницькі органи влади в Україні все

сильніше відчувають брак висококваліфікованих та ініціативних кадрів. Виявляючи і виховуючи власних лідерів, представницькі органи мали б надавати своїм співробітникам із високим потенціалом можливість набувати нові навички і вміння, брати на себе більшу відповідальність і, відповідно, відчувати свою важливість для організації та просуватися вверх кар'єрними східцями [2, с.36]. Саме цим потрібно зайнятися в Україні.

Зважаючи на це, Комітет міністрів Ради Європи у своїй Рекомендації "Про участь громадян у місцевому публічному житті" (2001) наголосив, що громадяни, які є свідомі своїх громадянських обов'язків, віддані демократичним цінностям і беруть участь в управлінні, становлять життєву силу будь-якої демократичної системи, а зміцнення демократії в умовах сучасних викликів та глобалізації постає чинником стабільності країн Європи. Враховуючи те, що за певних обставин рівень довіри людей до обраних інститутів влади стрімко знижується, а суспільні очікування зростають, місцева політика потребує впровадження більш відкритих, гнучких і конкретних методів залучення громадськості до вирішення нагальних питань місцевого значення, у тому числі і розширення сфери надання соціальних, адміністративних та інших послуг. При цьому береться до уваги, що діалог між громадянами й представниками влади, обраними на місцевому рівні, зміцнює законність демократичних місцевих інститутів та ефективність їх дій [3].

З огляду на зазначене, Комітет міністрів Ради Європи рекомендує урядам держав членів Ради Європи, у тому числі й Україні:

- сформуванню політики, спрямовану на заохочення участі громадян у місцевому публічному житті, на засадах принципів Європейської хартії місцевого самоврядування;
- поліпшити законодавство та місцеву нормативну базу участі громадян у публічному житті;
- розширити коло інструментів залучення громадян, зокрема: гарантувати громадянам право на доступ до чіткої,

вичерпної інформації, що стосується місцевих громад, і право висловлюватися про найважливіші рішення, які впливають на їхнє майбутнє;

- спільно з громадами й органами місцевого самоврядування сприяти культурі демократичної участі; підвищувати обізнаність про належність до громади та заохочувати громадян брати на себе відповідальність і робити внесок у життя своїх громад;

- виробити загальний підхід до участі громадян, зважаючи як на механізм представницької демократії, так і на форми прямої участі громадян в ухваленні рішень та в управлінні місцевими справами;

- уможливити обмін інформацією в країнах і між ними про добрі практики, пов'язані з участю громадян;

- залучати громадян до оцінювання та поліпшення місцевого управління, щоб мати регулярний зворотний зв'язок;

- підтримувати спільне навчання працівників органів місцевої влади з питань ефективності різних методів участі громадян, а також забезпечити цілковиту поінформованість громадськості про усі доступні можливості;

- звернути особливу увагу на ті категорії громадян, які наражаються на більші труднощі в процесі участі, або на ті, які залишаються на узбіччі місцевого публічного життя;

- визнати й піднести значення громадських об'єднань як важливих партнерів та рушійну силу в розвитку, підтримці й практичному впровадженні демократичної участі [3].

Професор із Нідерландів А.Боргрев під час відкритої дискусії на тему "Регіональний економічний розвиток через розвиток лідерства", яка відбулася за ініціативи Київської обласної державної адміністрації у серпні 2015 року наголошував, "що зміни в громаді повинні починатися з середини. Не можна копіювати щось, потрібно виховувати себе з середини, щоб здобути щось ззовні. Необхідно виховувати своїх лідерів, щоб вони зсередини, знаючи громаду могли організувати мешканців і зробити щось для себе. Все по-

чинається з особистості з характеру людини. Потрібно бути самим собою, а не копіювати інших” [4].

Без активного залучення громадськості до керівництва суспільними процесами важко розмежувати й збалансувати функції та обов'язки центральних та місцевих органів державної влади та представницької влади, забезпечити їх ефективну діяльність. Для активізації участі громадськості в державному управлінні потрібні кардинально нові підходи та ефективні механізми. Першочерговими є, насамперед, законодавче закріплення прав і визначення механізмів проведення консультацій з громадськими організаціями в процесі вироблення й реалізації політики захисту прав людини, а також проведення громадських експертиз нормативних актів та проектів рішень.

Список використаної літератури:

1. Пашко Л.А. Оцінювання в діяльності керівника-лідера: навчально-методичні матеріали. / Л.А.Пашко; Національна академія державного управління при Президентові України, Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів. – К.: НАДУ, 2013. – 60 с.
2. Грищенко І. М. Феномен лідерства в системі місцевого самоврядування: теорія, методологія, практика : монографія / І. М. Грищенко. К. : НАДУ, 2016. 320 с.
3. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php>.
4. Borggreve, Adrian / Регіональний економічний розвиток до підприємництва через розвиток лідерства // Відкрита дискусія, Київ, 03.08.2015.
5. Гошовська В. А. Політичне лідерство : навч. посіб./ В. А. Гошовська, Л. А. Пашко, Ю. В. Баскакова [та ін.] ; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко ; уклад. К. Ф. Крутій ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. Кадрів. – К. : НАДУ, 2013. – 300с.
6. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: колект. моногр. / Кол. авт. ; за заг. ред. Р.М. Плюща. – К. : РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.
7. Васильєва О.І. Актуальні питання вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування / О.І. Васильєва // Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарРІДУ НАДУ “Магістр”. – 2008. – №2 (34). – С. 221-229.

Сидоренко Володимир Анатолійович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Особливості сучасних механізмів взаємодії органів публічного управління та громадських організацій

Досвід розвинених країн зі сталою демократією, входження до спільноти яких є, зокрема, метою нашої держави, свідчить про необхідність трансформації владних інституцій, що задовольняли б прагнення суспільства до забезпечення пріоритету інтересів громадян на основі верховенства права. Це, безперечно, потребує налагодження взаємодії органів публічного управління з громадськістю та громадськими організаціями, адже будь-які політико-правові чи економічні перетворення ніколи не досягатимуть мети без підтримки громадянського суспільства, участі громадян у процесі прийняття та реалізації суспільно важливих рішень з економічних, соціальних та культурних проблем.

Актуальність взаємодії органів публічного управління та громадськими організаціями пояснюється недостатньою розвиненою здатністю влади відповідати на нові виклики сучасної політичної системи України. Залучення населення та громадських структур до участі в процес розробки, прийняття і здійснення політичних рішень щодо публічних благ, суспільних інтересів і потреб реалізується органами публічного управління не в повній мірі, отож система влади в Україні залишається поки ще відносно закритою для громадян та громадських організацій. По суті, ця закритість перетворилася на стримуючий фактор політичного та соціально-економічного розвитку країни та підвищення її світової конкурентоспроможності

Також повільним виявився процес передачі функцій з державного на суспільний рівень. Взаємодія органів публіч-

ного управління і громадських організацій, оптимізація їхньої співпраці на новому якісному рівні є одним з найважливіших ресурсів вдосконалення публічної політики, що в кінцевому підсумку сприяє демократизації суспільства, підвищенню якості життя населення [1, с. 211-218]. Тому виходом з даної ситуації є втілення сучасних механізмів їх взаємодії що сприяє розвитку публічної політики. Ефективність співпраці залежить від рівня розуміння суспільно значущих проблем суб'єктами публічної політики, відкритості органів публічного управління та громадських організацій, взаємної довіри, поінформованості, усвідомлення необхідності забезпечення пріоритетів суспільних інтересів, досягнення соціальної злагоди, інтеграції та консолідації суспільства.

Для реалізації суспільно значущих цілей в публічній політиці можливе застосування різноманітних механізмів, які використовуються у взаємодії влади та громадських організацій і відрізняються в залежності від конкретно поставлених завдань. Застосування тих чи інших механізмів залежить від рівня інформованості та знань, володіння конкретними прийомами, процедурами і методиками дій, а також різних техніко-ресурсних компонентів. Найбільш ефективними є механізми, які виробляються органами влади спільно з іншими суб'єктами публічної політики на основі рівноправності сторін і стають раціональним способом досягнення взаємоприйняттого результату. До їх числа відносяться інноваційні механізми взаємодії органів публічного управління і громадських організацій такі як конкурсні, організаційно-структурні, процедурні, соціально-технологічні та комплексні, комбіновані [2].

Ефективність взаємодії органів публічного управління та громадських організацій залежить від наявності суспільних структур та інститутів, що сприяють створенню конструктивного діалогу між владою і суспільством, а також становленню та розвитку публічної політики.

Для повноцінної ефективності їх взаємодії необхідно врегулювати низку питань :

- завершити формування відповідної правової бази взаємодії між ними;

- чітко розділити зони відповідальності між органами публічного управління та громадськими організаціями та пріоритети сторін;

- розглянути обмін досвідом та інформованість;

- деталізувати питання регулювання принципів фінансової підтримки, яку надає держава громадським організаціям.

Громадські організації як суб'єкти публічної політики використовують у своєму арсеналі різноманіття механізмів взаємодії з управліннями щодо реалізації громадських інтересів і при цьому впливають на політичний процес через різні канали: державних службовців, законодавчі і виконавчі органи, суди, засоби масової інформації, партії, міжнародні інститути. При цьому рівень впливовості тієї чи іншої громадської організації знаходиться в прямій залежності від того, якою мірою їм сприяє політична система, якими входами в коридори влади мають громадські організації, як у суспільстві розподілено владу в цілому. Ефективне вираження суспільно значущих інтересів у публічній політиці багато в чому визначається типом та діяльністю громадських організацій, умінням застосовувати різноманітні засоби і способи взаємодії з системою публічного управління.

Поряд з вищевказаними механізмами органи публічного управління використовують механізми умиротворення, стримування, розколу по горизонталі або вертикалі. У свою чергу громадські організації застосовують у взаємовідносинах з органами публічного управління механізми тиску, лобіювання, протесту, вибудовування жорсткої цивільної оборони, громадянської непокорності щодо тих або інших практик, ініціатив або рішень.

Ефективність їх взаємодії залежить від наявності суспільних структур та інститутів, що сприяють створенню конструктивної взаємодії між владою та суспільством у процесі становлення та розвитку публічної політики. В цілому в Україні створені умови для формування і розви-

тку таких суспільних структур та інститутів до них належать [3, с.34-58]:

- структури з регулювання соціально-трудоких відносин;
- інститути з прав людини;
- ради при Президентові України;
- громадські ради, комісії при міністерствах та відомствах;
- центри по взаємодії влади з громадськими організаціями в органах публічного управління;
- служби зі зв'язків з громадськістю та громадянські форуми.

Отже результативність застосування механізмів залежить від рівня розуміння суспільно значущих проблем суб'єктами публічної політики, відкритості органів публічного управління та громадських організацій, взаємної довіри, поінформованості, усвідомлення необхідності забезпечення пріоритетів суспільних інтересів, досягнення соціальної злагоди, інтеграції та консолідації суспільства.

Список використаної літератури:

1. Ситник С.В. Мережі публічної політики / С.В. Ситник // Політологічний вісник. Збірка наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2011. – Вип. 53. – С. 211–218
2. Кузьмін П. В. Взаємодія держави і громадянського суспільства та розвиток демократії // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія. – 2012. – Т. 24 (65). – № 1-2. – С.
3. Гошовська В.А., Мироненко П.В., Босак О.З. Аналіз державної політики та прийняття управлінських рішень: навч.-метод. посіб. – К.: НАДУ, 2010. – 88 с.

Ищенко Олег Миколайович,

доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат політичних наук, доцент

Проблеми розвитку механізмів публічної влади в сучасній Україні

В сучасних, надзвичайно складних і трагічних умовах державотворення України особливо актуальним стає прискорення трансформаційних і модернізаційних процесів у системі публічної влади. У цьому контексті зростає необхідність розвитку теорії механізмів публічної влади і публічного управління, на яку справляють вплив такі системи як політична, соціальна, економічна, ідеологічна, духовна тощо.

Владні відносини, що виникають в суспільстві, втілюються в практику життя через систему механізмів публічної влади і публічного управління. У цьому процесі можна виділити такі механізми як поділ влад, конституційно-правовий, законодавчий, урядовий, судовий, виборчий, механізми влади громадянського суспільства та інші. Їх завдання полягає в гармонізації суспільних, економічних, публічних і інших відносин, визначенні механізмів вирішення соціальних конфліктів та соціального захисту особистості, всіх груп і верств населення.

У процесі виконання статті 1 Конституції України, яка визначає, що “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава” [1] сьогодні на перший план практичного становлення правової, соціальної держави і громадянського суспільства постало невідкладне вирішення комплексу взаємопов'язаних завдань розвитку економіки, соціальної і духовної сфер, демократизації всього суспільства. Соціальна держава як тип організації державного і суспільного життя, соціальні і політичні інститути, що виникають в

суспільстві, взаємопов'язані і створюють в своїй сукупності складні механізми функціонування публічної влади.

Нинішній період розвитку теорії механізмів публічної влади і публічного управління в Україні пов'язаний з вдосконаленням та формуванням ефективних способів їх функціонування, запозиченням досвіду їх дії в провідних європейських та світових демократіях.

Концепція оптимізації публічної політики, всієї системи механізмів публічної влади і публічного управління в Україні нині перебуває на стадії еволюційної трансформації. Влада виникає за ініціативи громадянського суспільства для підтримки суспільного порядку і спирається на нього у процесі свого функціонування. Проте, в українських реаліях публічна влада, яка тривалий час не мала сталого досвіду публічного управління в умовах незалежності, схильна до ефекту політичного відчуження в крайніх формах.

Водночас треба звернути увагу на те, що від радянської епохи кратологічна теорія України дістала у спадок заідеологізованість та тоталітарно-авторитарну спрямованість характеру механізмів публічної влади. З досягненням незалежності Україною, держава й суспільство започаткували процес демократизації, що став довготривалим і мав ознаки крайньої форми, близької до охлократично-анархічної і олігархічної. Механізми публічної влади слабо виконували свої функції щодо демократизації.

Відповідно до цієї об'єктивної обставини з початком третього тисячоліття інноваційні соціальні та економічні трансформації, що відбуваються в Україні активізувались і охоплюють практично всі сфери життя. Найважливішими серед них стали сфери економічна і політична, послідовне реформування яких є однією з пріоритетних цілей. Зі здобуттям статусу суверенності української держави домінуючими напрямками реформування національної економіки проголошені її структурна трансформація та приватизація державних підприємств.

Як вказує І.М.Стулова, державне регулювання також має вади, які ускладнюють вирішення питання про пропорції

між ринковими та державними механізмами, але якщо держава здатна оптимізувати використання ресурсів в інтересах індивідів і суспільства в цілому, його можна вважати ефективним [3, 11]. Всі детермінанти трансформації суспільної системи є не менш важливі і далеко виходять за межі тільки економічної парадигми. Однією з вагомих причин є формування нової соціально-політичної системи та політичної ідеології, що вимагає пошуку принципово нової соціально-філософської та ідеологічної парадигми, яка, з одного боку, консолідувала б суспільство, а з другого, – дозволяла б національно свідомій та патріотичній еліті інтегруватися у нові суспільні структури і консолідувати весь народ.

Але, як свідчать трансформаційні процеси в інших країнах, реформування економіки здатне посилювати соціальну напруженість. Основним чинником, що визначає рівень соціальної напруженості у країні є економічне становище населення, що визначається ефективністю економічної системи у цілому. На рівні економічних чинників визначає рівень та характер соціальної напруженості також механізм виникнення та перебіг соціальних конфліктів.

Крім того, загострення соціально-політичних, ідеологічних протиріч, інших факторів визначає рівень та характер соціальної напруженості, умови її переростання у відкриті соціальні конфлікти та своєчасне їх розв'язання. Вивчення саме неекономічних, зокрема, політичних механізмів запобігання соціальної напруженості та соціальних конфліктів є вкрай необхідним. Глобалізаційні та трансформаційні процеси безпосередньо змінюють інституціональні основи публічної влади, кардинально оновлюючи алгоритм, всі механізми її функціонування і регулювання.

Тепер, коли пріоритети визнаються за формуванням громадянського суспільства та правової держави, для політичної системи України важливо провести правильну, точну диференціацію механізмів публічної влади щодо їх завдань та особливостей функціонування. Це дасть можливість визначити недоліки їх структури, функціонування та реалі-

зації. Крім того, методологічний поділ системи механізмів публічної влади пов'язаний також з інтеграційними процесами, зокрема – з приведенням законодавства України у відповідність з європейськими стандартами. Він сприятиме більшій злагодженості та ефективності функціонування політичної системи суспільства.

Зважаючи на ці обставини, теорія політики в Україні має бути спрямована на забезпечення ефективних трансформацій, стратегії формування та функціонування такої політичної системи, яка гармонійно оптимізувала б об'єктивно існуючі у суспільстві владні відносини, застосовуючи при цьому науково-обґрунтовані методи і механізми їх функціонування і регулювання.

Як показує історія, трансформаційні процеси можуть тривати постійно відносно довгий історичний період. Але на деяких стадіях трансформаційних процесів виникає період сталого розвитку, який характеризується оптимальністю системи публічної влади і публічного управління. З цього приводу, В. І. Кноррінг справедливо наголошує: „Необхідно нагадати, що пошуки оптимальної для даних умов системи державного управління проводяться вже багато століть, а останні 150-200 років внесли багато нового в досвід муніципального управління. Достатньо пригадати унікальний досвід самоврядування середньовічних німецьких „вільних” міст-держав, швейцарських кантонів, своєрідну культуру англійських муніципальних організацій, земський рух Росії минулого століття” [1, 40-41].

Список використаної літератури:

1. Кноррінг В.І. Теория, практика и искусство управления. Учеб. Для вузов по спец. «Менеджмент».– 2-е изд., изм. и доп. – М.: Изд-во НОРМА, 2001. – 528 с.
2. Конституція України. Затверджена Верховною Радою України 28.06.96 р. №254/96-ВР // Відомості Верховної Ради України –1996. – № 30. – С. 1-69.
3. Стулова І. М. Політичні інститути й економіка: взаємодія та взаємозалежність: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Одеська нац. юрид. академія. – Одеса, 2002. – 18 с.

Скосар Тетяна Вікторівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Взаємовплив глобалізації публічного управління та громадськості

Коли думають про державне управління в контексті глобалізації, часто виникає плутанина щодо ролі державного управління. З внутрішньої точки зору, державне управління, серед іншого, є інструментальним органом, в якому національна держава виконує свою діяльність. Однак це визначення стає більш складним, оскільки починаєш думати про нього з більш глобальної точки зору.

Це пояснюється тим, що глобалізація не лише принципово змінила спосіб, у який ми дивимося на світ, але це також вплинуло на взаємодію урядів з власними громадянами, а також на те, як вони функціонують з іншими урядами в усьому світі. Щоб отримати уявлення про це, можна спостерігати лише багато економічних і політичних режимів, що виникли лише протягом останнього десятиліття. Від американського Транс-Тихоокеанського партнерства (ТТП) до регіонального Всесвітнього економічного партнерства (RCEP) під проводом китайців, глобалізація фактично створила нові виміри взаємозалежності та взаємодії між країнами та народами по всьому світу.

В розвинених країнах світу публічне адміністрування в вигляді органів державної та регіональної влади здійснює великі зусилля для адаптації до світового ринку з метою використання переваг та можливостей, які пропонує глобалізація. Саме тому вони пристосовують свої операційні механізми, використовуючи в якості моделі корпоративістське управління в спробі використання в інтересах суспільного добробуту фінансових потоків і глобальних економічних

процесів. Крім того, в основному на рівні фахівців ставиться під сумнів проблема стандартизації адміністративної діяльності для досягнення глобальної сумісності [1, 120-127]. Цей процес мав успіх на регіональному рівні, в основному визначався ідеологічними бар'єрами, але навіть нині не мав домовленості про організацію державного управління і досі існуючих централізованих і децентралізованих систем.

Хоча на практичному рівні очікувалося, що політичні проекти стануть двигуном глобалізації адміністративних явищ, що технологічні явища породжують необхідний зворотний зв'язок для реформування публічних адміністрацій за можливість відповідати глобальним потребам. Мова йде про появу сайтів державних установ, які стали поступово умовами, що встановлюються законом, та їх перекладом англійською або різними мовами міжнародного обігу. Практично з кожного куточка світу можна спостерігати за діяльністю та ефективністю установи, і інститути повинні були представити себе взаємно в зрозумілій манері [3, 41-42]. Іншим явищем, що підтримує глобалізацію державного управління, є поява на рівні адміністративної сфери вищих навчальних закладів високого рівня, які створюватимуть фахівців з державного управління з подібними можливостями – до тих пір, поки система вищої освіти відповідає певним глобальним вимогам [2, 147-148]. В більшості держав світу, від американського континенту до арабських держав, існують вищі навчальні заклади та установи, що спеціалізуються на формуванні посадових осіб, які мають прозору діяльність, з навчальними програмами, які відображаються на їхніх сайтах, одночасно показують тенденцію до відповідності. Варто говорити про такі сфери досліджень, як: прогалини у сфері охоплення масових комунікацій, роль меценатства, військові сили в державному управлінні, міжнародне управління, державна політика, недержавні організації, зовнішнє втручання та технічна допомога [5]. Дослідницька область настільки невивчена, що навіть оголошення можливого напрямку дослідження є прогресом.

Глобалізація кардинально змінила пріоритети державного управління через зміну та розширення адміністративних дій як усередині, так і за межами держав. Незважаючи на те, що державні бюрократії залишаються фундаментальними, їхні функції значно змінювалися новими структурами шляхом розширення глобалізації. Для розуміння впливу глобалізації на державне управління, як правило, нам потрібно не тільки подивитися, що відбувається з державною бюрократією, але ми також повинні дивитися на багато інших рівнів, включаючи транснаціональні, або внутрішні організації або приватні адміністрації.

Загалом державна політика була задумана як частина адміністративного впливу і підпорядкована йому.

Існує новий підхід державної політики з глобальної точки зору, взятої з національної поведінки, специфічної для державного управління. Тому звертається увага на те, що сфера державного управління не ідентифікується з доменом державної політики.

Незважаючи на національні та регіональні опозиції, глобалізація вже мала потужний вплив на сферу державного управління України, і ця річ очевидна не тільки шляхом дослідження інформації на урядових сайтах, університетських сайтах, асоціаціях [6, 88-89].

Глобалізація продовжує змінювати державне управління в Україні, а також полегшує реформування систем державного управління та уряду.

Державне управління в умовах глобалізації спростило різні системи, зокрема, ідентифікацію особисті, бюджетування, моніторинг власності, лібералізацію, зменшення особистих і державних функцій і послуг, і тому вони стають більш ефективними, продуктивними, сприйнятливими і прозорі. Це відіграє важливу роль і може допомогти Україні покращити публічне адміністрування економічно та фінансово, оскільки добре розвинені країни мають значні переваги щодо розвитку, взаємодії.

Традиційно, однією з сильних сторін державного управління була чітка ієрархічна система, розроблена державою

і яка практикувалася всім апаратом державного управління. Глобалізація ставить під сумнів цю традиційну практику, оскільки вона змінює основну роль управління [4].

Для того, щоб подолати виклики, які представляє глобалізація, уряд повинен стати більш інноваційним та активним шляхом налагодження співпраці з різними бізнес-спільнотами в усьому світі. Події, що здійснюються з неприбутковим та приватним секторами, не повинні сповільнюватися. Швидше за все, від досягнутого прогресу потрібно більше. Встановлюючи транснаціональні та міжконтинентальні зв'язки з бізнесом, державній адміністрації буде надана можливість забезпечити глибоке керівництво процедурами, жаргоном та процесами уряду.

Співпрацюючи з установами, з якими ми часто взаємодіємо і ведемо бізнес, а також шляхом залучення до навчальних програм, орієнтованих на конкретні навички та знання, необхідні для того, щоб стати найбільш ефективними, державне управління може допомогти зробити глобалізацію досить приємною. Це пояснюється тим, що спеціалізація в конкретних галузях розвивається і створюється атмосфера співробітництва.

Список використаної літератури:

1. Кузнецов И.И. Современная повестка дня глобального гражданского общества / И.И. Кузнецов // Вестник МГИМО. – №2. – 2012. – С.120 – 127.
2. Третьак О.А. Публічна сфера політики демократичного суспільства: теоретико– концептуальні засади і напрямки структурної еволюції / О.А. Третьак.– Д.: Вид-во Дніпропетровського університету, 2012. – 376 с.
3. Chon-Kyun Kim, Public Administration in the Age of Globalization, in International Public Management Review – electronic Journal at <http://www.ipmr.net>, Volume 9 Issue 1 2008 ©International Public Management Network, p.41-42.
4. Hannibal A. Leach Public administration in the era of globalization. 16/02/2016. URL: <https://patimes.org/public-administration-era-globalization/>
5. Riggs, F, Globalization and Public Administration, <http://www2.hawaii.edu/~fredr/glopa.htm>
6. Trocan, L., Regimul juridic al teritoriilor submarine, București: CN Beck, 2008, 367.

Самойленко Олена Владиславівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Державне регулювання безпеки дорожнього руху в Україні

Безпека дорожнього руху – це комплекс та система правил, заходів і засобів, що забезпечують умови безпечного дорожнього руху, які спрямовані на захист і збереження життя і здоров'я активним та пасивним учасникам дорожнього руху, а також захист і збереження довкілля та майна. Забезпечення безпеки дорожнього руху на сьогодні є досить актуальним питанням. Якщо перевести термін „безпека дорожнього руху“ та співвіднести із соціальним змістом дорожнього руху, то в результаті отримаємо визначення: безпека дорожнього руху – це стан, коли учасникам дорожнього руху нічого не загрожує.

У контексті державного регулювання економіки безпеки дорожнього руху система забезпечення безпеки дорожнього руху є засобом реалізації державної політики і включає в себе економічні методи, що регулюють відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Основними принципами державного регулювання економіки безпеки дорожнього руху є:

- 1) пріоритет життя і здоров'я громадян, що беруть участь у дорожньому русі, над економічними результатами господарської діяльності;
- 2) пріоритет відповідальності держави за забезпечення безпеки дорожнього руху над відповідальністю громадян, що беруть участь у дорожньому русі;
- 3) дотримання інтересів громадян та держави при забезпеченні безпеки дорожнього руху;
- 4) системний підхід до забезпечення безпеки дорожнього руху.

Оскільки транспортні засоби належать до об'єктів підвищеної небезпеки надзвичайно важливим є організація технічного, медичного забезпечення безпеки дорожнього руху. [1, с.22]

Система організації технічного, медичного забезпечення безпеки дорожнього руху ґрунтується на низці законів України та інших нормативно – правових актах і передбачає комплекс заходів, які умовно можна розподілити: на організацію та здійснення контролю за технічним станом транспортних засобів; організацію виконання робіт з ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів на підприємстві; організацію проведення перед рейсових та після рейсових медичних оглядів водіїв транспортних засобів; медичну профілактику дорожньо – транспортних пригод (ДТП) і медичну допомогу при їх виникненні.

Безпека руху, фактично, є показником цивілізаційного рівня держави. Для убезпечення дорожнього руху є дуже проста формула: кожен водій, пішохід, громадянин має починати з елементарної культури руху, з поваги до партнерів. Тому забезпечення безпечних перевезень громадян, вантажів є найважливішим завданням діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Від державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху залежать умови існування як окремих громадян, так і суспільства в цілому. [3, с.78]

Викликає занепокоєння значне погіршення вимог безпеки перевезень пасажирів, адже на водіїв автобусів припадає 3% дорожньо – транспортних пригод, однак такі аварії за наслідками є найбільш резонансними, і саме для цього виду транспорту останнім часом істотно загострилася проблема безпеки. Тому необхідно удосконалити підходи до фахової відповідності персоналу в забезпеченні безпеки дорожнього руху на автомобільному транспорті.

Аналіз діяльності автотранспортних підприємств показує, що до 80% з них не мають достатньої кількості висококваліфікованого персоналу з відповідною освітою і необ-

хідним досвідом роботи. Перш за все це стосується питань, економіки автоперевезень, а також системи безпеки руху, охорони праці та пожежної безпеки. Актуальним питанням стає потреба у якісній підготовці та навчанні керівників, спеціалістів, водіїв, медичних працівників, які забезпечують передрейсовий та післярейсовий огляд водіїв транспортних засобів, відповідальних осіб за випуск техніко справних транспортних засобів та безпеку перевезень, охорону праці, пожежну безпеку, задля якісного в цілому забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Проблема запобігання ДТП як складова державного регулювання економікою безпеки дорожнього руху є комплексною, вимагає для свого рішення спільних зусиль міністерств, відомств, інших державних органів, багатьох підприємств і організацій.

Для запобігання ДТП необхідно створити регіональні навчально – інформаційні центри професійно – технічної освіти та інноваційні технології з безпеки на наземному транспорті з упровадженням у навчальний процес сучасних комп'ютерних програм, підручників, посібників і окремого спеціального розділу „Системи соціально – психологічної підтримки працівників підприємства“ та залучити до викладання кваліфікованих спеціалістів у галузі транспорту, що забезпечуть підготовку та перепідготовку керівників, спеціалістів, водіїв, медичних працівників, які забезпечують передрейсовий та післярейсовий огляд водіїв транспортних засобів, відповідальних осіб за випуск техніко справних транспортних засобів та безпеку перевезень, охорону праці, пожежну безпеку підприємств транспорту.

Закріплення в нормативно – правових актах чітких критеріїв щодо їх технічного оснащення, візуального оснащення, примірних навчальних програм, у яких буде зазначатись необхідний мінімум та необхідний перелік питань для вивчення, будуть наведені єдині в Україні форми свідочств, вимоги до ведення реєстрів та присвоєння персоналізованого номера особі, яка пройшла підвищення кваліфікації

здля ідентифікації та персональної відповідальності цієї особи та впровадження реєстру цих осіб. Ведення реєстру в режимі он-лайн буде забезпечуватись регіональними навчально – інформаційними центрами та іншими організаціями, які отримають свідоцтво про відповідність матеріально – технічного, нормативного, фахового забезпечення та персональний код доступу для внесення даних у зазначений реєстр. Цим самим систематизуються та запровадяться в Україні єдині підходи для забезпечення транспортної безпеки в Україні. [4, с.15]

Таким чином, вирішення проблем, пов'язаних з безпекою дорожнього руху, залежить від якості функціонування всіх її елементів на всіх етапах розробки (при проектуванні), виготовлення (при виробництві, навчанні) та експлуатації (при використанні за призначенням), від правильної організації, від наявності коштів технічного та економічного аналізу, а також використання наукових досягнень у цій галузі. Підвищенню рівня кваліфікації водіїв, на пасажирських перевезеннях та перевезеннях особливо небезпечних вантажів, треба приділити окрему увагу. Необхідно запровадити нові навчальні плани і програми спеціальної підготовки водіїв – професіоналів, які повинні передбачати вивчення основ транспортного законодавства, безпеки руху, охорони праці, пожежної безпеки, правил перевезення пасажирів, знання основ в наданні своєчасної медичної допомоги потерпілим у результаті ДТП. Також слід забезпечити навчання з правил технічної експлуатації та обслуговування автобусів, порядку роботи на лінії, правил роботи з первинними транспортними документами, етики, що забезпечують необхідний рівень культури обслуговування пасажирів та безпеку перевезень на автотранспорті.

Список використаної літератури:

1. Автомобільний транспорт України: стан, проблеми, перспективи розвитку: монографія / За заг. ред. А.М. Редзюка. – К.: Державний автотранспортний науково-дослідний і проектний інститут, 2005. – 400 с.

2. Гуржій Т.О. Безпека дорожнього руху як складова національної безпеки // Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 15 жовтня 2010 р.). – Донецьк: Цифрова типографія, 2010. – С. 105–109.

3. Концепція Державної програми підвищення безпеки дорожнього руху : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовт. 2008 р. № 1384-р // Офіц. вісн. України. – 2008 – № 84. – С. 77. – (Нормативний документ Кабінету Міністрів України).

4. В. Ю. Микулець / Інформаційно-правове забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні: суть та значення // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10). – С. 232.

Заточня Аліна Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Механізм прийняття управлінських рішень у системі державного управління України

Сучасні динамічні умови розвитку суспільства обумовлюють потребу в ефективності прийнятих управлінських рішень. Для цього необхідно чітко визначати механізм прийняття рішень в процесі здійснення управлінської діяльності.

Теоретико-методологічні та прикладні питання управлінських рішень як невід'ємної частини управлінського процесу розглянуті в наукових працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених: В. Авер'янова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка [1], Б. Литвака, В. Цветкова та інших.

За класичним уявленням, що склалося в науці управління (менеджмент), прийняття рішень ототожнювалося з вибором альтернативи. Відповідно – прийняття управлінських

рішень розглядалося як вибір альтернативи при здійсненні управлінської діяльності. У сучасному управлінні прийняття управлінських рішень розглядається як суттєва частина управлінського процесу з послідовними етапами виявлення та діагностування проблемних ситуацій, розробкою альтернатив та вибором однієї з них, що найбільше задовольняє виходу з ситуації, що склалася [1, 24].

Таким чином, управлінське рішення – це свідомий акт організуючої діяльності суб'єкта управління, пов'язаний з вибором мети діяльності, а також шляхів, способів та засобів їх досягнення. Воно повинно відповідати таким вимогам: бути наукового обґрунтованим; законним; актуальним; реальним; конкретним; несуперечливим; своєчасним; інформативним [4, 6].

Механізм розроблення, прийняття і реалізації рішень та процедур, здійснення логічних, аналітичних, інформаційно-пошукових, обчислювальних та інших операцій передбачають їх чітку послідовність.

Розробляючи управлінські рішення, необхідно встановити порядок здійснення операцій, пов'язаних із накопиченням, рухом, зберіганням, обробленням, аналізом інформації, забезпеченням нею структурних підрозділів і окремих робочих місць, а також визначити дії, необхідні для вирішення господарських завдань [5, 54].

Механізм прийняття управлінського рішення включає наступні етапи: підготовка, прийняття та реалізація рішення.

Етап підготовки – проведення економічного аналізу ситуації на мікро– і макрорівні; охоплює пошук, накопичення, опрацювання інформації, виявлення і формулювання проблем, які потребують вирішення та ретельного вивчення чинників, що їх обумовили [5, 54].

Етап прийняття – охоплює розроблення й оцінювання альтернативних рішень, визначення критеріїв вибору оптимального рішення, вибір і прийняття рішення [5, 54].

У межах існуючих ресурсних чи інституційних обмежень з розроблених рішень вибирають те, що відповідає обумов-

леним критеріям вирішення проблеми. Кількість запропонованих для вирішення проблеми варіантів залежить від наявних ресурсів, часу, інформації, необхідної для обґрунтування рішення тощо [5, 54].

З метою прискорення процесу прийняття рішень, і підвищення їх якості доцільно дотримуватись таких рекомендацій:

1. Формулювання проблем, розроблення і вибір рішення мають бути сконцентровані на тому рівні ієрархії управління, де є відповідна інформація;

2. Інформація має надходити від усіх підрозділів організації, що знаходяться на різних рівнях управління і виконують різноманітні функції;

3. Вибір і прийняття рішення повинні врахувати інтереси і можливості тих ланок управління, на які буде покладено виконання рішення або які зацікавлені у його реалізації [5, 55].

Щодо найскладніших і найважливіших рішень рекомендується розробляти спеціальні організаційні процедури, визначаючи при цьому:

- на якому рівні слід приймати рішення;
- хто готує інформацію, проект рішення та його обґрунтування;
- з якими структурними підрозділами і працівниками узгоджуються рішення;
- хто контролює і відповідає за виконання рішення;
- хто наділений правом вносити корективи у зміст рішення і строки його виконання;
- яка форма звітності про виконання рішень;
- хто оцінює рішення і дає висновок про ступінь досягнення поставленої мети (ефективність рішення) [5, 55].

Етап реалізації – розроблення заходів для конкретизації рішення і доведення його до виконавців; здійснення контролю за його виконанням; внесення необхідних коректив; оцінювання результату, отриманого внаслідок реалізації рішення [5, 55].

Виконання рішення передбачає здійснення таких операцій:

- визначення календарних строків (кінцевих і проміжних) виконання рішення;

- призначення відповідального виконавця або кількох виконавців, доведення рішення до виконавців, а в разі потреби – до всього колективу;
- інструктаж виконавців, роз'яснення кожному з них його місця в загальному трудовому процесі, конкретизація завдань і відповідальності;
- матеріально-технічне забезпечення процесу праці, в т. ч. обґрунтований розподіл ресурсів;
- проведення інструктивної наради, роз'яснення цілей і завдань;
- координація дій виконавців;
- коригування раніше прийнятого рішення;
- мотивація діяльності виконавців;
- облік і контроль виконання [5, 55].

Важлива роль у процесі реалізації управлінських рішень належить контролю, який забезпечується налагодженням зворотного зв'язку. Це особливо важливо для реалізації рішення, що здійснюється у декілька етапів. Зворотний зв'язок дає змогу своєчасно отримувати інформацію для коригування рішень, за необхідності вносити зміни в перебіг їх виконання [5, 55].

Отже, можна зробити висновок, що управлінські рішення спрямовані на розв'язання конкретних управлінських завдань в системі державного управління, а механізм прийняття управлінських рішень спрямований на отримання максимальної ефективності від даного рішення.

Список використаної літератури:

1. Бакуменко В.Д. Державно-управлінські рішення: Навчальний посібник / В.Д. Бакуменко. – К.: ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
2. Волошин О.Ф. Моделі та методи прийняття рішень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Ф. Волошин, С.О. Мащенко. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 336 с.
3. Воронов О.І. Інтерпретація поняття «управлінське рішення» у сфері державного управління / О.І. Воронов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 2. – С. 38-47. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_02\(25\)/6.pdf](http://www.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_02(25)/6.pdf)

4. Романюк С.А. Прийняття та реалізація рішень у публічному управлінні: монографія / авт. кол.: С.А. Романюк (кер.) [та ін.]; за заг. ред. С.А. Романюка, В.І. Шарого. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2015. – 508 с.

5. Цюцюра С.В. Теоретичні основи та сутність управлінських рішень. Моделі прийняття управлінських рішень / С.В. Цюцюра, О.В. Криворучко, М.І. Цюцюра // Управління розвитком складних систем. – 2012. – Вип. 9. – С. 50-58. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-9/50-58.pdf>

Дурман Олена Леонідівна,

старший викладач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету

Системи підтримки ухвалення рішень в управлінні закладом вищої освіти

Під управлінням в широкому значенні розуміють цілеспрямований програмований чи довільний вплив на об'єкт задля досягнення кінцевої мети. Державне управління передбачає управління певною галуззю через формування відповідних політик. При цьому в якості як суб'єкта управління, так і об'єкта управління, можуть виступати одні й ті ж структури – при цьому, відповідно, для вищих та нижчих рівнів управління.

При цьому необхідно застосовувати різні механізми державного управління для забезпечення ефективності та керованості всією системою управління певними галузями.

Управління об'єктом-системою, її компонентами та процесами, з метою підвищення ефективності функціонування систем відбувається ще на етапі системного проектування, створення/утворення та проходить через всі життєві етапи

діяльності такої системи (формування, розвиток, становлення, функціонування).

В наших дослідженнях ми вже зверталися до проблеми проектування складних інформаційних систем, проте в корпоративному управлінні. Слід сказати, що підходи корпоративного управління з використанням інформаційних систем можна застосовувати також і до управління галузями державного управління, в тому числі й освітньою галуззю.

Так, на нашу думку, інформаційна система управління закладом вищої освіти (ЗВО) з врахування всіх висловлених раніше припущень, повністю відповідає тим визначенням, які даються для корпоративних інформаційних систем, а саме: «Корпоративна інформаційна система (КІС) – це інформаційна система, яка підтримує автоматизацію функцій управління на підприємстві і постачає інформацію для прийняття управлінських рішень. У ній реалізована управлінська ідеологія, яка об'єднує бізнес-стратегію підприємства і прогресивні інформаційні технології».

При розробці інформаційно-аналітичних систем (ІАС) чи систем підтримки ухвалення рішень (СПУР) необхідно враховувати, що складність процесів діяльності великого підприємства унеможливорює створення автоматичних систем управління. Навіть створення автоматизованих систем постійно буде стикатися з цілим рядом труднощів, які описані у великій кількості джерел, наприклад.

Для функціонування та розвитку установи важливо не просто володіння інформацією. Багато що залежить від якості цієї інформації, вміння чітко і швидко визначати категорію показників, на підставі яких потрібно приймати рішення, проводити аналіз певних значень цих показників з різним ступенем деталізації та обліком всіх параметрів, що мають на них вплив. КІС є хорошим інструментом у вирішенні такого роду завдань.

Хто має засоби, що дозволяють чітко уявити картину бізнес-даних, їх взаємозв'язок, історію виникнення, тимчасову глибину, той опиняється у вигазі. Якісна візуалізація да-

них, орієнтованих на різні групи працівників (ректорат, начальники відділів, декани та завідувачі кафедр тощо), різні відділи (бухгалтерія, планування, навчальний, навчально-методичний) і структурні підрозділи (деканати, кафедри) – одна з основних задач, що вирішуються за допомогою КІС.

Інформаційні потоки, які надходять до вищої ланки управління корпорацією (ректор, проректори) для прийняття управлінського рішення, дуже важливі. Всі необхідні дані надходять до керівника або в готових віддрукованих звітах, або у звичайному рукописному вигляді. Зробити будь-який аналіз чи прогноз по даним, що надходять в реальному режимі часу, практично нереально, тому що необхідно тримати дані декількох звітів в голові. Єдине КІС дасть можливість всі звіти бачити в реальному часі в одній системі, що, в свою чергу, дозволить проводити аналіз у будь-якому розрізі, не вдаючись до допомоги відповідальних осіб, не відриваючи їх від виконання функціональних обов'язків.

Для досліджуваної нами сфери (освітня галузь, заклади вищої освіти) такий підхід буде прийнятний з точки зору того, що існуючі програми можуть продовжувати збір інформації, тільки дані будуть уже стікатися в єдине сховище. Запроектована система, яка працює із таким сховищем, буде зберігати всі необхідні дані в одному місці, що дозволить формувати узгоджені аналітичні звіти в розрізі будь-яких підрозділів і даних.

За своїм змістом така узгодженість завжди передбачає встановлення і підтримання об'єктивно необхідних кількісних і якісних взаємозв'язків між різними частинами системи, послідовність їх здійснення в часі і просторі, певний розподіл наявних ресурсів в інтересах найбільш успішного досягнення цілей управління. У будь-якій системі найважливіше значення має встановлення узгодженості (взаємозв'язку) між цілями управління і засобами їх досягнення.

Таким чином, використання таких інформаційних систем дає змогу ухвалювати ефективні рішення не тільки на осно-

ві доступної інформації, але й використовуючи сценарні або експертні підходи.

Список використаної літератури:

1. Енциклопедія кібернетики: в 2 т. / За ред. В. М. Глушкова. К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1973.
2. Дурман М.О., Дурман О.Л. Інформаційно-структурне проектування об'єктів управління при побудові корпоративних інформаційно-аналітичних систем. Вісник Херсонського національного технічного університету. Херсон: Видавництво ХНТУ. 2010. №3(37). С. 56-60
3. Томашевський О.М., Цегелик Г.Г., Вітер М.Б., Дубук В.І. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів. Навчальний посібник. К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. 296 с.
4. Герасимов Б. М., Локазнюк В. М., Оксіюк О. Г., Поморова О. В. Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень. Навчальний посібник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. 335 с.

Григорович Анна Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Нормативно-правове регулювання державної кадрової політики

Теорія сучасної державної кадрової політики в Україні ґрунтується в першу чергу на Конституції України, європейських принципах державного права та управління, а також чіткого розмежування регулятивних і управлінських функцій держави. Для механізму формування та регулювання державної кадрової політики суттєво важливе значення має проблема нормативно-правового забезпечення реалізації кадрової політики як гаранту її ефективності та завершеності. Нормативно-правова основа роботи з кадрами – це

сукупність норм права, засад та стандартів, які регулюють роботу і поведінку державних службовців, їх посадовий і фаховий розвиток [1].

Державна кадрова політика реалізовується на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. До організаційно-правової основи кадрової політики в сфері державної служби України належать:

1. Конституція України;
2. Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про вищу освіту», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про очищення влади»;
3. Укази Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», «Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу», «Про стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки», «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», «Про заходи щодо вдосконалення роботи з кадрами в органах виконавчої влади, з керівниками підприємств, установ і організацій», «Про систему підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців», «Про затвердження програми кадрового забезпечення державної служби та програми кадрового забезпечення керівників державних підприємств, установ і організацій», «Про Комплексну програму підготовки державних службовців»;
4. Відповідні постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України та накази Нацдержслужби. Також на теперішній час є чимала кількість підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють кадрові процеси у галузі державної служби [1].

Питання кадрової політики сформульовані ще в ряді постанов, законів та розпоряджень Кабінету Міністрів України. В нормативно-правових документах детально опрацьовані положення, напрямки, підходи, організаційні питання

роботи кадрових підрозділів і служб органів державної влади. Вивчення зазначеної нормативно правової бази дає змогу стверджувати, що вона в повному обсязі відповідає європейським стандартам [2].

Державна кадрова політика – це політика держави у сфері державної служби, визначальною метою якої є вдосконалення кадрового потенціалу, створення дієздатного державного апарату, спроможного ефективно здійснювати завдання та функції Української держави шляхом сумлінного виконання державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування покладених на них повноважень. Кадрова політика призначена формулювати стратегічне бачення формування, професійного розвитку та раціонального використання державних кадрів, усіх трудових ресурсів України, а також цілі та пріоритети кадрової діяльності [3].

Вона є вирішальним фактором виконання галузевої, відомчої, регіональної кадрової політики, кадрової політики визначених організацій (установ, підприємств, фірм). Дієвий вплив цього чинника безпосередньо залежить від того, наскільки державна кадрова політика будується на основі як наукового підходу, так і постійного аналізу стану роботи з кадрами в різних галузях і сферах функціонування та реальних перспектив розвитку цього процесу, опирається на потрібне правове, організаційне і фінансове забезпечення [1].

Для покращання законодавчого та нормативно-правового забезпечення та реалізації державної кадрової політики на сучасному етапі доцільно на державному рівні розв'язати низку першочергових питань.

По-перше, з метою визначення проблемного поля, реальних потреб у прийнятті якісно новітніх нормативно-правових актів з питань державної кадрової політики доречно виконати комплексний теоретико-правовий розгляд чинної законодавчої бази.

По-друге, на базисі отриманих результатів реалізувати оновлення чинних документів та підготовку нових. Особли-

во потребує розроблення і законодавчого затвердження наукова ідея державної кадрової політики, в якій мають бути чітко визначені поняття, зміст і сутність державної кадрової політики; її місце і роль в політичному керівництві; механізми взаємодіяння політичних партій і держави, суспільних організацій у виробленні державної кадрової політики та роботі з кадрами; механізми організаційно-правових важелів впливу держави на забезпечення кваліфікованими кадрами, зокрема керівними, виробничої сфери тощо.

По-третє, провести глибокі наукові дослідження з важливих теоретичних і практичних планів державної кадрової політики, які до цих пір не віднайшли ґрунтовного відображення в наукових працях, але є актуальними на практиці.

По-четверте, виробити механізми цільового опрацювання передового міжнародного практики формування і здійснення державної кадрової політики [1].

Головний висновок, що виходить із дослідження опублікованих праць та нормативно-правових актів, полягає в тому, що зусиллями українських вчених і фахівців установ державних органів влади розроблені теоретичні основи та стратегія державної кадрової політики України.

Список використаної літератури:

1. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенко, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту). – К. : НАДУ, 2012. – 72 с.
2. Про стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки. Указ Президента України від 01.02.2012 №45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>
3. Про державну службу: Закон України від 15 грудня 2015 року № 889#VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Я. Ф. Жовнірчик. Сучасна кадрова політика в органах державної влади та в органах місцевого самоврядування / Інвестиції: практика та досвід № 12 / 2017

Дмитренко Майя Йосипівна,

професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, доктор філософських наук, професор

Соціогенетичні і психогенетичні передумови формування корпоративної культури

Соціогенетичні і психогенетичні передумови корпоративної культури закладаються в рамках урбаністичної культури. Як вказується у сучасних культурно-антропологічних дослідженнях, одним з історичних праобразів корпоративної культури може вважатись культура монастирського життя (У. Еко). Статуту і прихованих правил сумісного життя мають дотримуватись усі члени такої спільноти. Процес засвоєння цих настанов та орієнтирів є водночас процесом укорінення цієї культури в національних культурних та інституціональних традиціях. Корпоративна культура не є виключно породженням промислового виробництва з розподілом праці. Вона ґрунтується на еволюційних здобутках цивілізаційного процесу у соціо- та психогенетичній площині. Передусім, розвиваючи ідеї історичної антропології Н. Еліаса, тут треба назвати формування системи самоконтролю індивідів, індивідуалізаційні зсуви, які відбуваються протягом людської історії і мають безпосередній вплив на організацію праці і габітус працівника.

Формування корпоративної (організаційної) культури – це спроба конструктивного впливу на соціально-психологічну атмосферу, поведінку співробітників. Формування корпоративної культури зазвичай здійснюється в процесі професійної адаптації персоналу. Механізм формування корпоративної культури полягає у взаємному впливі її джерел. Взаємно перетинаючись, вони обмежують область реально можливих на даному підприємстві способів реалізації особистих цінностей і, тим самим, визначають їхні доміную-

чі зміст та ієрархію в колективі. Ієрархічна система виділених таким чином цінностей породжує найбільш адекватну саме їй сукупність способів їх реалізації, які, втілюючись у способах діяльності, формують внутрішньо групові норми та моделі поведінки.

Джерелами формування корпоративної культури виступають:

1) система особистих цінностей та індивідуально-своєрідних способів їх реалізації;

2) способи, форми і структура організації діяльності, які об'єктивно втілюють деякі цінності, в тому числі й особисті цінності керівників підприємства;

3) уявлення про оптимальну та допустиму моделі поведінки співробітника в колективі, які відображають систему стихійно сформованих внутрішньо групових цінностей. Залежно від характеру впливу організаційної культури на загальну результативність діяльності підприємства виділяють «позитивну» і «негативну» корпоративну культуру.

Позитивна – стимулює результативність діяльності підприємства (її ознаки: особистісно-орієнтована: інтегративна, стабільна) або його розвитку (особистісно-орієнтована: інтегративна; нестабільна).

Негативна – перешкоджає ефективному функціонуванню підприємства і його розвитку (її ознаки: функціонально-орієнтована; дезинтегративна; стабільна, або нестабільна).

Для формування корпоративної (організаційної) культури і виховання корпоративного духу організації необхідно створити відповідні умови, привити кожному з працівників організації єдину ідеологію, пробудити в них бажання прагнути їй слідувати.

Під організаційною ідеологією розуміють єдиний ідейний стрижень, навколо якого організується бізнес. Ядро ідеології – корпоративна концепція, яка включає в себе опис видіння, місії і цінностей організації, «піраміду» бренду, корпоративний кодекс. У неї також входять сукупність управлінських установок (стратегії, операційні плани, на-

кази, розпорядження, критерії оцінки, звітність за цими критеріями, плани заходів і т.д.). Концепція створює реалізованість ідеології, тобто перехід в поведінкові навички. Організаційна ідеологія – це дух компанії, тобто емоційний стан, що характеризує рівень залученості співробітників, їх відданість і відповідність їхньої поведінки корпоративним нормам, а також сприйняття бренду зовнішніми цільовими аудиторіями (наприклад, імідж компанії як роботодавця). У компанії з розвиненою ідеологією співробітники працюють не тільки за гроші, а й за ідею. Так як культура – поняття досить широке і складне і у різних дослідників свої певні підходи до вивчення корпоративної культури, то і для її опису було побудовано безліч моделей.

Таким чином, культура включає велику кількість елементів, рівнів, смислів. Загалом, поняття «культура» частіше використовується у вузькому сенсі слова: для позначення духовної культури, набору етичних норм, правил, а стосовно культури організації – для позначення системи традицій, звичаїв, легенд, міфів, героїв, норм, правил, що визначають поведінку працівників організації.

Виокремлюють: матеріальну культуру – фізичні об'єкти, створені людськими руками (їх називають артефакти – від лат. *artefactum* – штучно зроблене; у даному випадку – процес, що не властивий природі і виникає зазвичай в процесі її перетворення людиною). Артефакти, що створені людиною, несуть у собі певне символічне значення, виконують певну функцію і мають цінність для групи чи спільноти; нематеріальну, духовну культуру – норми, правила, зразки, еталони, закони, цінності, ритуали, символи, міфи, знання, ідеї, звичаї, традиції, мова та ін. Вони також є результатом діяльності людей, але створені не руками, а розумом і почуттями [3, с. 49].

Саме розгляд організацій як спільнот, що мають загальне розуміння своїх цілей, значення і місця, своїх цінностей і поведінки, призвело до виокремлення поняття «корпоративна культура».

Поняття «корпоративна культура» у сучасній науковій і методичній літературі набуло відносної конвенціональності та стійкості. Поряд із ним у науковому обігу перебувають синонімічні йому терміни і поняття (або ті, що доповнюють основні): «організаційна культура», «організаційний клімат», «управлінська культура», «виробнича культура», «культура трудових відносин», «ділова культура» тощо.

Термінологічний плюралізм відображає складність і специфічність організаційних явищ та процесів, принципову неможливість обмежитися лише теоретичними формулюваннями та кліше. У зв'язку з цим, наприклад, І.В. Грошев позиціонує феномен «організаційна культура» у контексті схожих (у деяких авторів ідентичних) теоретичних понять: «корпоративна культура» і «підприємницька культура» [1, с. 123]. Нам імпонує думка автора про те, що розбіжності у інтерпретації даних понять викликають суперечки швидше академічного характеру. На практиці ж порівняння організаційної, корпоративної та підприємницької культур веде до їх поєднання.

З огляду на тему нашого дослідження, ми не можемо однозначно сприйняти дане поєднання, проте цілком вірогідно, що культура організації, чітко виражена чи прихована, є фундаментом, який визначає прийняття управлінських концепцій стосовно організації, точніше під час впровадження того чи іншого управлінського впливу відбувається зштовхування з культурою організації, яка впливає на спосіб застосування будь-якої управлінської концепції.

У даному дослідженні ми розглядаємо поняття «культура» (лат. *cultura* – обробка) з позицій, що актуальні у межах дискурсу культурології, філософії та соціології, націлених на вивчення корпоративної культури. Так, культурологія акцентує увагу на артефактному боці поняття корпоративної культури – це сукупність штучних порядків і об'єктів, створених людьми на додаток до природних, завчених форм людської поведінки і діяльності, набутих знань, образів самопізнання і символічних позначень навколишнього світу

[4, с. 217]. У філософській трактовці підкреслюється творча сутність корпоративної культури, яка визначається як соціально-прогресивна творча діяльність людства у всіх сферах буття і свідомості, що спрямована на перетворення діяльності, на всебічний розвиток сутнісних сил людини.

Соціологічний підхід до корпоративної культури базується на розгляді її як штучного середовища існування і самореалізації, створеного людьми [2, с. 12-13]. Тобто, у межах соціологічного підходу обґрунтовується розуміння корпоративної культури як репрезентативної, тобто тієї, що генерує ідеї, значення та цінності, котрі дієві завдяки їх фактичному визнанню.

Отже, корпоративна культура є середовищем існування людей, бо немає жодного аспекту людського життя, якого б не торкалися чи на який би не впливала корпоративна культура. Це певним чином стосується особистих рис, способів самовираження, образу думки, шляхів вирішення проблем, функціонування економічних і адміністративних систем.

Таким чином, соціально-антропологічний аналіз корпоративної культури свідчить про те, що вона спирається на досвід організації корпоративного життя, притаманний професійним об'єднанням і гільдіям.

Список використаної літератури:

1. Грошев И.В. Гендерные особенности конфликтности на предприятиях и в организациях [Текст] / И.В. Грошев // Социологические исследования. 2007. – № 6. – С. 122–130.
2. Дьюн Дж. Демократия и образование [Текст] / Дж. Дьюн; [пер. с англ. Н. Турчанова] – М.: Педагогика–Пресс, 2000. – 384 с.
3. Колот А.М. Оплата праці на підприємстві: організація та удосконалення [Текст] / А.М. Колот. – К. : Праця, 2005. – 217с.
4. Флиер А.Я. Культурология для культурологов [Текст] / А.Я. Флиер. – М.: Академический проект, 2000. – 496с.

Давиденко Ірина Іванівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Особливості управління персоналом на державній службі

Сьогодні перед Україною постали важливі інституційні випробування щодо підвищення діяльності органів виконавчої влади задля розвитку ринкової економіки та покращення соціального захисту населення. Процеси реформування й модернізації в Україні державної служби обумовлюють необхідність удосконалення управління персоналом у сфері державної служби, впровадження нових форм, методів і технологій роботи з персоналом.

Сутність управління персоналом полягає у процесі впливу на працівників для реалізації цілей організації, які здійснюються шляхом застосування технології управління персоналом за допомогою спеціальних кадрових технологій.

Управління людськими ресурсами включає в себе усі функції, пов'язані з плануванням кар'єри, залученням, добром, соціалізацією, професійним розвитком, оцінюванням показників діяльності, оплатою праці, мотивацією, підтримкою робочих відносин з метою максимального використання людського потенціалу.

Головною метою сучасної системи управління персоналом державної служби є раціональне та ефективне використання кадрів державної служби, залучення, розвиток та вдосконалення кадрового потенціалу державних службовців.

Вирішення кадрових питань є актуальною проблемою державної служби, тому що для втілення будь-яких політичних чи економічних перетворень потрібні відповідні інститути, органи та підготовлені висококваліфіковані кадри.

Сьогодні основна увага має бути приділена вдосконаленню системи державної служби відповідно до вимог соціальної, політичної та економічної ситуації в Україні. Дана система повинна відповідати сучасним вимогам результативної роботи з кадрами з урахуванням міжнародних стандартів.

На даний час кадрові служби не відповідають новим вимогам кадрової політики. Їх діяльність часто обмежується в основному вирішенням питання прийняття та звільнення працівників, оформлення кадрової документації. В органах виконавчої влади відсутні відділи які б займались плануванням кар'єри службовця, розробкою системи підвищення кваліфікації державних службовців, проведенням аналізу роботи відділів та службовців даної установи. Структура кадрових служб, якісний склад та рівень оплати праці кадрових працівників не відповідає завданням реалізації активної кадрової політики. Слабка робота з кадрами – одна з головних причин неефективності системи управління органами виконавчої влади.

На сьогодні основними характерними ознаками управління персоналом в органах виконавчої влади України є:

- нестабільний склад управлінських кадрів;
- непрозорість діяльності органів державної влади в роботі з кадрами;
- недосконала система професійного навчання кадрів та недостатнє ресурсне забезпечення цього процесу;
- не престижність державної служби (низький рівень соціальної мотивації та соціального захисту державних службовців);
- відсутність цілісної системи кадрової роботи на рівні держави;
- немає належного громадського та державного контролю за діяльністю персоналу органів виконавчої влади, критеріїв та механізму об'єктивної оцінки їх роботи.

Напрямок вдосконалення системи роботи з кадрами на державній службі є:

– реорганізація кадрових служб (сучасне управління персоналом не відповідає поняттю роботи з кадрами. Потрібно створити такі кадрові служби, які, крім відомих класичних задач адміністрування кадрів, виконували б також основну стратегічну концепцію по керівництву організацією);

– створення банку даних про психологічні типи працівників (це дозволить належно визначити сумісність людей, а також допоможе формувати найбільш стійкі колективи з оптимальним соціально психологічним кліматом та високою працездатністю);

– розробка нового мотиваційного механізму (який поставить державного службовця перед необхідністю постійного оновлення своїх професійних знань, вмінь та навичок);

– встановлення чіткого та прозорого механізму зв'язку між рівнем кваліфікації, компетентністю, діловими якостями, освітою та службовим просуванням і рівнем заробітної плати.

Реалізація таких заходів управління персоналом на державній службі дозволить досягти основну мету – створенню в Україні дійсно стабільної, політично незалежної, професійної державної служби, яка спроможна ефективно та результативно формулювати політику щодо суспільного розвитку та надавати гарантовані державою послуги населенню.

Принципова, виважена і цілеспрямована кадрова політика повинна забезпечити подолання непрофесіоналізму і безвідповідальності державних службовців та докорінно покращити діяльність органів виконавчої влади. Особливу увагу слід приділити розвитку самоосвіти державних службовців, в тому числі і керівного складу.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Україна отримала інструмент для наближення державної служби до європейських принципів. Згідно з цими принципами в Україні була розроблена і затверджена Стратегія реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року, в основу якої покладені комплексні системні зміни законодавства та послідовні кроки в імпле-

ментації законодавства в процесі державного регулювання. Так, на її виконання прийнятий Закон України «Про державну службу», ефективна реалізація якого є найбільшим викликом на сьогоднішній момент. Серед першочергових кроків впровадження Закону, які, до речі, перекликаються із пріоритетами реформування державної служби та управління людськими ресурсами в державних органах згідно зі Стратегією реформування державного управління України на 2016 – 2020 роки: утворення структурних підрозділів з управління персоналом або введення посади спеціаліста з питань персоналу з метою розвитку сучасного управління людськими ресурсами; фінансова стабільність реформування системи оплати праці державних службовців з урахуванням макроекономічних показників; оптимізація чисельності працівників у системі органів державного управління; створення інтегрованої інформаційної системи управління людськими ресурсами на державній службі. Отже, від якості управління людськими ресурсами в державних органах значною мірою залежить успіх комплексних реформ у різних сферах державної політики. Тому утворення ефективних і дієвих служб управління персоналом у державних органах визначається як важливий крок на шляху формування дієвої системи державного управління як одного з основних чинників конкурентоспроможності країни.

Список використаної літератури:

1. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року №474-р // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 55. – Ст. 36.
2. Звіт про виконання у 2016 році Стратегії реформування державного управління на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс] / Пресс-служба Кабінету Міністрів України // Урядовий портал.
3. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII//Офіц. вісн. України. – 2016. – № 3.
4. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 р. № 227-р//Офіц. вісн. України. – 2015. – № 245.

Ромашин Богдан Олександрович,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Професійна етика державного службовця в системі публічного управління

Етика державного службовця оснований на усвідомленні функцій системи професійно-етичних цінностей, норм і принципів, які відбиваються у свідомості державних службовців, орієнтують і регулюють їх відносини, діяльність у сфері державної служби та механізмів підтримки професійно-етичної складової державної служби.

Етика державної служби є предметом дослідження в Україні цілої низки наук: психології, соціології, філософії, політології, педагогіки та ін.

Реформування системи публічної влади в Україні з позиції її демократизації обумовило потребу розроблення та впровадження нової кадрової політики у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. У цьому контексті морально-етичну проблематику в системі державної служби слід розглядати не тільки як засіб регуляції поведінки представників органів влади, а і як спосіб формування її авторитету й довіри до неї з боку громадян.

Вивчення професійної етики державних службовців і дослідження практики службової взаємодії та відносин показали, що творення професійної етики державних службовців потребує керованості. Таку вимогу зумовлює ряд інноваційних ідей.

По-перше, загальнолюдські цінності, такі як гідність людини, її права і свободи, рівноправність, справедливість, а також демократичні цінності, такі як прозорість, відкритість, підзвітність і підконтрольність влади, набули статусу базових суспільних цінностей.

По-друге, творення етики державних службовців, а також гуманізація суспільних відносин як її наслідок відбуваються тільки завдяки двом зустрічним процесам: демократичному реформуванню публічного управління на етичних засадах і розбудові на цих самих засадах громадянського суспільства.

По-третє, оскільки відповідальність за практичне втілення базових цінностей у суспільне життя як відповідальність за утвердження закону і справедливості, однакових для всіх покладається на органи влади та, насамперед, на її організаторів, то професійна державна служба є суспільною потребою в такій владі, яка б слугувала моральним взірцем для кожного члена суспільства [1, с. 63].

Загальні правила поведінки державних службовців в Україні є на сьогодні узагальненням стандартів поведінки та добросовісності державних службовців. Загальні правила поведінки встановлюють основні умови до етичної поведінки працівників органів державної влади, що обіймають посади, віднесені до відповідних категорій посад державних службовців відповідно до Закону України “Про державну службу”; для державних службовців, які працюють в апараті органів прокуратури, судів, дипломатичної, митної, податкової служб, Національного банку України, Служби безпеки, внутрішніх справ, управління Збройних Сил та інших військових формувань, відповідними органами можуть затверджуватись правила поведінки з урахуванням особливостей роботи в цих органах. Вони ґрунтуються на Конституції України та визначених законами України принципах державної служби, спрямовані на створення умов для підвищення авторитету державної служби та зміцнення репутації державних службовців, а також інформування громадян про поведінку, яку вони мають очікувати від державних службовців. Порушення цих правил державними службовцями є підставою для застосування до них дисциплінарних стягнень, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України, а також законами України “Про державну службу” та “Про боротьбу з корупцією.

В умовах сучасної України мораль відіграє своєрідну роль. Адже в моралі зафіксовані загальнолюдські цінності. Зростання ролі морально-етичних чинників у державному управлінні закономірне явище будь-якого цивілізованого суспільства. Сучасний стан державної служби наочно демонструє необхідність обговорення питань етики. Питання професіоналізму, етики й розроблення кодексу поведінки державних службовців визнано сферою, яка набуває дедалі більшого значення. Для того, щоб людина успішно виконувала свої професійні обов’язки, вона повинна бути не лише компетентною у вибраній діяльності, а й дотримуватись етикетних правил поведінки в різних формальних та неформальних ситуаціях. Для того, щоб етичні принципи, норми, правила та стандарти перетворились у реалії ділового життя, вони повинні бути залучені до процесу прийняття рішень на всіх рівнях управління, а також у практику усіх державних службовців.

Останнім часом професійна етика сприймається як суспільна необхідність, породжена специфікою професійної діяльності державних службовців. Естетичною формою вияву моральності професійної етики є етикет, який виступає своєрідною єдністю культури моральної свідомості та поведінки.

Публічний службовець є носієм професійної культури, тому рівень його професіоналізму визначають рівнем політичної зрілості, необхідним елементом якої є моральна культура. Під час виконання своїх службових обов’язків важливо знати і володіти навичками ділового спілкування, вміти зацікавити співрозмовника у спільній праці, і, коли це необхідно, продемонструвати свою зацікавленість у взаємодії.

Слід зазначити і той факт, що у діяльності кожного службовця часто виникають ситуації, коли він вимушений чинити згідно зі своїми моральними уявленнями про добро і зло, справедливість, честь, гідність, суспільну користь, причому тут єдиним суддею виступає його совість.

Здатність зробити правильний моральний вибір є показником цілісності його духовної культури, заснованої на

здобутті суспільного блага, усвідомленому виборі напрямку діяльності, почутті відповідальності перед власною совістю та перед громадською думкою за наслідки та результати своєї діяльності. Усе це складається в духовну культуру державного службовця, що виявляється через ставлення до людей, яким він служить.

Стратегічним напрямом розвитку публічної служби в Україні як складової частини державного управління на сучасному етапі є побудова нової системи владних відносин. Важливим чинником у розвитку і формуванні управлінської еліти в державі, її готовності до ефективної діяльності відіграє ступінь «етизації» управлінського апарату як складової професійно важливих якостей у контексті європейського аспекту.

Професійна етика публічного службовця вимагає свідомої і добровільної згоди на принцип самообмеження окремих громадянських прав і свобод. Це зумовлює потребу у внутрішньому і зовнішньому контролі за етикою поведінкою державних службовців з боку як самої влади, так і з боку громадянського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Монографія / М. І. Рудакевич. – Тернопіль: Вид-во АСТОН, 2007. – 400 с.

Ситник Оксана Юрївна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Дослідження питання моралі в умовах глобалізації

Термін «глобалізація» виникло в першу чергу, для характеристики процесів транснаціонального функціонування економіки та інформації, які зробили прозорими національно-державні кордони та забезпечили переваги тим, хто залучився до технологічно- інформаційної революції. Відомо, що ключовими факторами глобалізації є інформаційний, економічний та технологічний, проте не варто ігнорувати те, що глобалізація виступає як новий тип соціальної трансформації, як процес інтенсифікації соціальних відносин пов'язаний із ціннісними аспектами, з культурою, моральними та релігійними системами тощо.

Констатуючи неминучість глобалізаційних процесів у сучасному світі, вчені визнають, що глобалізація супроводжується ростом деяких негативних тенденцій розвитку людства, посиленням безпорядку, що теж має глобальну природу. Одна з актуальних проблем, що є наслідком глобалізаційних процесів – криза ідентичності, що знаходить прояв у невідповідності критеріїв самототожності та самоідентифікації новому порядку речей та стосується не лише окремої особистості, а й цілих народів. Культурні зміни безпосередньо пов'язані зі змінами ідентичності або/та опором цим змінам, що, за образним висловом Жана-Луї Амселля, актуалізує питання “війн ідентичностей” [1, с. 80].

Інституціоналізація нових підходів до постановки та вирішення питання про мораль в умовах глобалізації все частіше повертає дослідників до проблеми абсолютної моралі, яка в новітньому звучанні представлена насамперед спро-

бами формулювання ідеї універсальної (глобальної) моралі як такого духовного феномену, що покликаний в умовах сучасного світу забезпечити мінімальний базовий консенсус між людьми, які мешкають в різних країнах, з питання цінностей і норм. В царині релігії такі прагнення пов'язані насамперед зі становленням релігійного екуменізму. Ще в 1993 році Парламент релігій світу прийняв так звану «Декларацію про глобальну етику», основний принцип якої – вимога ставитися «до будь-якої людської істоти по людськи», що конкретизується в таких базисних положеннях: ненасильство та повага до життя; солідарність і справедливий економічний порядок; терпимість і правдивість; рівні права та співробітництво чоловіків і жінок тощо [2, с. 16].

Критика, що спрямовується проти ідеї абсолютної моралі, найчастіше зосереджується, як зазначає А. А. Гусейнов, на трьох основних аспектах. По-перше, йдеться про неможливість формулювання такої моралі насамперед тим, що вона передбачає наявність абсолютного суб'єкта, і якщо навіть можна припустити існування безумовного закону, то виникає цілком закономірне питання, хто може сказати, у чому полягає його сутність і хто в такому випадку може обґрунтовано пред'явити його до виконання. По-друге, абсолютна мораль, як і будь-що абсолютне, не маючи можливості втілитися у конкретних адекватних вчинках, приречена на те, щоб залишитися у «світі думок», оскільки вчинок завжди є вчинком конкретного суб'єкта в конкретних обставинах, маючи при цьому відносно унікальний характер. Дійсно моральна особистість не обмежується лише бажанням бути моральною, вона виявляє себе такою; для неї недостатньо знати, що існує її обов'язок як такий, перед людством, їй потрібно визначити його сутність за конкретних обставин перед конкретними людьми. Й нарешті, оскільки абсолютна мораль не має адекватних форм прояву, то будь-які реальні форми її «матеріалізації» завжди виявляються неадекватними [3, с. 4-5].

У той же час дуже важко не погодитись із деякими дослідниками, які розглядають абсолютну мораль як вчасне

нагадування про нашу приналежність до роду людського, як засіб виживання та збереження цивілізації, актуалізуючи й наукові студії проблем, пов'язаних із пошуками об'єднувальної сучасне людство ідеї. Насамперед постає питання про життєспроможність універсальних моральних цінностей, про готовність і ймовірність їх інтеріоризації в умовах різних культурно-конфесійних соціальних утворень.

Ідея абсолютної моралі може за певних умов розглядатися як ефективний спосіб боротьби за виживання сучасної цивілізації, проте слід пам'ятати, що переважаючий акцент на спільності та універсальності може «закрити» собою морально суттєві відмінності, а зосередження на нормативних правилах призводить до ігнорування або недооцінки конкретних етичних мотивацій. Як наслідок цього, замість зменшення протиріч та пом'якшення конфліктів, людство може прийти до посилення протистоянь. Моральний універсалізм по суті зневажає конкретними ситуаційними відмінностями моралі, ігноруючи проблеми мотивації та мотиваційних ресурсів, значною мірою обумовлених економічними та соціокультурними особливостями конкретних суспільств та окремих соціальних спільнот. По суті це зближує позиції прихильників універсальної моралі з їхніми опонентами, зокрема, з тими дослідниками, що відстоюють ідеї партикулярної моралі, індивідуалізації морального життя та занепаду моралі в сучасному світі.

Окрім представників постмодерністських теорій, до табору противників ідеї універсальної моралі належать й прихильники феміністської парадигми. Серед них найчастіше згадують К. Гілліган, яка, не маючи за мету критику ідеї абсолютної моралі як такої, наполягала на існуванні суттєвих відмінностей між моральними установками та поведінкою чоловіків і жінок, тим самим фактично відстоюючи право на існування різних форм моралі партикулярної. На думку дослідниці, моральний поступ жінок відбувається на основі інших принципів, ніж чоловіків. У чоловічій свідомості світ існує як сукупність підпорядкованих зв'язків, ієрархії

відносин, тому проблема захисту прав особистості вирішується чоловіками на основі моралі справедливості, яка тлумачиться ними мовою права, невтручання, законності. Для жінок моральною проблемою є збереження взаємовідносин, розширення й зміцнення взаємозалежності через включення якомога більшої кількості людей до сфери своєї турботи. Тому К. Гілліган вважала, що існують два типи морального міркування й оцінок вчинків: перший спирається на поняття абстрактної справедливості, другий – на людські відносини та турботу про ближнього [4].

Частиною проблеми етики і моралі є обмеження задоволення власної зацікавленості в поведінці для нормального існування суспільства. Інколи, діючи таким чином, щоб відповідати правильній етиці, суспільні правила етики можуть вступити в конфлікт з особистими інтересами. Але, загалом, дотримання моральних принципів повинно давати змогу полегшити задоволеність життям.

Отже, в дослідженні питання моралі з плином часу відбуваються зміни в поглядах. Загалом так стається через перегляд та зміну аргументів у філософських суперечках різних дослідників на вищезазначені проблеми, зокрема, можливості застосування у практиці нормативних теорій етики.

Список використаної літератури:

1. Амселль Ж.-Л. Глобализация: большой дележ или плохое упорядочение? // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2002. – Т. 2. – № 3. – С. 79-95.
2. Даллмар Ф. Глобальная этика: преодоление дихотомии «универсализм» – «партикуляризм» // Вопросы философии. – 2003. – № 3. – С. 13-29.
3. Гусейнов А. А. Об идее абсолютной морали // Вопросы философии. – 2003. – № 3. – С. 3-12.
4. Гиллиган К. Иным голосом (Фрагмент книги) / Этическая мысль: научно-публицистические чтения – 1991 / Общ. ред. А. А. Гусейнова. – М.: Республика, 1992. – С. 352-371.
5. Ніколаєвська А. М. Гендерні особливості індивідуальної моралі / Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Х.: Видавничий центр ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. – С. 401-404.

6. Ніколаєвська А. М. Реалії моральної повсякденності в оцінках пострадянського студентства // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”. – 2008. – № 795. – С. 166-172.

Гнітько Інеса Валеріївна,

магістр публічного управління та адміністрування, кандидат фармацевтичних наук

Щодо сутності публічної політики у сфері професійного здоров'я державних службовців

Відповідно до Закону України «Про державну службу» державна служба трактується як «публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави» [1]. Саме тому забезпечення здоров'я державних службовців має стати, на нашу думку, однією з важливих функцій держави. На практиці цей постулат має реалізуватися, насамперед, шляхом не лише відповідного їх виховання щодо особистісного ставлення до розуміння і збереження свого професійного здоров'я в процесі виконання посадових обов'язків, а й, і це головне, забезпечення комфортних умов професійної діяльності.

Кадровий потенціал державної служби в значній мірі зумовлює рівень та перспективи економічного, соціального, духовного розвитку суспільства.

При цьому необхідно наголосити на суттєвих змінах в характері професійної діяльності державних службовців. Вони полягають у зменшенні, на перший погляд, фізичних навантажень і покращенні умов праці та одночасному збільшенні нервово-емоційної напруги в процесі щоденного виконання посадових обов'язків на державній службі.

Причиною такого стану є, на нашу думку, недостатнє використання цілей гуманізації праці, багато положень якої лише номінально декларуються [2].

Вивчення проблематики професійного здоров'я державних службовців та його зв'язків з умовами праці набуває особливої гостроти у теперішній час не тільки тому, що з'явилися новітні технології, а й тому, що суттєво змінився характер їх професійної діяльності та виконання професійних обов'язків.

В Україні, як і в цілому світі, відбулась нова технічна революція, основу якої створювали комп'ютерні технології, з'явилися різноманітні, шкідливі для здоров'я, фактори, а саме: види міжособистісних енергій; інформаційні, емоційно-психологічні навантаження; емоційне вигорання; професійна втома; босинг; мобінг; тощо. Усі вони потребують детального врахування у контексті формування публічної політики щодо забезпечення професійного здоров'я державних службовців[3].

Як свідчить проведений аналіз, у демократичних країнах врахування значимості державних службовців в умовах сучасного ускладнення виконуваних ними державницьких завдань стимулювало інвестиції у збереження та зміцнення їх професійного здоров'я. Поясненням таких інвестицій є офіційне усвідомлення простої, на перший погляд, аксіоми про те, що такі інвестиції є найвигіднішими, оскільки вони створюють умови для стійкого розвитку, держави, країни та суспільства[4].

Саме тому ми вважаємо, що професійне здоров'я чиновників доцільно вважати однією з найважливіших умов успішного функціонування вітчизняної державної служби. Причому саме професійне здоров'я має стати не лише одним з основних показників якості їх професійного життя, а й важливою умовою ефективності їх професійної діяльності зокрема та вітчизняної державної служби в цілому. Це особливо важливо, оскільки вона поєднує в собі не тільки високу продуктивність і якість професійної діяльності, а й їх співвідношення із затраченими державними службовцями зусиллями [5].

Виходячи з того факту, що у Законі України лише в одній ст. 55 йдеться про створення належних умов для виконання посадових обов'язків державними службовцями, а проблеми їх робочого часу, часу відпочинку і відпустки висвітлено лише у чотирьох статтях (ст. 56-60) розділу VII [1], ми вважаємо, що публічна політика у сфері їх професійного здоров'я має обов'язково враховувати таку складову, як «здоров'я державного службовця», структуру якого ми схематично зобразили на рис. 1. Її обов'язковість пояснюється тим, що здоров'я державного службовця доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних компонентів, що відповідають за забезпечення і збереження гармонійного збалансування його соціального, духовного, психічного та фізичного здоров'я у умовах постійного впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Рис. 1. Структура здоров'я державного службовця

Крім цього, формування публічної політики у сфері професійного здоров'я державних службовців неможливе без врахування того факту, що в сучасних умовах таке здоров'я набуває значимості не лише суб'єктивної самоцінності, а й економічного механізму підвищення результативності та якості не лише їх професійної діяльності, а й ефективності функціонування не лише державної служби, а й Української держави в цілому.

Список використаної літератури:

1. Про державну службу: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016. – № 4. – Ст.43 Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

2. Засекіна Л. В. Дослідження професійно-творчого мислення особистості / Засекіна Л. В. // Збірник наукових праць Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Серія: Філософія, соціологія, психологія. – 2000. – Вип. 4, Ч. 2. – С. 79-85.

3. Кундиев Ю. Профессиональное здоровье в Украине [Электронный ресурс] / Ю. Кундиев, А. Нагорная, В. Черняк // Охрана труда. – 2007. – № 11. –Режим доступа: <http://www.ohoronapraci.kiev.ua/archive/2007/11/professionalnoe-zdorove-v-ukraine>.

4. Ложкін Г. В. Психологія маргіналізму в професійній кар'єрі / Ложкін Г. В., Волянчук Н. Ю. // Професійна психологія: реалії та перспективи розвитку : зб. матеріалів конференції / за заг. ред. Ж. П. Вірної. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – С. 82-90.

5. Махєенко О. І. Валеологія: основи індивідуального здоров'я людини: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Махєенко О. І. – Суми : Університетська книга, 2009. – 400 с.

Сугоняко Дмитро Сергійович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Національні моделі державної політики боротьби з наркоманією та наркобізнесом в умовах глобалізації

Наркоманія – це група захворювань, що розвиваються внаслідок немедичного вживання наркотичних засобів і психотропних речовин. Вона характеризується наявністю ознак психічної та фізичної залежності. Середня тривалість життя наркомана не перевищує 35 років. За даними експертів ВООЗ, 95% ВІЛ-інфікованих становлять наркомани [1, с. 588].

Традиційно наркоманію визначають як захворювання, що виникає в результаті вживання наркотичних засобів і психотропних речовин, що викликають у малих дозах ейфорію, а у великих – одурманювання, наркотичний сон. Як правило, підкреслюється, що наркоманія характеризується нездоланим тяжінням до прийому наркотиків, тенденцією до збільшення вживання доз, формуванням психічної (психологічної) та фізичної залежності від наркотику. До цього ж, наркоманія – це підстава для деформації особистості та викривлення її соціальної поведінки, зміни поведінки людини на девіантну, що відхиляється від побутуючих у суспільстві моральних і правових норм.

Людина, яка стала на шлях наркомана, розтрачує власні людські якості, стає психічно неурівноваженою, слабовольною, втрачає друзів, сім'ю, не може здобути професію, або забуває ту, якою раніше володіла, залишається без роботи. Вона невідворотно потрапляє в поле зору злочинних елементів і часто густо під психологічний тиск кримінального середовища, стає злочинцем, завдає шкоди собі й оточуючим.

Так, доведено, що наркомани небезпечні для оточуючих через багато причин. Один наркоман “заражає” (залучає до наркозалежності) від 10 до 15 й більше людей на рік. Більшість наркоманів є хворими на гепатит, СНІД і інші невиліковні хвороби. У 1999 році було здійснено більше 90 тис. злочинів, пов'язаних із наркотиками; при цьому кількість тяжких злочинів зросла на 40%. Із кожних десяти майнових злочинів шість здійснювалися наркоманами [2, с. 1253].

За даними Інтерполу, річний дохід наркомафії становить приблизно 500 млрд. дол., що дорівнює сумі валового національного продукту більш, як половини країн-членів ООН (Доповідь Ради з зовнішньої та оборонної політики, 1998). Досягнення цілей здійснюється будь-якими засобами, аж до насильницького повалення режимів, що намагаються чинити спротив незаконному обігу наркотиків, а також фізичного знищення всіх непокірних навіть у своїх лавах [4].

Національні моделі боротьби з наркоманією та наркобізнесом умовно можна звести в три групи:

– група країн жорсткої політики. Протидія наркотизму здійснюється дуже жорстко, аж до смертної кари, а законодавство щодо виробників наркотиків максимально суворе (Малайзія, Іран, Пакистан, Таїланд, Китай, Сингапур);

– група країн жорсткого контролю за всіма видами наркотиків без застосування крайніх заходів. У Великобританії та Франції наркоманів у судовому порядку відправляють на примусове лікування. Перед прийняттям остаточного рішення суди ставлять наркомана перед дилемою: або тюрма, або лікування. Законодавство має виражену тенденцію в бік зростання покарання;

– ліберальна група країн, де частково легалізовані “легкі” наркотики, перш за все марихуана та гашиш (Швейцарія, Іспанія, Нідерланди). Так, у Іспанії за останнє десятиліття кількість лише зареєстрованих наркоманів зросло з 200 тис. до 1,6 млн. осіб (як і в Швейцарії). Щодо Нідерландів, то в рамках формування “Європи без кордонів” вона стверджує власне становище й репутацію як центру поширення наркотичних засобів [3].

Лікування від наркозалежності не дає помітного ефекту. Процент рецидиву серед пацієнтів дуже високий. У зв’язку з цим увагу акцентують на профілактиці.

Організація заходів із профілактики наркоманії будеться на основі цільових програм. Цілі такої роботи – створення в молодіжному середовищі ситуації, що перешкоджає зловживанню наркотиками та знижує шкоду від їх використання.

У процесі виховання звертається увага на наступне: по-перше, важливо виховувати вміння зважувати власні рішення, бачити наслідки власних вчинків, звичку думати, а головне – бажання діяти всупереч своїм пристрастям, якщо вони заважають подальшому розвитку. По-друге, необхідне вміння сказати “ні” в ситуаціях, що суперечать особистим інтересам, тобто кожний конкретний вибір на користь сво-

боди робить наступну перемогу легшою. Людина з молодих років повинна зрозуміти, що становить собою рівноправну, самоцінну, автономну величину, яка ні в якому разі не повинна розглядатися як засіб для досягнення чужих їй цілей. По-третє, необхідна орієнтація на творчість, вільну працю й визнання вільною особистістю кожної людини. Надмірна опіка так само шкідлива для особистості, яка формується, як і відмова від виховання. Потрібно, щоб із дитинства людина звикла самостійно досягати поставлених цілей і отримувала задоволення не лише від результату, а й від процесу своєї діяльності. Форма існування споживача відрізняється від форми існування справжньої людини, в першу чергу, активністю. Бути активним – означає дати проявитися своїм здібностям, таланту, всьому спектру людської обдарованості, яким наділена кожна людина.

Список використаної літератури:

1. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь. М.; СПб.; Нью-Йорк: ИЦ “ЕЛИМА”, ИД “Питер”, 2006. С. 588.
2. Загидуллин РИ. Историко-философский анализ понятий “наркотик”, “наркомания”, “наркотизм” / РИ. Загидуллин // Вестник Башкирского университета. Вып. № 4. Т. 15. 2010. С. 1253 – 1256.
3. Наркомания в России: угроза нации [Электронный ресурс]. URL: <http://www.wikidocs.ru/preview/6897/3>
4. Социально-педагогическая профилактика наркомании в школьной среде во Франции [Электронный ресурс]. URL: <http://nauka-pedagogica.com/pedagogica-13-00-01/dissertaciya-sotsialno-pedagogicheskaya-profilaktika-narkomanii-v-shkolnoy-srede-vo-frantsii>

Сінько Андрій Віталійович,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Сутність муніципальної служби та муніципального управління

Аналізуючи процеси становлення місцевих органів влади як інститутів демократичної політичної системи, потрібно розуміти кожен подій як рух, що складається власне з події та її наслідків. Ми живемо в умовах, коли люди та суспільство ніби обплутані численними й суперечливими наслідками подій. Звідси випливає один важливий імператив: щоб правильно проаналізувати інститути політичної системи, потрібно добре знати історію нації, державної організації – об’єкта аналізу, її історичних регіонів, рішень, що їх приймали в минулому, законів держави, специфіку культури та всього національного буття.

У сучасних політичних процесах можливості для дієвого функціонування та здійснення своїх функцій міськими радами обмежує відсутність розподілу повноважень між місцевими органами влади та органами державної влади на місцях. Ця проблема знімається з використанням принципу субсидіарності [8, с.76].

Демократизація політичних процесів у більшості європейських країн, які поділяли тенденції децентралізації та формування нових інституційних форм представництва інтересів у місцевих громадах, зумовила сплеск наукового інтересу до інститутів та процесів у реалізації місцевої політики. Ця проблематика залишається популярною серед зарубіжних вчених і досі.

Теоретичні дослідження локальної демократії започатковано у ХХ ст. Окремі дослідники розглядають локальний рівень як сферу, де можуть втілюватися певні демократичні

принципи поведінки суб’єктів політики, оскільки саме тут можлива безпосередня участь громадян при одночасному виборі ними локальних керівників. Д. Бернс, Л. Пратчет вважали місцеву демократію системою управління, де громадяни безпосередньо беруть участь у прийнятті місцевих рішень і мають можливість контролювати діяльність органів місцевого самоврядування. Якщо місцеві органи влади не контролюються територіальними громадами, то ці інституції зазвичай не завжди репрезентують інтереси всього населення. Режим урядування буде дієвим, якщо громадяни зможуть впливати на формування локальних політичних процесів. На думку вітчизняної дослідниці М. Лендвел, інститути місцевої демократії можуть стимулювати участь громадян, підтримуючи демократію в загальнонаціональному масштабі, та запобігти становленню авторитаризму [10, с. 393].

Д. Бернс розглядає локальну демократію як систему здійснення влади на локальному рівні, за якої громадяни мають право та засоби для контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування й безпосередньо беруть участь в ухваленні рішень. Він уважав, що місцеві представницькі органи не представляють усього суспільства, а тому громадяни мають активно визначати локальну політику – тоді місцева влада буде більш ефективною й більш демократичною [8, с. 963].

Проблематику локальних політичних інститутів і відносин через призму функціонування публічної влади активно досліджують українські вчені. Теоретичні аспекти специфіки демократизації політичного процесу, застосування принципу субсидіарності стають предметом наукового аналізу.

На думку вітчизняних дослідників О. Євтушенко [38], О. Їжака [9] принцип субсидіарності реалізовує оптимальну формулу для поділу владних повноважень між різними управлінськими рівнями.

Місцеве самоврядування розглядається в різних розуміннях і визначається в різних сенсах: в соціально-філософському – як вид соціальної самоорганізації; в політико-

правовому – як форма народовладдя та спосіб вирішення громадянами питань місцевого значення; з функціональної точки зору – як професійна діяльність з управління. Водночас, місцеве самоврядування – це основоположний принцип здійснення влади, який у поєднанні з принципом її поділу, визначає систему управління демократичної правової держави. Самоврядування є способом організації та формою реалізації влади населенням як безпосередньо, так і через обрані ним органи та посадових осіб. Виходячи з цього, місцеве самоврядування є способом організації влади та розмаїтістю форм діяльності громадян, які спільно проживають на відповідній території, для самостійного та під власну відповідальність вирішення проблем і питань місцевого значення, керуючи справами місцевого господарства відповідно до права, що визнається та гарантується державою.

Місцеве самоврядування – право та здатність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суспільними справами, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [5,6,7].

Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права та можуть мати підзвітні їм виконавчі органи.

Формами місцевого самоврядування також є збори громадян, референдуми або інші форми прямої участі громадян, якщо це передбачається чинним законодавством.

Основоположні принципи викладені у Європейській Хартії місцевого самоврядування, що була схвалена Комітетом Міністрів країн Ради Європи у 1985 році.

Місцеве самоврядування в його сучасному розумінні стало формуватися наприкінці XVIII-XIX століть. В цей час виникли перші теорії самоврядування, а також державне законодавство, що регулювало муніципальну діяльність (Британія, Франція, Прусія та інші країни). Найбільш широкое законодавче закріплення прав місцевого самоврядування відбулося в бельгійській конституції 1831 року, що

слугувало поширенню ідей місцевого самоврядування в європейських країнах [11].

За останні 200 років місцеве самоврядування розвинулося в усьому світі. У європейських державах, США, Японії, Австралії, Туреччині та багатьох інших країнах воно стало законодавчо закріплене, відображаючи величезний досвід громадян із вирішення місцевих проблем, залучення їх до муніципального управління. Прийнято Європейську Хартію місцевого самоврядування. Для взаємодії з регіональною та місцевою владами європейських країн у Раді Європи створено спеціальну структуру – Конгрес місцевих і регіональних влад із двома палатами (регіональною та місцевою). Детально опрацьовано всі механізми та процедури самоврядування, склалися стійкі традиції, налагоджено взаємодію з органами державної влади, сформувалася муніципальна наука, а також система підготовки муніципальних кадрів.

Слід зазначити, що найстаршим зі світових об'єднань органів місцевого самоврядування, які діють на міжнародній арені з 1913 року, є Міжнародний Союз місцевих влад, який засновано у бельгійському місті Генті за участю міст царської Росії. Він займався питаннями розвитку та ведення місцевого господарства, місцевої демократії, а також управління [11, с. 56]. Головними його завданнями є: піднесення організаційного та функціонального рівня місцевих влад і їх служб; підвищення добробуту громадян за допомогою більш ефективного місцевого управління; розширення участі громадян в місцевому самоуправлінні.

Правова автономія органу місцевого самоврядування полягає в тому, що він має власні повноваження, визначені законом, а також має право на судовий захист для забезпечення своїх повноважень і дотримання конституційних принципів самоврядності. Ці повноваження мають бути виключними та повними, тобто такими, які б не належали одночасно іншим органам. У межах своїх повноважень орган місцевого самоврядування має повну свободу для здійснення ініціатив. Для реалізації делегованих повноважень,

орган місцевого самоврядування наділяється свободою їх здійснення у місцевих умовах[2, с. 44].

Організаційна автономія полягає в тому, що орган місцевого самоврядування повинен мати можливість самостійно визначати свою власну внутрішню структуру, яка б відповідала місцевим потребам і одночасно забезпечувала ефективне управління. Органи місцевого самоврядування ієрархічно не підпорядковані іншим суб'єктам влади і будь-який адміністративний контроль за їх діями можливий лише для забезпечення законності та конституційних принципів місцевого самоврядування. Фінансова автономія місцевого самоврядування полягає у праві його інституцій володіти та розпоряджатися власними коштами, достатніми для здійснення їх функцій та повноважень. Формування та використання місцевих фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування, здійснюються ними самостійно.

Наприклад, у Російській Федерації фінансові ресурси територіального громадського самоврядування (ТГС) можуть становити майно, що передане йому в управління, добровільні внески та пожертви юридичних і фізичних осіб, а також ресурси місцевого бюджету, що передані органу місцевого самоврядування для здійснення окремих муніципальних повноважень на підставі договору між органами територіального громадського самоврядування та органами місцевого самоврядування, доходи від власної господарської діяльності. У власності територіальних органів громадського самоврядування можуть перебувати кооперовані грошові ресурси фізичних і юридичних осіб, інші ресурси, що одержані із законних джерел, зведені на ці кошти споруди: дитячі дворові, спортивні майданчики, житлові, нежитлові та новостворені виробничі приміщення, транспорт, обладнання, інвентар та інше майно [3, с. 72].

Науковий потенціал ідеї самоврядування полягає в сукупності теоретичних конструкцій, базових юридичних по-

нять і категорій, що сприяють оформленню відповідних теорій місцевого самоврядування.

Ідейне джерело місцевого самоврядування становить учення про природне право, яке з античних часів є найважливішою філософсько-ідеологічною течією. Суть теорії природного права має вираження в уявленнях про справедливість, що втілюється в загальнолюдських принципах свободи та рівності.

Визнання категорій справедливості, свободи та рівності національними законодавствами різних країн, а також нормами міжнародного права дозволило легалізувати загальне виборче право, можливості громадян брати участь в управлінні місцевими справами. Саме з виборчими реформами пов'язана трансформація місцевої влади у XVIII – XIX століттях у країнах Західної Європи. Якщо первісно ідея місцевого самоврядування мала на меті розвинути у громадян відчуття належності до однієї спільноти, то з часом вона стала застосовуватися у зв'язку з громадськими та політичними правами і свободами людини [4, с. 21].

Безпосередньо теорія місцевого самоврядування концентрувалася навколо формування правової належності громади до держави. Наука про самоврядування починається від спроби розв'язати проблему: "Чи має громада окрему, відмінну від держави владу? Чи є вона незалежною від держави публічно-правовою корпорацією, чи міцно включена в державний організм і виконує лише функції органу держави?". Перша з відомих загальноновизнаних теорій організації місцевої влади (теорія природних прав вільної громади) виникла на початку XIX століття як реакція на чиновницьке управління з усіма його негативними наслідками. При цьому, увага теоретиків філософії держави та права перемістилася від конституційної монархії до представницької демократії як більш прогресивного втілення ідей правової держави. Водночас, у політичній і філософсько-правовій думці відбулися суттєві зміни поглядів на проблеми демократії та суспільної свободи.

Список використаної літератури:

1. Боулдинг К.Э. Экономическая наука и социальные системы // Панорама экономической мысли конца XX столетия / Под ред. Д. Гринэуэя, М. Блини, И. Стюарта: В 2-х т.т., Т. I, СПб. – 2002. – С. 907.
2. Василенко И.А. Государственное и муниципальное управление : учебник / И. А. Василенко. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2010. – 415 с.
3. Васильев В.П. Государственное управление : учебное пособие / В.П. Васильев., Н.Г. Деханова, Ю.А. Холоденко. – М.: Дело и Сервис, 2009. – 320 с.
4. Граждан В.Д. Государственная гражданская служба : учебник / В.Д. Граждан. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2011. – 620 с.
5. Державне управління та державна служба: Словник-довідник / Уклад. О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 480 с.
6. Шарий В.І. Системи місцевого самоврядування зарубіжних країн : навч. посіб. / В.І.Шарий. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А. – 2011. – 270 с.
7. Шарий В.І. Характеристика світових тенденцій розвитку місцевого самоврядування / В.І. Шарий // Публічне адміністрування : теорія та практика : Електронне наукове фахове видання Дніпропетровського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. – Вип. 10-2012. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/>
8. Jeremy Leaman. The Political Economy of Germany under Chancellors Kohl and Schröder: Decline of the German Model? Berghahn Books, 2009. – 226 s.
9. Лендьел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : монографія / М. Лендьел. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.
10. Burns D. Can Local Democracy Survive Governance ? / D.Burns // Urban Studies. – 2000. –V. 37, № 5/6. – P. 963–973.
11. Jeremy Leaman. The Political Economy of Germany under Chancellors Kohl and Schröder: Decline of the German Model? Berghahn Books, 2009. – 226 s.

Мусієць Катерина Сергіївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Теоретичні засади служби в органах місцевого самоврядування України

Серед видів публічної служби велике місце займає служба в органах місцевого самоврядування, адже вона спрямовує свою діяльність на вирішення місцевих проблем управління.

Для того щоб розкрити правову природу теоретичного значення служби в органах місцевого самоврядування, потрібно для початку визначення самого поняття «служба».

Служба – це дія за значенням служити; служити – виконувати які-небудь обов'язки по відношенню до кого-небудь, працювати, трудитися в ім'я кого-небудь, на користь кого-або чого-небудь [1].

При визначенні поняття служба в органах місцевого самоврядування слід виходити з наступних основних ознак цього явища:

1. Служба в органах місцевого самоврядування здійснюється на основі Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів.

2. Зміст служби в органах місцевого самоврядування полягає в практичному виконанні завдань і функцій, передбачених законом;

3. Джерелом формування фонду оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування є місцевий бюджет.

Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування визначається Конституцією України [2], законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], «Про статус депутатів місцевих рад» [4], а також Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [5] та іншими актами законодавства України.

Конституція України, зокрема стаття 38 передбачає, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування [2].

Правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації права на службу в органах місцевого самоврядування визначаються законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 2001 р.

Відповідно до Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 2001 року, служба в органах місцевого самоврядування – це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які обіймають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Посади в органах місцевого самоврядування класифікуються таким чином:

– виборні посади, на які особи обираються територіальною громадою;

– виборні посади, на які особи обираються чи затверджуються радою;

– посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України [5].

Існує цілий ряд принципів, які є основоположними для існування та функціонування такого поняття як «служба в органах місцевого самоврядування», а саме: 1) служіння територіальній громаді; 2) поєднання місцевих і державних інтересів; 3) верховенство права, демократизму і законності; 4) гуманізм і соціальна справедливість; 5) гласність; 6) пріоритет прав та свобод людини і громадянина; 7) рівні можливості доступу до служби в органах місцевого самоврядування з урахуванням їх ділових

якостей та професійної підготовки; 8) професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі; 9) підконтрольність, підзвітність, персональна відповідальність за порушення дисципліни і неналежне виконання службових обов'язків; 10) дотримання прав місцевого самоврядування; 11) правова і соціальна захищеність посадових осіб місцевого самоврядування; 12) захист інтересів відповідної територіальної громади; 13) фінансове та матеріально-технічне забезпечення служби за рахунок коштів місцевого бюджету; 14) самостійність кадрової політики в територіальній громаді [6].

Акумулюючи наведені концептуальні позиції, можна зробити певні узагальнення щодо розуміння правової природи служби в органах місцевого самоврядування:

1) служба в органах місцевого самоврядування – це діяльність насамперед муніципального владно-управлінського характеру; 2) служба в органах місцевого самоврядування – це галузь суспільного розподілу праці; 3) служба в органах місцевого самоврядування – це різновид інтелектуальної праці; 4) служба в органах місцевого самоврядування – це інститут обслуговування інтересів територіальних громад; 5) служба в органах місцевого самоврядування – це діяльність, змістом якої є вплив на людей; 6) служба в органах місцевого самоврядування – це різновид професійної діяльності; 7) служба в органах місцевого самоврядування – це діяльність щодо реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування; 8) служба в органах місцевого самоврядування – це процес функціонування спеціально створеного інституту – органів місцевого самоврядування; 9) служба в органах місцевого самоврядування – це практична реалізація компетенції органів місцевого самоврядування; 10) служба в органах місцевого самоврядування – це діяльність, що оплачується з коштів місцевого бюджету [7].

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що служба в органах місцевого самоврядування є досить важливою та невід'ємною частиною управління та задоволення потреб населення певної територіальної громади.

Список використаної літератури:

1. Служба // Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) : Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 30 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254/к/96-вр>.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
4. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002, – № 40 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
5. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від № 2493 – III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 33 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
6. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України: Академічний курс. Том 1. Загальна частина / Рсд. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. – Видавництво «Юридична думка». – 2004. – 584 с.
7. Теоретичні засади служби в органах місцевого самоврядування в Україні / Г. В. Падалко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 1(5) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12phvsvu.pdf>.

Мальцева Ольга Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Гендерний вимір глобалізаційних процесів в Україні

Дослідження місця і ролі України в глобалізаційних умовах сучасності визначається особливою актуальністю, оскільки, по-перше, на нинішньому етапі глобалізаційного розви-

тку світової цивілізації різні країни світу, в тій чи іншій мірі, переживають процеси трансформації всіх сфер людського життя; по-друге, на початку XXI століття Україна зіткнулася з низкою економічних, політичних, соціальних, культурних проблем; по-третє, визначальним напрямом глобалізаційних зрушень є всеохоплююча інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція, які створюють об'єктивні передумови як для об'єднання людства, так і для його роз'єднання.

Дослідження глобалізаційних процесів не є новими для українського наукового дискурсу, адже ті виклики, які ставить глобалізація перед сучасним світом є водночас її викликами для України. Тому не дивно, що спроби зрозуміти сутність феномену глобалізації роблять дослідники в різних галузях наукового знання. Однак, питання гендерного виміру глобалізаційних процесів у цьому контексті сміливо можна віднести до переліку тих, інтерес до яких виявляє вкрай вузьке коло українських науковців.

Розширення можливостей жінок (women's empowerment) в умовах глобалізації, представлено дослідженнями Гіти Сен, Соні Корреа, Джоан Акер, Кеті Фергюсон, Монік Міронеско. Чільне місце у вивченні гендерного виміру глобалізаційних процесів також займають питання економічної експлуатації жінок та фемінізації бідності, сутність яких розкрита у працях Єлени Баллаєвої, Ріти С. Галлін, В. Спайка Петерсона.

Міжнародні інституції розглядають гендерне питання як одне з пріоритетів розвитку людства, що й відбивається у їх стратегіях. На сучасному етапі розвиток, стабільність і мирне співіснування ставляться у залежність від вирішення питання рівності між чоловіками та жінками. Міжнародні організації зосереджені на гендерній рівності не лише з точки зору соціальної справедливості, а також розглядають рівність як ресурс соціально-економічного розвитку. Таким чином, інституціоналізація гендерної рівності набирає обертів.

Глобалізація гендерних відносин – це процес експорту західних моделей гендерних відносин та стратегій досягнення гендерної рівності у країни, що розвиваються, однак, в силу

ряду локальних (культурних, релігійних, політичних, економічних) особливостей не хочуть приймати деякі запропоновані норми та форми. [1, с.37].

Сутність глобалізаційних процесів: глобалізація викриває розбіжності, надаючи їм принципово нового значення, пов'язаного з формуванням специфічних регіональних (національних) векторів розвитку глобальних процесів. Це визначення є актуальним, оскільки в ході глобалізації відбувається поширення системи західних уявлень про гендерну рівність та гендерних стратегій, які потрапляючи в межі окремих локальностей вимагають адаптації. Міра проникнення глобального у локальне є неоднаковою у різних сферах суспільного життя, однак глокалізація завжди постає як спосіб трансформувати експортовані моделі, надавши їм відтінку національної культури. Проте слід визнати, що адаптація глобальних гендерно-чутливих політик є неunikною і призводить до втрати ними універсального характеру.

Досягнення гендерної рівності – центральний показник розвитку кожної країни, а в умовах глобалізації сучасне суспільство вимушене щоразу звертатися до проблем гендерної нерівності. ООН відносить цю проблему до категорії глобальних і рекомендує державам змінювати існуючі гендерні моделі, орієнтовані на збереження системи нерівних цінностей і подвійних стандартів.

Учасниками Генеральної асамблеї було визначено три ключових завдання, що у подальшому стали головними напрямками роботи ООН з вирішення проблем жінок:

- повна гендерна рівність та ліквідація дискримінації за ознакою статі;
- залучення жінок до процесу розвитку та їх повноправна участь у цьому процесі;
- збільшення внеску жінок в укріплення миру в усьому світі.

Європейський вибір України був проголошений і зафіксований національними законами України та міжнародними угодами. Наближення до економічних і соціальних

стандартів ЄС вимагає виконання низки умов, визначених угодами між Україною та ЄС. Безвідносно до того, чи надана вже сьогодні Брюсселем чітка перспектива вступу України до ЄС, чи це залишається справою майбутнього, “європеїзація” України має відбуватися шляхом виконання вимог щодо вступу для країн-претендентів. У соціальній царині – це побудова соціально справедливого суспільства, забезпечення гідних умов життя для соціально вразливих верств населення та підвищення ефективності роботи системи захисту прав людини. На сучасному етапі розвитку українського суспільства поряд з питаннями економічної стабілізації не менш актуальним стає забезпечення переходу України до сталого соціального розвитку, що, своєю чергою, потребує формування державної політики з урахуванням гендерного компонента, тобто оцінку стратегії державної політики з точки зору гендерної рівності.

Одним із головних досягнень України є створення нормативно-правової бази з питань гендерної рівності, яка поступово приводиться у відповідність до міжнародних стандартів. Головним нормативно-правовим актом України, спрямованим на реалізацію жінками та чоловіками своїх рівних прав і можливостей, є Конституція, яка закріпила рівність прав жінок і чоловіків. в ст. 3 йдеться про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Стаття 24 Конституції України гарантує, що “Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пілг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матері-

альною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям”. [2]

Проте в багатьох інших сферах, у практичному втіленні суттєвого прогресу досягти не вдалося, що й зумовлює низькі позиції України в міжнародних рейтингах з гендерної рівності та значне відставання від європейських показників. В Україні, як і раніше, для жінок існують реальні перепони на ринку праці, і їх коріння містяться у самій системі організації зайнятості та у проблемах, з якими стикаються жінки, прагнучи поєднати професійну діяльність з виконанням сімейних обов’язків. Частково проблеми жіночої зайнятості могли б бути вирішені за рахунок державної підтримки практики зайнятості неповний робочий час. В Україні така практика є мало поширеною. Крім того, зберігається гендерний дисбаланс і в оплаті праці, і в кар’єрному рості. І хоча гендерна нерівність у сфері зайнятості в Україні загалом не має яскраво вираженого дискримінаційного характеру, однак в окремих сферах економіки гендерні диспропорції є суттєвими. Це зумовлює потребу в проведенні гендерної політики, спрямованої на подолання гендерної професійної сегрегації. Вирішувати цю проблему потрібно з урахуванням сучасних економічних і соціальних умов. [3, с.96]

Безперечно успішність держави залежить не лише від існуючих законодавчих норм, але й від правозастосовчої практики, тобто реального гарантування і виконання прав, закріплених у нормативно-правових актах, у т.ч. ратифікованих державою. Вітчизняна практика, на жаль, свідчить про неповне виконання державою її зобов’язань. Докорінна зміна існуючого становища можлива тільки за умови поглиблення науково-дослідницької роботи з вироблення механізмів адаптації міжнародних норм і стандартів забезпечення гендерної рівності до національних особливостей і традицій українського суспільства та утвердження ідеї гендерної рівності як складової прав людини.

Список використаної літератури:

1. Двойная ловушка демократии: постсоветский феминизм между универсализмом и локализацией [Текст] / И.Жеребкина // Гендерные исследования. – 1999. – № 2. – С. 37–47
2. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
3. Пищуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України [Текст]: підручник / О. Пищуліна, А. Чернова. К.: Заповіт, 2016. – 244 с.

Савісько Ірина Олександрівна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Зарубіжний досвід формування механізмів публічної політики в умовах глобалізації

Зміна стратегічних орієнтирів та принципів соціального управління в умовах розвитку глобального суспільства обумовлює необхідність формування інших засад вироблення та реалізації публічної політики. Як зазначають дослідники, на сучасному етапі все більшу популярність та увагу набуває розвиток публічної політики на глобальному рівні, де до контексту такого співуправління та взаємного впливу належать не тільки країни одного регіону – Європи, але й країни всього світу, які претендують на глобальний вплив [1]. Це обумовлює необхідність та важливість застосування в практиці сучасного соціального управління нових механізмів вироблення та реалізації публічної політики, які б уможливили врахування наявних глобальних впливів і мінімізації негативних наслідків глобалізації для національних держав та суспільств.

Практики та технології суспільної участі у процесі вироблення і реалізації публічної політики ґрунтуються на певних специфічних механізмах, серед яких одним з важливіших виявляється інформаційний механізм, який забезпечує створення та підвищення ефективності каналів зв'язку інститутів громадянського суспільства та органів державної влади, формуючи суспільну думку щодо шляхів вирішення актуальних проблем розвитку суспільства і держави. Інформаційний механізм включає в себе залучення громадян та громадських об'єднань до вироблення та реалізації державної (публічної) політики, підтримка громадських ініціатив, проведення громадської експертизи законодавчих ініціатив та проектів нормативно-правових актів органів виконавчої влади, здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, вироблення рекомендацій органам державної влади у сфері визначення пріоритетів державної підтримки громадянських об'єднань, здійснення інформаційної та методичної підтримки інститутів громадянського суспільства. Публічність як сфера вироблення публічної політики, не втрачається, вона переноситься на рівень кожного конкретного державного органу, суб'єкта політики та кожної конкретної проблеми [2].

У стабільності розвитку та процвітанні таких європейських країн як Нідерланди, Великобританія, Франція та Німеччина, саме публічна сфера, а не лише громадянське суспільство, відіграла вирішальну роль. Сформованість громадянського суспільства ще не означає обов'язкове формування публічної сфери. Просування інтересів самоорганізованих автономних груп, які й представляють громадянське суспільство є необхідною, але не достатньою умовою формування публічної сфери. Вона формується тоді, коли створюються умови публічного дискурсу. Розвиток публічної сфери зумовлює такі сучасні тренди інноваційного управління як "спільне управління" ("collaborative governance"). Основою цієї нової форми управління є співпраця заінтересованих груп у різних секторах політики [3].

Зокрема, сучасні концепції governance, state capacity, policy networks передбачають зміни держави як інституту, що здатен адаптуватися до зростаючих вимог суспільства, що розвивається, а також продукувати необхідні для управління таким суспільством здібності [4]. Внаслідок цього сама науково-теоретична концепція публічної політики, що передбачає осмислення явища публічної влади та публічності як результату взаємодії політичної, державної влади та суспільства (перш за все, інституційної взаємодії), поступово звертається до теорії політичних мереж в якості методологічної основи дослідження публічної політики та публічної влади. Принципи, що розвиваються в рамках теорії політичних мереж, передбачають формування нових моделей соціальної організації суспільства, які мають замінити собою технологічно зорієнтовані моделі, які описують переважно індустріальні суспільства з бюрократичною моделлю управління.

Традиційне для американського розуміння публічної політики як такої політики, що здійснюється державними службовцями та органами державної влади й стосується значної кількості людей, як дій держави та уряду у межах процесу вироблення, прийняття та реалізації загальної стратегії розвитку держави, в практиці європейських країн поступово змінюється, набуваючи нових істотних змістовних характеристик [5]. Це частково було обумовлено наближення американської традиції вироблення та реалізації публічної політики до прийняття в якості провідних принципів реалізації соціальних обов'язків держави, новітніми концепціями регулювання економічного зростання та стабільності, продиктовані історичними тенденціями розвитку американського суспільства і держави у загальній динаміці суспільних перетворень ХХ ст.

Поряд з цим залишається потужною загальна орієнтація (характерна для американської традиції) у виробленні та реалізації публічної політики на збереження розуміння її сутності, як вираження сукупності дій держави, держав-

ного апарату, державних службовців, тобто певне ототожнення публічної політики з державним управлінням. Це, як вказують дослідники [2], стало наслідком демократизації інституційного розвитку громадянського суспільства, високим ступенем децентралізації політичної системи США, політичного плюралізму та конкуренції.

Зважаючи на особливості політичного та державного управління в ЄС, практика вироблення та реалізації публічної політики ЄС ґрунтується на рівноправності всіх держав, що входять до ЄС, тобто на принципі співуправління, застосування якого передбачає створення додаткової кількості структур та систем узгодження інтересів між країнами та урядами, національними, наднаціональними та міжнародними організаціями, інституціями та структурами, які представляють інтереси всіх соціальних та політичних акторів. Як зазначає Н. Беляєва, це сприяє тому, що під рішення кожного завдання: переміщення трудових ресурсів, вироблення єдиної освітньої та міграційної політики, узгодження цінової політики для різних галузей господарства тощо – створюється відповідна структура. У результаті формується комітетська система, яка являє собою багаторівневу систему узгодження інтересів [2].

Іншим ефективним механізмом, який забезпечує взаємодію інститутів громадянського суспільства та органів державної влади (у більш широкому розумінні – суспільства і влади), є механізм публічного висловлення суспільної думки, ефективність якого обумовлена свободою публічного висловлення або високим ступенем впливу громадянського суспільства, перш за все, громадської думки на владу як одного з визначних критеріїв оцінки політичної системи. Факторами, які детермінують механізм публічної політики і забезпечують його ефективне функціонування, є організація та реалізація свободи доступу до джерел інформації (відкритість і доступність інформації) в органах державної влади, розвиненість політичних та громадянських інститутів, сприятливі умови діяльності засобів масової інформації та комунікації. При цьому важливо враховувати, що «нарос-

тання соціально-економічних проблем, їх усвідомлення на публічному рівні та неможливість обмежити обговорення цих проблем призводять до прискореного «дорослішання» публіки, її локальної та сітьової консолідації» [1].

Загальна модель вироблення та реалізації публічної політики із застосуванням зарубіжного досвіду передбачає взаємне узгодження дій двох основних рівнів – державних та недержавних політичних акторів та інститутів до всіх основних стадій процесу прийняття та реалізації політичних і державно-управлінських рішень, об'єднаних у загальні публічно-політичні рішення. При цьому відмінність у поглядах на головного суб'єкта публічної сфери, суб'єкта вироблення та реалізації публічної політики у межах американської (суб'єктом є публічна влада, тобто держава) та європейської традиції (плюралістичний підхід до вироблення публічно-політичних рішень, який, за відсутності головного актора, передбачає паритетну рівність всіх суб'єктів публічної політики) мають наслідком те, що глобальний рівень реалізації публічних інтересів у суспільстві впливає на вивіщення значення конкретних механізмів та засобів узгодження інтересів [6].

Зарубіжний досвід вироблення і реалізації публічної політики передбачає розвиток конкретних механізмів, спрямованих на підтримку громадських ініціатив, забезпечення справедливого розподілу соціальних благ, реалізацію законодавчих ініціатив щодо подолання корупції, розвиток соціально орієнтованої економіки, підтримання належного рівня толерантності в суспільстві, створення умов для прозорості законодавчої, виконавчої та судової влади, підтримку та розвиток вільних та об'єктивних засобів масової інформації, зниження рівня та обмеження засобів маніпулювання суспільною свідомістю та громадською думкою, забезпечення свободи виборів тощо.

Список використаної літератури:

1. Каплун В. Что такое публичная политика : историко-теоретический аспект [Електронний ресурс]/В. Каплун//Российская ассоциация политической науки. – Режим доступу : <http://www.rapn.ru>

2. Беяева Н. Развитие концепта публичной политики: внимание “движущим силам” и управляющим субъектам / Н. Беяева // Полис. 2011. – № 4. – С. 72-87.

3. Ansell C. Collaborative Governance in Theory and Practice / Chris Ansell, Alison Gash // Public Administration Research and Theory. – 2008. – 18 (4). – P. 543-571

4. Риттер М. Публичная сфера как идеал политической культуры / М. Риттер // Граждане и власть: проблемы и подходы. – М.: СПб., 2001. – С. 12-27.

5. Ситник С.В. GR – інструмент функціонального представництва інтересів та забезпечення публічної політики / С. В. Ситник // Відкриті очі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2012/04/gr.html>.

6. Телешун С. Ефективне управління і публічна політика як напрям реалізації політичної влади в умовах кризи / С.Телешун // Політ менеджмент. – 2009. – № 2. – С. 35-45.

Шатунова Людмила Миколаївна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС

З метою підвищення активної громадянської позиції молоді, сприяння її соціальній інтеграції та забезпечення включення в розробку політики ЄС, Європейською Комісією запровадила «Молодіжну стратегію ЄС» на 2010 – 2018 р.р., яка переслідує дві мети: по-перше, забезпечити більші та рівні можливості для молодих людей в сфері освіти і на ринку праці; по-друге, заохочувати молодих людей до активної участі в житті суспільства.

Стратегія пропонує ініціативи в 8 областях суспільної діяльності: освіта та навчання; зайнятість і підприємництво;

здоров'я і добробут; участь у суспільних справах; волонтерство; соціальна інтеграція; молодь і світ; творчість і культура. саме ці пріоритети складають основну частину молодіжної стратегії ЄС [2; 3]. Слід також зазначити, що в ЄС одночасно можуть реалізовуватися як консервативна (ліберально-консервативна), так і соціал-демократична моделі.

Відмінностей у виборі моделей молодіжної політики в європейських країнах вдалося уникнути і виробити спільні підходи до включення молоді у процеси розвитку суспільства. Про це свідчить прийняття Європейської хартії про участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях (далі – Хартія). Хартія заснована на трьох положеннях:

1. Участь молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях має стати частиною загальної політики залучення громадян у суспільне життя.

2. Місцеві та регіональні органи влади переконані, що стратегії, реалізовані в усіх областях, повинні містити молодіжний компонент. У зв'язку з цим вони зобов'язуються дотримуватися положень Хартії і забезпечувати на практиці різні форми участі молоді в житті суспільства, які визначатимуться за погодженням і спільно з молоддю та її представниками.

3. Проголошені в Хартії положення та різні форми участі в житті суспільства застосовуються до всіх молодих людей без будь-якої дискримінації [103].

Хартія пропонує такі напрямки інтеграції молоді в суспільство:

– по-перше, запровадження політики, орієнтованої на збільшення зайнятості молоді та боротьбу з безробіттям;

– по-друге, запровадження політики, в галузі освіти та професійної підготовки, яка сприяє активізації участі молоді в житті суспільства.

Згідно з першим напрямком, соціально-економічні умови, у яких знаходяться молоді люди, впливають на їх готовність і здатність брати участь у житті своєї громади [1].

Отже, першочерговим завданням місцевих і регіональних органів влад стає розробка стратегій та ініціатив, спрямованих на зниження рівня безробіття серед молоді.

У свою чергу, освітня політика, що сприяє активізації участі молоді в житті суспільства, припускає налагодження взаємодії влади та молоді в ранньому віці, починаючи ще з часу навчання в школі. Таке раннє знайомство молодих людей з основами участі в житті суспільства і демократії має на меті допомогти молоді брати участь у суспільному житті, підкріпити це відповідною матеріальною базою і тим самим залучити молодих людей до опанування досвіду соціокультурного проектування.

Активне залучення молоді до політичного життя, починаючи з раннього віку, і надання доступу до реалізації молодіжних ініціатив на високому рівні сприяє становленню в суспільстві однією зі складових інноваційності молоді, а саме – інноваційних можливостей.

В якості інструментів залучення молоді в життя суспільства Хартія вбачає розвиток системи навчання з питань участі в житті суспільства, постійне інформування молодіжних спільнот, надання засобів комунікації, підтримку молодіжних проектів та ініціатив, заохочення і визнання готовності молодих людей присвятити себе службі суспільству і безвідплатній праці.

Серед зазначених у документі основних інструментів інтеграції молоді в життя суспільства найбільша увага приділяється інформаційним і комунікаційним технологіям, здатним відкрити ширші можливості для інформування і залучення молоді. Вони можуть бути використані для обміну найрізноманітнішою інформацією і, завдяки можливості інтерактивного спілкування, більш активному громадському залученню молоді для ініціювання процесу змін.

У Хартії закріплені положення, що стосуються політики молодіжної мобільності та обмінів, а також доступу до культури, що підкреслює їх значущість для соціальної стабілізації об'єднаної Європи. Хартія передбачає фор-

мування спеціальної політики мобільності та обмінів, підтримку об'єднань, які виступають за підвищення мобільності молоді з боку місцевих і регіональних органів влади. Ця підтримка може виражатися в організації обмінів, цілеспрямованих діях щодо формування комунікаційних мереж, усвідомлення молодими людьми себе громадянами Європи.

Політика доступу до культури, як зазначається в Хартії, спрямовується на розширення доступу молоді до культурних цінностей, а також можливостей для творчої реалізації нею свого потенціалу, в тому числі і в нових областях. Це також сприяє розвитку інноваційного потенціалу молодого покоління в інтересах суспільства і міжкультурному діалогу [103].

Список використаної літератури:

1. Пересмотренная Европейская хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне : Принята Конгрессом местных и региональных властей Европы (10-я Сессия. 21 мая 2003 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Coe_youth/Participation/COE_charter_participation_ru.pdf.
2. Eberly D. National Youth Service in the 20th and 21st centuries / D. Eberly. – New Zealand, 2007. – 56 p.
3. Europe in figures : Eurostat yearbook 2006–07. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – P. 51.

Ладан Юлія Василівна,

слухач магістратури спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Вплив прямих іноземних інвестицій на економіку європейського союзу

У сучасних умовах між європейськими державами залишається багато відмінностей у мові, історії, практиці ведення бізнесу та ін. На думку багатьох аналітиків, Європа обов'язково має зберегти економічну єдність, щоб європейський бізнес міг успішно конкурувати з транснаціональними гігантами США, Японії та регіонів світу, що бурхливо розвиваються. Це особливо важливо в тих сферах, у яких Європа прагне утвердити свою конкурентоздатність [1, с. 74; 2, с. 13]. Загальноєвропейська кооперація є єдиною можливістю ефективного розвитку в таких сферах, як наукові дослідження та створення інформаційного суспільства. За існування глобального ринку щодо якогось товару кооперація в його створенні забезпечує синергетичний ефект для успішної конкуренції на цьому ринку.

На думку дослідників європейської інтеграції, приток прямих іноземних інвестицій стимулюється саме поглибленням інтеграції. Так, у період із 1946 по 1970 роки кількість виробничих філіалів європейських транснаціональних корпорацій, розташованих у інших країнах ЄС, зросла більш, ніж у 6 разів – із 68 до 434 [3, с. 36]. Інвестиції в рамках ЄС зростали більш високими темпами, ніж за межами Євросоюзу. Європейські інтеграційні процеси зробили економіку їх учасників більш привабливою для американських і японських інвестицій. Створення НАФТА в 1994 році також призвело до приросту прямих іноземних інвестицій в економіку Мексики з 4,3 млрд. дол. у 1993 році до 11 млрд. дол. у 1994 році [4, с. 303].

Поряд із збільшенням обсягів прямих іноземних інвестицій у ЄС активізувалася передача нових технологій, спільне використання мереж постачання та розподілу. Поряд із цим посилилася тенденція до послідовної уніфікації національних правил щодо прямих іноземних інвестицій, що походить від необхідності визнання інтересів усіх сторін-учасниць, забезпечення взаємної вигоди, пошуку оптимального балансу прав і обов'язків учасників багатосторонніх інвестиційних угод.

Особливу роль у багатосторонніх зусиллях із вироблення найбільш ефективної політики щодо прямих іноземних інвестицій відіграє Всесвітня торговельна організація, оскільки залежність між торгівлею та інвестиціями досягнула зараз такої глибини, що їх окреме регулювання втрачає сенс.

Світовий досвід переконує, що лібералізація інвестиційних режимів передбачає спрощення доступу іноземних інвесторів у галузі, кількість яких зростає й раніше були для них закритими (наприклад, телекомунікації, громадський транспорт і ін.). Меншого значення надається регулюванню їх оперативної діяльності (забезпечення показників виробничої діяльності, порядок і межі використання іноземного персоналу й робочої сили). Звичайною практикою став дозвіл іноземним інвесторам вільно переводити за кордон свої прибутки й репатріювати інвестиційний капітал [2, с. 12].

Процеси глокалізації мають суперечливу спрямованість. З одного боку, до процесів глокалізації залучаються власне виробництво, обіг (включаючи обіг товарів, капіталів, послуг, грошової маси, цінних паперів), сфера прийняття рішень (на рівні підприємницьких співтовариств, національних урядів, міжнародних міжурядових і наднаціональних організацій), що сприяє: створенню розвиненої інфраструктури, яка забезпечує пересування товарів, послуг, капіталів; прийняттю економічних і політичних рішень з боку урядових органів, адекватних тенденціям глобалізації й інтернаціоналізації; якісному підвищенню рівня регулювання економіки, політичного співробітництва тощо. Таким чином, інтеграція та міжінтеграційні зв'язки сприяють гло-

балізації економіки завдяки координації заходів із усунення перепон на шляху міжнародного руху товарів, капіталів, послуг, створенню інститутів для здійснення спільної економічної діяльності.

З іншого боку, глокалізація, що призводить до розвитку економічного регіоналізму, який має очевидні протекціоністські риси, лібералізує взаємні економічні зв'язки. Доти, поки регіоналізм не погіршує умови для торгівлі з рештою світу, він може вважатися позитивним фактором розвитку міжнародної торгівлі й міжнародного розподілу праці.

Таким чином, серед факторів, що найбільш істотно впливають на процеси глокалізації економіки, доцільно виокремити економію на масштабах, диференціацію продукції, науковість виробництва, концентрацію каналів розподілу, потенціал трансфертного ціноутворення, роль уряду, зростання технологічних можливостей, зниження витрат транспорту й зв'язку.

Список використаної літератури:

1. Rosenau J. New Dimensions of Security. The Interaction of Globalizing and Localizing Dynamics / J. Rosenau // Security Dialogue. 1994. P. 74 – 76.
2. Sweezy P.V. More (or less) on globalization / P.V. Sweezy // Monthly Review. 1997. Vol. 49. No 4. – P. 12 – 13.
3. UNCTAD Investment Brief. 2006. No 1 – 2. – P. 36.
4. World Investment Report. N.Y., Geneva : UNCTAD, 2005. – P. 303.

Будник Максим Анатолійович,

заступник завідувача відділу організаційної роботи з регіонами Управління по зв'язках з місцевими органами влади і органами місцевого самоврядування Апарату Верховної Ради України, кандидат наук з державного управління

Державна політика Китаю з підвищення ролі в міжнародній ринковій торгівлі

У світовій економіці, що глобалізується, активно розвиваються процеси транснаціоналізації.

Найважливішим фактором зростання інтересу до зарубіжних активів з боку компаній із країн, що розвиваються, є прагнення глобалізувати свої ринки й досягнути необхідної для сучасної економіки міжнародної конкурентоздатності.

В основі експансії лежить досягнення компаніями достатньо високого рівня розвитку всередині країни, перетворення їх на національних лідерів.

Серед угод останніх років доцільно відмітити покупку китайською компанією Lenovo (“Лянь-сянь”) американської IBM, індійською металургійною групою Mital Steel європейської Arcelor, єгипетської Orascon Telecom італійського оператора Wind, тайванської BenQ бізнесу компанії Simens із продажу мобільних телефонів.

Основним шляхом підвищення ролі Китаю в міжнародній ринковій торгівлі є створення, розвиток і зміцнення власних ТНК, щоб з їх допомогою одержувати можливості використання в Китаю факторів виробництва, яких не вистачає в цій країні.

При цьому для одержання вигід від економічної глобалізації потрібне всебічне просування національних корпорацій за кордоном, які могли б не лише протистояти в глобальній конкуренції, що загострюється, а й у перспективі диктувати свої умови на світових ринках.

Основні дивіденди від економічної глобалізації одержують провідні зарубіжні ТНК. Саме вони диктують норми поведінки на світових ринках, створюють бізнес-клімат і моделі корпоративних стратегій [6, с. 16].

Саме ТНК є головними дійовими особами світової економіки та міжнародного підприємництва.

Як відомо, модель глобального виробництва та збуту ТНК суттєво відрізняється від традиційної моделі внутрішнього виробництва та міжнародного збуту національних підприємств. Враховуючи ці фактори китайські компанії активізують свої зусилля з освоєння зарубіжних ринків. Основними причинами, що спонукають їх до міжнародної експансії, слід назвати наступні:

1. З кінця 1990-х років внутрішній ринок Китаю перетворюється з ринка-продавця на ринок-покупця. В результаті цього товарний ринок стає все більше перенасиченим, перевиробництво стає типовим для національної економіки, що працює в умовах “перегріву”.

2. Неможливість вирішити проблему внутрішнього ефективного попиту в країні викликала необхідність шукати нові способи її вирішення. Одним із важливих напрямів вирішення цієї проблеми є вихід виробничих підприємств за межі країни, переведення за кордон надлишкових видів виробництва, що втрачають свої переваги.

3. Таким чином, протиріччя між надлишковими потужностями та недостатнім попитом всередині країни вирішується шляхом виведення за кордон частини надлишкових потужностей. Це дає можливість полегшити надмірну конкуренцію підприємств на внутрішньому ринку та уникнути неефективної витрати ресурсів. Це дає можливість упорядкувати виробничу структуру, створювати нові конкурентоспроможні виробництва, підвищуючи ефективність національної економіки.

4. Вектор виведення за кордон “надлишкових потужностей” підприємств, а також робочої сили визначений – це країни Азії, Африки, Латинської Америки. Наприклад, прак-

тика східних і південних приморських провінцій і регіонів (Гуандун, Фуцзянь і ін.), які шляхом переміщення за кордон трудомістких виробництв створили умови для реконструкції власного виробництва, безпосередньо – розвиток високих технологій.

Практика свідчить, що найбільш суттєвим дефіцитним фактором для китайської промисловості, що стрімко розвивається, є сировинні ресурси: нафта, газ, метал тощо. Запаси цих ресурсів обмежені або важко доступні для розробки. При цьому в умовах форсованого економічного розвитку китайське промислове виробництво страждає від надмірної енергоємності та матеріалоємності. Як наслідок, дефіцит ресурсів стає найважливішою проблемою розвитку економіки.

Проблема енергетичної безпеки вже чинить суттєвий вплив на стійкий розвиток китайської економіки. В пошуках можливості залучення цих ресурсів на міжнародних ринках і націлюються китайські компанії, що зайняті в цій сфері.

У підсумку, транснаціоналізація діяльності китайських компаній сприяє зменшенню протиріч між обмеженими внутрішніми ресурсами та грандіозними виробничими можливостями Китаю [2, с. 39]. Одним із основних способів досягнення цього є покупка нафтових активів за кордоном.

Міжнародна конкурентоздатність країни в сучасній світовій економіці визначається володінням або доступом не лише до традиційних сировинних і природних ресурсів, а й до науково-технічних ресурсів: технологій, ноу-хау, інтелектуальної власності, кваліфікованих кадрів.

Виходячи з цього, Китай здійснює виведення за кордон своїх компаній, які створюють наукові установи або виробничі підприємства з високою науковою складовою в місцях зосередження науково-технічних ресурсів для розроблення нової продукції з власними правами інтелектуальної власності.

Використання зарубіжних науково-технічних ресурсів із початку ХХІ ст. стало важливою складовою в економічній експансії китайських компаній.

Здійснюючи активну зовнішньоторгівельну експансію (в 2004 році Китай вийшов на 3-є місце в світі з експорту, витіснивши Японію), країна зіштовхується зі значною кількістю перепон, вступає в “торгівельні війни” з іншими країнами, зазнає тиску на національну валюту – юань на користь його девальвації. Щоб у тій чи іншій мірі уникнути таких явищ, у Китаї змінюють модель господарювання “внутрішнє виробництво та зовнішній збут” на модель “виробництво за кордоном і збут на місці” [3, с. 3 – 4].

Зарубіжні інвестиції за організації виробництва в інших країнах дозволяють обійти діючі торговельні бар'єри, підвищити частку китайських підприємств на міжнародному ринку, розширити простір реалізації продукції.

Приєднання Китаю до ВТО дало можливість китайським підприємствам, що націлені на зарубіжний ринок, низку прав і можливостей із розвитку свого міжнародного бізнесу: розширювати збут своєї продукції за кордоном; здійснювати прямі інвестиції; розвивати процес давальницької переробки сировини та збірки виробів зі зразків замовника [6, с. 16; 7].

Реалізація стратегії “виходу за кордон” дозволяє Китаю заволодіти ініціативою щодо використання міжнародних ресурсів, підвищує міжнародну конкурентоздатність країни, комплексну потужність Китаю.

Вихід за кордон на основі створення національних ТНК сприяє переходу до інтенсивного типу розвитку економіки, зміні моделі економічного зростання. Володіючи відносними перевагами в низці виробництв, порівняно з іншими країнами, що розвиваються, Китай прагне досягнути таких же переваг у нових технологічних галузях, здійснюючи інвестиції за кордон “з метою навчання”.

Конкретні цілі стратегії “виходу за кордон” включають розширення експорту, захоплення зарубіжних ринків, придбання ресурсів, створення китайських ТНК [2, с. 38 – 39]. Так, Десятий п'ятирічний план економічного та соціального розвитку КНР на 2001 – 2005 роки визначив шість напрямів реалізації стратегії “виходу за кордон” китайських компаній:

1) продовження співробітництва в розвитку зарубіжного будівельного підряду та трудових послуг, стимулювання за кордоном виробництва товарів за зразками замовника китайськими підприємствами, що володіють порівняними перевагами, сприяння експорту товарів, послуг і технологій;

2) підтримання розробки за кордоном ресурсів, яких не вистачає в країні, сприяння реструктуризації виробництва та створення ресурсної бази;

3) стимулювання використання підприємствами зарубіжних інтелектуальних ресурсів, створення за кордоном наукових установ і проектних центрів;

4) підтримання транснаціонального господарювання сильних підприємств, здійснення інтернаціонального розвитку;

5) оздоровлення системи зовнішнього інвестування, створення умов для здійснення стратегії “виходу за кордон” у сферах валютно-фінансового, страхового, кадрового, правового, інформаційного обслуговування;

6) удосконалення структури управління та обмежувальні механізми для підприємств-юридичних осіб, що здійснюють зарубіжне інвестування, впровадження стандартних нормативів контролю за зовнішніми інвестиціями.

Китайські компанії, що реалізують державну стратегію виходу за кордон, діють за чотирма основними напрямками.

Перша група підприємств зорієнтована на розширення збуту своєї продукції за кордоном. Зовнішня торгівля – це традиційний метод освоєння ринками китайськими виробниками. При цьому за кордоном створюються торговельні фірми та дилерська мережа.

У свою чергу створення виробничих компаній, експорт комплектного обладнання та складання на місці тягнуть за собою експорт китайських технологій, обладнання та трудових послуг.

Суб'єктами інвестування, здебільшого, є торговельні компанії та підприємства галузей, що володіють відносними перевагами (текстиль, побутова електроніка).

Друга група об'єднує компанії, що займаються розробкою природних ресурсів. Зарубіжна діяльність цих компа-

ній концентрується на інвестуванні в розробку природних ресурсів у країнах Азії, Африки, Латинської Америки, Океанії, Центральної Азії та Росії [1, с. 78].

Третя група – підприємства, що зорієнтовані на одержання доступу до передових технологій. Їх зарубіжна діяльність здійснюється шляхом покупки зарубіжних високотехнологічних підприємств або шляхом створення спільних підприємств. Суб'єктами цієї групи є високотехнологічні китайські підприємства (Ляньсян (Lenovo), Хуавей та ін.).

Четверта група китайських підприємств розглядає зарубіжну діяльність як спосіб підвищення ефективності та міжнародної конкурентоздатності. Ця ціль досягається шляхом створення власного виробництва за кордоном із більш дешевими факторами виробництва, наприклад робочої сили. Так, китайська компанія TCL організувала виробництво кольорових телевізорів у В'єтнамі, де вартість робочої сили нижча, ніж у Китаї.

Здійснюючи інвестування за кордоном, китайські компанії використовують наступні моделі [4, с. 123]:

- 1) модель транснаціоналізації компанії через бренд;
- 2) модель часткової участі;
- 3) модель інвестування у власність;
- 4) модель інвестування в зарубіжні дослідження.

Таким чином, відбувається об'єднання економічного, технологічного, наукового, кадрового потенціалу компаній, захоплення ринку, що склався, освоєння нових сегментів або створення нового ринку, підвищення ефективності діяльності через кооперацію тощо: дві та більше незалежних компаній об'єднують свої зусилля для досягнення конкретних узгоджених цілей; учасники стратегічного альянсу ділять прибуток від реалізації спільного проекту, а також здійснюють взаємний контроль за ходом реалізації поставлених завдань; члени альянсу здійснюють співробітництво в одній або декількох стратегічних галузях діяльності (зі створення нових технологій, продуктів тощо).

Список використаної літератури:

1. Буторина О., Захаров А. Измениться или умереть / О. Буторина, А. Захаров // Эксперт, 2005. – № 15. – С. 78.
2. Документы XVI Всекитайского съезда Коммунистической партии Китая. Пекин, 2002. – С. 38 – 39.
3. Статистический сборник. Прямые зарубежные инвестиции Китая в 2004 г. Пекин, 2005. – С. 3 – 4.
4. Birgit Mahnkopf, Investition als Intervention: Wie interregionale und bilaterale Investitionsabkommen die Souveränität von Entwicklungsländern beschneiden, in: IPG, (2005) 1, S. 121–141.
5. G20-AUFTRAG Löst bei der WTO Hektik aus Handelsblatt, 19. November 2008.
6. Stormy Mildner, Die Doha-Runde der WTO, SWP-Studie 1/2009, S. 16.
7. WTO NEWS – DDA JULY 2008 PACKAGE: SUMMARY 29 JULY. In: WTO. 29. Juli 2008, abgerufen am 4. September 2008 (engl.).

Балибіна Олена Сергіївна,

аспірант Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Перспективи та ризики застосування інформаційно-комунікативних технологій в політичному процесі: західноєвропейський контекст

На відміну від української та пострадянської ситуації, в західному суспільстві вже не лише напрацьований досвід впровадження інноваційно-комунікативних технологій у політичний процес, але відбулася певна рефлексія і підбиття підсумків від першого етапу такого впровадження. Це пов'язано з тим, що ІКТ поширилися на Заході раніше, ніж потрапили на пострадянський простір, відтак їхнє використання в публічному житті вже нараховує кілька десятиліть. Інша відмінність західного, в тому числі західноєвропейського контексту застосування ІКТ в політичному процесі

полягає в тому, що устрій цього суспільства є ліберально-демократичним, а не посттоталітарним і патерналістським, як у пострадянських країнах, отже і акценти розставляються на інших предметах.

Європейські дослідники ІКТ в процесі прийняття політичних рішень розставляють акценти на інформаційне суспільство та інформаційний уряд, а перспективною сферою застосування ІКТ вважають, перш за все, галузі, що відповідають за створення, впровадження та розповсюдження знання (вища освіта, фінансові інституції, приватні підприємства різних напрямків, а також індивідуальних гравців у якості антрепренерів, тобто ініціаторів різного роду діяльності) [4, 127-128]. Нідерландський професор Марійн Іансен вважає, що ІКТ вносять до звичайного циклу прийняття політичного рішення наступні елементи: краудсорсінг на всіх етапах вироблення та реалізації рішень, висловлення думки звичайних користувачів шляхом умовних лайків та дислайків, можливість комп'ютерного моделювання ситуації для прорахунку наслідків, відкриті інформаційні бази (перелік пунктів був озвучений автором у Болоньї, на конференції «ePolicy» в жовтні 2014 року, в доповіді ICT invading policy-making: taking advantage of new opportunities).

Говорячи про ризики, пов'язані з розвитком інноваційно-комунікативних технологій, європейські автори звертають увагу на можливість порушення прав людини. Так, Мартіна Еккардт пише: «Протягом так званої «Арабської весни» в 2011 році Twitter зарекомендував себе блискуче в процесі мобілізації людей в автократичних режимах, продовжуючи тим самим процеси демократизації в Арабському світі. Це викликало багато сподівань і зробило великий запал оптимізму щодо спрямування демократичного потенціалу впровадження ІКТ до політики. Сьогодні останні новини про поширення інформації секретних спецслужб демократичних країн, зокрема Великої Британії та США, щодо інших демократичних країн, зокрема Німеччини, Франції та ЄС демонструють цілком протилежне обличчя ІКТ. ІКТ відкри-

вають нові шляхи небезпеки для приватних даних, тим самим також зазіхаючи на громадянські свободи. Тобто вони так само можуть зазіхати на громадянські права, а отже на саму основу демократії» [1, 3]. Тобто першою небезпекою для громадян вважається не загроза маніпулювання їхньою поведінкою під час електоральних дій, а неправомірне використання приватної інформації, тобто порушення громадянських прав і свобод.

У звіті Манчестерського центру з розвитку інформатики за 2010 рік ідеться також про сфери застосування ІКТ в країнах, що розвиваються. Для цього вводиться такий термін, як ICT4D, що перекладається як «ІКТ для розвитку». Зокрема, автори звіту (Р. Хікс, П. Гао та А. Оспіна) вважають, що інноваційно-комунікативні технології в країнах, що розвиваються, ще не розповсюджені дуже широко (хіба що крім мобільних телефонів), але вже можуть впливати на три великих проблемних сфери: економіку, політику та екологію. Так само як і в розвинених країнах, політики більшості країн, що розвиваються, спершу не враховували взагалі можливостей ІКТ в політичному процесі, згодом ІКТ стали використовуватися безконтрольно та впроваджувати нову політичну реальність, і деякі уряди сприйняли їх розвиток як абсолютне рішення для всіх проблем, але наразі поступово настає доба більш-менш нормальної інтеграції політичного процесу та інноваційно-комунікативних технологій.

Окрім безпосередньо терміну «ІКТ» для позначення процесу інтеграції новітніх технологій до політичного життя використовуються такі важливі терміни, як e-Democracy (електронна демократія), або Демократія 2.0, теле-Демократія. Цим терміном зазвичай позначається нова модель прямої демократії, яка виникає завдяки можливості громадян шляхом використання ІКТ дуже оперативно отримувати, аналізувати інформацію та приймати політичні рішення, при чому їм для цього не потрібен процес надання політичного представництва окремим державним діячам. Це дуже актуальна модель, оскільки пряма (або «сильна») демокра-

тія дійсно є більш наближеною до справедливої соціальної моделі, зменшує можливості корупції, дозволяє кожному члену суспільства підвищувати громадянську відповідальність, а суспільству загалом швидше реагувати на виклики. Одним з проєктів, які наразі впроваджуються в західних країнах, є електронне спільне бюджетування (e-Participatory Budgeting), яке передбачає інтерактивну участь громадян у розподілі коштів місцевих бюджетів [5, 104]. Разом із тим, дослідники зазначають, що для успішного впровадження ІКТ до політичного процесу необхідно не тільки розробити технологію забезпечення голосування, а й також забезпечити доступ громадян до повної бази інформації з обговорюваного питання, прищепити їм розуміння власної відповідальності за прийняття політичних рішень, яке вони втратили за століття панування представницької демократії.

Фінський дослідник е-Демократії А. Кескінен звертає увагу на те, що інноваційно-комунікативні технології мають використовуватися під час вироблення та реалізації політичних рішень на трьох рівнях: прийняття рішень, обмін інформацією та створення бази інформації. Кескінен розкриває ці поняття наступним чином: «У прийнятті рішень процеси та політичний діалог можуть бути розширені, щоб включити значно більшу кількість учасників, ніж раніше. Інформаційні потоки важливі для взаємодії та дискурсу, що продукують нове та релевантне знання, і вони дуже сильно виграють завдяки глобальним комунікативним мережам. База знань не може бути створена, підтримуватися та розширюватися без інструментів інформаційного суспільства. Також важливо забезпечити загальний доступ до нової інформації, даних та знання в порядку впровадження нових моделей інтерактивного вироблення рішень. Гіперцикл включає тривалий процес зворотного зв'язку, який потрібен між трьома рівнями та їхніми акторами для забезпечення діалогу, який призведе до створення умов співпраці соціетальних акторів у процесі вироблення рішень» [3, 55-56]. Також Кескінен звертається до

менш відомого терміну IDEM (Interactive Decision Making), тобто «Інтерактивне вироблення рішень», який позначає прийняття рішень за допомогою інноваційно-комунікативних технологій і фонетично корелює з e-Dem, тобто е-Демократією. Фінський дослідник виділяє три моделі ефективного використання ІКТ в процесі демократичного здійснення влади: громадське журі (citizen's jury), дорадче опитування (deliberative poll, або TELEVOTE), та електронна міська громада (Electronic Town Meeting, або ETM) [3, 57]. До цих трьох моделей також можна додати модель мультифазового референдуму, комплексну модель, що об'єднує деякі сторони вказаних вище, та інші. Сама ідея е-Демократії пов'язана з західним дискурсом, який закликає надавати людині право здійснювати свої громадянські свободи в максимальному обсязі, який держава може їй забезпечити. Так, ще двоє фінських політологів, Т. Хяйтїо та Я. Рінне, звертаючись до причин впровадження електронної демократії, називають перш за все необхідність більш активного залучення громадян до вироблення та реалізації політичних рішень [2, 3-4]. Втім, вони також звертають увагу на те, що численні державні діячі виступають проти такого надмірного надання механізмів прямого володарювання звичайним непередготовленим громадянам.

Таким чином, у демократичних країнах під ІКТ розуміють засоби спілкування між громадянами та взаємодії громадянського суспільства з урядами, а не засоби повідомлення громадян про рішення уряду. У питаннях щодо потенціальної небезпеки, яку можуть становити ІКТ європейські дослідники говорять, переважно, про можливі утиски прав людини, зокрема, на приватне життя. Саме цієї проблеми стосуються і законодавчі ініціативи ЄС, такі як General Data Protection Regulation, що набула чинності минулого року. Також європейський контекст характеризується питанням про інструменти е-демократії, е-бюджетування та інші механізми прямої участі громадян у прийнятті політичних рішень.

Список використаної літератури:

1. Eckardt M. The Impact of ICT on Policies, Politics, and Polities – An Evolutionary Economics Approach to Information and Communication Technologies (ICT) / Martina Eckardt // Andrassy Working Paper Series. – 2014. – No. 32. – P. 3-16.
2. Häyhtiö T. ICT and political participation: two discourses of political citizenship / T. Häyhtiö, J. Rinne // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edemokratia.uta.fi/haefile.php?f=158>.
3. Keskinen A. MIDEM. Models for Interactive Decision Making / Auli Keskinen // Electronic Journal of e-Government. – 2004. – V. 2, Is.1. – P. 55-64.
4. Soete L. Innovation, Technology and Productivity: Why Europe Lags Behind the United States and Why Various European Economies Differ in Innovation and Productivity / Luc Soete // The Network Society: From Knowledge to Policy; Castells, Manuel and Cardoso, Gustavo, eds. – Washington, DC: Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations, 2005. – P. 125-146.
5. Zafeiropoulou S. Towards the Understanding of Success in E-Participatory Budgeting Projects / S. Zafeiropoulou, S. A. Carlsson, A. Andersson // Case Studies in e-Government 2.0: Changing Citizen Relationships. – Cham: Springer, 2014. – P. 103-120.

Овчаренко Анжеліка Олександрівна,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Держава загального добробуту у федеративній республіці Німеччині: правова основа і організація

Різні типи держави загального добробуту – це різні проблеми для кожного типу держави добробуту, тобто нормативні моделі і орієнтації щодо соціальної нерівності і справедливості (наприклад, ліберальні держави загального добробуту – США, Канада, Австралія Великобританія; соціал-демократична держава загального благоденства, яка

розвивається завдяки сильному робітничого руху і багаторічній соціал-демократичній урядовій діяльності в Швеції, Норвегії та Данії; «консервативний» тип або режим держави загального добробуту у Франції, Італії, Німеччині, Нідерландах).

Принцип соціальної держави закріплений в Основному законі ФРН і підкріплений двома правовими термінами «соціальна справедливість» і «соціальне забезпечення». Система соціального забезпечення визначається трьома «основними принципами»: страхування, соціальне забезпечення і догляд.

В Основному законі у статті 20 (1) зазначається: «Федеративна Республіка Німеччина є демократичною і соціальною федеративною державою» [1]. У цьому сенсі законодавчий орган конституційно зобов'язаний прагнути до «терпимого балансу конфлікуючих інтересів і створення прийнятних умов життя для всіх». Принцип соціальної держави конкретизується двома центральними правовими концепціями «соціальної справедливості» і «соціального забезпечення». Крім того, Конституція містить й інші відповідні статті:

– на підставі статті 1 (1) гарантується недоторканність людської гідності;

– загальний принцип рівності в статті 3 (1) надає право на соціальну допомогу;

– стаття 6 (1) ставить шлюб і сім'ю під особливий захист держави і, отже, має значення для соціального права. Наприклад, у 1998 році Федеральний конституційний суд засвідчив у політиці значний провал сімейної політики і закликав до оподаткування зобов'язань по догляду за дитиною [2].

Існує ряд нормативних керівних принципів і регулюючих ідей, які також мають важливі функції орієнтації і легітимзації для суб'єктів, котрі беруть участь у державотворчому процесі. Вони регулюють складну мережу взаємних зобов'язань і прав, відокремлюють колектив від індивідуальних обов'язків і формують соціально-етичну основу для перерозподільних функцій, які обов'язково належать державі добробуту.

Система соціального забезпечення визначає три «основних принципи», що регулюють характер запобігання ризиків і фінансування: принцип страхування; принцип соціального забезпечення; принцип харчування.

Принцип страхування поширюється на покриття соціальних ризиків за рахунок внесків. Але вони не індивідуальні, а колективно орієнтовані. У разі пенсії, допомоги тісно пов'язані з сумою внеску, яка залишає мало місця для перерозподілу; в медичному страхуванні, наприклад, застосовується орієнтація на медичні потреби. Принцип виправдовує законну вимогу нужденних людей на соціальну допомогу в тому випадку, якщо вони не можуть собі допомогти, а інша сторона не надає ніяких пільг. Фінансування тут відбувається з податкових надходжень і має значні перерозподільчі ефекти. Принцип постачання застосовується до компенсації (також від податкових надходжень) в особливих випадках (наприклад, наслідки війни або стихійного лиха) і для соціального забезпечення державних службовців.

Специфікація правил відповідальності для функцій соціального забезпечення також заснована на принципі субсидіарності. Цей організаційний принцип ведеться з католицької соціальної етики, особливо з папської енцикліки *Quadragesimo anno* (1931), вплив якої на соціальну політику Німеччини важко переоцінити. У той же час розгортається ідея «пріоритету меншого підрозділу» і визначається напруженість між обов'язками індивідуальної відповідальності і колективної зовнішньої допомоги.

Різні галузі соціального страхування у Федеративній Республіці Німеччини є недержавними підрозділами, а інститутами самоврядування, переслідують мету колективно організованої самопомоги. Це означає, що установи соціального страхування є органами самоврядування публічного права. Самоврядування означає, що працівники і роботодавці беруть участь у прийнятті рішень, управлінні і виконанні завдань через виборних представників в органах страхових компаній.

Іншими важливими інститутами соціальної політики є федеральні міністерства (в залежності від конкретного поділу праці, соціального забезпечення, охорони здоров'я, жінок і сім'ї), організації добровільного соціального забезпечення (*Caritas*, *Diakonisches Werk*, *Paritätischer Wohlfahrtspflege* і т. д.) [3].

Така організаційна різноманітність відображає сильну функціональну диференціацію держави загального добробуту на різні підрозділи і сфери діяльності. Завдяки федеральній структурі федеральні землі також відіграють певну роль у соціальній політиці, оскільки вони мають (на додаток до федеральної політики) додаткові можливості в області сім'ї, охорони здоров'я, освіти та житлової політики, а також у реалізації федеральних законів. У деяких областях соціальної політики, що виходять за рамки соціального забезпечення, рівень країни також виявився областю експериментів та інновацій. Так було з 1990-х років для активної політики на ринку праці.

Муніципалітети також грають важливу роль у формуванні областей охорони здоров'я, соціальних послуг і житла. На муніципальному рівні більшість установ організовані, сплановані і скоординовані, що теж включає в себе тісну співпрацю з асоціаціями вільного добробуту. Тобто тут фактично надаються конкретні послуги для громадян, відображаються соціальні гарячі точки і гірші фінансові проблеми.

Нарешті, сучасна держава загального добробуту має різні інструменти і програми втручання, які можна розрізнити за їх фундаментальним ефектом, основоположним принципом контролю і їх конкретної природи.

З точки зору впливу проводиться відмінність між інструментами, які забезпечують розподіл ресурсів і вигод на користь певних бенефіціарів, не жертвуючи іншими і тими, які призводять до перерозподілу. У першому випадку це гранти федерального уряду або земель муніципалітетів, наприклад, для просування місцевої політики зайнятості. Для другого випадку, це соціальна допомога (проте цей приклад

показує, що перерозподіл завжди включає в себе політичні уявлення та інтереси і що він може бути дуже значним при використанні такого ключового слова, як «зловживання службовою діяльністю»).

Що стосується принципів контролю, то в гру вступають пропозиції/заборони, стимули, пропозиції, форми освіти, а також заходи державної моделі. Програми перерозподілу часто працюють з вимогами до продуктивності (допомога в роботі), в той час як розподіл має тенденцію мати фінансові стимули (наприклад, інтеграційні субсидії).

Нарешті, характер політичної програми залежить від характеру послуг (матеріальних/нематеріальних), пов'язаних з нею. Матеріальні вигоди включають або позитивні трансферти, або, як у випадку мит і податків, негативні трансферти. Нематеріальними благами є або соціальні послуги, або матеріальні послуги. Неefективні програми також називають регулятивними програмами, якщо вони спрямовані на стандартизацію поведінки (наприклад, захист неповнолітніх). Програми політики саморегулювання надають право на автономне регулювання суспільних організацій, наприклад, за допомогою самоврядування в сфері соціального забезпечення.

У питанні фінансування важлива відмінність між покриттям капіталу і оплатою за фактом. Останній використовується в контексті німецького соціального забезпечення і означає, що витрати будуть оплачені з доходів (в основному внесків) поточного економічного періоду – і чого тепер немає, не може бути розподілено.

Специфічні характеристики німецької моделі держави загального благоденства також описуються як «консервативний» тип або режим держави загального добробуту (Франція, Італія, Нідерланди). *AnwaltKommentar StGB* проводить відмінність між соціал-демократичної (Данія, Швеція) і ліберальною моделлю (Великобританія, США). Ці режими, які включають в себе цілий набір факторів, розвивалися і консолідувалися протягом всієї історії, про що свідчить без-

перервність основних характеристик держави загального добробуту [4].

Ідеальними особливостями консервативної моделі є те, що політика втручається в економіку і суспільство, але швидше тимчасово і в значній мірі з причин проведення державної політики (наприклад, політична небезпека від робітничого руху після Другої світової війни; системна конкуренція зі східним блоком) і головним чином з грошовими вигодами. Це також у значній мірі залежить від заробітної плати, в результаті чого соціальні права тісно пов'язані з професійним статусом, а не з універсальними правами людини або громадянина. В результаті переваги також варіюються. Нормою є безпека над рівністю і свободою – основних стандартах моделей держави добробуту.

Список використаної літератури:

1. Основной закон Федеративной Республики Германии, 23 мая 1949 г [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&l=ru&object=translation
2. BVerfGE 82, 60 – Steuerfreies Existenzminimum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv082060.html>
3. Bundesarbeitsgemeinschaft der Freien Wohlfahrtspflege [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bagfw.de/>
4. *AnwaltKommentarStGB–MitgliederausgabeAGStrafrecht* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=liYyBwAAQBAJ&pg=PA840&dq=%C3%9Cberblick+Schmid+2010:+104+ff.&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjR9_y10K7hAhUp_CoKHaKNCmwQ6wEIKzAA#v=onepage&q=%C3%9Cberblick%20Schmid%202010%3A%20104%20ff.&f=false

Кисленко Вікторія Сергіївна,

слухач магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Механізм управління округою в громадах Бранденбург (федеративна республіка Німеччина): досвід для України

Проведення успішної адміністративно-територіальної реформи в Україні передбачає функціонування моделі організації первинної одиниці місцевого самоврядування – громади. Важливим елементом змін є впровадження ефективної системи управління, яка б забезпечила можливість надання якісних адміністративних послуг та створила жителям громади реальну можливість брати участь у вирішенні місцевих справ відповідно до вимог ч. 1 ст. 140 Конституції України. Цілком очевидно, що існування 11 519 сільських, селищних та міських рад, абсолютна більшість з яких нездатна ефективно вирішувати питання локального інтересу, перетворює інститут місцевого самоврядування у фікцію [1].

Як показує досвід здійснення реформ в незалежній Україні, запропоновані зміни дуже часто супроводжуються критикою ще до моменту, коли вони презентуються й роз'яснюються громадянам України. Не є винятком й розпочата муніципальна реформа, яка постійно на порядку денному керівництва держави, політикуму, науки та суспільства. Одним з її найбільш актуальних і критикованих пунктів залишається проблема створення дієздатної територіальної громади внаслідок злиття декількох нині діючих громад. Потенційний спротив їхньому укрупненню з боку місцевих жителів та органів самоврядної влади в громадах зумовлюється цілком доречним питанням про механізм забезпечення повсюдності місцевого самоврядування у колишніх самостійних муніципалітетах [7].

Відповіді на ці актуальні питання необхідно шукати в зарубіжному досвіді. З аналогічними проблемами територіальної організації місцевої самоврядної влади зіткнулася ФРН у 1990 році після створення нових суб'єктів федерації на території колишньої НДР. Об'єднаній німецькій державі вдалося через послідовне проведення реформи створити самодостатні місцеві громади в східних постсоціалістичних федеральних землях. Цей шлях розвитку місцевого самоврядування може бути використаний Україною з урахуванням своїх державотворчих традицій та сучасних соціально-економічних реалій.

Німеччина є неоднорідною за щільністю населення та концентрацією населених пунктів. Схід держави характеризується найменшою заселеністю, де переважає компактна схема розміщення численних невеликих поселень. Раніше кожен такий населений пункт був самостійним й мав статус окремої громади. Зростання об'єму місцевих завдань за свідчило, що їх належне і впорядковане здійснення органами місцевого самоврядування неможливе. Перед державою постало завдання створення управлінської моделі, яка б забезпечила функціонування дієздатних самоврядних одиниць із збереженням представницьких інститутів місцевого самоврядування на місцях [5].

У Бранденбурзі практикується схема «децентралізованого прийняття рішень», відповідно до якої жителі або рада громади обирають представницькі органи поселення, населеного пункту, які входять до складу громади. Ці структури представляють і захищають особливі локальні інтереси невеликої місцевості у відносинах з громадою в цілому [3].

У частині 1 § 45 Ко мунальної Конституції (далі – КК) Бранденбургу передбачається створення округ на території населених пунктів, поселень з власними представницькими органами у самостійних громадах та добровільних об'єднаннях декількох громад. Створення та ліквідація окружного поділу громади регламентується її статутом або, у випадку злиття громад, договором про зміну територіального поділу (меж території) [3].

Округа в громаді не має статусу юридичної особи публічного права й не може бути носієм конституційної гарантії місцевого самоврядування відповідно до ст. 28 Основного Закону [6]. Округа є адміністративною складовою громади. Оскільки вона не виступає суб'єктом права, то не може мати власної символіки – герба чи прапора.

Ознаками, які дозволяють кваліфікувати частину громади як центр суспільного життя, можуть бути наявність церкви, замку, садиб, сільської школи або центрального ставу. Округа громади повинна мати також власну інфраструктуру, традиції, свята, громадські об'єднання та установи [7].

Модель організації влади в окрузі громади передбачає такі органи як керівник та комітет округи. Вони формують представництво цієї територіальної одиниці. Існує три варіанти побудови системи управління округою. У статуті або договорі про зміну територіального поділу (меж території) громади може бути передбачено обрання комітету округи, який визначає зі свого складу керівника. Також можливий варіант, коли жителі округи безпосередньо обирають лише керівника цієї одиниці. Врешті, статут громади може й не передбачати представництва [6; 4].

Таким чином, на базовому рівні місцевого самоврядування в Бранденбурзі за рішенням громади може існувати три рівні управління: вищий – діяльність спільних органів добровільного об'єднання декількох громад; середній – представницькі органи громад такого об'єднання або самостійної громади; нижчий – виборні органи в округах окремо взятої громади.

Як функціонує система управління в окрузі громади та його взаємовідносини з її центром, можна з'ясувати на прикладі міста Франкфурт-на-Одері. Відповідно до § 1 Статуту, місто є самостійною громадою, яка виконує функції міського округу (міста-району). Місцеве самоврядування здійснюється на двох рівнях. Перший представлений міськими зборами депутатів (рада громади), обер-бургомістром (голова громади), головним комітетом та виконавчими органами

ради. Другий пов'язаний з наявністю дев'яти округ, які є його невід'ємними частинами: Боссен, Гюльдендорф, Гогенвальде, Клістов, Ліхтенберг, Лоссов, Маркендорф, поселення Маркендорф і Розенгартен/Паграм [5].

Раніше вони були окремими громадами з власною правосуб'єктністю, яку втратили після злиття з громадою міста. Така територіальна організація дозволяє зробити висновок, що законодавець обрав шлях об'єднання за принципом «муніципального унітаризму» [2].

Згідно ч. 2 § 45 КК Бранденбургу кожній громаді надається право самостійно вибирати модель управління в окрузі громади. Якщо буде закріплена модель «комітет – керівник», то земельне законодавство встановлює лише мінімальне й максимальне число членів комітету (від трьох до дев'яти осіб). Статут міста Франкфурт-на-Одері передбачає обрання жителями округ громади комітету (Ortsbeirat), члени якого визначають зі свого числа керівника округи (OrtsVorsteher). Заслужує на увагу диференційований підхід до визначення кількісного складу комітету. У поселеннях з населенням більше 1000 осіб обирається 5 членів, якщо ж менше 1000 – 3 представники. Таким чином, принцип представницької демократії в Німеччині реалізовується від найвищого парламентського рівня до низової ланки локального представництва в округах громади. Строк повноважень комітету складає 5 років і обирається він одночасно з виборами до міських зборів депутатів [5].

Комітет округи являє собою орган народного представництва його жителів і є дорадчою структурою перед радою громади. Висновок комітету щодо питань, які безпосередньо стосуються території округи, заслуховується на засіданні міських зборів депутатів під час розгляду цих питань. Предметом такого розгляду можуть бути такі питання: планування об'єктів капітального будівництва в окрузі; підготовка, зміна та відміна схеми землекористування; розширення та перебудова вулиць, доріг, площ на території округи; планування, побудова, взяття на баланс, істотні зміни та ліквіда-

ція муніципальних установ (лікарень, дитсадків, молодіжних центрів, гральних майданчиків, лікарень); зміна меж округи; формування бюджету [3].

Статут згаданої громади передбачає додатковий перелік питань, розгляд яких супроводжується заслуховуванням висновку комітету, а саме: розміщення промислових підприємств і відчуження земельних ділянок на території округи, які перебувають у комунальній власності [4].

Комітет наділений правом подачі заяв, клопотань і пропозицій щодо всіх питань, які стосуються округи. Вони подаються обер-бургомістру, який в межах своєї компетенції розглядає їх (питання поточного муніципального управління) або направляє ці звернення міським зборам депутатів або головному комітету за юрисдикцією.

Відповідно до ч. 3 § 46 КК Бранденбургу та Статуту міста Франкфурт-на-Одері комітет округи наділений правом приймати рішення з таких питань:

1. Визначення послідовності ремонту та розбудови вулиць, доріг (стежок), площ місцевого значення;
2. Догляд за станом населеного пункту, зокрема, догляд та облаштування парків, зелених зон, кладовищ, місць купання, а також пристаней для човнів й барж;
3. Утримання, використання та облаштування муніципальних установ місцевого значення [3].

Цей перелік є виключним і не може бути розширений в статуті громади або договорі про зміну територіального поділу (меж території). Рішення комітету можуть бути змінені або скасовані більшістю голосів депутатів міських зборів впродовж восьми тижнів після отримання відповідного рішення. Обер-бургомістр має право відкладного вето на рішення комітету округи. Згідно з ч. 4 § 46 КК Бранденбургу комітету надається право розпорядження бюджетними коштами, наданими радою громади, з метою підтримки заходів місцевих об'єднань та спілок, проведення традиційних свят, сприяння розвитку туризму та організації вшанування найстарших жителів населеного пунк-

ту. При цьому затвердження окремого бюджету для округи не допускається.

За своїм правовим статусом керівник округи, який обирається й звільняється комітетом, не належить до виконавчих органів ради громади, не – уповноважений приймати будь-які розпорядження чи інші адміністративні акти. Він здійснює повноваження на громадських засадах і представляє округу перед органами громади, до яких належать міські збори депутатів, (обер-)бургомістр та головний комітет. Заслуговує на увагу те, що голова громади не має права давати вказівки керівнику округи. Останній наділений активним правом участі, яке дозволяє йому брати участь у відкритих та закритих засіданнях ради громади та її комісій в разі розгляду ними питань, що стосуються відповідної округи. Представляючи таким чином точку зору комітету округи, керівник може бути першою контактною особою земельного уряду, інвесторів та представників громадськості [4].

Проаналізована модель управління округою в громаді на прикладі міста Франкфурт-на-Одері може бути використана в процесі реформування територіального устрою України.

Зменшення кількості територіальних громад внаслідок їх злиття – неодмінна частина змін.

Введення поділу громади на округи з відповідним представництвом сприятиме насамперед підвищенню активності жителів у вирішенні місцевих справ, посиленню соціальної згуртованості та досягненню необхідного громадського схвалення місцевим населенням рішень, прийнятих органами влади громади.

Окрім цього, така система дозволить вирішити потенційну спірну ситуацію між органами громади й жителями щодо загрози зникнення населеного пункту чи поселення в процесі укрупнення територіальних громад в Україні. Через створення округи забезпечується збереження історичної назви, меж та особливостей місцевості в межах єдиної громади.

Список використаної літератури:

1. Верховна Рада України: регіони України та їх склад [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/a002>.
2. Корнієнко М. Районні у містах ради як конституційний інститут / М. Корнієнко // Право України. – 2011. – № 2. – С. 201 – 207.
3. Янишевський М. М. Забезпечення балансу влади між бургомістром і радою громади у федеральній землі Бранденбург [Електронний ресурс] / М. М. Янишевський // Демократичне врядування: Електронне наукове фахове видання Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – 2015. – Вип. 15. – с. 1 – 7. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk17/fail/Janishevskij.pdf.
4. Янишевський М. М. Добровільне об'єднання територіальних громад в Німеччині: приклад для України / М. М. Янишевський // Інноваційні підходи та механізми державного та муніципального управління [Текст]: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (12 квітня 2013 р.) / За заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка, Т. В. Іванової. – К.: Академія муніципального управління. у 2-х частинах, Ч.1, 2013. – С. 172 – 174.
5. Янишевський М. М. Реформа місцевого самоврядування у федеральній землі Бранденбург: етапи, досягнення, нові виклики / М. М. Янишевський // Сучасні проблеми державного і муніципального управління [Текст]: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (3 квітня 2015 р.) / За заг. ред. О. І. Дація, В. Д. Бакуменка, Т. В. Іванової. – К.: Академія муніципального управління. у 2-х частинах, Ч.1, 2015. – 264 с.
6. Янишевський М. М. Система органів влади громади у федеральній землі Бранденбург: досвід для України / М. М. Янишевський // Ефективність державного управління [Текст]: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 33 / За заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загородського, доц. А. В. Ліненцева. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. – С. 225 – 235.
7. Янишевський М. М. Статус та управління районом громади у федеральній землі Бранденбург / М. М. Янишевський // Науковий вісник Академії муніципального управління [Текст]: збірник наукових праць. Серія „Управління“ / за заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка. – 2013. – Вип.3. – С. 393 – 400.

Смачило Степан Михайлович,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Інституту гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу

Скандинавська модель виконання соціальної функції держави

Важливою конституційною ознакою української держави є її соціальна спрямованість. Дефініція «соціальна держава» або «держава соціального добробуту» вживається в Європі з кінця 40-х років ХХ століття і особливістю цього типу держави є високий рівень соціальної безпеки та соціальної захищеності її громадян. Але досягнення такого рівня можливе завдяки проведенню інституційних реформ у соціальній сфері а їх результатом стане ефективна соціальна політика та результативність реалізації соціальної функції держави. У її реалізації беруть участь чимало суб'єктів, діяльність яких визначається конкретними соціальними інтересами й здійснюється на основі тієї або іншої нормативно-правової бази. Це – державні органи влади, органи місцевого самоврядування, недержавні організації, громадські об'єднання. В залежності від того, хто ініціює та встановлює ці взаємини та проводить відповідні заходи, розрізняють види соціальної політики – державну, регіональну, корпоративну. Основним суб'єктом реалізації соціальної політики в сучасному світі є держава. Вона й визначає загальні її засади, мету, завдання, пріоритети, нормативно-правову базу й проводять безпосередню практичну роботу з її реалізації [1].

В основі виконання соціальної функції держави лежить державна соціальна політика, що являє собою її дію у соціальній сфері, які мають переслідувати певні цілі, співвіднесені з конкретно-історичними обставинами, підкріплені необхідними організаційними й пропагандистськими зусиллями, фінансовими ресурсами й розраховані на певні етапи

соціальні результати. І хоча головним суб'єктом соціальної політики є держава, поряд з нею важливу роль у соціальній політиці виконують інші, недержавні суб'єкти, зокрема, профспілки, політичні партії та інші громадські організації. Загально прийнято, що головними показниками ефективності соціальної політики країни є рівень добробуту, освіти, здоров'я населення, конструктивності відносин соціальних груп та соціальної стабільності [2].

Для оптимально спрямованого руху України до побудови соціальної держави, вдосконалення її соціальної політики та стратегії, важливого значення набуває науково обґрунтована доцільність використання міжнародного досвіду побудови ефективної (дієвої) моделі виконання соціальної функції держави із врахуванням менталітету українського суспільства [1].

Стали загальновизнаними у зарубіжній соціальній практиці три моделі соціальної держави, запропоновані ще в 1990 р. Г. Еспинг-Андерсеном – а відповідно і соціальної політики: ліберальна (англосаксонська), скандинавська (соціально-демократична) і континентально-європейська (консервативна) [8]. Фундамент цієї класифікації складають принципи доступності, ступені охоплення населення та перерозподілу доходів у системах соціального забезпечення. Важливе значення має також роль та міри впливу на ці процеси політичних сил (партій, рухів, державної влади), що в кожній з держав є різною [3, 6]. Увагу дослідників сфери державного управління привертає сучасна соціальна політика скандинавських європейських країн (Данії, Норвегії, Швеції, Фінляндії) як «держав загального добробуту», що відіграє важливу роль у реалізації інтересів соціальних спільнот, окремих громадян, суспільства загалом [2-8]. Ця політика впливає на задоволення життєвих потреб різних верств населення, підвищення його добробуту, забезпечення належного рівня матеріального й духовного життя, розвитку культури, охорони здоров'я, освіти. Ефективна модель виконання соціальної функції держави та її соціальна

політика спрямовує організацію системної соціальної роботи, діючи у взаємозалежних зв'язках і впливах. Тому досвід скандинавських країн є повчальним і корисним для українських реалій реалізації соціальної функції держави.

У скандинавській (соціально-демократичній) моделі провідну роль у соціальному захисті населення відводиться державі, яка надає базове забезпечення всім громадянам країни з державного та місцевого бюджетів, сформованих за рахунок податків. На відміну від ліберальної моделі, де кожен сам піклується про свій добробут і забезпечення, ця модель соціальної політики заснована на концепції «солідарності», де соціальний захист розглядається як справа всього суспільства, а не окремо взятих індивідів. Саме тому її нерідко називають солідарною і крім країн північної Європи вона найшла практичне втілення також ще у Нідерландах та Швейцарії.

Скандинавська модель ґрунтується на таких принципах соціального захисту: всі люди мають однакову цінність, незалежно від віку й продуктивності (суспільство не може відмовитися від «слабких» елементів та повинне створювати їм умови і надавати можливості для задоволення своїх потреб); соціальні послуги й сервіс надаються на добровільних началах.

У разі відсутності розуміння добровільності, державою можуть вживатися примусові методи; соціальний захист повинен бути безперервним, всебічним і охоплювати всі сфери життя людини; соціальний захист повинен бути гнучким, доступним і здатним вирівнювати соціальні умови для всіх груп населення. Такий підхід допомагає перебороти розрив у соціальних можливостях як «слабких» груп, так і всього суспільства. Зокрема, усі повинні мати однакову можливість для отримання освіти, кваліфікації й оплачуваної роботи – стати само забезпечуваними членами суспільства [4, 7].

Пріоритетними завданнями державної соціальної політики у скандинавській моделі реалізації соціальної функції держави вважаються загальна зайнятість й вирівнювання

доходів населення; зменшення рівня розшарування суспільства за доходами. Розвинутий державний сектор економіки слугує основою фінансування соціальної сфери, а її зміцненню сприяє високий рівень оподаткування. Частка державних витрат з ВВП становить у Швеції 66 %, у Данії 61 %, у Фінляндії 56 %. Основна частина цих витрат іде на задоволення соціальних потреб населення. Значну частину становлять трансферні платежі, завдяки яким іде перерозподіл національного продукту на користь найменш забезпечених верств населення. Особливістю цієї моделі є універсалізація соціального захисту населення, як гарантованого права всіх громадян, забезпеченого державою. Важливою рисою цієї моделі є висока роль держави в усупільненні доходів і загальнонаціональних соціальних механізмів керування. Держава забезпечує високий рівень якості й загальнодоступність соціальних послуг (у тому числі безкоштовне медичне обслуговування, освіту й т.п.) [4]. Для скандинавського типу реалізації соціальної функції держави характерний універсалізм і перерозподілом доходів за рахунок прогресивної системи оподаткування населення. Вона заснована на системі соціального страхування з певними відрахуваннями внесків працюючих і роботодавців, а боротьба з бідністю тут поєднується з підтримкою високих стандартів життя всіх громадян країни.

Економічною основою скандинавської соціальної моделі є ефективно виробництво, повна зайнятість, сильні об'єднання роботодавців і профспілок, договірні відносини між ними, які контролюються державою, високий рівень перерозподілу суспільного продукту. Соціальна політика у цій моделі фінансується державою з бюджетних коштів (через систему оподаткування) і вона забезпечує реалізацію гарантованих прав та дій соціального захисту й відповідає за активне функціонування різних недержавних соціальних служб. Це можливо лише при наявності сильного й децентралізованого управління.

У країнах, де застосовується така модель соціальної політики, податки, як правило, досить високі, мають непрямий

характер і пов'язані з роздрібним продажем товарів і послуг населенню. Доходи обкладаються за прогресивною шкалою. При цьому прибуткова прогресія досить істотна, тому шведські підприємці, щоб уникнути податкового впливу, нерідко вдаються до реєстрації своїх підприємств у інших країнах Європи.

Шведська доктрина соціальної держави зводить турботу держави про своїх громадян у ранг національного культу, обіцяючи забезпечувати їм безпеку, надійність і захист у загрозливих ситуаціях. Громадяни є незалежними від родичів або добродійності, а тим більше від ринку. Держава піклується про людину впродовж усього її життя. Для шведської моделі властиво: регулювання трудових відносин на загальнонаціональному рівні (встановлення тарифних ставок, колективних договорів); проведення соціальної політики, що забезпечує найменшу диференціацію населення за рівнем доходів; орієнтація політики зайнятості на мінімізацію безробіття, насамперед за рахунок перекваліфікації працівників; розвиток виробничої демократії та ін. Діяльність по кожному з відзначених напрямів принесла досить вражаючі результати [4, 7].

Реалізуючи базову ідею шведської моделі «національної солідарності», уряд не тільки забезпечує рівний захист інтересів всіх членів суспільства, але й домагається забезпечення добробуту окремих груп населення. Активна перерозподільча політика в скандинавських країнах вирішила проблеми бідності, але не змогла цілком вирішити проблеми соціально уразливих груп (інвалідів, дітей, старих, безробітних). Як наслідок впровадження принципу належного забезпечення соціальних прав громадян, рівень витрат на соціальний захист є досить високим, що дозволяє домагатися її ефективності й підтримувати велику кількість прихильників соціал-демократичної моделі. Іншими відмінними рисами цієї моделі є розвинена система виробничої демократії, регулювання трудових відносин на загальнонаціональному рівні, а не на рівні окремих підприємств або

галузей, використання наявних коштів з метою мінімізації рівня безробіття.

Отже, скандинавська модель соціального захисту населення суттєво відрізняється від інших європейських держав значно розвинутою системою соціального забезпечення. У скандинавських країнах переважає державна модель соціального захисту населення [7]. А поняття «соціальний захист» в цих країнах трансформоване в поняття «соціального добробуту». У конституціях Норвегії, Швеції й Швейцарії, текстуально зафіксовано не поняття «соціальна держава», а категорія «держава добробуту». Ця модель включає обов'язкову соціальну політику, регульовану державою рівень доходів, а також зрівняльний, загальний характер соціальних пільг і допомоги. Не дивлячись на схожі риси, скандинавські країни дещо відрізняються по характеру і організаційним формам реалізації соціальної політики.

Основним принципом, наприклад, шведської соціальної моделі є її універсальність – вона охоплює всі верстви населення. Усі громадяни поза залежністю від їхнього соціального статусу беруть участь у її фінансуванні, вносячи співрозмірний своїм доходам внесок – принцип солідарності. Держава ж бере на себе функції перерозподілу соціальних благ від забезпечених до найбільш уразливих категорій населення. Рівень оподаткування в Швеції становить близько 67% і є одним із найвищих в світі, але у Швеції це повною мірою компенсується високим ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю значних контрастів між багатством і бідністю і, відповідно, високою політичною і соціальною стабільністю [5, с. 194].

Шведське соціальне забезпечення розподіляється на страхування за місцем мешкання, що стосується гарантованих державою виплат і допомоги («бенефіцій») та страхування за місцем роботи, яке переймається виплатами на випадок втрати доходу. Обидва види страхування однаково застосовуються до осіб, що мешкають чи працюють у Швеції, наявність шведського громадянства не є неодмінною умовою для страхування [4, с. 122].

Традиційні риси скандинавської моделі (універсалізм, солідарність, соціальний контракт між поколіннями, повна зайнятість населення, поєднана з активним втручанням держави у механізми функціонування ринку) змінюються під впливом чинників внутрішньодержавного та міжнародного розвитку, конвергенції ідеологій. Аналіз соціальних реформ шведського уряду доводить, що відбувається трансформація соціал-демократичної моделі у напрямі до ліберальної моделі, котра активізує працездатну особу [2]. Це пояснюється тим, що в умовах глобалізації і постіндустріального розвитку, на фоні неоліберальної хвилі в інших європейських країнах, у Швеції почали спостерігатися диспропорції в соціальній сфері: витрати на виплати хворим, достроковим пенсіонерам, безробітним і особам, зайнятим через відсутність робочих місць, на різноманітних курсах, зросли майже в два рази швидше, ніж ВВП; особи працездатного віку (20-64 років), які складають 59% населення, (а це 20%) є реципієнтами компенсацій і виплат, що значно ускладнило соціальну ситуацію у країні, з огляду на жорсткі закони щодо гарантій зайнятості працівників; поширилася кількість безробітних, які отримують 90-80% попередньої зарплати і не поспішають працевлаштуватися; збільшилася кількість непрацюючих іммігрантів, які утримують свої родини на соціальні виплати, що спричиняє невдоволення місцевих громадян [2, с. 43-44].

На жаль, в Україні соціальна політика нині є аморфною і суперечливою. Через відсутність чітко визначеної концепції, стратегії та пріоритетів, необхідної економічної бази, надмірну заполітизованість українського суспільства чимало соціальних програм носять популістський, декларативний характер. Вироблення нової моделі реалізації соціальної функції держави із врахуванням світового досвіду концепції соціальної держави та реалізації соціальної політики, розробка на їхній основі системи соціального захисту та вдосконалення соціальної політики повинні наблизити Україну до європейських стандартів стабільного соціального розвитку та безпеки.

Список використаної літератури:

1. Ільчук Л. І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні / Л.І. Ільчук. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 310 с.
2. Європейська соціальна політика і моделі соціального партнерства: навчально-методичний посібник / Н. Г. Діденко, І. Я. Тодоров, О. Р. Чугріна, О. К. Міхєєва; за заг. ред. Н. Г. Діденко. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – 219 с.
3. Лайкман К. Модели социальной политики // Общество и экономика. – 2000. – № 8.
4. Мельник С. В. Шведський досвід формування та реалізації політики соціального забезпечення та страхування [Текст] / С. В. Мельник // Український соціум. – 2008. – №4. – С. 114–126.
5. Рівчаченко С. В. Становлення та розвиток соціального страхування в країнах ЄС / С. В. Рівчаченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №5. – С. 191-196.
6. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні // Україна: аспекти праці. – 2002. № 1.
7. Швеція і її система соціального захисту [Електронний ресурс] // Юридично-соціальний портал. – 2008. – Режим доступу: <http://www.pilga.in.ua/node/22>.
8. Esping-Andersen G. The three worlds of welfare capitalism. – Cambridge, 1990.

Глазена Тетяна Миколаївна,

слухач магістратури спеціальності 074 «Публічне управління та адміністрування» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Місьцеве самоврядування Франції: досвід для України

Перехід Франції від політики централізації до децентралізації здійснювався шляхом поступового проведення широкого кола реформ, котрі, стосувалися розширення субнаціональної автономії, скорочення функцій

центрального уряду, послаблення ролі префектів і створення автономного регіонального рівня. Адміністративна реформа у Франції полягала в ліквідації адміністративної та фінансової залежності; передаванні виборної влади від регіональних і департаментських префектів головам виборних рад; трансформації регіонів у повноправні місцеві органи влади, що обираються на загальних виборах [1].

Основною задачею, яка поставала при реформуванні державної політики Франції було відділення центральної влади від місцевої, покладення основних важелів управлінського впливу з питань вирішення регіональних справ саме на місцеві органи влади.

У Конституції Франції досить мало говориться про місцеве самоврядування. Так, ст. 72 Конституції Франції визначено, що територіальними колективами Республіки є комуни, департаменти, регіони, колективи зі спеціальним статусом і заморські колективи. Усі інші територіальні колективи утворюються законом. Ці колективи вільно управляються виборними радами на умовах, визначених законом. Представники Уряду в департаментах і територіях відповідають за національні інтереси, адміністративний контроль і дотримання законів [1]. Правове регулювання місцевого самоврядування Франції визначається Законом 82-213 «Про права і свободи комун, департаментів та регіонів» Цей закон визначає межі повноважень муніципалітетів, відомств, регіонів і держави у сфері розподілу державних ресурсів і передаванні державних коштів місцевим органам влади. Законом визначаються місцеві органи влади, режим виборів і статус обраних представників, умови співпраці між муніципалітетами, округами й регіонами, а також рівень участі громадян у місцевому житті [1].

Завдяки реформам місцеве самоврядування Франції отримало більше автономії як щодо легітимності, так і щодо ресурсів та повноважень. Головним завданням став не тільки контроль за повноваженнями і фінансами, скільки

підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та управління публічними коштами.

Одним із потужних напрямів реформування у Франції стало реформування в інформаційній сфері, у ході якого передбачалась інформатизація на всіх рівнях, розвиток і швидке використання мережі Інтернет. За допомогою інформаційних технологій планується автоматизувати масові послуги, поліпшити щоденну діяльність, умови спілкування і комунікації.

На сьогодні у Франції запроваджено нові підходи до звітності та контролю за державним апаратом. Акцент зміщується з контролю за процесом на контроль й оцінювання результату та наслідків прийнятих рішень, встановлюється безпосередній зв'язок між обсягом, результативністю, якістю роботи та грошовою винагородою за цю роботу. Відбувається кадрове оновлення апарату управління, приділяється увага ефективному використанню людських ресурсів, вводиться безперервне навчання державних службовців та система підвищення кваліфікації за допомогою мережі Інтернет.

Україна перебуває на початку довгого шляху реформування. Проаналізувавши досвід Франції, можна стверджувати, що на сьогодні в нашій країні вже почалося впровадження європейських стандартів і напрацювань. Проводиться робота з децентралізації, об'єднання територіальних громад. Але ця робота є недосконалою, а застарілі форми правління залишають місце для централізації і передачі повноважень місцевому самоврядуванню без підкріплення відповідними фінансовими ресурсами. Передаючи повноваження держава має передавати і фінансові ресурси для їх здійснення задля можливості розвитку регіонів і держави вцілому [2].

Україні на даному етапі суспільно-політичного розвитку необхідна така модель місцевого самоврядування, де місцевим органам влади буде характерне виконання загальних функцій, поєднання прямого державного управління на місцях та місцевого самоврядування, місцевих виконав-

чих органів, сформованих міським головою, який як голова виконавчого комітету буде поєднувати колегіальні функції з деякими обов'язками державної адміністрації. Державі необхідно зберегти за собою політичні функції, передавши на місця контроль за економічною, соціальною і культурною сферами. Саме таким чином Франція за декілька років перетворилася з держави з високим рівнем централізації влади на країну з розвиненою системою місцевого самоврядування і мінімальним втручанням держави в справи адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаної літератури:

1. Ворона П.В. Особливості місцевого самоврядування Франції на прикладі регіональних адміністративно-територіальних одиниць-департаментів: досвід для України / П.В. Ворона // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2008_2_64.pdf.

2. Система державного управління Республіки Франція: досвід для України / авт.-уклад. Л.А. Пустовойт ; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2010. – 56 с.

Ищенко Микола Павлович,

доктор філософських наук, професор, професор кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Основоположні гуманістичні і демократичні цінності та принципи децентралізації в Україні та Канаді

Вивчення найпрогресивніших практик децентралізації в різних демократичних країнах світу, їх економік, культур, способів життя свідчить про високу ефективність, поряд із соціально-економічними, гуманістичними і демократичними

цінностей та принципів. Останні важливо розглянути в плані основоположних компаративних характеристик досвіду розвинених країн світу, особливо канадського досвіду. А він переконує, що філософія гуманізму і демократії є безальтернативною основою децентралізації та оптимізації місцевого самоврядування в Україні.

Здійснюючи стратегічні цілі зміцнення системи державного управління та децентралізації в Україні, українським політикам достатньо раціонально найшвидше скористатись досвідом держав Європейського Союзу та світу в аспекті взаємоузгодженості пріоритетів розвитку місцевого самоврядування. Ці пріоритети чітко виписані в ст. 158-160 та ст. 162 Договору про заснування європейської спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2008 року), підписаного главами 27 держав Європи [1, с. 304–306].

Аналіз багатоміліонного історичного досвіду переконує, що у реальному житті основна влада належить не всім, а тільки невеликій групі людей-лідерів. Саме від їхньої діяльності і рішень залежить якість і рівень життя інших людей і всього суспільства. Тільки декілька тисяч чоловік вирішують стратегічні питання внутрішньої та зовнішньої політики. Саме вони є владно-управлінською меншістю, яку складають політичні, державні, громадські, регіональні, місцеві, партійні та інші лідери. Загальнодержавна, регіональна і місцева політика у демократичних системах відбувається у взаємоузгодженості та складній ієрархічній взаємозалежності всіх суб'єктів публічного управління та адміністрування.

Прискоренню процесу децентралізації за умов демократизації суспільного життя в Україні служить той об'єктивний фактор, що нині значно зростає активність лідерів у соціально-економічному і політичному житті. Але за сучасних умов дедалі більшу роль починають відігравати місцеві, регіональні лідери. Вони стали відносно самостійними і впливовими в механізмі організації соціально-економічного і політичного життя та в системі публічного управління.

Цілком об'єктивно органи місцевого самоврядування, об'єднані територіальні громади, зазвичай, мають свої інтереси, формують і регулюють свої механізми влади [2, с. 333-335]. Для їх реалізації вони використовують всі наявні місцеві ресурси в цілях відстоювання своєї автономності. Звичайно, не можна з цим не рахуватись, зовсім неприпустимо діяти всупереч інтересам керівників, лідерів областей, районів об'єднаних територіальних громад. Інноваційному наповненню діяльності та іміджу конкурентоспроможного регіонального лідера, посиленню ролі та значення місцевих лідерів, керівників сприяє розвиток ринкової економіки, що, в першу чергу, забезпечує реальну децентралізацію влади.

За умов зміцнення ринкових відносин у процесі реалізації пріоритетів і принципів регіональної і місцевої політики зростає на місцях кількість незалежних суб'єктів державно-громадської, господарської, культурологічної та науково-освітнянської діяльності. Відповідно на її основі посилюється відносна автономність областей і районів. Так об'єктивно відбувається децентралізація економіки, культури, науки, а відтак і політики, що супроводжується делегуванням на місця більш широких владно-управлінських повноважень.

Інститути місцевого самоврядування тепер активно контролюють умови приватизації, коло осіб, яким передається державна власність, а також переходить нерухомість в оренду за вільно визначуваними правилами. Це не тільки одноразово посилює їх регіональну владу, але й створює об'єктивну основу для постійного, сталого їх збагачення, а відтак, і їх економічної могутності та незалежності. А слабкість та неспроможність лідерів центральної влади вирішувати в умовах економічної і соціально-політичної кризи актуальні проблеми супроводжується зростанням невдоволення величезної частини населення.

Тепер саме час звернутись до канадського досвіду в контексті вище названих проблем. З одного боку, він багато в чому може бути гідним для наслідування і повчальним для України у формуванні і реалізації програм децентралізації,

оптимізації системи місцевого самоврядування. Але треба враховувати, що з іншого боку, якщо виходити з того, що він ґрунтується на основі федерації, створеної в Канаді ще в 1867 р., то він може бути визнаний в частині федералізації несвоечасним сьогодні для України.

Але потрібна політична воля керівників, лідерів держави, областей, районів, об'єднаних територіальних громад, щоб знайти його користь для України. Саме вони регулюють цілеспрямовану сукупну діяльність державних органів, суб'єктів регіональної влади, відповідно до ст. 143 і ст. 144 Конституції України, зокрема територіальних громад сіл, селищ, міст безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування. Вся їх діяльність регламентується законами й спрямовується на вирішення державних, суспільних і громадських проблем та досягнення і реалізацію загальнозначущих цілей розвитку регіону і його окремих сфер [3, с. 61–62].

Найефективніше в умовах українського суспільства це можна реалізувати на основі цінностей і принципів розробленої автором ще в 1970-80-і роки філософії гуманізму і демократії. Як ніколи раніше, сьогодні необхідно на мові конкретних практичних дій забезпечити нерозривну взаємозалежність і одночасне здійснення принципів гуманізації ↔ демократизації ↔ деєтатизації ↔ децентралізації ↔ деконцентрації. Необхідно забезпечити послідовність щодо їх дієвості в сферах праці, власності, публічної влади, а відтак, і в соціальних групах. Коли в цьому алгоритмі ігнорується чи випадає одночасне виконання хоч одного із зазначених принципів, загальний результат, наприклад, окремо виконуваної децентралізації, в масштабах всього суспільства буде мінімізуватись.

Дуже доречно при аналізі канадського досвіду звернути увагу на послідовність впровадження приблизно таких цінностей і принципів в Канаді. В цьому контексті звертає на себе увагу впровадження цілої низки гуманістичних та демократичних ідей, цінностей і принципів у процес децен-

тралізації і розвитку місцевого самоврядування. Попри їх тривалу і нелегку історію, центральний уряд Канади і уряди провінцій з самого початку всю державотворчу діяльність здійснювали на основі федерації, створеної ще в 1867 р.

Звичайно, центральний уряд намагається використати у своїх цілях місцевих, провінційних лідерів, що також значно підвищує їхню роль і вплив у державі загалом. І треба враховувати, що поведінка місцевих лідерів може коливатись від повної підтримки центрального уряду до прямого протистояння і непідкорення йому.

Найефективнішою виявилась така діяльність, яка послідовно здійснюється за політичною послідовністю і співпрацею, шляхом і засобами міжурядової дипломатії, а з 1911 р. – поступок центрального уряду урядам провінцій та відсутності насилля щодо останніх, а також відсутності економічного консерватизму і жорсткого індивідуалізму.

Керуючись гуманістичними ідеями і принципами, уряд У. Кінга вже в 1920 р. здійснив програму гуманізації кримінального кодексу, інших сфер та виробив відповідні підвалини і перспективи соціально-економічного прогресу.

У плані демократизації в 1961 р. за ініціативи прем'єр-міністра Дж. Дифенбейкера, був прийнятий парламентський акт «Білль про права». В 1982 р. була прийнята «Хартія прав і свобод». І Білль, і Хартія захистили особисті і політичні права та свободи канадців, зокрема, свободу слова, релігії, право на життя, свободу і безпеку, права на використання власності. А сукупно вони зміцнили федеративні відносини в Канаді.

У 1980-ті рр. прем'єр-міністр П. Е. Трюдо виробив на основі міжурядової дипломатії компроміс з прем'єр-міністрами провінцій. Прийнятий у 1982 р. Конституційний Акт – Основний закон, закріпив федеративний устрій і двомовність, рівноправність французької і англійської мов. За Конституційним Актом і Хартією прав і свобод вище від верховенства парламенту і федералізму було поставлено верховенство Конституції, що мало інтерпретуватись надалі судами.

Пізніше в контексті деетатизації з приходом до влади Б. Малруні відбулась відмова від етатистської програми і утрата централізаторського стрижня, тобто фактична децентралізація. Нині держава є потенційно децентралізованою. Розвиток моделі конкурентного федералізму з кінця ХХ сторіччя посилює послідовну децентралізацію на основі міжурядової дипломатії та взаємодії.

Але, незважаючи на децентралізаційні тенденції, у той же час політика урядів провінцій узгоджується з державною політикою центрального уряду. Такий підхід дає можливість центральному уряду, всім суб'єктам державної влади виконувати свої управлінські завдання, використовуючи правові, економічні, адміністративні засоби й методи впливу, спираючись на ресурси, що використовуються в їхніх інтересах.

В умовах глобалізаційних процесів на відміну від Канади ХІХ-ХХ ст. складність і масштабність процесу децентралізації в Україні в ХХІ ст. обумовлюють участь в ній багатьох як вітчизняних, так і міжнародних інститутів, організацій і окремих осіб. Та все ж найважливішу роль у реалізації завдань децентралізації відіграють органи місцевого самоврядування, представницькі органи влади, виконавчі органи влади, органи судової влади, групи інтересів і групи тиску, громадські організації, товариства, органи самоорганізації населення.

Нині в Україні бурхливо примножується чисельність суб'єктів економіки і політики, які сприяють досягненню запланованих пріоритетів розвитку місцевого самоврядування або обмежують свободу і можливості регіональних політичних, управлінських чи господарських лідерів у їх реалізації. При цьому посилюється тенденція до централізації у політиці і економіці. Такі зміни об'єктивно зумовлені, оскільки Україна є великою державою як за територією, так і за кількістю населення та його національним складом. Тому для ефективного управління необхідна певна централізація, яка б стримувала сепаратистські та федералізаційні тенденції, що могли б загрожувати національній безпеці України.

Законодавчо закріпленою перевагою керівників держави є наявність у їх розпорядженні великих матеріально-фінансових ресурсів, права на прийняття законів та інших обов'язкових нормативних актів, які регулюють всі сторони життєдіяльності суспільства. А значить в політиці децентралізації це необхідно враховувати на місцях. У разі необхідності керівники, лідери центральної влади повністю контролюють всі силові структури. Вони можуть завжди скористатися своїми перевагами, для того щоб привести децентралізаційні зміни та тенденції у відповідність до конституції держави.

Наявна в Україні консервативна стійкість регіональної політичної культури сприяє тому, що заходи керівників, лідерів держави можуть спрямовуватись проти надмірної децентралізації та посилення впливу місцевих, регіональних лідерів та отримувати підтримку певної частини українського суспільства.

Крім того, відомо, що певна частина політичних, державних і регіональних лідерів користується підтримкою міжнародних політичних сил, які не зацікавлені в інтеграційних чи дезінтеграційних процесах в країні. Така підтримка об'єктивно посилює керівників центральної державної влади у їх протистоянні безконтрольності у децентралізаційних процесах на місцях, в областях, районах та в об'єднаних територіальних громадах.

Резюме: як показує проведений аналіз, основоположні гуманістичні і демократичні цінності та принципи децентралізації в Україні та Канаді несуть в собі неоціненний прогресивний потенціал. Вони зарекомендували себе найефективнішим чином в різні історичні часи та за різних політичних, географічних, соціально-економічних, глобалізаційних умов і обставин.

Список використаної літератури:

1. Конституція для Європи. Конституційні акти Європейського Союзу / Пер. Г. Заворітня, Т. Качка, за заг. редакцією Г. Друзенка. – К.: Видавнича організація «Юстініан, 2008. – 520 с.

2. Соціально-політична енциклопедія: наук. вид. / М. П. Іщенко, О. М. Іщенко; за ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенка. – Черкаси : ІнтролігаТОР, 2012. – 636 с.

3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Кіровоград, Державне видавництво, 1998. – 72 с.

Швець Володимир Валентинович,

викладач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат історичних наук

**Адміністративна служба генерала
Михайла Олексійовича Домонтовича в Болгарії**

Питання щодо цивільного управління в незалежній Болгарії, яку передбачали створити в ході успішної російської військової операції на Балканах (російсько-турецька війна 1877–1878 рр.), конфіденційно обговорювали у вузькому колі вищих сановників Російської імперії напередодні подій. Визнали доцільним (зі збереженням конфіденційності) при головнокомандуючому діючої армії запровадити посаду завідувача цивільною частиною. 16 листопада 1876 р. на цю посаду призначено князя В.О. Черкаського, офіційна місія якого полягала в керівництві Червоним хрестом при діючій армії (з жовтня 1876 р.) [1, 4].

Після переходу російської армії через Дунай і поширення Маніфесту Олександра II до мешканців Болгарського регіону, де наголошувалося, що стратегічне завдання Російської імперії – творити, а не руйнувати, фактично з 10–15 червня 1877 р. розпочинало роботу цивільне управління в Болгарії.

Важливе значення російське цивільне управління надавало відбору кадрів для організації місцевої адміністратив-

ної влади на звільнених болгарських територіях, а також і в канцелярії завідувача цивільними справами. 25 червня 1877 р. російські війська звільнили Тирново – давню столицю Болгарії і губернатором міста призначили генерала М.О. Домонтовича [2, арк. 3].

Роль губернатора полягала в керівництві усіма справами підвідомчого регіону, нагляді за виконанням службових обов'язків болгарськими чиновниками. Діловодство і листування губернаторів, начальників округів, а також канцелярії цивільних справ велося російською мовою.

Завдання, що постало перед російським цивільним управлінням у Болгарії було досить складним і відповідальним. Визначальним чинником ставало запровадження цивільного ладу в політично не існуючій країні, поступально звільнювальній від турецького ярма. Саме тому часто доводилося оперативно змінювати вже схвалені розпорядження, вносити корективи в дії органів цивільної влади і навіть змінювати місця перебування останніх.

Складності надавала й та обставина, що з просуванням російських військ у ході війни в Болгарії відбувався докорінний соціальний переворот, руйнувався усталений віками адміністративний лад. Тому згодом першим завданням російської цивільної адміністрації була розбудова нової соціально-управлінської конструкції, при цьому досить швидко й ефективно в умовах воєнного часу.

Уважне вивчення матеріалів з проблеми засвідчує, що метою нової цивільної адміністрації була не докорінна зміна існуючої в Болгарському краї системи, оскільки це ускладнило б життя населення регіону в нових умовах вільного існування. Голова цивільного управління в Болгарії В.О. Черкаський стратегічним завданням визначив повне усунення свавілля, яке панувало за часів турецької адміністрації. Задля реалізації визначеної мети було запроваджено низку нормативних актів: «Положення про цивільне управління в санджаках і округах Болгарського краю» від 7 липня 1877 р.; «Правила для управління адміністративних рад в округах і

містах Болгарії» від 8 серпня 1877 р.; «Правила для організації в Болгарії поліцейської варти» від 8 серпня 1877 р. [3, арк. 2].

У ході російсько-турецької війни до укладання миру було організовано 8 санджаків, які поділялися на 56 округів (каз) [4, 147]. Адміністративним органам дали нові назви, а саме: очільники санджаків стали губернаторами, начальники каз – окружними начальниками. Оскільки російська адміністрація репрезентувала тимчасове управління, то визнаним правилом стало призначення заступниками на всі посади болгар, що сприяло б підготовці досвідчених місцевих діячів.

Потужною проблемою, яка постала перед російською цивільною адміністрацією і потребувала негайного розв'язання, була проблема біженців. Чисельність болгарських біженців, які тікали від свавілля турок, сягала 200 тис. осіб. Усі вони шукали порятунку під захистом російської армії, головним чином у Тирново. Значні проблеми зумовив і запеклий характер турецької оборони під час війни, що актуалізувало проблему організації допомоги і лікування поранених бійців, до того ж в зимових умовах. Названі вище чинники змусили тимчасову російську адміністрацію відкоригувати намічену на початку програму своєї діяльності, де в порядку денному першочерговості набули питання полегшення тягаря воєнних обставин для місцевого населення – біженців і поранених.

Комплекс усіх цих турбот, способів і засобів їхнього розв'язання перебував у компетенції губернатора Тирново генерала М.О. Домонтовича. Саме йому як представнику новоствореної цивільної адміністрації довелося взяти на себе турботу про біженців. Завдяки оперативності розпоряджень та інструкцій Тирновського губернатора бідуюче становище вимушених утікачів вдалося покращити, а багатьох із них врятувати від голодної смерті.

Стратегічними завданнями російської тимчасової влади в Болгарії були: забезпечення порядку в регіоні, консолідація ресурсів і засобів країни, підготовка авторитетними ви-

борними представниками місцевої еліти основних законів держави, обрання князя держави і організація державного життя на нових засадах [5, 55]. Головний критерій, яким мала послуговуватися тимчасова російська цивільна влада, – це прагматизм і корисність усіх заходів для новостворюваного Болгарського князівства.

Складні і широкі завдання, які стояли перед імператорським російським комісаром, визначено в основній інструкції від 10 квітня 1878 р., у подальшому неодноразово доповнюваній і пояснюваній. Головний спектр завдань російського комісара скеровували на зміцнення самостійності звільненого Болгарського краю.

Вважаємо за доцільне проаналізувати напрями діяльності директора канцелярії імператорського російського комісара генерала М.О. Домонтовича на цій посаді¹. Як свідчить вивчення документів, найбільш важливим аспектом його роботи, як представника російської цивільної влади, було забезпечення і організаційне втілення нової соціальної політики в Болгарському князівстві. Вихідна документація з канцелярії російського комісара в Болгарії за підписом М.О. Домонтовича містить циркуляри, розпорядження, приписи, скеровані на збір необхідної інформації з місць, зокрема щодо збору відомостей щодо майна мусульманських духовних установ і щодо розподілу доходів з них [6, 167]. Генерал пояснює доцільність таких заходів наглядом за станом опікунських закладів і сирітських кас, які до війни перебували в завідуванні мусульманського духовенства. Таким чином, захист прав і майна найбільш соціально вразливих осіб – дітей, позбавлених батьківського піклування, перебував на контролі адміністрації російського комісара в Болгарії. Постійних організаційних заходів потребувало і питання біженців [7, 167-168].

¹ Михайло Олексійович Домонтович (1830–1902 рр.) походить зі старовинного козацького роду Домонтовичів. Генерал Російської імперії українського походження, уродженець с. Кудрівка Сосницького повіту Чернігівської губернії. Найбільш відомий предок – Іван Михайлович Домонтович був з 1669 р. першим слабинським сотником у складі Чернігівського полку, пізніше – генеральним суддею Війська Запорозького. [Кривошея В.В. Українська козацька старшина: реєстр. Київ : Укртиппроєкт, 1997. 102 с., 101-102].

За оцінками очевидців, діяльність усіх відділів управління російського комісара була насправді дивовижною. Протягом короткого часу серед хаосу розбудовували самостійне конституційне князівство з представницьким правлінням [8, 9].

16 квітня 1878 р. на посаду імператорського російського комісара призначено князя О.М. Дондукова-Корсакова, в нещодавньому минулому Київського, Волинського і Подільського генерал-губернатора [9, 1].

У прийнятті рішень комісар О.М. Дондуков-Корсаков, якому почасти бракувало знань зі слов'янського і східного питань, спирався на рекомендації достатньо кваліфікованих і обізнаних посадовців центрального управління, серед яких у курсі всіх справ був завідувач канцелярії – генерал М.О. Домонтович. За його керівництва канцелярією і діловодною документацією розбудовували всі галузі нової Болгарської держави. Варто відзначити, що відсутність директора канцелярії через службові відрядження давалася взнаки, і в листуванні О.М. Дондуков-Корсаков наполягав на якомога швидшому поверненні М.О. Домонтовича [10, 201].

Незважаючи на такі чинники: війна, місцеві негаразди, наявні проблеми в тилівій організації російської армії в регіоні, необхідність виконувати різні вимоги окупаційного війська; відсутність основ державності серед населення, залишки турецької спадщини і розорення внаслідок війни, представництво імператорського комісара здійснило колосальну роботу щодо налагодження життя в Болгарії.

Список використаної літератури:

1. Попруженко М.Г. Русское управление в Болгарии в 1877–1879 гг. София, 1927. 29 с.

2. Російський державний військово-історичний архів (далі – РДВІА), ф. 242. Домонтович Михаил Алексеевич – управляющий кодификационного отдела Военного Совета, оп. 1. Заметки Домонтовича о русско-турецкой войне 1877–1878 гг. и переписка с разными лицами; выписка из книги Модзалевского «Малороссийский родословник» – родословная семьи Домонтович, д. 3. Заметки генерала Домонтовича М.А. о русско-турецкой войне. 32 л.

3. РДВІА, ф. 430. Болгария (Коллекция), оп. 1. Подлинные приказы Министерского Совета Болгарии, д. 120. Дело губернатора Черкасского за период его деятельности в гражданском управлении Болгарией: записка о положении гражданского управления ко времени заключения мира 19 февраля 1878 г., списки офицеров и губернаторов, сведения о болгарских жителях и духовенстве, сведения о состоянии Болгарии в 1873–1875 гг. 1878–1879 гг. 73 л.

4. Записка министерства иностранных дел о принципах автономии Болгарии и ее будущем государственном устройстве. Борьба России и болгарского народа за создание Болгарского государства 1878–1879 / ред. С.А. Никитин, В.Д. Конобеев, Х.Н. Гандеев, П.Т. Тодоров. М. : Наука, 1967. Т. 3. Док. № 70. С. 147–147.

5. Обращение Николая Николаевича (старшего) к болгарскому народу о создании самостоятельного Болгарского государства, его устройстве и о задачах временного русского управления. Борьба России и болгарского народа за создание Болгарского государства 1878–1879 / ред. С.А. Никитин, В.Д. Конобеев, Х.Н. Гандеев, П.Т. Тодоров. М. : Наука, 1967. Т. 3. Док. № 28. С. 55.

6. Циркуляр директора канцелярии российского комиссара в Болгарии М.А. Домонтовича губернаторам о сборе сведений относительно имущества мусульманских духовных учреждений и о распределении доходов с них. Борьба России и болгарского народа за создание Болгарского государства 1878–1879 / ред. С.А. Никитин, В.Д. Конобеев, Х.Н. Гандеев и П.Т. Тодоров. Москва : Наука, 1967. Т. 3. Док. № 89. С. 167.

7. Письмо А.М. Дондукова-Корсакова А.Б. Лобанову-Ростовскому о действительных целях международной комиссии про расследованию положения в Родопских горах и об условиях возвращения в Восточную Румелию турецких беженцев. Борьба России и болгарского народа за создание Болгарского государства 1878–1879 / ред. С.А. Никитина, Х.Н. Гандеев. М. : Наука, 1967. Т. 3. Док. № 90. С. 167–168.

8. Паренсов П.Д. Из прошлого. Воспоминания офицера Генерального штаба. СПб. : Изд. В. Березовский, 1908. Ч. 4–5. 407 с.

9. Овсяный Н.Р. Русское управление в Болгарии в 1877–78–79 гг.: в 3 т. СПб. : Т-во художественной печати, 1906. Т. II. Российский императорский Комиссар в Болгарии, генерал-адъютант А.М. Дондуков-Корсаков. 291 с.

10. Письмо А.М. Дондукова-Корсакова М.А. Домонтовичу о задачах гражданского управления в княжестве Болгарии и Восточной Румелии. Борьба России и болгарского народа за создание Болгарского государства 1878–1879 / ред. С.А. Никитин, В.Д. Конобеев, Х.Н. Гандеев, П.Т. Тодоров. М. : Наука, 1967. Т. 3. Док. № 110. С. 197–201.

Свіренко Олександр Олександрович,

слухач магістратури спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Кулешов Олексій Олександрович,

слухач магістратури спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Вплив економічних криз на формування та реалізацію публічної політики держав

Кожна економічна криза завжди має специфічну сутність. Водночас у всіх економічних криз є спільні риси. Типовою особливістю можливих економічних криз є дефіцит ресурсів для ефективного здійснення цільових функцій системи, наприклад у масштабі країни або світу в цілому.

Якщо організаційно-управлінську діяльність не включати до складу економічних ресурсів, то загальну причину будь-якої економічної кризи доцільно шукати в нестачі відповідного ресурсу або в недоліках організаційно-управлінської діяльності з комбінування та використання наявних ресурсів [1, с. 10].

Економічні кризи поділяються на регулярні та нерегулярні. Регулярні кризи перевиробництва дають поштовх новому циклу, в ході якого економіка послідовно проходить чотири фази та готує базу для наступної кризи. Їм властиве охоплення всіх сфер економіки, досягнення значної глибини та тривалості. До нерегулярних економічних криз належать проміжкові, часткові, галузеві та структурні.

Проміжкова криза не дає поштовху новому циклу, а припиняє на певний проміжок часу плин фази підйому або активізації. Вона не є глибокою й менш тривала, порівняно з періодичною кризою й має локальний масштаб. Такі кризи відбувалися в капіталістичних країнах у 1924 та 1927 роках.

У 1953 – 1954 й 1960 – 1961 роках відповідні кризи охопили лише США та Канаду.

Часткова криза відрізняється від проміжкової тим, що вона охоплює не всю економіку, а певну сферу суспільного відтворення. Наприклад, банківська криза в Німеччині 1932 року.

Галузева криза охоплює одну з галузей господарювання. Приводом для неї можуть слугувати найрізноманітніші причини. Наприклад, диспропорції в розвитку галузі, структурна перебудова, перевиробництво. Такі кризи бувають національними та міжнародними. Наприклад, криза світового судноплавства в 1958 – 1962 роках, а також криза в текстильній промисловості 1977 року.

Структурна криза є порушенням закону пропорційного розвитку суспільного виробництва. Це проявляється в суттєвих диспропорціях між галузями та випуском найважливіших видів продукції в натуральному виразі, що необхідні для збалансованого розвитку. Наприклад, у 1970-ті роки економіки країн Заходу зазнали енергетичної, сировинної та продовольчої криз.

Перед настанням чергової періодичної кризи виробництво досягає найбільш високого рівня, за яким приховується перевиробництво. Можливості збуту, поки ще, здаються оптимістичними, банки продовжують кредитувати промисловість і торгівлю, сприяючи розширенню виробництва та зростанню пропозиції. Водночас вважається, що чим більш активніше зростання, тим більш глибоким буде в перспективі занепад.

Особливе місце займають фінансові кризи. В своєму розвитку теорія фінансових криз пройшла три покоління моделей. Кожне зафіксувало уявлення про рушійні сили певної світової хвилі фінансових обвалів.

Перше покоління моделей виникло у відповідь на кризи в Мексиці та Аргентині в 1970-х роках. Основними їх передумовами стали несумісність внутрішніх політик, безпосередньо зростання дефіциту бюджету, що фінансувався шляхом друкування грошей за зобов'язання підтримувати фіксова-

ний обмінний курс. Слід зазначити, що під цей тип моделей підходить російський дефолт 1998 року [2, с. 79].

У моделях другого покоління на перший план виходять очікування учасників ринку, що самореалізуються. Здебільшого вони виникають в ситуації, коли уряду необхідно вирішити суперечливі завдання економічної політики. Модель виникла після криз європейської валютної системи в Мексиці у 1990-х роках. Вважається, що негативні очікування з більшою ймовірністю призведуть до кризи, якщо водночас із ними перебувають у небезпечній зоні фундаментальні показники, а несприятливі процеси зачепили країни, пов'язані з відповідною економікою. Це називається "ефектом зараження" [3, с. 14].

Третє покоління криз виникло в відповідь на виклики з Південно-Східної Азії в другій половині 1990-х років. Воно об'єднує два попередні, доповнюючи їх, безпосередньо завданням контролю за поведінкою позичальників або кредитних установ за часткового нагляду щодо їх бізнесу та деталізацією проблем у банківському секторі. Ці аспекти є актуальними щодо діяльності банків і зовнішніх запозичень банків і корпорацій.

Таким чином, кризи деформують економіку держав, гнітюче діють на функціонування та розвиток низових господарюючих суб'єктів. Це вимагає систематичного аналізу економічної динаміки на мега-, макро- та макрорівнях, а також складення прогнозів її розвитку, розроблення й здійснення превентивних заходів, перш за все, на державному рівні.

Отже, питання про місце та роль держави в організації економічного життя суспільства, формах і методах державного регулювання економіки залишається складним, а також дискусійним. На нашу думку, необхідність виконання державою відповідних функцій у сфері економіки ніким не заперечується. Однак, у яких пропорціях має поєднуватися державне та ринкове регулювання й які межі, а також напрями державного втручання – щодо цього існують багато думок: від цілковитого державного монополізму в управ-

лінні, до радикального лібералізму, коли стверджується, що економіка може бути ефективною лише в умовах необмеженого приватного підприємництва.

Досвід промислово розвинених держав свідчить про тривалу еволюцію в розумінні ролі та сутності державного регулювання. Державне регулювання ринкової економіки пройшло шлях від створення загальних сприятливих умов для відтворення приватного капіталу до здійснення заходів із міжнародного узгодження середньострокових загальнодержавних програм у рамках економічних спільнот.

До об'єктивних причин залучення держави в економічне регулювання належать [4, с. 92]:

1. Нездатність успішного розвитку економіки поза визначеності її територіального простору. Визначеність і цілісність територіального простору господарювання забезпечує саме держава. При цьому достатньо значущими в сучасних умовах є функції держави в сфері міжнародних зв'язків і економічних відносин, включаючи захист господарської діяльності на світовому ринку.

2. Необхідність постійного відтворення та підтримання економічного середовища, що визначає фундаментальні цілі розвитку країни та довгострокові інтереси всього населення. За формування державою загальнонаціональних цілей та інтересів мають ураховуватися ціннісні орієнтири суспільства, його базисні духовно-соціальні параметри, пов'язані з історичним, індивідуальним і колективним вибором. Бізнес, яким би масштабним він не був, зобов'язаний підтримувати відповідні цілі та інтереси, а також рахуватися з ними. Недопустимою є ситуація, коли недотримуються інтереси національної безпеки та духовні цінності суспільства.

3. Створення та підтримання балансу економічних інтересів у країні вимагає від держави зваженої політики та вибору пріоритетів розвитку для консолідації суспільства.

4. Поступальний розвиток виробничих сил країни передбачає визначеність інституційного цілепокладання та корегування диспропорцій, що виникають між фазами відтво-

рення: виробництвом, розподілом, обміном, споживанням, а також попитом і пропозицією. Так, усі економічні реформи в світі були спрямовані на подолання накопичених диспропорцій у виробництві та створенні дієвіших механізмів із їх запобігання.

5. Необхідність урахування загальносвітових тенденцій розвитку призводить до потреби створення та підтримання розвиненої комунікаційної й інформаційної інфраструктури, здатної здійснювати економічну взаємодію на ринку, що потребує не лише державного регулювання, а й узгодження дій декількох країн.

Стратегічні цілі, на які спрямовується державне регулювання, залежать на кожному історичному етапі розвитку суспільства від низки обставин, найважливішими серед яких є: рівень розвитку економіки, її сучасна й перспективна структури; ступінь залученості національної економіки до міжнародного розподілу праці; існуючий тип виробничих відносин; частка державного сектору економіки.

Таким чином, державне антикризове регулювання є макроекономічною категорією, що відображає відносини, які виникають за організаційно-економічного та правового впливу держави для захисту підприємств від кризових ситуацій, запобігання банкрутству або припинення їх подальшого функціонування. Це нормативне кількісно визначене явище. Антикризове регулювання ґрунтується на аналізі ситуації та максимально конкретній і якісній постановці цілей, розробленні інструментів, здатних перетворити кризові ситуації в напрямку вирішення поставлених завдань.

У період кризи будь-яке суспільство прагне до централізації державного управління. Цим шляхом пройшли США під час Великої депресії, Французька Республіка та інші стрижневі країни світу. Отже, держава забезпечує стійкий розвиток економіки шляхом антикризового управління та антикризового регулювання.

Антикризове управління пов'язане з безпосереднім впливом суб'єкта управління на об'єкт управління. В кри-

зових ситуаціях держава реалізує власні адміністративні функції в декількох сферах: управляє майном або майновими комплексами, здійснюючи оперативне управління виробництвом через відповідні органи виконавчої влади; бере участь у адмініструванні підприємств із державною часткою власності шляхом включення (виборів) до органів управління цих підприємств представників держави. Крім цього, держава володіє нерухомим майном, правильне використання якого та управління ним сприяє попередженню або ліквідації наслідків кризових ситуацій. У власності держави перебуває переважна більшість земельних ресурсів, в тому числі сільгоспугіддя та лісовий фонд. Виходячи з цього, держава має право безпосереднього впливу на процеси, що відбуваються з участю земельних ресурсів.

На мезо-, макро- та світовому рівнях економіки застосовуються відповідні організаційно-управлінські заходи протидії кризовим явищам. Так, на макрорівні держави зі змішаною системою господарювання (індустріальні держави Заходу) широко застосовують заходи державного регулювання економіки, що становлять антикризове управління.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) завжди розробляє систему антикризових заходів щодо країн, які потрапили до фінансової залежності й перебувають у стані кризи. Жодна країна зі "здоровою економікою", як правило, не потрапляє в боргову залежність від МВФ. Ця організація фактично є антикризовим менеджером світового господарства, забезпечуючи цілеспрямоване управління кризовими процесами в багатьох країнах світу.

Слід зазначити, що МВФ розробляє відповідні заходи щодо кризових країн за єдиним шаблоном: перший кредит МВФ дає потенційно залежній від нього країні на пільгових умовах, не висуваючи якихось вимог; одержаний кредит швидко витрачається і влада змушена просити в МВФ чергову порцію фінансових ресурсів; наступний кредит дається вже на умовах жорсткого дотримання країною-позичальником основних параметрів економічної політики; до осно-

вних вимог МВФ входять: стрімка та швидка приватизація з вільним допуском до неї іноземців; мінімізація дефіциту бюджету; стрімке заморожування грошової емісії; згортання державного фінансування науки, освіти, соціального захисту населення; суцільна лібералізація всіх цін; цілковите відкриття зовнішніх торговельних кордонів і мінімізація митних зборів; вільне вивезення капіталів із країни. Ці стандартні умови часто густо супроводжуються додатковими не публічними вимогами.

В умовах кризи особливого значення набуває державне нормативне регулювання в сфері соціальних цінностей. Це втручання держави ґрунтується на об'єктивній необхідності підтримання в екстремальних ситуаціях ефективності та справедливості ринку, а також одержання споживачами необхідної достовірної інформації. Це потрібно в зв'язку зі зростанням небезпечних тенденцій, що загрозливі для життя та здоров'я людини. Виключно важливою є роль держави в регулюванні: зайнятості, трудових відносин, розвитку домогосподарств. Для цього держава застосовує систему законодавчих і адміністративно-правових заходів, політики цін і тарифів, податків і зборів, соціальних трансфертів, екологічних правил.

Особливо значущим є фінансове регулювання. Воно становить управління сукупністю грошових ресурсів, що перебувають у розпорядженні домогосподарств, підприємств, держави, а також джерелами доходів, статтями витрат, порядком їх формування та використання. В країні фінансові ресурси акумулюються бюджетною системою, що забезпечує їх перерозподіл у відповідності з прийнятими критеріями та умовами.

Бюджетна політика визначається низкою специфічних факторів, перш за все, економічною та фінансовою кризисами. Виходячи з цього, вона не може сприйматися як типовий випадок, властивий розвиненій ринковій економіці. Її завдання та цілі відображають особливості конкретного періоду: використання бюджетної політики як засобу реалізації

спільних завдань і цілей економічних перетворень; забезпечення мінімальної керованості економіки та економічного процесу в умовах кризи; вирішення або пом'якшення гострих соціальних протиріч, що виникають в результаті суспільно-політичних і соціально-економічних перетворень або в ході реформ.

Бюджетна політика, здебільшого, реалізує й загальні цілі, що постають перед будь-якою бюджетною системою: концентрація та централізація фінансових ресурсів; вплив на економічне зростання та зайнятість; забезпечення економічних і політичних функцій держави.

Механізм корегування грошових процесів є досить складним. Багато з параметрів, що визначають стан грошової сфери, наприклад, попит на гроші, швидкість їх обігу, перебувають за межами контролю державних органів. Зважаючи на це, сучасні програми управління грішми зорієнтовані на зміну їх пропозиції, тобто прискорення чи сповільнення темпів грошової емісії. Контроль за цими процесами є непрямим. Так, для контролю за цією ситуацією є декілька можливостей: поступово відновити втрачені заощадження; стимулювати залучення нових заощаджень громадян у банки й небанківські фінансові інститути; залучення прямого та портфельного іноземного капіталу й зовнішніх позик; застосування західної практики обліку й переобліку векселів.

Таким чином, в умовах кризи зростає необхідність поєднання ринкових механізмів із державним регулюванням соціально-економічних процесів на всіх рівнях – від державного до місцевого. При цьому зростає роль інститутів громадянського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Антикризисное управление : учеб. пособие / рук. авт. кол. проф. И.К. Ларионов. 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и Ко, 2004. – С. 10.
2. Гурвич Е.Т. Модель развития российского финансового кризиса : научный доклад / Е.Т. Гурвич, Андряков А.Д. – № 02/03. – М. : EERC, 2002. – 300 с.

3. Рассказов С.В. Стабильность финансовой системы как условие устойчивого социально-экономического развития / С.В. Рассказов, А.Н. Рассказова // Финансовый менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 14.

4. Реалізація антикризової державної політики стрижневими країнами світу в умовах ризиків: монографія / авт. кол. : В. І. Шарий, О. В. Черевко [та ін.]; за заг. ред. В.І. Шарого, О.В. Черевка, В.М. Мойсієнка. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2017. – 300 с.

Шарий В'ячеслав Іванович,

завідувач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор наук з державного управління

Геоeкономічні інструменти забезпечення національних інтересів держав в умовах глобалізації

Як зазначав Майкл Мандельбаум, серце політики – влада; ціль економіки – багатство. Влада за своєю природою є обмеженою. Зважаючи на це, прагнення до влади виявляється суперечливим (спірним). Це гра з нульовою сумою. Багатство, навпаки, не має меж [2]. Завдяки цьому економіка стає грою з позитивною сумою.

Не слід недооцінювати економіку й фінанси в якості інструментів реалізації національних цілей. Це засоби державного управління (міжнародного публічного управління).

Доки ліберальний економічний консенсус превалував у світі, то вихідний набір ліберальних економічних рецептів, спрямованих на обмеження втручання держави в ринок, перетворився в доктринальне небажання визнавати підпорядкованість економіки геополітичним виборам (геополітичному вибору) й цілям.

Проте, на нашу думку, політику вільної торгівлі доцільно розглядати як метод економічного впливу. Економічна політи-

ка невтручання не є правильною для оцінки значущості вільної торгівлі. Настав час, заради успіху зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки кардинально переосмислити окремі базові принципи, а також поняття влади в Україні.

На нашу думку, новий спосіб відстоювання національних інтересів має передбачати таку зовнішню політику, яка відповідає сучасному глобалізованому світові, в якому економічні інтереси часто густо (хоч і не завжди), перевершують традиційні військові та военні імперативи.

Слід розуміти, що зовнішню політику України (з метою бути конкурентоздатною на світовій чи регіональній арені в епоху глобалізації), доцільно ставити на економічні рейки. Пріоритет має бути відданим не военним засобам, а економічним і фінансовим інструментам. Це не просто (не легко) буде зробити. Для цього потрібно перепрограмувати політичні цілі та пріоритети держави, а також стратегії й тактику досягнення цілей. Таким чином, саме економічні міркування мають стати актуальними для відстоювання національних інтересів.

Водночас зазначимо, на нашу думку, в перспективі зіткнення держав будуть, здебільшого, економічними, а не воєнними. Для воєнних зіткнень провідних держав світу існують надто високі ризики, а непровідні держави світу не вистоять у протистоянні з провідними державами.

Звернемо увагу, що для України (розробників і виконавців її зовнішньої та внутрішньої політики) концептуальні основи економічного й фінансового державного управління до цього часу залишаються малодослідженими. При цьому слід розуміти важливе значення геоeкономіки для України, оскільки вона передбачає використання економічних інструментів для відстоювання національних інтересів і отримання (здобуття) вигідних геополітичних результатів, а також впливу на економіку інших держав у відповідності з геополітичними цілями нашої країни.

Наприклад, окремі, найбільш потужні держави світу, особливо держави, що зростають, віддають належне гео-

економіці. Так, Китай, Росія, окремі країни Перської затоки часто густо застосовують економічні інструменти в якості зручного (ефективного) засобу геополітичної боротьби. Це не означає, що вони нехтують військовою (воєнною) потужністю, оскільки для найбільш успішних геоекономічних держав геоекономічні та військово-політичні аспекти, як правило, є взаємодоповнюючими.

Про пріоритетність геоекономіки свідчить і той факт, що сучасні держави мають значно більше економічних ресурсів у безпосередньому розпорядженні, ніж це було в ХХ столітті. Стрімко активізується та посилюється державний капіталізм. У зв'язку з цим відбуваються зміни на світових ринках. Вони стають більш місткими, швидкісними, інтегрованими з більшою часткою позичкового капіталу, ніж будь-коли раніше. Саме ринки чинять прямий вплив на геополітичні рішення конкретних країн. Наприклад, Європейський Союз, що є блискучим взірцем західної геоекономічної зовнішньої політики ХХ століття, за останній час опинився "заручником" ринку боргових паперів. Таким чином, змінюється логіка й сутність зовнішньої політики держав. Відповідні інструменти надають національним лідерам множини варіантів. Наприклад, Венесуела, завдяки підтримці Китаю, змогла в значній мірі подолати вплив США в регіоні.

У інших випадках сучасна форма геоекономіки не лише створює нові можливості, а й нові дипломатичні інструменти: глобально конкурентоздатні державні підприємства, а також досить забезпечені суверенні фонди.

Потужними інструментами сучасної геоекономіки є торгівельна політика, інвестиційна політика, економічні санкції, кіберсфера, фінансова допомога, грошово-кредитна політика, енергетична й сировинна політики.

Так, порівняно з минулим "золотим століттям" геоекономіки й раннім етапом "холодної війни", сучасні геоекономічні інструменти є цілком новітніми (наприклад, кіберсфера) [3]. Інші, що не є модерними, застосовуються в кардинально відмінних умовах, а тому можуть вважати-

ся новими. Наприклад, влаштований США обвал британського фунта в рамках протистояння Сполучених Штатів Америки й Великобританії в період Суецької кризи 1956 року є канонічним взірцем геоекономіки середини ХХ століття. Проте, виникнення нових фінансових центрів, у поєднанні зі складністю й розмаїттям сучасних фінансових ринків, значно ускладнює проведення таких операцій у нинішніх реаліях.

При цьому доцільно поставити питання й відповісти на нього. Наприклад, як зробити санкції ефективними або чи є володіння Китаєм державними облигаціями США стратегічним активом, чи стратегічною вразливістю Пекіна? Слід розуміти, що геополітичні інструменти застосовувалися різними країнами й організаціями з різною мірою підпорядкованості державному управлінню. В їх активі були конкретні змінні, що обумовлювали ефективність застосування цих інструментів. Водночас кожний конкретний випадок продукував низку специфічних проблем для економічних інтересів відповідних держав.

На можливість держав (держави) використовувати внутрішній капітал для досягнення стратегічних цілей впливають: рішення конкретної держави (держав) щодо товарних потоків; значущість країни для глобальної фінансової системи; специфіка внутрішнього ринку на кшталт загального обсягу; рівень контролю вхідних і вихідних інвестицій; очікування майбутнього зростання. Хоч їх не можна вважати достовірними прогнозами, проте ці фактори суттєво впливають на визначення ефективності держави щодо застосування геоекономічних інструментів.

Наприклад, Китай часто густо визнають провідним практиком геоекономіки. Американський експерт у сфері зовнішньої політики Леслі Гелб зазначає, що Пекін грає в нову економічну гру на рівні майстра, утримуючись від війн і політичних конфронтацій, зосереджуючись на бізнесі. Його глобальний вплив набагато перевершує поточний економічний статус [1, с. 162].

Свідчення геоекономічної поведінки мають і завуальований вигляд, особливо там, де застосовується примус. Порівняно з відкритими політичними вимогами такий геоекономічний примус часто густо набагато складніше розпізнати й оцінити. Проте, як і військова потужність, геоекономічні дії суттєво впливають на рішення держав. Таким чином, зовсім не обов'язково публічно озвучувати відповідні погрози чи вживати конкретні кроки, щоб аналітики зафіксували спробу примусу.

Таким чином, наприклад Пекіну, здебільшого, вдається досягати власних геополітичних цілей. Завдяки економічному тиску Китай запобігає або обмежує постачання зброї Тайбею, а також неухильно зменшує кількість країн, які визнають Тайвань дипломатично. Він помітно впливає на результати голосувань у Організації Об'єднаних Націй.

Отже, слід розуміти, що геополітичний ландшафт в умовах глобалізації формується країнами, які готові застосовувати сучасні економічні та фінансові інструменти незважаючи на ліберальні й неоліберальні економічні інструкції. При цьому слід зрозуміти в якій мірі ринки й економіка в цілому дійсно вмонтовані в великі реалії державної влади. Здатність творців (українських) державної політики України досягнути та зрозуміти відповідну вмонтованість (залученість), а також значущість геоекономіки, для вітчизняної зовнішньої політики матиме вирішальне значення, як і в дилемі Гамлета – принца датського (за У. Шекспіром). Це й стане індикатором (а також передумовою), наскільки Україна буде успішною в наступному десятилітті.

Список використаної літератури:

1. Gelb L., GDP Now Matters More than Force: New Trends versus Old Tendencies / L. Gelb // World Politics 31, no. 2 (2014). – P. 161 – 194.
2. Michael Mandelbaum, The Road to Global Prosperity (New York: Simon and Schuster, 2014), xvi – xvii.
3. Richard N. Cooper, Economic Aspects of the Cold War, 1962 – 1975, February 2008, available at <http://sholar.harvard.edu/les/cooper/les/chcw.rev-2.pdf>.

Зміст

Горник Володимир Гнатович, Кравченко Сергій Олександрович Суспільні проблеми як основа формування публічної політики: підхід до визначення та структурування.....	4
Самоїленко Лариса Яківна Вплив глобалізаційних процесів на формування та реалізацію державної політики.....	8
Кулеєва Тетяна Василівна Феномен глобалізації та публічна політика України.....	13
Черевко Олександр Володимирович Особливості глокалізації світової економіки.....	16
Покрова Лариса Вячеславівна Взаємозалежність процесів регіоналізації локалізації та глобалізації економіки.....	20
Коміренко Сергій Васильович Причини нерівномірного економічного розвитку держав в умовах глобалізації.....	23
Славіч Ольга Ігнатівна Вплив антиглобалістських рухів на формування та реалізацію публічної політики держав.....	26
Лопушинський Іван Петрович Громадянське суспільство як провідний актор публічної політики в умовах глобалізації.....	29
Ворона Петро Васильович Процес децентралізації на Полтавщині: динаміка ефективності.....	34
Толуб'як Віталій Семенович Розвиток міжмуніципального співробітництва в Україні.....	39
Малиш Наталія Андріївна Державна політика щодо функціонування зони відчуження в Україні.....	43
Кульчій Інна Олексіївна Реформування органів державної виконавчої влади: регіональний вимір.....	47
Іванов Владислав Вікторович Взаємодія центрів надання адміністративних послуг з іншими органами публічного управління.....	51
Иценко Микола Павлович, Смаглій Юлія Олегівна Соціально-гуманістичні і демократичні цінності та принципи реформування публічного управління в Україні.....	54
Осейко Тетяна Вікторівна Трансформація освітньої політики України в умовах глобалізації.....	59
Коваль Наталія Миколаївна Механізм взаємодії влади та громадськості через звітування перед виборцями депутатів місцевих рад.....	63
Калініченко Богдан Михайлович, Вплив зміни на суспільно-політичну сферу суспільства.....	67
Вовк Світлана Сергіївна Корупція в державному управлінні як феномен глобалізованого світу.....	70

<i>Берега Марина Василівна</i> Формування та реалізація антикорупційної політики України в умовах глобалізації.....	74
<i>Пархоменко-Кущевіл Оксана Ігорівна</i> Обґрунтування інноваційних шляхів модернізації антикорупційних органів України	78
<i>Шраменко Тетяна Олександрівна</i> Функції уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції в органах державної казначейської служби України	83
<i>Глазена Руслан Ігорович</i> Шляхи забезпечення законності в державному управлінні	90
<i>Мовчан Марина Ігорівна</i> Проблеми реалізації фінансової політики України в умовах глобалізації.....	93
<i>Калініченко Денис Сергійович</i> Фінансова децентралізація як механізм соціально-економічного розвитку регіонів України	97
<i>Толмосова Наталія Петрівна</i> Децентралізація фінансової системи України: проблеми та перспективи ..	101
<i>Овсійчук Наталія Анатоліївна</i> Особливості казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України в умовах глобалізації.....	106
<i>Бороденко Альона Сергіївна</i> Державна політика зайнятості в Україні.....	113
<i>Бакай Юлія Григорівна</i> Актуальні проблеми реформування системи оплати праці державних службовців в умовах глобалізації.....	116
<i>Зосіч Галина Василівна</i> Особливості децентралізації в сфері державного контролю за додержанням законодавства про працю	122
<i>Дзєга Володимир Дмитрович</i> Дослідження проблеми удосконалення організаційних компетентностей посадових осіб місцевого самоврядування в умовах глобалізації.....	127
<i>Савка Іван Іванович</i> Парламентський контроль силових структур як складова національної безпеки держави.....	132
<i>Шалько Віталій Віталійович</i> Міжнародна публічна політика зі зниження ядерної загрози	140
<i>Долгій Микола Валерійович</i> Інструменти міжнародної публічної політики ненасилля.....	144
<i>Дейнега Тетяна Миколаївна</i> Пріоритети та напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації	147
<i>Якушенко Наталія Юріївна</i> Вплив глобалізації на українську економіку	151
<i>Зайцева Зінаїда Ігорівна</i> Роль і участь політичних партій у становленні державної політики	156
<i>Веремейчик Віктор Петрович</i> Посилення впливу громадськості на результативність діяльності представницьких органів влади	160

<i>Сидоренко Володимир Анатолійович</i> Особливості сучасних механізмів взаємодії органів публічного управління та громадських організацій.....	165
<i>Іщенко Олег Миколайович</i> Проблеми розвитку механізмів публічної влади в сучасній Україні.....	169
<i>Скосар Тетяна Вікторівна</i> Взаємовплив глобалізації публічного управління та громадськості	173
<i>Самойленко Олена Владиславівна</i> Державне регулювання безпеки дорожнього руху в Україні.....	177
<i>Заточня Аліна Василівна</i> Механізм прийняття управлінських рішень у системі державного управління України	181
<i>Дурман Олена Леонідівна</i> Системи підтримки ухвалення рішень в управлінні закладом вищої освіти	185
<i>Григорівич Анна Василівна</i> Нормативно-правове регулювання державної кадрової політики	188
<i>Дмитренко Майя Йосипівна</i> Соціогенетичні і психогенетичні передумови формування корпоративної культури.....	192
<i>Давиденко Ірина Іванівна</i> Особливості управління персоналом на державній службі.....	197
<i>Ромашина Богдан Олександрович</i> Професійна етика державного службовця в системі публічного управління.....	201
<i>Ситник Оксана Юріївна</i> Дослідження питання моралі в умовах глобалізації	205
<i>Гнітько Інєса Валеріївна</i> Щодо сутності публічної політики у сфері професійного здоров'я державних службовців.....	209
<i>Сугосяк Дмитро Сергійович</i> Національні моделі державної політики боротьби з наркоманією та наркобізнесом в умовах глобалізації	212
<i>Сінько Андрій Віталійович</i> Сутність муніципальної служби та муніципального управління.....	216
<i>Мусяць Катерина Сергіївна</i> Теоретичні засади служби в органах місцевого самоврядування України ..	223
<i>Мальцева Ольга Василівна</i> Гендерний вимір глобалізаційних процесів в Україні	226
<i>Савісько Ірина Олександрівна</i> Зарубіжний досвід формування механізмів публічної політики в умовах глобалізації	231
<i>Шатунова Людмила Миколаївна</i> Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС	236
<i>Ладан Юлія Василівна</i> Вплив прямих іноземних інвестицій на економіку європейського союзу ...	240
<i>Будник Максим Анатолійович</i> Державна політика Китаю з підвищення ролі в міжнародній ринковій торгівлі.....	243

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Збірник № 3

матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
конференції

25 квітня 2019 року

Технічний редактор – Ю. Чабаненко
Верстка – О. Нецвітної

Підписано до друку
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 10. Гарнітура Neuristica.
Зам. № 1248. Тираж прим.

Видавець: Чабаненко Ю. А.
Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел: 0472/56-46-66; (093) 788 99 99
E-mail: office@2upost.com

Друк ФОП Чабаненко Ю. А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел: 0472/56-46-66; (093) 788 99 99
E-mail: office@2upost.com

Балибіна Олена Сергіївна Перспективи та ризики застосування інформаційно-комунікативних технологій в політичному процесі: західноєвропейський контекст.....	249
Овчаренко Анжеліка Олександрівна Держава загального добробуту у федеративній республіці Німеччині: правова основа і організація.....	254
Кисленко Вікторія Сергіївна Механізм управління округою в громадах Бранденбург (федеративна республіка Німеччина): досвід для України	260
Смачило Степан Михайлович Скандинавська модель виконання соціальної функції держави	267
Глазена Тетяна Миколаївна Місцеве самоврядування Франції: досвід для України	274
Иценко Микола Павлович Основоположні гуманістичні і демократичні цінності та принципи децентралізації в Україні та Канаді	277
Швець Володимир Валентинович Адміністративна служба генерала Михайла Олексійовича Домонтовича в Болгарії	284
Свіренюк Олександр Олександрович, Кулешов Олексій Олександрович Вплив економічних криз на формування та реалізацію публічної політики держав	290
Шарій В'ячеслав Іванович Геоетноімічні інструменти забезпечення національних інтересів держав в умовах глобалізації.....	298

